

ರಾಜಶೇಖರನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ

ಬಾಲರಾಮಾಯಣ

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ
ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ ಸ್ವಾಗತಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ

ಮಹಾಕವಿ ರಾಜಶೇಖರ ವಿರಚಿತ (ಎಂ.ಎ.ಜಿ.ನವಿ)
ಬಾಲರಾಮಾಯಣ ೨೦-೧-೨೦೧೧

ಅನುವಾದ
ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ
ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ

Balaramayana – (Kannada) Translation of Rajashekharā's Sanskrit play; by Prof. M.A. Hegde, Sirsi.

Published by: Akshara Prakashana, Heggodu -577 417, Sagara, Shimoga, Karnataka.

First Edition: 2018

© Translator

Pages: 248, Paper: 70gsm, N.S. bookprint., Size: demy 1/8.

ಬೆಲೆ: ಇನ್ನೂರಾ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ

ಮುದ್ರಣ: ಸ್ಟಾರ್ನ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, © : 080 2674 2233

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾಯಾವರ ವಂಶೀಯನಾದ ರಾಜಶೇಖರನ ಹೆಸರು ದೊಡ್ಡದು. ಅವನು ಮಹಾಕವಿಯೂ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಆಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಧಾವಿ. ಭಾರತದೇಶದ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿ ಅವುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಭೂಗೋಳವನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವನೊಬ್ಬ ಬಹುಶ್ರುತ ವಿದ್ವಾಂಸ; ನಡೆದಾಡುವ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಅವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಭರ್ತೃಹೇಂಠ, ಭವಭೂತಿಯರ ಅವತಾರವೆಂದು ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಶಂಕರವರ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ರಾಜಶೇಖರನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ —

ಬಭೂವ ವಲ್ಮೀಕಿಭವಃ ಪುರಾ ಕವಿಸ್ವತಃ ಪ್ರಪೇದೇ ಭುವಿ ಭರ್ತೃಹೇಂಠತಾಮ್ |

ಸ್ಥಿತಃ ಪುನರ್ಯೋ ಭವಭೂತಿರೇಖಿಯಾ ಸ ವರ್ತತೇ ಸಂಪ್ರತಿ ರಾಜಶೇಖರಃ ||

ಬಾಲರಾಮಾಯಾಣ ೧-೧೬

ಹಿಂದೆ ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೆಂಬ ಕವಿಯಿದ್ದ; ಅನಂತರ ಅವನು ಭರ್ತೃಹೇಂಠನಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದ; ಮತ್ತೆ ಭವಭೂತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ; ಅವನೇ ಈಗ ರಾಜಶೇಖರನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ವಂಶಪರಂಪರೆ

ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜಶೇಖರ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತನ್ನ ವಂಶದ ಬಗೆಗೆ, ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ಯಾಯಾವರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಅವನ ಮುತ್ತಜ್ಜ ಅಕಾಲಜಲದ. ಅವನು ಮಹಾಪಂಡಿತ, ಕವಿ. ಅವನಲ್ಲದೆ ಸುರಾನಂದ, ತರಲ, ಕವಿರಾಜ ಮುಂತಾದವರು ಆ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕವಿಪುಂಗವರು. ಅವರ ಬಗೆಗೆ 'ಸೂಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಾವಲಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿದೆ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ರಾಜಶೇಖರನ ತಂದೆ ದುಹುಕ ಅಥವಾ ದುರ್ದುಕನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವನು ರಾಜಾ ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನಿಗೆ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದವನು.

ರಾಜಶೇಖರನು ತನ್ನನ್ನು ಮಹಾಮಂತ್ರಿಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜನರೇಶನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದವನು. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಗದವನು; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾಜನ, ಅಧ್ಯಾಪನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವನು. ಯಾಯಾವರ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬೌಧಾಯನ ಧರ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ವಿವರಣೆಯು ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ (೪-೧-೧).

ರಾಜಶೇಖರನ ಪತ್ನಿ ಅವಂತಿಸುಂದರಿ. ಅವಳು ಪರಮವಿದುಷಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಅವಳು ಚಾಹಮಾನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಳು. ಅಂದರೆ ಈಗ ಚೌಹಾಣರೆಂದು ಕರವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಳು. ಅವಳ ಬಗೆಗೆ ರಾಜಶೇಖರನಿಗೆ ತುಂಬ ಆದರ. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿತ್ತೆಂಬುದು ಹೇಮಚಂದ್ರನ 'ದೇಶೀನಾಮಾವಲಿ'ಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ (೫-೧೫೭).

ರಾಜಶೇಖರನು ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದರ್ಭ, ಕುಂತಲ, ವತ್ಸಗುಲ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆದರವನ್ನು ತೋರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಥವಾ ವಿದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಊಹೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕವಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಾನು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದವನೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಯಾಯಾವರಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ನೆಲೆಯಿರುವುದು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದೆಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣೆಯ ವರೆಗೆ. ರಾಜಶೇಖರನು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ವಿದರ್ಭದ ವತ್ಸಗುಲ್ಮವೆಂಬಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಧುಗಳ ಪರಿಣಯವಾಯಿತೆನ್ನುತ್ತಾನೆ (ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ; ಅಧ್ಯಾಯ ೩). ಆದರೆ ಕವಿಯು ಇತರ ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸೊಗಸಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಸ್ಥಾನವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಅವನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಅವನು ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ್ದನೆನ್ನಬಹುದು. ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ —

ಇದಂ ದ್ವಯಂ ಸರ್ವಮಹಾಪವಿತ್ರಂ ಪರಸ್ಪರಾಲಂಕರಣೈಕಹೇತುಃ |
ಪುರಂ ಚ ಹೇ ಚಾನಕಿ ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜಂ ಸರಿಚ್ಛ ಗೌರೀಪತಿಮೌಲಿಮಾಲಾ ||

ಬಾ.ರಾ.೧೦-೮೯

ಚಾನಕಿ, ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಹಾಪವಿತ್ರವೂ ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪದವೂ ಆದವು ಈ ಎರಡು - ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜ ನಗರ ಮತ್ತು ಶಿವನ ಮೌಲಿಯ ಮಾಲೆಯೆನಿಸಿದ ಗಂಗೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಅವನು ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದಂತಿದೆ -

ಕರ್ಣಾಟೇ ದಶನಾಂಕಿತಃ ಶಿತಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಕಟಾಕ್ಷಾಹತಃ
ಪ್ರೌಢಾಂಧ್ರೀಸ್ತನಪೀಡಿತಃ ಪ್ರಣಯಿನೀಭ್ರೂಭಂಗವಿತ್ರಾಸಿತಃ |

ಲಾಟೀಬಾಹುವಿವೇಷ್ಟಿತಶ್ಚ ಮಲಯಸ್ತ್ರೀತರ್ಜನೀತರ್ಜತಃ
ಸೋಽಯಂ ಸಂಪ್ರತಿ ರಾಜಶೇಖರಕವಿಃ ವಾರಾಣಸೀಂ ವಾಂಛತಿ ||

ಔಚಿತ್ಯವಿಚಾರಚರ್ಚಾ-೬೭

ಕರ್ಣಾಟಕದ ಕನ್ಯೆಯರ ಹಲ್ಲಿನ ಗುರುತುಳ್ಳ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಿಳೆಯರ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಕಡೆಗಣ್ಣು ನೋಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ, ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಪುಟ್ಟು ಗಂಟೆಕ್ಕಿದಾಗ ಬೆದರಿದ, ಲಾಟಲನೆಯರ ತೋಳಪುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ, ಮಲಯದ ಮಾನಿನಿಯರ ತರ್ಜನಿಯಿಂದ ತರ್ಜಿತನಾದ ಆ ರಾಜಶೇಖರಕವಿಯು ಈಗ ವಾರಾಣಸಿಯಲ್ಲಿ ವಾಂಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಇದು ಕವಿಯ ದೇಶಪರಿಚಯವನ್ನೂ ರಸಿಕತೆಯನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕಾಲ

ಕವಿಯ ಕಾಲದ ಕುರಿತು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಕದ ವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಬದುಕಿದ್ದನೆಂದು ವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಅವನ ಕಾಲವೆಂದು ೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಮತ್ತು ೧೦ನೆಯ ಶತಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನ ಗುರುವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನು ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜದ ದೊರೆ. ಇವನು ಗುರ್ಜರ ಪ್ರತಿಹಾರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ರಾಜಶೇಖರನು ಹೇಳುವ ನಿರ್ಭಯರಾಜ ಮತ್ತು ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲರು ಒಂದೇ ಎನ್ನುವುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನ ನಂತರ ಮಹಿಪಾಲನು ರಾಜನಾದ. ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕವಿಯು 'ಬಾಲಭಾರತ'ದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೯೦. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಸು. ೮೫೦ ಅಥವಾ ೮೬೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ರಾಜಶೇಖರನ ಜನ್ಮವಾಗಿರಬಹುದು. ಮಹಿಪಾಲನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗಿ ಅವನ ಮಗ ವಿನಾಯಕಪಾಲನು ರಾಜನಾದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಕಡೆಗೆ ಕವಿಯು ಮೃತನಾಗಿರಬಹುದು. ಅವನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಕೊನೆಗಾಲವನ್ನು ವಾರಣಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕೃತಿಗಳು

ರಾಜಶೇಖರನು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರಬಹುದಾದರೂ ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಕೃತಿಗಳು ಐದು ಮಾತ್ರ. 'ಕರ್ಪೂರಮಂಜರಿ', 'ವಿದ್ಯಶಾಲಭಂಜಿಕಾ', 'ಬಾಲರಾಮಾಯಣ', 'ಬಾಲಭಾರತ' ಮತ್ತು 'ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ'. ಸ್ವತಃ ರಾಜಶೇಖರನು ಆರು ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ (ಬಾ.ರಾ.೧-೧೨). ಈ ಆರು ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು

ಬಳಸಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವು - ಸಂಸ್ಕೃತ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ, ಶೌರಸೇನೀ, ಮಾಗಧೀ, ಅಪಭ್ರಂಶ ಹಾಗೂ ಪೈಶಾಚೀ (ಬಾ.ರಾ.೧-೧೧). ಇವು 'ಬಾಲರಾಮಾಯಣ'ಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ 'ಹರವಿಲಾಸ' ಮತ್ತು 'ಭುವನಕೋಶ'ಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಆರು ಗ್ರಂಥಗಳಾಗುತ್ತವೆ. 'ಬಾಲರಾಮಾಯಣ'ವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಏಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಹರವಿಲಾಸ'ವನ್ನು ಜೈನಕವಿಯಾದ ಹೇಮಚಂದ್ರನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಭುವನಕೋಶ'ದ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿದೆ. 'ರತ್ನಮಂಜರಿ ನಾಟಕಾ' ಮತ್ತು 'ಅಷ್ಟಪತ್ರದಲಕಮಲ'ಗಳೆಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಎಂ.ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರ್ಯರು 'ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಸುಭಾಷಿತಾವಲಿ', 'ಶಾರ್ಙ್ಗಧರಪದ್ಧತಿ', 'ಸದುಕ್ತಿಕರ್ಣಾಮೃತ'ವೇ ಮುಂತಾದ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರನದಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ಹೆಸರು ಕೂಡ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ.

ದೊರೆತಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿದ್ಯಶಾಲಭಂಜಕಾ' ನಾಟಕಾ ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. ಹರ್ಷನ 'ರತ್ನಾವಳೀ', 'ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಕಾ' ಮುಂತಾದವುಗಳಂಥ ರಚನೆ. 'ಕರ್ಪೂರಮಂಜರಿ'ಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಸಟ್ಟಕವೆಂಬ ಪ್ರಕಾರದ್ದು. 'ಬಾಲಭಾರತ'ವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಅಂಕಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿವೆ. 'ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ'ಯು ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲಿನ ಕೃತಿ. ೧೮ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯು ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ.

ಬಾಲರಾಮಾಯಣ

ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ದೀರ್ಘವಾದ ನಾಟಕ ಇದು. ಹತ್ತು ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿರುವುದು ವಿನೂತನ ರಾಮಾಯಣವನ್ನೆಂದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅಂಕಾನುಸಾರಿಯಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಗಮನಿಸೋಣ -

ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಿದೆ. ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನಾದ ಧೂರ್ತಿಲನು ವೀರಾದ್ಭುತ ರಸಭರಿತವಾದ ಪ್ರಬಂಧಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರಿದವನಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಧಾರನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣಾಟದೇಶದ ನಟನು ಬಂದು ಸೋತು ಅವಮಾನಿತನಾಗಿ 'ಯಾರು ಪಂದ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವರೋ ಅವರ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿತರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕನು ಬಂದು ಮಹಾರಾಜ ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿನ ಆದೇಶದಂತೆ

ಬಾಲರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಕವಿಯ ಬಗೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಗಳಿವೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೌಲಸ್ತ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಶುದ್ಧವಿಷ್ಣುಂಭಕದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಶುನಃಶೇಫನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ರಾಮನನ್ನು ಕರೆತರಲು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ ಜನಕನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಶುನಃಶೇಫನನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ರಾವಣನ ಚರನಿಂದ ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಲು ರಾವಣನು ಬಯಸಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಮಾಯಾಮಯನೆಂಬ ದೂತನನ್ನು ಪರಶುವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಶುನಃಶೇಫ ಮತ್ತು ತಾಪಸವೇಷದ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಂಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾವಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಹಸ್ತರು ಪುಷ್ಪಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಜನಕ ಮತ್ತು ಶತಾನಂದರು ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸೀತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ವ್ಯಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಶಿವಧನುವನ್ನೂ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಖಿಯರೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಸೀತೆಗೆ ಒಂದೇ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕುಳಿತಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಸಖಿಯು ಅವನು ರಾವಣನೆಂದು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತಿದ ರಾವಣನು ಧನುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿ. ರಾವಣನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಇಂಥ ಹಳೆಯ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ವಿವಾಹವಾಗುವುದು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕುಂದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಧನುವನ್ನು ಬಿಸಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಜನಕನಿಗೆ ಶಿವಧನುವನ್ನು ಅಪಮಾನಿಸಿದನೆಂದು ಕೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಶಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ ರಾವಣನನ್ನು ದಂಡಿಸಬಯಸಿ ಶತಾನಂದನ ಮಾತಿನಿಂದ ಶಾಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣನು ಅವನನ್ನು ಉಪಹಾಸ ಮಾಡಿ ಹರಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದವನನ್ನು ಕೊಂದು ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯವು ಬಂತೆಂದು ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಮಿಥಿಲೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಇದ್ದು ಹೋಗುವ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕಥಾಬೀಜವಾಗಿದೆ. ರಾವಣನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೌಲಸ್ತ್ಯವೆಂದು ಈ ಅಂಕಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕವು ಶುದ್ಧವಿಷ್ಣುಂಭಕದಿಂದ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಭೃಂಗಿರಿಟಿ ಮತ್ತು ನಾರದರ ಸಂವಾದವಿದೆ. ಪರಶುವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದ ರಾವಣನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ಪರಶುರಾಮ ಅವನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಸೀತೆಯ ಕುರಿತು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಾಯಾಮಯನು ಪರಶುರಾಮನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಕೋಪವುಕ್ಕೇರುತ್ತದೆ. ಅವನೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುವ ತವಕದಿಂದ ನಾರದನು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು ಹರನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ನಾರದ ನಿರಾಶಗೊಂಡು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯು ಯುದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರದತ್ತ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಂಕದಲ್ಲಿ ರಾವಣ ಪರಶುರಾಮರ ಮುಖಾಮುಖಿ. ಪರಶುರಾಮ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯ ಮಾಠರನೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ರಾವಣನು ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಪರಶುರಾಮನು ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರರ ಚರಿತೆಗಳನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮಾತಿನ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ನಡೆದು ಇನ್ನೇನು ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಿವನ ದೂತನಾಗಿ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆಗಲೇ ಭೃಗುವಂಶದ ಋಚೀಕಮುನಿ ಹಾಗೂ ಪುಲಸ್ತರು ಕಾಳಗವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾಳಗ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಅಂಕವನ್ನು ಪರಶುರಾಮರಾವಣೀಯವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕವಿದೆ. ಗೃಧ್ರದಂಪತಿಗಳ ಪ್ರವೇಶ. ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡನ ಮಡದಿ ಸುವೇಗೆಗೆ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳ ಬಯಕೆ. ಸೀತೆಯನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತ ರಾವಣ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದರಿಂದ ಬಯಕೆ ಈಡೇರಲಾರದೆಂಬ ಚಿಂತೆ. ಅವರ ಮಾತುಕತೆಗಳಿಂದ ರಾಮನು ಯಜ್ಞರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಜೊತೆ ಹೊರಟದ್ದು, ತಾಟಕಾವಧ, ಸುಬಾಹು ಮಾರೀಚನಿಗ್ರಹವೇ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ.

ಅಂಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾವಣನ ಮನೋವಿನೋದಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರವೆಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಭರತಮುನಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಬಂದು ಅಭಿನಯಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವಿದೆ. ರಾವಣ, ಅವನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತರು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ನಾನಾದೇಶಗಳಿಂದ ರಾಜರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಹಾರಿಯ ಘೋಷಣೆಯ ನಂತರ ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ರಾಜರು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಹಾರಿಯು ಅವರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಸಖಿಯರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣನು ಅವರ ವೈಫಲ್ಯವನ್ನು ಉಪಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲ ರಾಜರೂ ವಿಫಲರಾದಾಗ ರಾಮನು ಧನುವನ್ನಿತ್ತಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವಾಗ ಅದು ತುಂಡಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ರಾಮ ಸೀತೆಯರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಪ್ರಹಸ್ತ ಸಮಾಧಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆ ಮರಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಂಕಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಲಂಕೇಶ್ವರವೆಂದು ಹೆಸರು.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಂಕದ ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ವಟುಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ವಟುವು ಪರಶುರಾಮನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದವನು ಬೇರೆ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಪರಶುರಾಮನ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಚಿಂತೆ. ಈಗ ರಾಮನು ಶಿವಧನುವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಬಾಣಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಡವಾದ ಶಿಷ್ಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿ ಬೇರೆ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮ

ರಾಮರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ಗುರುವಿಗೂ ಕುತೂಹಲ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ನಾರದನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ದೇವವರ್ಗವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಂಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವಲೋಕದಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರನು ಕಳಿಸಿದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದಶರಥ, ಮಾತಲಿ ಮತ್ತು ಸೌದಾಮಿನಿಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಿಥಿಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆವ ರಾಮ ರಾಮರ ಯುದ್ಧದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಇವರು ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ದಾರಿಯಿಡೀ ಪರಶುರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ದಶರಥನು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬಂದಾಗ ದೌವಾರಿಕನು ರಾಮಸೀತೆಯರ ವಿವಾಹವು ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಹಿರಿಯರಾದ ಜನಕ, ಶತಾನಂದರು ಸತೀಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಾಮದಗ್ನ್ಯು ರಾಮನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ರಾಮನು ಹರಧನುವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದನೆಂಬ ಕೋಪ. ರಾಮನು ವಿನಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶತಾನಂದ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೇ ಮುಂತಾದವರು ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಕೋಪ ತಣ್ಣಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ವೈಷ್ಣವ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವ ಪಂಥಾಹ್ವಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಜನಕನು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಊರ್ಮಿಳೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಕುಮಾರರಾದ ಭರತ, ಶತ್ರುಘ್ನರಿಗೆ ಮಾಂಡವಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಡುವ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಮಿಥಿಲೆಯ ಸಮೀಪದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮ ಪರಶುರಾಮರು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಂಕವನ್ನು ಭಾರ್ಗವಭಂಗವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಐದನೆಯ ಅಂಕದ ವಿಷ್ಣುಂಭಕದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಮಯ ಹಾಗೂ ಮಾಲ್ಯವಂತರ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ರಾಮ ಪರಶುರಾಮರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ವಿಜಯಿಯಾದನೆಂಬ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಮಾಲ್ಯವಂತನು ರಾವಣನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಸಲು ಸೀತೆಯ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಸಖಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಕೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮಾತನ್ನಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಮಾಯಾಮಯನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ರಾವಣನದುರಿಗೆ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಯಂತ್ರಜಾನಕಿಯನ್ನು ನಿಜವಾದ ಜಾನಕಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರೇಮಾಲಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ನಿಜವು ತಿಳಿದು ರಾವಣನು ಉದ್ಯಾನದತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಮಶಾಂತಿಗಾಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆರು ಋತುಗಳು, ನದಿಗಳು, ಅಪ್ಸರೆಯರು, ಗಿರಿಕನ್ಯೆಯರೇ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಫಲರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೂಗು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಶೂರ್ಪಣಖಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಿಂದ ರಾವಣನೂ ಕೋಪಗೊಂಡು ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಂಕವನ್ನು ಉನ್ನತ ದಶಾನನವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆರನೆಯ ಅಂಕದ ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಮಯ, ಶೂರ್ಪಣಖೆ ಹಾಗೂ ಮಾಲ್ಯವಂತರ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯ ಮಾನಭಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೊರಟ ರಾವಣನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮಾಲ್ಯವಂತನು ಉಪಾಯಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ರಾವಣನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ತಾನೇ ಯಂತ್ರಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾಗಿಯೂ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಬರುವುದಾಗಿಯೂ ಸೀತೆಯು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಶಾಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ನಡುವೆ ಮಾಯಾಮಯನು ದಶರಥನಾಗಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಕೈಕೇಯಿಯಾಗಿ ದಶರಥನು ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪಿತೃವಾಕ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದ ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕಾಣದಾದಾಗ ವಾಮದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದು ಇದು ದಶರಥ ಅಥವಾ ಕೈಕೇಯಿಯರ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆಯಾಗಲಿ ತಂದೆಯ ವೇಷಧಾರಿಯೇ ಆಗಿರಲಿ ಅವನನ್ನು ತಂದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಅವನ ಆದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಾಗಿ ರಾಮ ಹೇಳಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯರು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾರೆ, ಒಂದೊಂದು ವಿವರವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಾಗೂ ಸೀತೆಯರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಸುಮಂತ್ರನೂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನರ್ಮದೆಯ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಜಟಾಯುವಿನ ದೂತನಾದ ರತ್ನಶಿಖಂಡನು ಬಂದು ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡಾಗ ರಾಮನೇ ಮುಂದಾಗಿ ಮಾಯಾಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಬಾರದಿದ್ದಾಗ ಆತಂಕಗೊಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಋಷಿಪತ್ನಿಯರ ವಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಜಟಾಯುವು ತನ್ನವರೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗುವ ಮೊದಲು ರತ್ನಶಿಖಂಡನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದಶರಥನು ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಂಕವನ್ನು ಕವಿಯು ನಿರ್ದೋಷದಶರಥ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಏಳನೆಯ ಅಂಕದ ವಿಷ್ಣುಂಭಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವೈತಾಲಿಕರು ರಾಮನ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗಿನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತಿಹಾರನು ಬಂದು ದಶರಥನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಮನು ರಾವಣವಧೆಯ ಪರ್ಯಂತ ಸ್ತುತಿಪಾಠವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೈತಾಲಿಕರು ವಿಭೀಷಣನ

ಕಡೆಯವರಾದುದರಿಂದ ಇದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಸಾಗರ ತಟದ ಮೇಲಿದ್ದ ರಾಮನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವ ಮಾರ್ಗ ಯಾಚಿಸಿ ಅದು ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಒಣಗಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದು, ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಗಂಗೆ ಯಮುನೆಯರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಸೇತುನಿರ್ಮಾಣದ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿವೆ. ಸೇತುನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೇತುಬಂಧವನ್ನು ತಡೆಯಲು ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯು ಬಂದು ಭಯಂಕರ ಕಾಳಗ ನಡೆಯುವ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ರಾವಣನು ರಾಮನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎಸೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನು ಶೋಕಭರಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅದು ಯಂತ್ರನಿರ್ಮಿತ ಸೀತೆಯೇ ಹೊರತು ನಿಜವಾದ ಸೀತೆಯಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಸಾರಿಕೆಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಗನಾದ ಸಿಂಹನಾದನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಬೃಹದ್ಭ್ರಾತೃದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನು. ಅವನಿಗೂ ರಾಮನಿಗೂ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳು ನಡೆದು ಲಂಕೆಯ ಗಡಿಯಿಂದ ದೂರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಅನುಪಮವಾದ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರ್ಣನೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಂಕಕ್ಕೆ ಅಸಮಪರಾಕ್ರಮವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಎಂಟನೆಯ ಅಂಕದ ಮಿಶ್ರ ವಿಷ್ಣುಂಭಕದಲ್ಲಿ ಸುಮುಖ ಮತ್ತು ದುರ್ಮುಖರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಮಗನಾದ ಸಿಂಹನಾದನು ಹತನಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಶುಕಸಾರಣರ ಮೂಲಕ ತುಲಾದ್ರೂತದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಂದರೆ ಎರಡು ಪಕ್ಷದವರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಧ್ವಂಧ್ಯಯುದ್ಧ ನಡೆಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನು ಗೆದ್ದಂತೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ರಾಮನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯು ಗೆದ್ದರೆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯು ಗೆದ್ದರೆ ರಾಮನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ನಿಬಂಧನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಅಂಗದನನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾನೆ ರಾವಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ನರಾಂತಕನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ನರಾಂತಕನು ಹತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈಗ ರಾವಣನು ಮಾತಿನ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯದೆ ಘೋರಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ತ್ರಿಜಟಿಯು ಯುದ್ಧದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸೀತೆಗೆ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅಂಕದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯುದ್ಧದ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಆದೇಶದಂತೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕರಂಕ ಮತ್ತು ಕಂಕಾಲಕರು ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮುಖ ದುರ್ಮುಖರು ಇಂದ್ರಜಿತು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣನು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಎದ್ದಮೇಲೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೆರೆದ ಪರಾಕ್ರಮದ ವರದಿಯನ್ನೂ ಅದೇ ದೂತರು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಭೀಕರವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ

ಇಂದ್ರಜಿತುವೂ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣನೂ ಶೋಕತಪ್ತನಾಗಿ ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಂಕವನ್ನು ವೀರವಿಲಾಸವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಂಕದ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತದಲ್ಲಿ ಯಮಪುರುಷನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಾತಿನಿಂದ ಯಮರಾಜನು ಲಂಕಾಯುದ್ಧದ ಲೇಖಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರಿಂದ ಸತ್ತರೆಂಬ ವಿವರ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರನು ದಶರಥನ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಲಂಕೆಯ ಲೇಖಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೇಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಮಪುರುಷನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ಅವನಿಗೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಯುದ್ಧದ ಐದನೆಯ ದಿನ ರಾವಣನ ವಧೆಯಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಯಮನಿಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ದೂತನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಂಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದಶರಥ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರು ಚಾರಣ ಚಾರಣಿಯರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಚಾರಣರಿಂದ ವೀಕ್ಷಕವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಆಗಾಗ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮ ರಾವಣರ ಮಾತುಕತೆಗಳ ವಿವರವನ್ನೂ ಅವರು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಮನು ರಾವಣನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ರಾವಣನ ಮಾಯೆ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನು ಮಾಯಾಹರ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅವನ ಮಾಯೆಯನ್ನೆ ಭೇದಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ವಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವತೆಗಳು ಹೂಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಂಕವನ್ನು ರಾವಣವಧವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಂಕದ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರವೇಶ. ತನ್ನ ಗತಿಯು ಹೀಗಾಯಿತೆಂದು ಗೋಳಿಡುವ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಲು ಅಲಕೆಯು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ರಾವಣಾದಿ ದುಷ್ಟರ ಸಲುವಾಗಿ ಶೋಕಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ವಿಭೀಷಣನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಬಹುದೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಂಕೆಯು ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ. ಅಲಕೆಗೆ ಕುಬೇರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸೀತೆಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನೂ ರಾಮನ ಪ್ರಯಾಣದ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನ ಬಂದಿದೆ. ರಾಮನ ಆಗಮನವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹನುಮನನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ವಿಮಾನಯಾನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಸೀತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ತ್ರಿಜಟಿ, ಸುಗ್ರೀವ, ವಿಭೀಷಣರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಮಾನರಾಜ ಪುಷ್ಪಕನಿಗೆ ನಮಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿ ವಿಮಾನವನ್ನು ಏರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮನು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿಮಾನಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವಂತೆ ವಿನಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲು ಇಂದ್ರನ ಆದೇಶದಂತೆ ರತ್ನಶೇಖರನು ಬರುತ್ತಾನೆ. ವಿಮಾನವು ಹಿಮಾಲಯ, ಕೈಲಾಸ, ಮಂದರ, ಮೇರು ಮುಂತಾಗಿ ದಿವ್ಯ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿ

ಚಂದ್ರಲೋಕದ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮರಳಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸೇತು, ಮಲಯ, ರೋಹಣ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ನಂತರ ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕೇರಳ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನರ್ಮದೆಗೆ ನಮಿಸಿ, ಲಾಟ, ಮಾಲವ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಪಾಂಚಾಲ, ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜ, ಪ್ರಯಾಗ, ವಾರಾಣಸಿ, ಮಿಥಿಲಾ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ವಿಮಾನದಿಂದ ಇಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಭರತ, ಶತ್ರುಘ್ನ, ವಸಿಷ್ಠರು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಕುಬೇರನ ಬಳಿಗೆ ರಾಮನು ವಿಮಾನವನ್ನು ಅವನ ಯಾಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಭರತವಾಕ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಥಾಸಮೀಕ್ಷೆ

ರಾಜಶೇಖರನ ಕೃತಿಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವೇ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದರೂ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ವಿನೂತನ ರಾಮಾಯಣವೇ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಜಾನಕೀ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಉಪಸ್ಥಿತಿ, ಧನುವನ್ನು ಎತ್ತಿಯೂ ಹೆದೆಯೇರಿಸದೆ ಬಿಸಾಡಿ ಅದನ್ನು ಅಪಮಾನಿಸುವುದು, ರಾವಣ ಪರಶುರಾಮರಲ್ಲಿ ಪರಶುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವಾದ, ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ವರಿಸಿದವನನ್ನು ಕೊಂದು ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದು, ರಾವಣನು ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ನಾಟಕರೂಪದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವೈಷ್ಣವ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಊರ್ಮಿಳೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ದಶರಥನು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬರುವುದು, ಯಂತ್ರದ ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತ, ಶೂರ್ಪಣಖೆಯ ಮೂಗನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೇ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಮಯ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯರು ಅವರ ರೂಪ ಧರಿಸಿ ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹುವುದು, ರಾಮನು ಅದು ತಿಳಿದರೂ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು, ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು, ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟೊ ಕಾಲದ ನಂತರ ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯರು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಬರುವುದು, ಸುಮಂತ್ರನು ನರ್ಮದೆಯ ವರೆಗೆ ರಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು, ಸೀತಾಪಹರಣವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಮನೇ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ತರಲು ತಾನಾಗಿ ಹೋಗುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಗೆ ನಿಂದಿಸಲು ಅಪಕಾಶಕೊಡದೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಋಷಿಪತ್ನಿಯರ ವಶಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆ ಹೊರಿಸಿ ಹೋಗುವುದು, ದಶರಥನು ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗದ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಸೇತುಬಂಧನದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವುದು, ಯಂತ್ರಸೀತೆಯ ಶಿರಚ್ಛೇದ, ಸಿಂಹನಾದನ ಪ್ರಕರಣ, ತುಲಾದ್ಯೂತ, ಯಮಪುರುಷನ ವೃತ್ತಾಂತ, ರಾಮರಾವಣರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ದಶರಥ ಇಂದ್ರರು ಬರುವುದು, ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿ

ಬರುವಾಗ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳ ವರ್ಣನೆಯೇ ಮುಂತಾಗಿ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿವೆ.

ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದೆಂದರೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಸೀತೆಯ ಮೇಲೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರೇಮ ಹುಟ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಮಿಥಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವಳ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವಳನ್ನು ಸೇರುವುದೇ ಜೀವನದ ಪರಮಗುರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹುಚ್ಚನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುವಾಗಿನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಅವಳಿಗಾಗಿ ಅವನು ಹಂಬಲಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಕವಿ ಒಂದು ಅಂಕವನ್ನೇ ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶೂರ್ಪಣಖೆಯ ನಾಸಾಚ್ಛೇದಕ್ಕೂ ಸೀತಾಪಹರಣಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗಿನಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಯೋಚನೆಯಿತ್ತೆಂದು ಕವಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವಳ ವಿವಾಹಕ್ಕೆಟ್ಟ ಪಣ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಧನುರ್ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ರಾವಣ ಅದು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕುಂದೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಿಸಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬದಲಿಗೆ ಪಣದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದವನನ್ನು ಕೊಂದು ಅವಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ರಾವಣತ್ವಕ್ಕೆ ಭೂಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ಸ್ವೀಜಿತ; ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಜ್ಯಲೋಭಿ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಗಳು. ಅದ್ದೆಲ್ಲ ಮಾಯಾಮಯ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯರ ಕೃತ್ಯವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನಿಗೆ ಮಾಯಾವಿಗಳ ಕೃತ್ಯವೆಂದು ಗೊತ್ತಾದರೂ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬದಲಿಸದಿರುವುದು ರಾಮನ ಬಗೆಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವಕೃಂತ ಸೀತಾಪಹರಣ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಸೀತೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುತ್ತದೆ.

ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕವಿಯು ಬಾಲರಾಮಾಯಣವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಯಾಕೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆಯಿಲ್ಲ. ಇದು ಬಾಲಕರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ರಾಮಾಯಣ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಬಾಲವೆನಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಊಹೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸತನವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಅದನ್ನು ವಿನೂತನ ರಾಮಾಯಣವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಬಾಲವಾದುದು ಅಂದರೆ ಪೂರಕವಾದುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರಬಹುದು. ನಮಗಂತೂ ಅದು ವಿನೂತನ ರಾಮಾಯಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕಳಂಕಿತರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಳಂಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂಲದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕವಿಗಳು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ನಾಟಕವಿರುವುದು ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸುವವರು ಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು

ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಧೋರಣೆ. ರಾಜಶೇಖರನು ಅದೇ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವನು. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನವರಾದ ಕಾಲಿದಾಸ, ಭವಭೂತಿಯರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭವಭೂತಿಯ 'ಮಹಾವೀರ ಚರಿತ' ಹಾಗೂ 'ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ'ಗಳಂತೂ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಿಸಿವೆ. ತನ್ನನ್ನು ಭವಭೂತಿಯ ಅವತಾರವೆಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮೀರಿದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉನ್ನತಿಯ ಕಾಲ, ಅವನತಿಯ ಕಾಲ ಎಂದೆಲ್ಲ ವಿಭಜಿಸುವುದುಂಟು. ಅದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ಕಾಲವು ಬದಲಾದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗವೂ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಒಪ್ಪುವ ಮಾತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡಗಳೂ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕು, ನಾಟಕವೆಂದರೆ ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕು ಎಂಬ ಪೂರ್ವಕಲ್ಪನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಿದಾಗ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನವು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕವಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇದು ರಾಜಶೇಖರನ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಆಗಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಭಾಸ, ಕಾಲಿದಾಸರ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅವನ ನಾಟಕವನ್ನು ಹಾಗಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಕಡಿಮೆ ತರಗತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಸರಿಯೆನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣವು ಕಾಲಿದಾಸನಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಭಾಸನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣದ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕತೆ ಕಾಲಿದಾಸನಲ್ಲಿದೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಟಕವು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಭವಭೂತಿ, ಹರ್ಷ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇದರ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನು ರಾಜಶೇಖರನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವನು 'ಬಾಲರಾಮಾಯಣ'ದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪರಮೋಚ್ಚ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಅದರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹತ್ತು ಅಂಕಗಳ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೭೮೯ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಅವನ ಗದ್ಯವೂ ಅಷ್ಟೇ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ನಾದಮಾಧುರ್ಯ ಅನುಪಮವಾದುದು. ಅವನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವಿದೆ. ಅದು ನಿಜವೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ಕುಸುರಿ ಕೆಲಸ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಲೋಕಾನುಭವ, ದೇಶಪರಿಜ್ಞಾನ, ಪುರಾಣಜ್ಞಾನಗಳು ಬೆರೆಗು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥವು. ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮ. ರಾಮನ ವನಗಮನದ ವರ್ಣನೆ, ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ರಾಜರ ವರ್ಣನೆ, ಲಂಕೆಯಿಂದ ಬರುವಾಗ ವಿವಿಧದೇಶ, ನದಿ, ಪರ್ವತ, ದಿವ್ಯಲೋಕಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜ್ಞಾನ, ಕಲ್ಪನಾವೈಭವಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವಿವಿಧಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವರ್ಣನಾ ವೈದಗ್ಯಗಳು ಅವನು ಭುವನಕೋಶವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ರಾಜಶೇಖರನು ಕಥೋಪಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣ. ವಾಗ್ವೈದಗ್ಯ ಅವನ ವಿಶೇಷತೆ. ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಬೆಳಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣ. ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುವಲ್ಲಿ ಚತುರ. ಎರಡನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾವಣ ಪರಶುರಾಮರ ವಾದ, ನಾಲ್ಕನೆಯ

ಅಂಕದಲ್ಲಿನ ರಾಮ ಪರಶುರಾಮರ ಸಂವಾದ ಮುಂತಾದವು ಉದಾಹರಣೀಯ ವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸಂವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಇತಿವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಕ್ರಮವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು.

ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಥಾಂಶಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಲು ವಿಷ್ಣುಂಭಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಕವೂ ವಿಷ್ಣುಂಭಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಷ್ಣುಂಭಕವೂ ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಕವಿಯ ಕೌಶಲ. ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರ ನಡುವೆ ಸಂವಾದ ನಡೆದರೆ ಎರಡನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯೆಂಬ ಪ್ರಮಥ ಮತ್ತು ನಾರದರಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಾರದನ ಕಲಹಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಬಗೆಯು ಚಮತ್ಕಾರಿಕವಾಗಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹದ್ದುಗಳು ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ವಟು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಐದನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಮಯ, ಮಾಲ್ಯವಂತರು ಬಂದರೆ ಆರನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಏಳನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವೈತಾಲಿಕರ ಮೂಲಕ ರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಂಟನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಸುಮುಖ ದುರ್ಮುಖರು ಬಂದರೆ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಯಮಪುರುಷ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಲಂಕೆ ಮತ್ತು ಅಲಕಾನಗರಗಳನ್ನು ಪಾತ್ರವಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅವನ ವಿಷ್ಣುಂಭಕಗಳು ಪಾತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

'ಬಾಲರಾಮಾಯಣ'ದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ದೊಡ್ಡದು. ಸುಮಾರು ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಪಾತ್ರಗಳಿವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ಬಳಸಿದ ಛಂದೋಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯವಿದೆ. ಸುಮಾರು ೨೨ರಷ್ಟು ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಿಯವಾದ ವೃತ್ತವೆಂದರೆ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತ. ಅವನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ವೃತ್ತಗಳು: ಶಾರ್ದೂಲ ವಿಕ್ರೀಡಿತ ೨೦%, ವಸಂತತಿಲಕಾ ೧೬%, ಅನುಷ್ಠುಭ್ ೧೨%, ಸ್ವಗ್ಧರಾ ೯%, ಮಂದಾಕ್ರಾಂತಾ ೬%, ಮಾಲಿನೀ ೩%, ಆರ್ಯಾ ೧೬, ಪೃಥ್ವೀ ೭, ವಂಶಸ್ಥ ೧೩ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರವಜ್ರಾ ೯. ಇತರ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ:

ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತೈರೇವ ಪ್ರಖ್ಯಾತೋ ರಾಜಶೇಖರಃ
ಶಿಖರೀವ ಪರಂ ವಕ್ತ್ರೈಃ ಸೋಲ್ಲೇಖೈರುಚ್ಚಶೇಖರಃ ||

ಚಮತ್ಕಾರಪೂರ್ಣವಾದ ಸೂಕ್ತಿಮಾಲೆಯನ್ನು ಮುಡಿದ ಶಿರದಂತೆ ಉನ್ನತವಾದ ಶಿಖರವುಳ್ಳ ಪರ್ವತದಂತೆ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಗಳಿಂದಲೇ ರಾಜಶೇಖರನು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮಧುಮಧುರವಾದ ಶಬ್ದಪಾಕದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತ ಪ್ರಸಾದಗುಣ ಭರಿತವಾದ ಅವನ ರಚನೆಗಳು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸುಮಧುರ ವಾತಾವರಣವು ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ್ದು. ಆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಶಬ್ದಕವಿಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವೈದರ್ಭೀಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ರಸಪಾಕದ ರುಚಿಯು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದುದು. ಮೂಲಕೃತಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು

ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯ ಅದನ್ನು ಮೂಲದಲಿಯೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು.

ಅವನ ಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು -

ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯು ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ -

ನಗ್ನಿಷ್ಠತೆ ತಂ ನಮಂತಿ ವಿಬುಧಾಃ ಸಂವೀತದಿವ್ಯಾಂಶುಕಾಃ
ಪ್ರೀತೋ ಯಾತಿ ವ್ಯಷೇಣ ವಾರಣಗತಸ್ತಂ ವಾಸವಃ ಸೇವತೇ |
ಭೂಷಾ ತಸ್ಯ ನೃಣಾಂ ಕಪಾಲಶಕಲಾಃ ಸ್ತೋತಾ ಧನೇಶಃ ಸ್ವಯಂ
ದೌರ್ಗತ್ಯಸ್ಯ ಪರಂ ಪದಂ ಸ ಭಗವಾನ್ ಶಂಭುವಿಭುತ್ವಸ್ಯ ಚ || ೨-೪

ರಾವಣನು ವೈದೇಹಿಯ ದರ್ಶನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ -

ನ್ಯಂಚತ್ಕುಂಚಿತ್ತಮುನ್ಮುಖಂ ಹಸಿತವತ್ಸಾಕೂತಮಾಕೇಕರಂ
ವ್ಯಾವೃತ್ತಂ ಪ್ರಸರತ್ಪ್ರಸಾದಿ ಮುಕುಲಂ ಸತ್ತೇಮ ಕಂಪಂ ಸ್ಥಿರಮ್ |
ಉದ್ ಭ್ರೂಭ್ರಾಂತಮಪಾಂಗವೃತ್ತಿವಿಕಚಿಂ ಮಜ್ಜತ್ತರಂಗಾಕುಲಂ
ಚಕ್ಷುಃ ಸಾಶ್ರು ಚ ವರ್ತತೇ ರಸವಶಾದೇಕೈಕಮನ್ಯಕ್ರಿಯಮ್ || ೨-೧೯

ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾವಗಳು ತುಂಬಿದ್ದನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದ ಪರಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ.

ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸುಶ್ರುತನೆಂಬ ರಾಜನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಹಾರಿಯು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ -

ವಾಸೋ ಜಾಂಬವಪಲ್ಲವಾನಿ ಜಘನೇ ಗುಂಜಾಸ್ಯಜೌ ಭೂಷಣಂ
ಹಸ್ತಸ್ಪೃಶಿದಾನಮಂಚಲವಿಧಿಧಾತಿದ್ರವೋ ಮಂಡನಮ್ |
ಉತ್ತಂಸಃ ಶಿತಿಕಂಠಪಿಂಭಲತಿಕಾ ವೇಷೋಽಯಮಲ್ಪೈರ್ಧಿನ್ಯೈ -
ರಸ್ಯಾರಾತಿವಧೂಜನೇನ ಶಬರೀಸಂವಾಸತಃ ಶಿಕ್ಷಿತಃ || ೩-೬೧

ಇದು ಮನ್ಮಥನ ಸ್ತುತಿ -

ಕರ್ಪೂರ ಇವ ದಗ್ಧೋಽಪಿ ಶಕ್ತಿಮಾನ್ ಯೋ ಜನೇ ಜನೇ |
ನಮಃ ಶೃಂಗಾರ ಬೀಜಾಯ ತಸ್ಮೈ ಕುಸುಮಧನ್ವನೇ || ೩-೧೧
ಇದೇ ಅರ್ಥದ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಮಮ್ಮಟನು ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷೋಕ್ತಿ
ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪಾಠಾಂತರದೊಂದಿಗೆ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾನೆ-

ಕರ್ಪೂರ ಇವ ದಗ್ಧೋಽಪಿ ಶಕ್ತಿಮಾನ್ ಯೋ ಜನೇ ಜನೇ |
ನಮೋಽಸ್ತವಾಯುರ್ವೀರ್ಯಾಯ ತಸ್ಯೈ ಮಕರಕೇತವೇ || ೧೦-೪೬೮

ಕರ್ಪೂರದಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವನು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅಂಥ ಅಪ್ರತಿಹತಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಮಕರಕೇತನನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಸೀತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸುಮಂತ್ರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ -

ಸದ್ಯಃ ಪುರೀಪರಿಸರೇಽಪಿ ಶಿರೀಷಮೃದ್ಧೀ
ಗತ್ತಾ ಜವಾತ್ತಿಚತುರಾಣಿ ಪದಾನಿ ಸೀತಾ |
ಗನ್ತವ್ಯಮಸ್ತಿ ಕಿಯದಿತ್ಯಸಕೃದ್ ಬ್ರುವಾಣಾ
ರಾಮಾಶ್ರುಣಃ ಕೃತವತೀ ಪ್ರಥಮಾವತಾರಮ್ || ೬-೩೪

ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಕುಂತಕನು ತನ್ನ 'ವಕ್ರೋಕ್ತಿ ಜೀವಿತ'ದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿ ಒಮ್ಮೆ ವನವು ಎಷ್ಟು ದೂರವಿದೆ? ಎಂದು ಸೀತೆಯು ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಮನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ 'ಅಸಕೃತ್' - ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಎಂಬ ಪದದ ಬದಲು 'ಅವಶಮ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ರಸಪುಷ್ಟಿಯಾದಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಧಾನ ತಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವ ಅವಕಾಶ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಮ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ -

ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ವಕ್ಷಸಿ ಕೌಸ್ತುಭಸ್ತಬಕಿನಿ ಪ್ರೇಮ್ಣಾ ಕರೋತ್ಯಚ್ಯುತೋ
ದೇಹಾರ್ಥೇವಹತಿ ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಗುರ್ಗೌರಿಂ ಸ್ವಯಂ ಶಂಕರಃ |
ಶಂಕೇ ಪಂಕಜಸಂಭವಸ್ತು ಭಗವಾನದ್ಯಾಪಿ ಬಾಲ್ಯಾವಧೇಃ
ಸರ್ವಾಂಗಪ್ರಣಯಾಂ ಪ್ರಿಯಾಂ ಕಲಯಿತುಂ ದೀರ್ಘಂ ತಪಸ್ವಪ್ಯತೇ || ೧೦-೪೭

ಇಲ್ಲಿನ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ.

ಇಂಥ ನೂರಾರು ಮೋಹಕವಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದಾದರೂ ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರಭಯದಿಂದ ಇಷ್ಟನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅನ್ನ ಬೆಂದಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಕೆಲವು ಅಗುಳುಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಸಾಕು.

“ರಾಜಶೇಖರನಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕರ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ; ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಅವು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆಯೇ ಇವೆ” (ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳು - ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ. ಪು. ೨೫೩)

೧. ಅಖಂಡಿತಪ್ರಸರಾ ಹಿ ಪುರುಷಕಾರಾಃ ಕರ್ಣಟಾನಾಂ. ೧-೩

೨. ಕರ್ಣಾಟ್ಯೋ ಯತ್ರ ಯತ್ರೈವ ವಿಕೃಪಂತಿ ದೃಶೋ ದಿಶಿ |

ವಿಕ್ಷೇಪಾಗ್ರೇಸರಃ ಕಾಮಸ್ತತ್ರ ತತ್ರೈವ ಧಾವತಿ || ೧೦-೨೩

ರಾಜಶೇಖರನ ಬಗೆಗೆ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ನನಗಿದೆ. ಅವನ ನಾಟಕವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ಹಿಡಿಸದಿರುವುದು ಅವನು ರಾಮನನ್ನು ರಸಿಕನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು. ಹತ್ತನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ರಾಮ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೆಂಗಳ ರತಿ ಕುಶಲತೆಯ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ಒಳ್ಳೆಯದಿತ್ತು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜಶೇಖರ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿ. ಅವನ ನಾಟಕವು ಒಂದು ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯ. ಅದು ರಂಗಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಬೇರೆ ಮಾತು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಸಾಲಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ವಾರಗಟ್ಟಳೆ ಬೇಕಾದೀತು. ಆದರೆ ಸಹೃದಯನಾದ ಓದುಗನಿಗೆ ನಾಟಕವು ಅಭಿನೀತವಾಗಿಯೇ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಕರು ರಂಗಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನಾಟಕದ ಅಪಶ್ಯಗುಣವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯವು ಹೇಗೆ ಮನೋರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಸ್ವಾದ್ಯವಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ನಾಟಕವೂ ಕೇವಲ ಪಠಣದಿಂದ ರಸೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲದು. ಸಾಧಾರಣವಾದ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅಭಿನಯಾದಿಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಮಹಾನಾಟಕಕ್ಕಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಾನಾಟಕವನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ರಂಗಕ್ಕೆ ತರುವುದು ನಟನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್, ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಲ್ಯಾಂಬನೇ ಮುಂತಾದವರೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜಶೇಖರನಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ಸಿಗಲೆಂದು ಹಾರೈಕೆ.

ಅರಿಕೆ

ಈ ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಗಮನ ಸೆಳೆದವರು ಕೆ.ವಿ. ಅಕ್ಷರ ಅವರು. ಅವರಿಗೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಓದಿಸಿ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಡೇವಿಡ್ ಶುಲ್ಮನ್ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಕೃತಿ. ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ನನಗೂ ನಾಟಕವನ್ನು ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಬಂತು. ಡಾ. ಗಂಗಾಸಾಗರ ರಾಯ ಅವರ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದ ಸಮೇತವಾದ ಕೃತಿಯನ್ನು ತರಿಸಿ ಓದಿದೆ. ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಓದಿದವು. ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊರಿಸಿದರು. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಂಧಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾತ್ರ

ಮಾಡಿದವನು. ಹಾಗಾಗಿ ಧೈರ್ಯ ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿದರು. ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಮೂರು ಅಂಕಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದೆ.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕ ನಿರ್ದೇಶಕ ಜಂಬೆ ಚಿದಂಬರ ರಾವ್ ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಈ ನಾಟಕದ ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿತು. ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ನಾಟಕದ ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರದ ಭಾಗವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅದನ್ನು ರಂಗಕ್ಕೆ ತರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅನುವಾದದ ಬಗೆಗೆ ಸದಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ಮೂರನೆಯ ಅಂಕವನ್ನು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯೂ ಆದರು. ನನಗೆ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು. ಅಕ್ಷರ ಆಗಾಗ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥದೊಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಆಸೆ. ನನಗೆ ಈಗಲೂ ಅನುವಾದದ ಬಗೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ರಾಜಶೇಖರನನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ತರುವಾಗ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮೂಲಕೃತಿಯನ್ನು ಓದಲಾರದವರಿಗೆ ಅಷ್ಟಾದರೂ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಅನುವಾದ ಮತ್ತಾವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿ.

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪದ್ಯರೂಪಕ್ಕೆಳಿಸಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತೆನಿಸಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಭಯವೂ ಆಯಿತು. ಪದ್ಯವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅನುವಾದ ಕಷ್ಟಕರವೆನಿಸತೊಡಗಿತು. ಅರ್ಥಕ್ಷೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದಾದ ಪದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಗದ್ಯವೇ ಮೇಲೆಂದು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಪದ್ಯರಚನೆಯ ಚಾಪಲ್ಯ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೀಚಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಾರೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ. ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥಕ್ಷೇಶವೊದಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಕಾಶನದ ಹೊಣೆ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನದ್ದು. ಪ್ರಕಾಶನದ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೆ.ವಿ. ಅಕ್ಷರ ಅವರಿಗೆ. ಓದುಗರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ.

ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ

ಶಿರಸಿ

೨೯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೧೭

ರಾಜಶೇಖರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ

ಯಾಯಾವರಃ ಪ್ರಾಜ್ಞವರೋ ಗುಣಜ್ಞೈರಾಶಂಸಿತಃ ಸೂರಿಸಮಾಜವಯ್ಯೋಃ |
ನೃತ್ಯತ್ಪುದಾರಂ ಭಣಿತೇ ರಸಸ್ಥಾ ನಟೀವ ಯಸ್ಯೋಢರಸಾ ಪದಶ್ರೀಃ ||

ಸೋಡ್ಕಲ

ಯಾಯಾವರನು ಪ್ರಾಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳಾದ ವಿದ್ವತ್ತಮೂಹವು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ರಸಮಯವಾದ ಅವನ ಉದಾತ್ತವಾದ ರಸಭರಿತವಾದ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ರಸಾವೇಶ ಭರಿತಕಾದ ನಟಿಯ ಸೋಗಸಾದ ಪಾದಗಳಂತೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಮಾಧಿಗುಣಶಾಲಿನ್ಯಃ ಪ್ರಸನ್ನಪರಿಪಕ್ತಿಮಾಃ |
ಯಾಯಾವರ ಕವೇರ್ವಾಚೋ ಮುನೀನಾಮಿವ ವೃತ್ತಯಃ ||
ಧನಪಾಲ ತಿಲಕಮಂಜರಿ

ಸಮಾಧಿಗುಣಸಂಪನ್ನವಾದ ಪ್ರಸಾದಗುಣದ ಪರಿಪಾಕವುಳ್ಳ ಯಾಯಾವರ ಕವಿಯ ಉಕ್ತಿಗಳು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮುನಿಗಳ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿವೆ.

ಸೌಜನ್ಯಾಂಕುರಕಂದ ಸುಂದರಕಥಾಸರ್ವಸ್ವ ಸೀಮಂತಿನೀ
ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣಮಂತ್ರ ಮನ್ನಥಸರಿತ್ಯಲ್ಲೋಲ ವಾಗ್ವಲ್ಲಭ |
ಸೌಭಾಗ್ಯೈಕನಿವೇಶ ಪೇಶಲಗಿರಾಮಾಧಾರ ಧೈರ್ಯಾಂಬುಧೇ
ಧರ್ಮಾದಿದ್ರುಮರಾಜಶೇಖರ ಸಖೇ ದೃಷ್ಟಾಸಿ ಯಾಮೋ ವಯಮ್ ||
ಅಭಿನಂದ ಸುಭಾಷಿತಾವಲಿ

ಸೌಜನ್ಯದ ಚಿಗುರಿನ ಬೇರು, ಸುಂದರ ಕಥೆಗಳ ಸರ್ವಸ್ವ, ಚಿಲುವಿನ ಚಿನ್ನೆಯರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಮಂತ್ರ, ಮದನತೊರೆಯ ತೆರೆ, ವಾಣಿಗೆ ವಲ್ಲಭ, ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಏಕೈಕ ನಿವಾಸ, ಮಧುರಮಾತುಗಳಿಗಾಧಾರ, ಧೈರ್ಯಸಾಗರ, ಧರ್ಮಾದಿದ್ರುಮ ರಾಜಶೇಖರನೆ, ಮಿತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇವೆ.

ಗಿರಃ ಶ್ರವ್ಯಾ ದಿವ್ಯಾ ಪ್ರಕೃತಿಮಧುರಾ ಪ್ರಾಕೃತಧುರಾಃ
ಸುಭವೋಪಭಂಶಃ ಸರಸವಚನಂ ಭೂತವಚನಮ್ |
ವಿಭಿನ್ಯಾಃ ಪಂಥಾನಃ ಕಿಮಪಿ ಕಮನೀಯಶ್ಚ ತ ಇಮೇ
ನಿಬದ್ಧಾಃ ಯಸ್ತೇಷಾಂ ಸ ಖಿಲು ನಿಖಿಲೋಽಸ್ಮಿನ್ ಕವಿವೃಷಾ ||
ಬಾ.ರಾ. ೧-೧೧

ಶ್ರವ್ಯವೂ ದಿವ್ಯವೂ ಆದ ಪದಗಳು, ಸಹಜಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾಕೃತ, ಭವ್ಯವಾದ ಅಪಭಂಶ, ಸರಸವಾದ ಪೈಶಾಚೀಭಾಷೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳು. ಅಲ್ಲೇನೋ ರಮಣೀಯತೆಯಿದೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಅರಿತು ಈ ಕವಿವರನು ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪಾತ್ರವರ್ಗ

- ಸೂತ್ರಧಾರ	- ಶಿಷ್ಯ	- ಕರ್ಮರಚಂಡ
- ಪಾರಿಪಾಶ್ವಕ	- ಚಿತ್ರಶಿಖಿಂಡ (ಹದ್ದು)	(ವೈತಾಲಿಕ)
- ಶುನಃಶೇಘ	- ಸುವೇಗಾ (ಹೆಣ್ಣು	- ಚಂದನಚಂಡ
- ರಾಕ್ಷಸ	ಹದ್ದು)	(ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವೈತಾಲಿಕ)
(ತಾಪಸವೇಷದಲ್ಲಿ)	- ಕೋಹಲ	- ಸುಗ್ರೀವ
- ರಾವಣ	(ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ)	- ಹನುಮಾನ್
- ಪ್ರಹಸ್ತ	- ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ	- ಗಂಗಾ
- ಜನಕ	- ರಾಮ	- ಯಮುನಾ
- ಶತಾನಂದ	- ಲಕ್ಷ್ಮಣ	- ಸಮುದ್ರರಾಜ
- ಸೀತೆ	- ಪ್ರತಿಹಾರಿ (ಜನಕನಿಗೆ	- ಕಪಿತ್ಥ (ರಾಕ್ಷಸ)
- ಸಖಿಯರು (ಇಬ್ಬರು)	ಸಂಬಂಧಿಸಿದ)	- ದಧಿತ್ಥ (ರಾಕ್ಷಸ)
- ಭೃಂಗಿರಿಟಿ	- ಹೇಮಪ್ರಭಾ (ಸೀತೆಯ	- ಸಿಂಹನಾದ (ರಾವಣನ
- ನಾರದ	ಸಖಿ)	ಮಗ)
- ಪ್ರತಿಹಾರಿ	- ವೈತಾಲಿಕ (ಜನಕನ)	- ದುರ್ಮುಖ
- ಮಾಯಾಮಯ	- ಮಾಲ್ಯವಂತ (ರಾವಣನ	- ಸುಮುಖ
(ರಾಕ್ಷಸ)	ಮಂತ್ರಿ)	- ತ್ರಿಜಟಾ
- ಮಾಠರ	- ಸಿಂದೂರಿಕಾ (ಯಂತ್ರ	- ಕರಂಕಕ (ರಾಕ್ಷಸ)
(ಪರಶುರಾಮನ ಶಿಷ್ಯ)	ಜಾನಕಿಯ ಸಖಿ)	- ಕಂಕಾಲಕ (ರಾಕ್ಷಸ)
- ಚಾಮದಗ್ನ್ಯ	- ಧಾತ್ರೇಯೀ (ಯಂತ್ರ	- ಯಮಪುರುಷ
(ಪರಶುರಾಮ)	ಜಾನಕಿಯ ದಾದಿ)	- ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ
- ಭವಭೂತಿ (ವಟು)	- ಪ್ರಭಂಜನಿಕಾ (ರಾವಣನ	- ಪುರುಹೂತ (ಇಂದ್ರ /
- ಉಪಾಧ್ಯಾಯ	ದಾಸಿ)	ಪುರಂದರ)
- ಮಾತಲಿ (ಇಂದ್ರಸಾರಥಿ)	- ಶೂರ್ಪಣಖಾ	- ಚಾರಣ
- ದಶರಥ	(ರಾವಣನ ತಂಗಿ)	- ಚಾರಣೀ
- ಸೌದಾಮಿನೀ (ಇಂದ್ರನ	- ಕೈಕೇಯೀ	- ಲಂಕಾ
ರಥದ ಚಾಮರಧಾರಿಣಿ)	- ಸುಮಿತ್ರಾ	- ಅಲಕಾ
- ಪ್ರತೀಹಾರ (ಜನಕನ	- ಕೌಸಲ್ಯಾ	- ರತ್ನಶೇಖರ (ವಿದ್ಯಾಧರ)
ಸೇವಕ)	- ವಾಮದೇವ (ಋಷಿ)	- ಅಗಸ್ತ್ಯ
- ಋಚೇಕ	- ಸುಮಂತ್ರ	- ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ
(ಪರಶುರಾಮನ ಅಜ್ಜ)	- ರತ್ನಶಿಖಿಂಡ	- ವಸಿಷ್ಠ
- ಪುಲಸ್ತ್ಯ (ರಾವಣನ	(ಜಟಾಯುವಿನ ದೂತ)	- ಭರತ
ಅಜ್ಜ)	- ವಿಭೀಷಣ	- ಶತ್ರುಘ್ನ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕ

ಯಾವುದು ಪ್ರಸಾದಗುಣಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರೆಯೆನಿಸಿದೆಯೋ, ಯಾವುದನ್ನು ಸೂಕ್ತಿರಚನೆಯು ಅಲಂಕರಿಸಿದೆಯೋ, ಯಾವುದು ಕರ್ಣವೆಂಬ ಬೊಗಸೆಯಿಂದ ಕುಡಿಯಬಹುದಾದ ಮಧುರವಾದ ರಸ ಭರಿತವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಾದು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ಯವೆನಿಸಿದೆಯೋ, ಯಾವುದು ವಿದ್ಯೆಗಳ ಆತ್ಮವೆನಿಸಿದೆಯೋ, ಯಾವುದು ಅರ್ಥರೂಪದ ಶರೀರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಕವಿವರೇಣ್ಯರಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ವಾಣಿಯ ಗುಂಫನಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ.

(ನಾಂದಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಧಾರ ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿ)

ಸೂತ್ರಧಾರ:

ಅಯ್ಯಾ, ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಏಕೈಕ ತಿಲಕನೆನಿಸಿದವನು ಮಹಾರಾಜ ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲ; ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯನ್ನು ಅವನ ತೋಳೆಂಬ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಈ ಸಭೆ ಸೇರಿದೆ. ಸಭಾಸದರಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣನಿಧಿಯ ಬಿನ್ನಹ ಹೀಗಿದೆ. ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಧೂರ್ತಿಲನು ಘೋಷಿಸಿದ್ದು ತಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದಿದೆ -

ವೀರಾದ್ಭುತರಸ ತುಂಬಿದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರಿದವನನ್ನು ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತೆಯಾದ ನನ್ನ ಮಗಳು ಹರ್ಷದಿಂದ ವರಿಸುವಳು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಿಂದ ರಂಗವಿದ್ಯಾಧರ ಬಂದು ಪರೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟ, ಆದರೆ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ನನ್ನನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ. (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದತ್ತ) ಏನು? ಲಜ್ಜಿತನಾದ ಕರ್ಣಾಟ ದೇಶದವನು ಕರ್ಣಾಟದೇಶದವರ ಪೌರುಷವು ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆಯೆಂದು ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿ ಹೇಳಿದನೆ? ಹಾಗೇ -

ಇವಳನ್ನು ಯಾರೇ ಮದುವೆಯಾಗಲಿ ಅವನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇವಳನ್ನು ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುತ್ತೇನೆ; ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದಾಗುವ ಅವಮಾನವನ್ನು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯನು ಸಹಿಸಲಾರ.

(ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೂ ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಇವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ -

ಅಪಹೃತಳಾದ ಅವಳು ದ್ವೀಪಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮರಳಿ ತರುತ್ತೇನೆ. ಇದು ನಿಜ. ಹೆಂಡತಿಯ ಅಪಹರಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವಳನ್ನು ತರಲು ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮುದ್ರಲಂಘನವೂ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ.

(ಯೋಚಿಸಿ) ಮತ್ತೇನಿದು?

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ) ಇದು ಅದು.

ಸೂತ್ರಧಾರ: ಮಾರಿಷ, ಏನಿದು?

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಭಾವ, ಮಹಾರಾಜನ ಆದೇಶಪತ್ರ. ನೀನೇ ಓದು.

ಸೂತ್ರಧಾರ: (ಬೇದದಿಂದ) ಆರಂಭಿಸಿದ್ದೊಂದು; ಆಗುತ್ತಿರುವುದಿನ್ನೊಂದು. ಬಿಸಿಲನ್ನು ಬಯಸಿದರೆ ಮೋಡ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ. (ಯೋಚಿಸಿ) ಕಾರ್ಯೇಚ್ಛುವಿಗೆ ವಿಘ್ನಗಳು ಸಹಜವಲ್ಲವೆ? (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಕುಗ್ಗದಿರುವುದೇ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಮೂಲ. (ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ) ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಮಾರಿಷ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾವಗಳ ತಾಕಲಾಟದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಒಂದೆಡೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ಓದಿಬಿಡು.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: (ಓದುತ್ತಾನೆ) ಕಾಮದೇವನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಲಾಸ ಹೆಚ್ಚಿದ ಯಾವನನ್ನು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ?

ಸೂತ್ರಧಾರ: ಎಲಾ, ಇದು ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ! ಹಾಗಾದರೆ ಮಹಾರಾಜನ ಈ ಆದೇಶವು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ಓದುತ್ತೇನೆ. (ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದುತ್ತಾನೆ.) ನಿರ್ಭಯಗುರುವಾದ ರಾಜಶೇಖರನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿಸಿರುವನೆ?

ಇದೆಂಥ ಭಾಷಾಚಿತ್ರ? (ಸ್ವಗತ) ಏನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ? (ಚಿಂತಿಸಿ) ಬಾಲರಾಮಾಯಣ! (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಇದನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯಿರುವಂತಿದೆ.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಆಹಾ, ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಬರೆದಿದ್ದೇ ಒಂದು; ಓದುವುದೇ ಇನ್ನೊಂದು.

ಸೂತ್ರಧಾರ: ದೈವಾನುಕೂಲವಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಆದೇಶವು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿದೆ.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಸುದೈವದಿಂದ ಗಂಗೆ-ಯಮುನೆಯರು ಮೊದಲು ಬೇರೆಬೇರೆ ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅನಂತರ ಒಂದಾದಂತೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ಆದವು.

ಸೂತ್ರಧಾರ: (ಹರ್ಷದಿಂದ) ಈಗಲಾದರೋ-

ಉದಾರಚರಿತಳಾದ ಪತ್ನಿ ಅವಂತಿಸುಂದರಿಯ ವಿಜ್ಞಾನವು ಕುಲಕ್ಕೆ ತಿಲಕವಾಗಿದೆ; ಯಾಯಾವರವಂಶದ ಕವಿರಾಜಶೇಖರನ ಕೀರ್ತಿ ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ಫಲಿಸಿದೆ; ರಾಮನಾಮದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಚರಿತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದೆ; ಇದು ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಮಧೇನುವೇ ಆಗಿದೆ.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಮುನಿವರನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡು ರಚಿಸಿದ್ದು ರಾಮಚರಿತ. ಅಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯು ಹೆಚ್ಚಿನದೇನನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ?

ಸೂತ್ರಧಾರ: ಮಾರಿಷ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನೈಪುಣ್ಯವಿರುತ್ತದೆ; ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಭಾವ, ಹೇಳುವುದಿಷ್ಟೆ - ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣಬಲ್ಲವನು; ಅವನ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾಣದ್ದು ಮಣ್ಣಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡೀತೆ?

ಸೂತ್ರಧಾರ: ಮಾರಿಷ, ಹಾಗೆ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ -

ಸುಂದರಿಯ ಮುಖಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಮಲದಳದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ನೇತ್ರವಿದೆ; ಸುಕವಿಗಳ ನಾಲಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಸ್ವತನೇತ್ರವಿದೆ.

ಮೇಲಾಗಿ ಇವನು ಪ್ರಜ್ಞಾಶಾಲಿ. ವಸ್ತುವಿನ ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ತೋರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಗಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮಹಾಮಂತ್ರಿಪುತ್ರನಾದ ಅವನೇ ಹೇಳಿದ ಸೂಕ್ತಿಯು ಹೀಗಿದೆ -

ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು ಭೂಮಿ; ಅದನ್ನು ನೂರಾರು ಯೋಜನಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಮುದ್ರ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ; ಸದಾ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ಸೂರ್ಯ ಗಗನವನ್ನು ಅಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಹೀಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಪರಿಮಿತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಸಜ್ಜನರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಾರೇಖೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಹಾಗಾದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.

ಸೂತ್ರಧಾರ: ಸ್ವತಃ ಅವನೇ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಯೋಗೀಂದ್ರ, ಛಂದಸ್ಸಿನದ್ರಷ್ಟಾರ, ರಾಮಾಯಣಮಹಾಕವಿ, ಪ್ರಾಚ್ಯ
ಪ್ರಾಚೀತಸನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಬಂಧದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಕವಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಹೀಗಿದೆ -

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ, ಇದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಸ್ತು; ಹೇಳುವುದು
ಕಿಂಚಿತ್ತು ಸಜ್ಜನರ, ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳಿ; ಕೈ ಜೋಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಥವಾ ಈ
ವಿನಯದ ಮಾತುಗಳೇಕೆ? ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತಾಮೃತವಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ
ಸಜ್ಜನರು ತಾವಾಗಿಯೇ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ನಾನು ಬೇಡುವುದು
ದೈನ್ಯವಲ್ಲವೆ?

ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾದ ಆ ಕವಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ -

ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹಿತವಾದ ದೇವವಾಣಿ; ಸಹಜಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾಕೃತ;
ಭವ್ಯವಾದ ಅಪಭ್ರಂಶಭಾಷೆ; ಸರಸರಚನೆಯುಳ್ಳ ಪೈಶಾಚೀನುಡಿ -
ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರ ದಾರಿಯೂ ಬೇರೆಬೇರೆ;
ಪರಮರಮಣೀಯ. ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲವನೇ
ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ.

ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅವನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ -

ಬಾಲರಾಮಾಯಣದಿ ದೋಷಗಳು ಬಹಳೆಂದು ಪೇಳುವಾ
ಸುಮತಿಯಲ್ಲಿ
ಕೇಳಬೇಕಿದರಲ್ಲಿ ಚತುರ ಪೇಳೈ ಭಣಿತಿಗುಣವಿರುವುದೋ
ಇಲ್ಲವೆಂದು
ಅಸ್ತಿಯೆಂದರೆ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೀನೋದು ಇದ ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮಾರು
ಕಾವ್ಯಗಳನು
ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಇರಲಿ ಬಹುಕಾಲ ನಟವಟುಗಳಾಸ್ವದಲಿ ಜರ್ಜರದ
ಕಾವ್ಯಕಂಠೆ

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ: ಭಾವ ಈ ಕವಿಯ ಬಗೆಗೆ ನಿನಗೂ ಮಹಾರಾಜನಿಗೂ ಇಷ್ಟೊಂದು
ಆದರವಿದೆಯಾದ ಕಾರಣ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ - ಇವನು ಯಾವ ಗೋತ್ರವನ್ನು
ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ? ಯಾವ ಹೆಸರನ್ನು ಪಾವನ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ?

ಸೂತ್ರಧಾರ: ಅಯ್ಯಾ ಗಗನಸಾಗರ ಮಣಿಕ್ಕನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು
ಕೇಳುತ್ತಿರುವಿಯಲ್ಲ?

ಈ ಮಹನೀಯನು ಯಾಯಾವರ ವಂಶದವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಗುಣಗಣಗಳೇ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತ ಅಕಾಲಜಲದನಿದ್ದನು; ಶ್ರವಣಪುಟ ಪೇಯವಾದ ಮಾತುಗಳ ಸುರಾನಂದನು ಅದೇ ವಂಶದವನು; ಅಲ್ಲಿಯೇ ತರಲ, ಕವಿರಾಜನೇ ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆನಿಸಿದ ಈ ವಂಶದ ಅಕಾಲಜಲದನಿಂದ ನಾಲ್ಕನೆಯವನಾದ ದರ್ಮಕ ಮತ್ತು ಶೀಲವತಿಯರ ಪುತ್ರನೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ರಾಜಶೇಖರ; ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ (ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ) ಆಹಾ! ಕವಿಯು ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಶುಭಾಶಂಸೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ -

ವೇದವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ಲತೆಗೆ ತಾಯಿಬೇರು; ಕವಿಗಳ ನಾಲಿಗೆಯೆಂಬ ಎವೆ ಇಕ್ಕದ ವಾಜ್ಞಯನೇತ್ರ; ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕೊಡುವವಳು ಆ ವಾಗ್ಧೇವಿ. ಅವಳು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸದಾ ನೆಲೆಸಿರಲಿ.

ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಸೂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ -

ರಸನಾದೇವಿಯೆ, ಈ ರಾಜಶೇಖರಕವಿಯು ತಾನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಧರಿಸು. ಸ್ತುತ್ಯವಾದ ತನ್ನ ವಂಶದ ಮುಕ್ತಾಮಣಿಯಾದ, ಶತ್ರುವಿಧ್ವಂಸಕನಾದ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆ ಕುಂಠಿತವಾಗಿದೆ. ದೈವಯೋಗದಿಂದ ವಾಣಿಯ ಸ್ಫುರಣವಾದರೆ ಅವನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿಯೇನು.

ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕ:
ಸೂತ್ರಧಾರ:

ಹಾಗಾದರೆ ವರ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇನು?
ದೈವಜ್ಞರು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ? -

ಹಿಂದೊಬ್ಬ ಕವಿಯಿದ್ದ ಹುತ್ತದಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವ
ಭರ್ತ್ಯಮೇಂಠನೆ ಆಗಿ ಬುವಿಗೆ ಮರಳಿ
ಭವಭೂತಿ ನಾಮದಲಿ ಮರುಹುಟ್ಟಿ ಪಡೆದವನು
ರಾಜಶೇಖರನೆನಿಸಿ ನೆಲೆಸಿರುವನಿಂದು

ಅಲ್ಲದೆ ಸಭ್ಯನಾದ ಶಂಕರವರ್ಮನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ?
ಕರ್ಣರಸಾಯನವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು,

ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಮೃತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು, ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು, ರಸಪ್ರವಾಹದ ಚರಮ ಸೀಮೆಯನ್ನು ತಲುಪಲು, ಜೀವನವೃಕ್ಷದ ಮಧುರಫಲವನ್ನು ಸವಿಯಲು ನಿಮಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿರುವುದಾದರೆ, ರಾಜಶೇಖರಕವಿಯ ಅಮೃತವರ್ಷಿಣಿಯಾದ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿರಿ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಅವನು ಆಪನ್ನಾರ್ತಿಹರ; ಪರಾಕ್ರಮಧನ; ಸೌಜನ್ಯದ ಸಮುದ್ರ; ತ್ಯಾಗಿ;
ಸತ್ಯವೆಂಬ ಸುಧೆಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಚಂದ್ರ; ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ;
ಕವಿಗಳಿಗೆ ಗುರು; ಗುಣರತ್ನಗಳಿಗೆ ರೋಹಣಗಿರಿ; ರಘುಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ
ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನಿಗೆ ಗುರು; ಇಂಥ ಕವಿಯನ್ನು ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಿ?

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಗೀತೆ)

ಮೃಗಧರಮಂಡಲ ತೃಜಿಸುತ ಪಕ್ಕಕೆ

ಸರಿದಿಹ ದೇವಗಣ

ಮರುಗುತ ಪೇಳ್ವುದು ಚಂದ್ರನ ದುರ್ದೇಸೆ

ರಾಹುವು ಹಿಡಿದಿಹನ

ಸೂತ್ರಧಾರ:

(ಕೇಳಿ) ಮಹಾರಾಜನ ಆದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕುಶೀಲವರು ಶುನಃಶೇಫನ
ಪ್ರವೇಶ ಸೂಚಕವಾದ ಧ್ರುವಾಗೀತೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟರೇನು? (ವಿಚಾರಿಸಿ)
ಧ್ರುವಾಗೀತೆಯು ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪ್ರಾಣವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾಗಿ
ಧ್ರುವಾಗೀತೆಯು ನಾಟ್ಯವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ;
ಸಾಮಾಜಿಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುದ ನೀಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಸೋಪಸಾಪನೆಯನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾ, ನಾವೂ ಕೂಡ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗೋಣ.

(ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

ಇದು ಆಮುಖ

(ಶುನಃಶೇಫನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಶುನಃಶೇಫ:

ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಸ್ನಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವನನ್ನು
ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿತ್ತು. ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೊತ್ತು
ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ) ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ
ಹಿತವಾದ ಹೊಂಗಿರಣಗಳು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರ! -

ಮುಂಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ಮರದ ಎಳೆ ಚಿಗುರುಗಳು ಹವಳದಂತಾಗಿವೆ;
ಮೂರುಲೋಕವೆಂಬ ಅರಮನೆಯ ಅಂಗಣದ ಕರದೀಪಿಕೆಗಳಿವು; ದಿನವೆಂಬ
ಗಜರಾಜನ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಕರ್ಣಚಾಮರಗಳಿವು ಎಂಬಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ
ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳು ಪಸರಿಸುತ್ತಿವೆ.

(ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು)

ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರನಾಗಿ ಚರಿಸುವ ಜ್ಯೋತಿಯೇ ಪುರಾಣಪುರುಷನಾದ ಪೂಷನ; ಇವನಿಗೆ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನು ಶಿಷ್ಯನಂತೆ; ಅವನಿಗೆ ಯೋಗಿಯಾದ ರಾಜಾ ಜನಕನು ಶಿಷ್ಯ.

ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಔಷಧ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ; ಅವನನ್ನು ಕರೆತರಲು ತಾತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮದಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮಹಾರಾಜ ಸೀರಧ್ವಜ ಜನಕನು ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯಜ್ಞದ ಸಮಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾನು ತಲುಪುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಯಜ್ಞವು ಮುಗಿದು ಅವಭೃಥವಾಗುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಊಹೆ. ರಾಜನ ಯಜ್ಞವು ಸುಖವಾಗಿ ಸಮಾಪ್ತಗೊಂಡಿತೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ಅಪರಾಧಿಯು ನಾನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ (ಎಂದು ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ).

(ತಾಪಸವೇಷದ ರಾಕ್ಷಸನ ಪ್ರವೇಶ)

ರಾಕ್ಷಸ:

(ಸ್ವಗತ) ಮಾಲ್ಯವಂತ ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೌಶಿಕನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಮಿ ವಂಶದ ರಾಜರ ನಗರವಾದ ಮಿಥಿಲೆ ಮತ್ತು ರಘುವಂಶದ ರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೂ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ನನ್ನನ್ನು ಕುಲಪುತ್ರಕ ಎಂದು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕರೆದು ಆದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ—ಧೂರ್ಜಟಿಯ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದವನು ಜನಕನ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ವರನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶಾನನನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಭೂಮಂಡಲದ ಚಾರರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜನ ಸೋದರಿಯಾದ ಶೂರ್ಪಣಖೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಇಂಥ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸುವವಳು ಅವಳು. ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರಭುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದೇ ಸೇವಕರ ಸಿದ್ಧವಿದ್ಯೆ. ಮಹಾರಾಜನಾದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳಲಿ? ಬಾವಿನ ಮೇಲೆ ಬೊಕ್ಕೆಯೆದ್ದಂತೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ರಾವಣನು ಶಂಕರನ ಶಿಷ್ಯ, ಪಾರ್ವತಿಯ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಭಾರ್ಗವನಲ್ಲಿ ಪರಶುವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮಾಯಾಮಯನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲವೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಮೃದುತ್ವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಣ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜನೀತಿಯು ನೀರರೆದ ತರುವಿನಂತೆ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ. ಛಲ ಕಪಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜ್ಯಶಾಸನವು ಗುಪ್ತಚರರ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.
(ವಿಚಾರಿಸಿ)

ಅಮಾತ್ಯನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನಡೆಯುವ ರಾಜನ ಮಂತ್ರಿತ್ವಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ. ರಾಜನು ಮನಬಂದಂತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಏನೇನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಾರೆ.

(ಯೋಚಿಸಿ) ಮುಂದೆ ಬರಲಿರುವ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಮೊದಲು ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭದ್ರಮುಖನೂ ಮೇನಕಾಕಾಮುಕನೂ ತ್ರಿಶಂಕು ಯಾಜಿಯೂ ಆದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಾ. ಅವನು ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಅವನಿಗೆ ದಶರಥ ಮತ್ತು ಸೀರಧ್ವಜರು ಮಿತ್ರರು. ಅವನು ದಶರಥನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದದ್ದಾದರೆ ನಾನು ಬೇರೊಂದು ನೆಪದಿಂದ ದಶಕಂಠನ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಸಹಜ ಶತ್ರು. ವ್ರತ ಹಾಗೂ ವೀರವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ. ದಶರಥನೂ ಅಂಥವನೇ. ಜನಕನು ಹಾಗಲ್ಲ. ಯೋಗಿ; ಶಾಂತ; ದಾಂತ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾನು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹುಡುಕುತ್ತೇನೆ. ಅನಂತರ ರಘುಗಳ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಅಂಥವರ ಸೇವಕರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಾಪಸವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡೇ ನಡೆಯಬೇಕು. (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಏನು ತಾಪಸನೆ? (ಗುರುತಿಸಿ) ಇವನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಶುನಃಶೇಫನಲ್ಲವೆ? ಒಳ್ಳೆಯದು. ಇವನ ಮೂಲಕವೇ ಸುದ್ಧಿ ತಿಳಿದೀತು. (ಹತ್ತಿರಹೋಗಿ) ಭಗವನ್, ಅಭಿವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶುನಃಶೇಫ:

ರಾಕ್ಷಸ:

ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಸ್ತು.
ಪೂಜ್ಯರೆ, ಏಳು ಹೆಜ್ಜೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಸ್ನೇಹ ಹುಟ್ಟಿದೆ; ಅದು ನನ್ನನ್ನು ವಾಚಾಳನನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಏನನ್ನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಶುನಃಶೇಫ:

ರಾಕ್ಷಸ:

ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಕೇಳಿ.
ವಿದ್ಯಾಸ್ವಾತಕರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವೆಲ್ಲಿದೆ?

ಶುನಃಶೇಫಃ: ಗುರುವಿನ ಆದೇಶ.

ರಾಕ್ಷಸಃ: ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾರು?

ಶುನಃಶೇಫಃ: ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು.

ರಾಕ್ಷಸಃ: (ಸ್ವಗತ) ಇರಲಿ. ಇವನನ್ನು ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸುಪ್ತ, ಮತ್ತ, ಕುಪಿತ ರಿಂದ ಸತ್ಯವನ್ನರಿಯಬೇಕು. (ಪ್ರಕಾಶ) ಹೌದು. ಈ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೆಂದರೆ ಯಾರು?

ಶುನಃಶೇಫಃ: ಏನು? ಬೇರೆ ದ್ವೀಪದಿಂದ ಬಂದಿರುವಿರೇನು? ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಬಗೆಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ, ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಭಾಗಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಅಪಹರಿಸಿದಾಗ ನವೀನವಾದ ಹವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ, ವಾಸಿಷ್ಠರ ಶಾಪವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದ, ಇಂದ್ರನಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗಿ ಮಹಾಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ತ್ರಿಶಂಕು ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಆಕಾಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಮಹನೀಯರು ಅವರು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ -

ಅವರು ಕ್ಷತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಮಹಾನಿಧಿ; ರಾಜರನ್ನೂ ಮುನಿಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದವರು;
ಧನುಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಸ್ತುವಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪವಿತ್ರವಾದ ಕರಗುಳ್ಳವರು;
ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ ಅವರನ್ನು ವಿಳನೆಯ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ;
ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ತಿಲಕದಂತಿರುವವರು ನಮ್ಮ ಗುರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು; ಅವರ ವಿಷಯವೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆ?

ಈಗ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತರಾದ ಅವರು ರಾಕ್ಷಸರ ಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ಕರೆತರಲು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಕ್ಷಸಃ: (ಭಯದಿಂದ) ಪೂಜ್ಯರೆ, ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡಿ. ಈ ವಿಷಯ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ. ವಟುವಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಚಾಪಲ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿದೆ. ರಂಭೆಯನ್ನು ಸ್ತಂಭಿತಗೊಳಿಸಿದ ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಿದ್ದಾರೆಯೆ? (ಸ್ವಗತ) ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಗುಪ್ತಚರನ ಕಾರ್ಯದ ಸಮಯ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಗುರುಗಳ ಆದೇಶದಂತೆ ತಾವು ಯಾವಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೀರಿ?

ಶುನಃಶೇಫಃ: ಮಿಥಿಲಾನಗರಕ್ಕೆ.

ರಾಕ್ಷಸಃ: ಅಲ್ಲೇನು ವಿಶೇಷ?

ಶುನಃಶೇಫಃ: ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಮಿತ್ರನಾದ ಜನಕ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮುನಿಗಳೆ, ತಾವು ಬೇರೆ ದೇಶದವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ?

ರಾಕ್ಷಸಃ: (ಸ್ವಗತ) ಇರಲಿ. ಹೀಗೆ ಹೇಳೋಣ (ಪ್ರಕಾಶ) ರೋಹಣಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿಗೆ ಅಲಂಕಾರಭೂತವಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ರಮದಿಂದ.

- ಶುನಃಶೇಘ:** (ಸಾಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ) ಈ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಯಾರು?
- ರಾಕ್ಷಸ:** (ನಕ್ಕು) ಪೂಜ್ಯರೆ, ಈಗ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಯಿತು. ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಒಣಗಿಸಿದ ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ಯಾರು? ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಒಂದೇ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಪಾನಮಾಡಿದ, ವಾತಾಪಿಯನ್ನು ಜೀರ್ಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡ, ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯ ಹೃದಯಪ್ರಿಯನಾದ, ತ್ರಿಲೋಕಗುರುವಾದ, ಮಾರಣಕೃಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಯೀವಿದ್ಯೆಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದ, ತಪೋನಿಧಿಯಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಾರು?
- ಶುನಃಶೇಘ:** ಪರಸ್ಪರ ಗುರುಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.
- ರಾಕ್ಷಸ:** ಹಾಗಾದರೆ ಅಘಮರ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.
- ಶುನಃಶೇಘ:** ಗುರುವಿನ ಆದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಾನೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೇಳುವುದುಂಟು.
- ರಾಕ್ಷಸ:** ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ.
- ಶುನಃಶೇಘ:** ಲಂಕೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ದಶಕಂಠನ ಸುದ್ದಿಯೇನಾದರೂ ಇದೆಯೆ?
- ರಾಕ್ಷಸ:** ಶಿವಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ವರಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ.
- ಶುನಃಶೇಘ:** (ನಕ್ಕು ತನ್ನಲ್ಲಿ) ಎಲಾ! ಕ್ಷುದ್ರವಿಚಾರದ ಕಾರಣದಿಂದ ಹೃದಯದ ಭಾವವನ್ನು ಹೊರಗಿಡುವ ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಇದ್ದಾನಲ್ಲ! ಇದು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಯೋನಿಜಕನ್ಯೆ ಅವಳು; ಇವನು ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಗೆದ್ದವ. ಶಿವನ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಮದುವೆಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? (ಪ್ರಕಾಶ) ತಾಪಸನೆ, ಮಿಥಿಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸಬೇಕು.
- ರಾಕ್ಷಸ:** ನಾನೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯವಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.
- (ಇಬ್ಬರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತ

(ರಾವಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಹಸ್ತರು ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

- ರಾವಣ:** ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನರು ವೀರವ್ರತವನ್ನು ತೊರೆದರು. ಅದನ್ನು ಈ ತೋಳುಗಳಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಅಯೋನಿಜಿಯಾದ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ

ಕಾರಣದಿಂದ ಮುದಗೊಂಡ ನನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರಳಿದ ತಾವರೆ ತುಂಬಿದ ವನದಂತಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಹಸ್ತ: (ಎಲ್ಲೆಡೆ ನೋಡಿ) ಇದೇನು? ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶಕಂಠನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಬಯಸಿ ದೇವಗಣವು ಗಗನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ! (ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ) -

ಅಗ್ನಿ, ನಿನ್ನ ಉರಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ; ಅದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಮಳೆಸುರಿಸುವ ಮೋಡಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲು. ಎಲಾ ಗ್ರೀಷ್ಮ, ನೀನು ಹೇಮಂತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿನ್ನ ತೇಜವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸು. ಆದಿತ್ಯರೆ, ನಿಮ್ಮ ತಾಪವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ಜಲಾರ್ದ್ರಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ. ತ್ರಿಭುವನವಿಜಯಿಯಾದ ಶ್ರೀದಶಕಂಠ ಮಹೀಪತಿಯು ಅನ್ಯರ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾವಣ: (ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ) ಆಕಾಶವೃಕ್ಷದ ಪುಷ್ಪವಾದ ಪುಷ್ಪಕವೆ, ನಿನಗೊಂದು ಮಾತು -

ಸೇವೆಗೊಂದೈತಂದ ವಿಬುಧರ ವಿಮಾನಗಳ ಸೀಮಂತ ನೀನೆನಿಸಿ ಮನೋಜವವ ಮೀರಿದ ವೇಗದಿಂದ ಮುನ್ನಡೆದು ಅದ್ಭುತದ ಹರಧನುವು ಮತ್ತೆ ಭೂಜಾತೆಯರು ತಾವಿರುವ ಜನಕರಾಜನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಏನು? ಮಹಾರಾಜನು ಈಗಲೂ ಉತ್ಕಂಠಿತನಾಗಿರುವನೆ? ಗಗನಸಾಗರ ನೌಕೆಯೆನಿಸಿದ ವಿಮಾನರಾಜನು ಜನಕಮಂದಿರದ ಬಳಿಯಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಇರಲಿ. ಮಹಾರಾಜನ ಆಗಮನವನ್ನು ಸೀರಧ್ವಜನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ -

ಎಡದ ಕೈಗಳಿಂದ ಶಿರಕ್ಕೆ ಭೂಷಣಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದ ಕೂದಲನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ನಿಷ್ಣಾಪಟ್ಟಿದಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪಟುವೆನಿಸಿದ ಬಲದ ಕೈಗಳಿಂದ ಕಂಠಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಉಚಿತ ಉಪಚಾರವೆಂದು ತಿಳಿದ ಯಾವ ರಾವಣನ ಇಪ್ಪತ್ತು ತೋಳುಗಳು ಹಾಗೂ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ತೋಷವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದವೋ

ಅಂಥ ಸ್ವಯಂ ಗ್ರಹಣದುರ್ಲಲಿತನಾದ ದಶಾಸ್ಥನು ಪಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇವನೊಂದಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸು. ಭೂಮಿಯಿರುವ ವರೆಗೂ ನಿಮಿವಂಶವು ವರ್ಧಿಸಲಿ.

(ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ) ಏನು? ಪುರಾಣಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯೂ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಶಿಷ್ಯನೂ ಆದ ರಾಜರ್ಷಿ ಜನಕನು ಪುರೋಹಿತನಾದ ಶತಾನಂದನೊಡನೆ ಈ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವನೆ?

(ಇಬ್ಬರೂ ವಿಮಾನದಿಂದ ಇಳಿಯುವರು)

(ಜನಕ ಮತ್ತು ಶತಾನಂದರ ಪ್ರವೇಶ)

ಜನಕ: ನೂರಾರು ಮಾರ್ಗಗಳುಳ್ಳ ವೇದಗಳ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲವನೂ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೂ ಆದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹಾಮುನಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಷಾಯಪಾನದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ವಿಚಲಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಂಗೀತದ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಶತಾನಂದ: ರಾಜರ್ಷಿ, ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಶಿಷ್ಯ, ನಿನ್ನ ಗುರುವಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

(ಪ್ರಹಸನು 'ಎಡದ ಕೈಗಳಿಂದ' ಇತ್ಯಾದಿ ಹಿಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ)

ಜನಕ: (ಕೇಳಿ) ಅಯ್ಯೋ! ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಕೂಡ ವಿಘ್ನವಿಲ್ಲದ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ರಾವಣನು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಶತಾನಂದ: ಅಹಾ! ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಒಂದು ಪ್ರಬಲವಾದ ದೋಷವಿದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಗುಣಗಳ ರಾಶಿಯೇ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ -

ಈ ರಾವಣನಾಚ್ಛೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಶಿಖಾಮಣಿ; ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇವನಿಗೆ ನವೀನ ನೇತ್ರಗಳು; ಭೂತಪತಿ ಪಿನಾಕಿಯ ಪರಮಭಕ್ತ; ದಿವ್ಯವಾದ ಲಂಕಾಪುರಿಯು ವಾಸ್ತವ್ಯದ ಸ್ಥಾನ; ಬ್ರಹ್ಮವಂಶಸಂಭೂತ; ಅಹಾ, ಇವನು ರಾವಣ (ಲೋಕಪೀಡಕ); ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ವರನು ಸಿಗಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಗುಣಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಜನಕ: ಪೂಜ್ಯರೆ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಏನೆಂದು ಉತ್ತರಿಸೋಣ.

ಶತಾನಂದ: ರಾಜರ್ಷಿ, ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಉತ್ತರಿಸಿಯಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಜನಕ: ಪೂಜ್ಯರೆ? ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಯಾರು?

ಶತಾನಂದ: ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರ.

ಜನಕ: ಏನೆಂದು?

ಶತಾನಂದ: ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸು.

- ಜನಕ:** (ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು)
ಹರಗಿರಿಯ ಕರದಿಂದಲೆತ್ತಿರುವನವನು
ಹೆದೆಯನೇರಿಸಬಹುದು ಶಿವಧನುವಿಗಿವನು
ನಿಮಿವಂಶಸಂಬಂಧಕಿವ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ
ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಮನವ ಪೀಡಿಸುವುದಲ್ಲ
- ಶತಾನಂದ:** ರಾಜರ್ಷಿ, ವಿಷಾದಪಡಬೇಡ. ತನ್ನ ಪಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ
ಧನುವನ್ನು ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೀತೆಗೆ ಯಾರನ್ನು
ವರನನ್ನಾಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ಇಚ್ಛೆ, ಅದು ಏನೆಂದು ನಮಗೆ
ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಪ್ರಚಂಡ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾವಣನು ಕೂಡ
ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಲಾರನೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮುನಿಪುತ್ರನಾದ ಅವನನ್ನು
ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸೋಣ. ಹೋಗೋಣ. ಬಾ.
(ಮೇಲೆದ್ದು ಹೋಗುವರು)
- ಜನಕ:** (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಪುಲಸ್ತ್ಯಸಂತಾನವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ
ಸಂತಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಲಂಕೇಶ್ವರನು ಇತ್ತ ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇದೋ
ಆಸನ, ಆಸೀನನಾಗಬೇಕು.
(ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು)
- ಶತಾನಂದ:** ತಾವು ಋಷಿಪುತ್ರರೂ ದಿವ್ಯಪುರುಷರೂ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ಯಾವ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ನೀಡೋಣ? -
ಎತ್ತನ್ನೋ ಆಡನ್ನೋ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನ ಸಲುವಾಗಿ ಭೇದಿಸುವುದು ಕ್ರಮ.
ದಿವ್ಯಪುರುಷನಿಗೆ ಸ್ತುಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ರಾವಣ:** ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ -
ಪಾರ್ವತಿಯ ಕುಚಗಳನ್ನು ಹರದಿಂದ ಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ
ಪುರಹರನ ಕರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಶರತ್ಕಾಲ ನೆಲೆಸಿದ, ಸುರರ ಸಾರಸತ್ತ್ವದಿಂದ
ನಿರ್ಮಿಸಿದ, ಮೈಥಿಲಿಯ ಕ್ರಯಶುಲ್ಕವೆಂದೆನಿಸುವ ಧನುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ
ತರುವುದು.
- ಪ್ರಹಸ್ತ:** ಅಯೋನಿಜಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಂದಿಗೆ ಧನುವು ಬರಲಿ.
ರಾವಣ: (ಆಶಾಭರಿತನಾಗಿ ಸ್ವಗತ)
ಕಣ್ಣಿನಿಂದಕೆ ನೈದಿಲೆಯು ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವೆನಿಸಲು ಚಂದ್ರಮ
ದಾಸನಪ್ಪನು ಮೊಗದ ಸೊಗಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆ ತನುವಿಗೆ ವಿಭ್ರಮ
ಕರಗಳಪ್ಪತ್ತನ್ನು ಚೋಡಿಸಿ ಬೇಡುತ್ತಿರುವನು ರಾವಣ
ಮನವೆ ನಯನದ ಮಿತ್ರನಾಗಿರು ನೋಳ್ವೆ ಸೀತೆಯನೀ ದಿನ

- ಶತಾನಂದ:** ರಾವಣ, ಇದೋ ಮಹೇಶ್ವರನ ಧನುವು ಬಂದಿತು.
- ರಾವಣ:** (ತನ್ನಲ್ಲಿ) ಮಹೇಶ್ವರನ ಧನುವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು; ಇನ್ನೂ ಮನ್ಮಥನ ಧನುವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿಲ್ಲವಲ್ಲ!
- ಶತಾನಂದ:** ವಜ್ರಾಘಾತದಿಂದ ಸಂಚೂರ್ಣಿತವಾದ ಸುರ್ವಣಗಿರಿಯ ಚೂರ್ಣಪ್ರಭೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಕಿರಣಸಮೂಹದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕದವರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಭೀಷಣವಾದ ಭಗವಾನ್ ರುದ್ರನ ಧನುಷ್ಯವು ದಿಗಂತವನ್ನು ಪಿಂಗಲವರ್ಣದ್ದಾಗಿಸುತ್ತಿದೆ.
- (ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ) ಯಾರಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿ, ಕನ್ಯಾಂತಃಪುರದಿಂದ ಜನಕ ನಂದನೆಯನ್ನು ಕರೆತನ್ನಿ.
- (ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ) ಇಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ! ಇಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ!
- (ಸೀತೆಯು ಇಬ್ಬರು ಸಖಿಯರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ)
- ಸೀತೆ:** (ಭಯ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ) ಅಹಾ! ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಭಯವೂ ಆಗುತ್ತಿದೆ; ಕುತೂಹಲವೂ ಉಂಟಾಗಿದೆ.
- ಸಖಿ ೧:** ರಾಜಕುಮಾರಿ, ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ತಿರಸ್ಕಾರ ಬೇಡ. ಇವನು ರಾಕ್ಷಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿ!
- ಸೀತೆ:** ಇದು ಇನ್ನೂ ಉದ್ದೇಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- ಸಖಿ ೨:** ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ? ಇವನು ಇಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬಂದ?
- ಸಖಿ ೧:** ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು.
- ಸಖಿ ೨:** ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೆ?
- ಸಖಿ ೧:** ಚಪಲಸ್ವಭಾವ ನಿನ್ನದು. ಶಿವನೋ ಶಿವನಿಂದ ವರಪಡೆದವನೋ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರು ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?
- ಸೀತೆ:** (ಸ್ವಗತ) ಅಹಾ, ಸಖಿಯ ಮಾತು ಮೋಡವಿಲ್ಲದ ಮಳೆಯಂತೆ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ತಂದಿತು.
- (ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಕ್ರಮಿಸುವರು)
- ಸೀತೆ:** (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಸಖಿ, ಒಂದೇ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ? ಇವರು ಯಾರು?
- ಸಖಿಯರು:** ಹತ್ತು ತಲೆ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಕೈಗಳಿರುವ ಇವನು ಒಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲವೆ?
- ಸೀತೆ:** ತಂದೆ ಮತ್ತು ಶತಾನಂದರ ನಡುವೆ ಕೂರುತ್ತೇನೆ.
- ರಾವಣ:** (ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಸ್ವಗತ) ಇವಳ ಸೌಂದರ್ಯವು ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿಶಯವಾದುದು; ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಉಜ್ಜೇವಿಸುವಂಥದು -

ಇಂದುವಂಜನಲಿಪ್ತನಾದನು ಜಡತೆ ಪೊಂದಿತು ಹರಿಣಗಳ ನಯನ
ಮಸುಕು ಹಿಡಿಯಿತು ಹವಳಕೆಂಪಿಗೆ ಕರ್ರಗಾಯಿತು ಕನಕದಾರ್ವಣ
ಪರುಷವೆನಿಸಿವೆ ಪಿಕದ ಕಂಠದಿ ಹೊಮ್ಮುವಾ ಕಲಕಲಗಳು
ಸೀತೆಯೆದುರಿಗೆ ನವಿಲಗರಿಗಳು ಪುರಲೆಗಳ ತೆರನಾದವು

ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ
ರುಚಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾರವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಈ
ನೀಳಲೋಚನೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ; ಅನಂತರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಮನ್ಮಥನನ್ನು
ಇವಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ನೇಮಿಸಿದ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮದನ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ
ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹರಿತವಾದ ಶರಗಳನ್ನೆಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಶತಾನಂದ:

ಪುಲಸ್ತ್ಯನಂದನ, ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಧನು; ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆ.

ರಾವಣ:

ಇದು ಆ ಧನು; ಇವನು ಆ ರಾವಣ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ದಶಕಂಠನನ್ನು
ಅಪಮಾನಿಸುವ ಅಗೌರವದ ಮಾತೇಕೆ?—

ಹರ, ಗಿರಿಜೆ, ಹೇರಂಬ, ಷಣ್ಮುಖ, ನಂದಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಥಗಣ
ದಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು ಕೈಲಾಸ. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ತೋಳುಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿದ ಈ
ರಾವಣನ ಪ್ರಚಂಡ ದೋರ್ದಂಡಗಳ ಬಲವನ್ನು ಈ ಜೀರ್ಣಧನುವೇನು
ಪರೀಕ್ಷಿಸಿತು?

ಪ್ರಹಸ್ತ:

(ಸ್ವಗತ) ಈ ಧನುವಿಗೆ ಶಂಕರನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರು ಹೆದೆಯೇರಿಸಿಲ್ಲ.
ಇದು ಹೇಗೆ? (ಯೋಚಿಸಿ) ಪರಾಕ್ರಮದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜ
ನೆದುರು ಮಹಾದೇವನಾದರೂ ಏನು? ಅಲ್ಲದೆ -

ಸುರರ ಸತ್ತದ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು ಈ ಧನು; ನಾವು ಹರನ
ಕಿಂಕರರು; ಆರೋಪಣವು ಸುಕರ.

ರಾವಣ:

(ರೋಷದಿಂದ ಧನುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು)

ನನ್ನ ದೋರ್ದಂಡದಿಂದ ಪ್ರಚಂಡವೇಗದಲ್ಲಿ ಧನುವಿನ ತುದಿಗೆ
ಗುಣಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಜೋಡಿಸುವಾಗ ಊರ್ಧ್ವಭಾಗವು ಲಟ್ಟನೆ
ಮುರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೊರಡುವ ಭಯಂಕರವಾದ ರಣತ್ಕಾರವು ಕಲ್ಪಾಂತದ
ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ರುದ್ರನ
ಡಮರುಗತಾಡನದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಘೋರನಿನಾದದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ
ದೇವತೆಗಳ ಕಿವಿಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಆಕಾಶಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

- ಶತಾನಂದ:** (ದೂರಸರಿದು) ಅಹಾ! ರಾವಣನ ಗರ್ವಗರಿಮೆಯೆ! ಶತಾನಂದನಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಏನಾಗುವುದೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಶಿವನ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ; ಆದರೆ ರಾವಣನ ತೋಳ್ಬಲ ಅಸಾಧ್ಯ
- ಜನಕ:** (ಸ್ವಗತ) ಭಗವಾನ್ ಭರ್ಗ, ನಿನ್ನ ಧನುವಿನಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳು ಜನಕಕುಲಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿರಲಿ. ಅಳಿಯನು ಮೂರುಲೋಕವಿಜಯಿಯಾದರೂ ಇವನನ್ನು ಅಳಿಯನೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.
- ಸೀತೆ:** (ತನ್ನೊಳಗೆ ನಮಿಸುತ್ತ) ತಾಯಿ ಭೂದೇವಿ, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ಮೊದಲು ನಿನ್ನೊಳಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊ.
- ಸಖಿಯರು:** (ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿ) ಭಗವಾನ್ ಕಾಮದೇವ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ರಾಕ್ಷಸನ ಮೇಲೆ ಕುಸುಮಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಡ.
- ಪ್ರಹಸ್ತ:** (ಗರ್ವದಿಂದ) ಅಹಾ! ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಭಾಗ್ಯಚಕ್ರವು ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ -

ಎಲೈ ಕೋದಂಡವೆ, ತೊಟ್ಟಕಂಕಣದ ಕಿಣಿಕಿಣಿ ನಾದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಪಾರ್ವತಿಯ ಎಡಗೈ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪಕಂಕಣಭೂಷಿತನಾದ ಶಿವನ ಬಲಗೈಗಳ ಎಳೆತವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡೆ. ಈಗ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನೆತ್ತಿದ ರಾವಣನ ಭುಜಸಮೂಹವೆಂಬ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಬಂಧಿತನಾದ ನೀನು ಎಷ್ಟೇ ಗಟ್ಟಿಗನಾಗಿದ್ದರೂ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆ.

ಇರಲಿ, ಪಾತಾಲವಾಸಿಗಳನ್ನೂ ಅಂಬರವಾಸಿಗಳನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ)

ಸ್ಥಿರಳಾಗು ಭೂದೇವಿ; ಶೇಷ ನೀನಿವಳನ್ನು ಧರಿಸು; ಎಲೆ ಕೂರ್ಮ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ನೀನು ಧರಿಸು; ದಿಗ್ಗಂಧಿಗಳೆ ಮೂವರನ್ನೂ ಆಧರಿಸಿ; ರಾವಣನು ಹರಧನುವಿಗೆ ಈಗ ಹೆದೆಯೇರಿಸುತ್ತಾನೆ.

(ಮೇಲೆ ನೋಡಿ)

ಅರುಣನೆ, ಕ್ಷಣಕಾಲ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಂತ್ಯೆಸು; ಮಾವುತ, ಐರಾವತದ ಕಂಠಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸು; ದೇವತೆಗಳೆ, ನಿಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿ, ರಾವಣನು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಭುಜಗಳಿಂದ ಶಿವಧನುವನ್ನೆತ್ತಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವಾಗ ಅದು ಮುರಿಯುವಾಗ ಹುಟ್ಟುವ ಶಬ್ದವು ಭೂವ್ಯೋಮಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ದನಿಸುವಾಗ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಭಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?

- ರಾವಣ:** ಅಹಾ, ನಾನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದೇ ತಡ, ನನ್ನ ಕೈಗಳು ಗಗನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿವೆ -

ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹಿಡಿಯುವ ತವಕದಿಂದ ತಲ್ಲೀನವಾದ ಎಡಗಡೆಯ ಹತ್ತು ತೋಳುಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿದಿವೆ; ಹೆದೆಯೇರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೇವಾತತ್ಪರವಾಗಿರುವ ಬಲತೋಳುಗಳು ತಾನುತಾನೆಂದು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ.

(ಯೋಚಿಸಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಅನುತಾಪದಿಂದ) ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವುದು ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ನೆಲೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ರಾವಣನು ಕೂಡ ಪಣವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಬಯಸುವುದೆ? ಇದೆಲ್ಲದರಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನು?

ಕೈಲಾಸವನ್ನೆತ್ತುವುದು, ಸ್ವಕಂಠವನವನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದು, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕಾರಾಗಾರಕ್ಕೆಟ್ಟುವುದು, ಪುಷ್ಪಕಾಪಹರಣ - ಇಂಥವುಗಳೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ಲೀಲೆಗಳಾಗಿರುವ, ದುರ್ಮದ ಬಾಹುದಂಡಗಳನ್ನು ಸಚಿವನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದ ಈ ಲಂಕೇಶ್ವರನು ಹುಳು ಹಿಡಿದ ಜೀರ್ಣಧನುವನ್ನು ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದರೇನು? ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರೇನು?

(ಎಂದು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಎಸೆಯುವನು)

- ಸಖಿಯರು: ರಾಜಕುಮಾರಿ, ನಿನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯ! ರಾವಣನು ನಿನ್ನ ವಿವಾಹ ಮಂಗಲದ ಜೊತೆಗೆ ಧನುವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟ.
- ಸೀತೆ: (ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು) ಹೃದಯವೆ, ಭಾಗ್ಯವೂ ಕಾಮದೇವನೂ ನಿನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- ಶತಾನಂದ: ಲಂಕೇಶ್ವರ, ನೀನು ಪರಮಶಿವಭಕ್ತ; ಹೀಗೆ ಅನುಚಿತವನ್ನೆಸಗಬಹುದೆ?
- ಜನಕ: (ಕೋಪದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು)

ಹರಧನುವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಉಕ್ಕೇರುವ ಕ್ರೋಧಾವೇಗದಿಂದ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸೇವೆಯ ಅನುರಾಗ ತೊಲಗಿತು; ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನು ಗುರುವೆಂಬುದು ಮರೆಯಿತು. ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ಕೂಡ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಜರಾಜೀರ್ಣವಾದ ನನ್ನ ಕೈಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಚಾಪವನ್ನೂ ಶಾಪಜಲವನ್ನೂ ಹಿಡಿಯಲು ಕಾತರಗೊಂಡಿವೆ.

(ವಿಚಾರಿಸಿ ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ ನೋಡಿ) ಯಾರಲ್ಲಿ? ಧನುಸ್ಸು, ಧನುಸ್ಸು! (ಸೇವಕನು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತಂದಿಡುವನು. ಜನಕನು ಸೊಂಟಕಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನು)

- ರಾವಣ: (ಕೋಪ ಮತ್ತು ಉಪಹಾಸದಿಂದ) ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಜಪಮಾಲೆ ಕಿವಿಯ ಆಭರಣವಾಗಿದೆ; ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದ ಜೋತುಬಿದ್ದ ಹುಟ್ಟು ಮೇಲೇರಿದೆ;

ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ ನಾರುಡೆಗೆ ಜನಿವಾರವನ್ನು ಬಿಗಿದಿದ್ದಾನೆ; ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು! ಅಹಾ, ಯೋಗಿಯಾದ ಜನಕನ ವಿರಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಕೋಪಗೊಂಡಿದೆ.

ಶತಾನಂದ: ಆಶ್ಚರ್ಯ! ನನ್ನ ಯಜಮಾನನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ! ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದ ಇವನ ಕೈಗಳು ಬಯಸಿದಂತೆ ಚಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೇನು? ರಜ್ಜುವು ತಾನಾಗಿ ಧನುವಿನ ತುದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದೆ; ಬಾಣವು ತಾನಾಗಿ ಗುರಿಸೇರಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದು ತಪಸ್ಸಿನ ಪರಮ ಪ್ರಕರ್ಷಣೆ!

ಸೀತೆ: ಅಯ್ಯೋ, ಧಿಕ್ಕಾರ! ಧಿಕ್ಕಾರ! ಸದಾಶಾಂತವ್ರತನಾಗಿದ್ದ ತಂದೆಯು ಕೂಡ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಎತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ಇದು ಚಂದ್ರನು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲು ಹೊರಟಂತಿದೆ.

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮ! ವೃಥಾವೃದ್ಧ! ರಾವಣನ ಎದುರು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದ ನಿನಗೆ ಅವನ ಚಂದ್ರಹಾಸವೇ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ರಾವಣ: (ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ನಕ್ಕು ಉಪಹಾಸದಿಂದ)

ಹುಳು ಹಿಡಿದು ಮುಕ್ಕಾದ ಶಂಕರನ ಹಳೆ ಬಿಲ್ಲನು
ಭುಜಬಲದ ಮದದಿಂದ ಕೆಳಗೆಸೆಯಲದನು ನಾನು
ಸಹಿಸಲಾರದ ಜನಕ ಕಾಳಗಕೆ ನಿಂತಿರುವನು
ವದನಗಳೆ ನಕ್ಕುಬಿಡಿ ಕಂಡಸಮ ಯುದ್ಧವನ್ನು

ಜನಕ: ಪುಲಸ್ತ್ಯಪುತ್ರ ರಾವಣ, ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿ. ನಿನ್ನ ದುಷ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಪರಮಮಾಹೇಶ್ವರನಾದ ಈ ಜನಕ ಸಹಿಸಲಾರ.

ರಾವಣ: ಅಹಾ, ಸೀತೆಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ತಣ್ಣಗಾಗಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶಕಂಠನು ಸಹಿಸುವುದುಂಟೆ? (ಕೋಪದಿಂದ)

ಇವನು ಯಾಜಕ; ವೃದ್ಧ; ಭಾವೀ ಮಾವ; ಬ್ರಹ್ಮತಲ್ಲಿನಮನ; ಗುಣವಂತ.
ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಕೈಗಳೆ, ನಿಮಗೆ
ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಬಯಕೆಯೇಕೆ?

ಜನಕ: ರಾವಣ, ಈ ಕಡೆ ಬಾ. ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಎಲೈ ಜನಕ, ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಬೇಡ. ನೀನು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವನು
ಯಾಜ್ಞವಲ್ಲ್ವರ ಶಿಷ್ಯ; ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳಬೇಡ. ಮತಿ ಮಾಗದಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ
ಇದು ಯೋಗ್ಯ ನಾವು ತಲೆತಗ್ಗಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಶರವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆ.

ಜನಕ: ಬಾಲರ್ಷಿ, ಶುನೇಶೇಫ, ಇದೋ ನೀನೆಂದಂತೆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟೆ.
(ಹಾಗೇ ಮಾಡಿ) ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಇರಬಾರದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ

ಶಾಪೋದಕವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಎಂದು ಕಮಂಡಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ)

ಶತಾನಂದ: ಅಯ್ಯಾ ಭಗವಾನ್ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಂದ ಪಡೆದ ನಿರವಧಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ತಪೋರಾಶಿಯನ್ನು ವ್ಯಯಿಸುವುದೇಕೆ? ಶಾಪೋದಕವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸು.

ಜನಕ: ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಧರ್ಮಪುತ್ರರಾದ ಶುನಃಶೇಫ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳಾದ ಶತಾನಂದರೇ -

ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು ಹರಧನುವನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುಗಳಾದ ನೀವೇ ಹೇಳಿ. ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ರಾವಣ: ಮಿಥಿಲೇಶ, ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದೇನು? ಭುಜಬಲದಿಂದ ಐರಾವಣವನ್ನು ಗೆದ್ದ ರಾವಣ ನಾನು -

ಕಂಠಗಳ ಕತ್ತರಿಸಿ ಶಂಕರನನ್ನೊಲಿಸಿರುವ ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ತಪಸ್ಸುಗಳೂ ವೃಥಾ.

ಸಖಿಯರು: ನೀನು ಸಂಬಂಧಜ್ಯೇಷ್ಠ; ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾವರಿಷ್ಠ. ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. (ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು) ಹತಾಶ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಜನಕ ಕುಲದೇವತೆಗಳು ತಡೆಯಲಿ.

ಶತಾನಂದ: ನಿಶಾಚರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ವೃಥಾ ಗಳಹಬೇಡ. ಹರಧನುವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದವನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೆ ಚಂದ. ನೀನಲ್ಲ.

ರಾವಣ: ಏನು? ಏನೆಂದೆ ನೀನು? ವೃಥಾವಾಗಿ ಗಳಹಬೇಡವೆಂದಲ್ಲವೆ? (ವಿಚಾರಿಸಿ) ನನಗೆ ಯಾವುದು ಉಚಿತವಾದೀತು?

ಇದು ಋಷಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತು; ಈ ರಾಜನು ವೃದ್ಧ; ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಬಲವಾದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನು ಈ ರಾವಣ. ತಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾದ ವೀರಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹರಣಮಾಡುವ ವಿನೋದವು ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸಿತು.

(ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ) ರಾಕ್ಷಸರಾಜನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ, ಕೇಳಿರಿ -

ಭೂಮಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವವರಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ, ಹರನ ಧನುವಿನ ತುದಿಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಠೇಂಕಾರ ಧ್ವನಿಯು ಭುವನವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ವರಿಸುವನೋ ಅವನ ಕಂಠದ ಎಲುಬುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ

ರಣತ್ಯಾ ರ್ಥನಿಯಿಂದ ಮುಖರಿತವಾದ ನನ್ನ ಚಂದ್ರಹಾಸವು ಅವನ ರಕ್ತವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುವುದು.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಕಲ ಧ್ವನಿ)

ರಾವಣ: ಪ್ರಹಸ್ತ, ಭಯಂಕರವಾದ ಗುಡುಗಿನ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಪ್ರಚಂಡ ಗರ್ಜನೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇದೇನು?

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯ ಗರ್ಜನೆ ಭುವನವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿದೆ.

ವೈತಾಲಿಕ: (ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ) ಮೂರುಲೋಕದ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಲಂಕೇಶ್ವರನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಂಧ್ಯೆಯು ಸುಖಕರವಾಗಲಿ. ಈಗಲಾದರೂ -

ಹೆಡೆಯ ನಾಳದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಹಾವು ಚಂದನವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ;
ಛಾಯಾತರುವಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಚಮರೀಮೃಗವು ನವೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದೆ;
ಈರ್ಷ್ಯೆಯನ್ನು ತೊರೆದ ಮಾನಿನಿಯು ಬಿಸಿಲತಾಪಕ್ಕೆ ಬಳಲಿದ ಪತಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ; ಕಸ್ತೂರೀಮೃಗವು ಮಾಚೀಪತ್ರೆಯ ಪೊದೆಗಳನ್ನು ಮೇಯಲು ತೊರೆಯಬಳಿ ಸಾರಿದೆ.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ನಾವೂ ಕೂಡ ನಿಸರ್ಗರಮಣೀಯವಾದ ಮಿಥಿಲೆಯ ಸಮೀಪದ ಕ್ರೀಡಾಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ವಿಹರಿಸೋಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸು -

ಎಲೆವಳಿಯು ಸುತ್ತಿದ ಎಳೆಯ ಅಡಕೆಯ ಮರದ ಕೆಳಗಡೆ ಬಾಳೆಯೆಲೆಯ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಎಳನೀರನ್ನು ಸುರುವಿಕೊಂಡು ಕುಡಿಯುತ್ತ, ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಹೊರಡುವ ಕುಹುಕುಹೂ ನಾದದಿಂದ ವಿನೋದಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ತಮ್ಮ ರಮಣೀಯರೊಂದಿಗೆ ಆಕಾಶಮನದ ಶ್ರಮವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ವನಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಲಿ.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪಾಲಸ್ತ'ವೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕ

(ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯ ಪ್ರವೇಶ)

ಭೃಂಗಿರಿಟಿ:

(ನಡೆದಾಡುತ್ತ ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ಹ್ವಾಯ್, ಒಂದೊಂದ್ ಸಲ ರೂಪ ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಳಿತಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮದುವೆ ನಡೀತಿತ್ತು; ನಾನೊ ಎಲಬು ಮತ್ತು ನರದ ಮಾಲೆ ಹಾಕ್ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಚಾಮುಂಡಿ ತಾಳ ಹಾಕ್ತಿರಾಗ ನಾನು ಕುಣೀಲಿಕ್ಕೆ ಶುರು ಹಚ್ಚೆ. ನಾನು ಕುಣಿಯೋದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇ ನೋಡಿದ್ದು ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ನಾಚಿಕೆ ಬಿಟ್ಟು ನಗಾಡಿದ್ದೇ ನಗಾಡಿದ್ದು. ಹಾಂಗಾಗಿ ಆವತ್ತಿಂದ ಇವತ್ತು ವರೂ ನಮ್ ದೇವಿಗೆ ನನ್ನಂತ್ರೆ ಭಾಳ ಪ್ರೀತಿ.

(ಮತ್ತೆ ನೋಡಿ ಉಪಹಾಸದಿಂದ) ನಮ್ಮೊಡೆಯ ಮೂರೋಕ್ಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯ. ಅವನ ಆಳು ನಾನು. ನನ್ನ ವೇಷ ಎಂಥಾ ಕಿಮ್ಮತ್ತಿಂದ ಅಂದ್ರೆ -

ಒಂಟಗಚ್ಚೆ, ಹೊದಿಕೆಗೊಂದು ನಾರಬಟ್ಟೆ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಮಾಲೆ, ಜಟಿ, ತ್ರಿಶೂಲ ಮತ್ತೆ ಮೈಮೇಲೆ ವಿಭೂತಿಪಟ್ಟಿ - ಇದು ಭೃಂಗಿರಿಟಿ ವೇಷ.

(ಯೋಚಿಸಿ) ನಮ್ಮೊಡೆಯಂದಾದ್ರೂ ಎಂಥಾ ವೇಷ? -

ಬತ್ತಲೆ ಮೈ; ಹಾವಿನ ಕಡಗ; ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಪಾಲ; ರುಂಡದ್ದೇ ಮಾಲೆ; ನಂದಿವಾಹನ; ಮೈಶುಂಬ ಬೂದಿ; ಉಮಾಪತಿಯ ಆಚರಣೆ ಯಾರಿಗೂ ಅಂತಪಾರ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಅಥವಾ ಅವ ಲಿಂಗರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಕೊಂಡವ; ಭೈರವ ರೂಪದವ; ತುಂಬುರನ ನೆಂಟ; ಉಮಾಪತಿ; ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ; ಚಂದ್ರಶೇಖರ; ಯಮನಿಗೆ ಯಮ; ಕಾಲಕೂಟ ತಿಂದವ; ಇಂದ್ರನ ಭುಜವನ್ನು ಅಲುಗಾಡದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ; ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞ ನಾಶ ಮಾಡುವ; ಮನ್ಮಥನಾಶಕ; ತ್ರಿಪುರಹರ; ಅಂಧಕಾಸುರಮಥನ - ಹೀಗೇ ಅವನ ಲೀಲೆ ಭಾಳಷ್ಟು ಆ ಶಿವನ ಕಾರ್ಯ ಎಂಥದ್ದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಅಂತವರಿಂದಲೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯಿಂದ ಆಗಲಿಕ್ಕುಂಟೆ? ಹಾಗೇ -

ಇವನು ಬೆತ್ತಲಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಾಗ ದಿವ್ಯವೇಷಭೂಷಣ ತೊಟ್ಟ ದೇವತೆಗಳು ಕೈಮುಗ್ದು ನಿಂತಿರಾರೆ; ಅವ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಹೋಗ್ತಾ ಇದ್ದ ಆನೆ ಮೇಲೆ ಕೂತ ಇಂದ್ರ ಸೇವೆ ಮಾಡ್ತಾನೆ; ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ತಲೆಬುರುಡೆ ಆಭರಣ; ಧನಾಧಿಪತಿ ಕುಬೇರ ಅವನ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡ್ತಾನೆ; ಆ ಶಂಭು ದೇವ ಬಡತನ ಸಿರಿತನ ಎರಡಕ್ಕೂ ಆಸರೆ.

ಅದಿರಲಿ. ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಕೆಲ್ಲ ಮಾಡ್ತೇನೆ. (ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ನೋಡಿ) ಎಲಾ ಇದೇನು? ಜಗಳಗಂಟಿ ನಾರದ. ಅಥವಾ -

ಹಿಂದೆ ಲಿಂಗೋದ್ಭವದ ಹೊತ್ಸಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು 'ನಾ ಹೆಚ್ಚು', 'ನಾ ಹೆಚ್ಚು', ಅಂತ ಜಗಳ ಮಾಡ್ತಾ ಇರ್ಬಾಗ ಈ ಮುನಿ ಹೊರಗ್ಗೆ ಬಂದವ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇವ ಜಗಳಗಂಟಿ ಆಗದೆ ಇರಲಿಕ್ಕುಂಟೆ?

(ಯೋಚಿಸಿ) ಒಳ್ಳೇದು. ಅವ್ರ ಸುದ್ದಿ ಇವ್ನ ಹತ್ತೇ ಕೇಳುವ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾರದನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ನಾರದ:

(ಯೋಚಿಸಿ) ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮೀರಲಾಗದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯ ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾದ ಯಾವನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ? ಯಾವನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ? ಯಾವನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿರುವನು? ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿರುತ್ತಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಲಗಾಮು ತುಂಡಾದ ಕುದುರೆಗಳು ದಿಕ್ಕಿಟ್ಟಿರಬೇಕು; ಖಿಡ್ಡದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಆನೆಗಳು ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಬೇಕು; ಡಾಕಿನಿಯರು ಬೊಬ್ಬೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು; ಯೋಧರು ಓಡುತ್ತಿರುವ ಭಯಂಕರ ತಾಂಡವವಿರಬೇಕು; ಇಂಥ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ.

(ಚಿಂತಿಸಿ) ಅಲ್ಲದೆ -

ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಅತಿಯಾದ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಇತರ ವಿಷಯಗಳು ನಗಣ್ಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ; ಅದೊಂದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. -

ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ; ಅದೇ ತಪಸ್ಸು; ಅದೇ ಯಜ್ಞ; ಅದೇ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ; ಅದೇ ಜಪ.

ಒಂದು ವ್ಯಸನವಿದ್ದರೆ ಆ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲವಾದರೆ ಅದರ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಾದರೂ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ -

ವೀರರ ಯುದ್ಧವು ದೊರೆಯದೆ ಪೋದರೆ
ಉಗುರು ಕಡಿಯುವಾ ಸವತಿಯರ
ಜಗಳವ ನೋಡುವೆನಥವಾ ಕೇಳುವೆ
ಮನದ ವಿನೋದಕೆ ನಾನವರ

ಅಲ್ಲದೆ -

ಲಾವಕ, ತಿತ್ತಿರಿ, ಕೋಳಿ, ಟಗರು, ಕೋಣ ಇವುಗಳ ಜಗಳವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮರ ಕಲಹದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಈ ನಾರದನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾದೀತು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ವೀರರ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಸಂಸ್ಥೋಟ, ಆನೆಗಳ ದಂತಪ್ರಹಾರ, ವ್ಯಾಪ್ತಗಳ ಸಖಿನಿರ್ಭೇದಗಳಿಂದಲೂ ನಾರದನಿಗೆ ಸಂತಸವೇ.

(ತನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ಅಲ್ಲದೆ -

ವಿಷ್ಣುವು ಮೋಹಿನಿಯಾದ; ಗಿರೀಶನು ಕಂದರ್ಪಹರನಾದ; ಇಂದ್ರನು ನೊರೆಯನ್ನೇ ಆಯುಧವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ವೃತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದ; ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಸೌಮ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ತೊರೆದು ಚಂಡಿಯಾದಳು; ಅದೆಲ್ಲವೂ ಕಲಹಪ್ರಿಯನಾದ ಈ ನಾರದನ ಲೀಲೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಈಗ ನನ್ನ ಬಯಕೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವಂತಿದೆ. ಪರಶುರಾಮನ ಬಳಿ ವೇದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಾಠರನಿಂದ ತಿಳಿದ ಸುದ್ದಿ ಇದು - ಪರಶುವನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೊರಟ ರಾವಣ ಹಾಗೂ ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಅವಮಾನಿಸಿದವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಹೊರಟ ಪರಶುರಾಮ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. (ಯೋಚಿಸಿ) ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಊಹೆಗೂ ಮೀರಿದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. (ಪರಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಭೃಂಗಿರಿಟಿ: (ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದು) ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ.
ನಾರದ: ಮಹಾದೇವನ ಸೇವಕನಾದ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯಲ್ಲವೆ? (ಬಳಿಬಂದು)
ಭೃಂಗಿರಿಟಿ: ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಪಯಣ?
ನಾರದ: ಅಯ್ಯಾ ಪ್ರಮಥಶ್ರೇಷ್ಠ, ಸರಿಯಾಗಿ ನೆನಪಿಸಿದೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು
ಭೃಂಗಿರಿಟಿ: ರಾವಣ ಮತ್ತು ಪರಶುರಾಮರ ವಿರವ್ರತ ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ
 ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟು -

ಪರಶುರಾಮ ಹುಟ್ಟಿಂದ ಮುನಿಮಗ; ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು
 ಕೊಂದವ; ತಾಯಿ ಕೊಂದ ಪಾಪ ಮಾಡ್ಡವ; ವೇದವೇದಾಂಗ ಎಲ್ಲ ತಿಳ್ಳು
 ಅರ್ಥದ ದಾರಿ ತೋರೋ ಗುರು; ಭೂಮಿನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದು ದಾನಕೊಟ್ಟವ; ಒಂದು
 ಮುಷ್ಟಿ ನವಣಿ ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಆಹಾರ; ಸೋಮಯಾಗ ಮಾಡ್ಡವ; ಅವ್ನ
 ದೊಡ್ಡನ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಗುವಂಥದ್ದಲ್ಲ; ಹೇಳೋದೆ ಕಷ್ಟ

ನಾರದ: ಅಯ್ಯಾ ಚಂದ್ರಶೇಖರಮಿತ್ರ, ರಾವಣನೂ ವಿರವ್ರತಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ
 ಯಾರನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿಯಾನು -

ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ತೆರೆದು ನೋಡು. ಈ ರಾವಣನಿಗೆ
 ಸಮಾನರಾದವರು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದಾರೆಯೆ?
 ಶಿವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲೆಂದು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಶಿರಗಳನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಗೇ
 ಕತ್ತರಿಸಿದವನು ಅವನು; ಅಂಥವರು ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಈಗ ಇಲ್ಲ; ಮುಂದೆ
 ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಬಲ್ಲ ಶಿವನು
 ವರಪ್ರದಾನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೊಂಡನಲ್ಲವೆ?

ಭೃಂಗಿರಿಟಿ: ನಾರದರೆ, ತಾವು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯೆ. ಯಾಕಂದ್ರೆ -

ಒಬ್ಬ ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತಾನ ಕೈಯಿಂದ ಎತ್ತಿದ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತಾನ
 ಬಾಣದಿಂದ ಸೀಳಿದ; ಒಬ್ಬ ತನ್ನ ವಸತಿಗೆ ಕುಬೇರನಿಂದ ಲಂಕೇನ ಸೆಳೆದ;
 ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಕೊಂಕಣಾನ ಪಡದ; ಒಬ್ಬ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
 ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗೆದ್ದ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ್ನ ಗೆದ್ದ; ಹಾಗಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ
 ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಮವೇ. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಇದ್ದಾಳೆ.

ನಾರದ: (ಹರ್ಷದಿಂದ ಕೈ ಎತ್ತಿ)

ಇದು ನೇತ್ರರಸಾಯನ! ದೇವತ್ವಸಿದ್ಧಿಯ ಮಹಾಮಂಗಲ! ತೆರೆದ ಮೋಕ್ಷದ
 ಬಾಗಿಲು! ನನ್ನ ಮನೋವಿನೋದಕ್ಕೆ ದಿವ್ಯಾಷ್ಠಧ! ಸ್ವರ್ಗದ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಗೆ
 ನೂತನಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉತ್ಸುಕತೆ! ಅವರೊಂದಿಗೆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ
 ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಿರೆಂದು ಈ
 ನಾರದನು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭೃಂಗಿರಿಟ: ಅಯ್ಯಾ ಜಗಳಗಂಟಿ, ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಂಭ್ರಮ ಬೇಡ. ಶಂಕರ ಭಗವಂತ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಗೆ ವಿರುದ್ಧ. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಅವ್ಯಾನ್ ಆದ ಬೇಸರ ಇಲ್ಲ. ಪರಶುರಾಮ ಮತ್ತು ರಾವಣರ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ತಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಕಳಿಸಿದ್ದು.

ನಾರದ: (ವಿಷಾದದಿಂದ ಸ್ವಗತ) ಅಯ್ಯೊ, ಕಷ್ಟ! ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವೃಕ್ಷದ ಮೊಳಕೆಯೆ ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು. ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದ ಬಗೆಗೆ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಲೆ? ಅಥವಾ ರಾಮ ರಾಮರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಯೋಜಿಸಲೆ? (ಪ್ರಕಾಶ) ಭೂಲೋಕ ಭುವಲೋಕ ಸುವಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವವರು ಮಹಾದೇವನ ಆದೇಶವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಭೃಂಗಿರಿಟ: ನಾನೂ ನನ್ನ ಕಾಯುಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗೇನೆ
(ಇಬ್ಬರೂ ನಿಷ್ಕಮಿಸುವರು)

ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಕಂಭಕ

(ರಾವಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಹಾರಿಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

ರಾವಣ: ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನ ಹಂಬಲವಲ್ಲೆ? ಅವಳ ನಗೆಯಿದ್ದರೆ ಸುಧೆಯೇಕೆ? ಅವಳ ನೇತ್ರಗಳ ಮುಂದೆ ನೈದಿಲೆ ಸೋಲುತ್ತದೆ; ಅವಳ ವಾಣಿಯ ಮುಂದೆ ಜೇನು ವೃಥಾ; ಅವಳ ಮೈಕಾಂತಿಯೆದುರು ಸುವರ್ಣವು ವರ್ಣಹೀನ; ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳಲಿ? ಅವಲ ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಜಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳು ಪುನರುತ್ಥಿಗಳಂತೆ ನೀರಸ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ) ಇದೇನು? ಈಗಲೂ ಅದೇ ಚಿತ್ರಭಿತ್ತಿ; ಅದೇ ಚಿತ್ರಕರ್ಮವು ದಶಾನನನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ನೆಲಸಿದೆಯಲ್ಲ! ಕಾಮದೇವನು ಇಂದ್ರನ ಮೇಲಿನ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. (ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿ) ಅಯ್ಯಾ ಕಾಮದೇವ, ನೀನು ರಾವಣನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಅನುರೂಪ ಮತ್ತು ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಪೀಡಿಸುವ ನಿನಗೆ

ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲ. ಇರಲಿ. ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರ್ಯವು ಮರೆಸುತ್ತದೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಮಹಾರಾಜ, ಮಾಯಾಮಯನು ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: (ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ) ಅಯ್ಯಾ ಮನ್ಮಥ, ನೀನು ತುಂಬ ಉದ್ಧಟ; ನನ್ನ ಮೇಲೂ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವೆ -

ಬಾಣಗಳನ್ನು ಎನ್ನಮೇಲೆ ಬಿಡುತಲಿರುವೆ ಮನ್ಮಥ
ಆದರೂನು ಸುರರ ನಡುವೆ ನೀನೆ ಪ್ರಿಯನು ಸಂತತ
ಆಗಲಕ್ಕು ಎನ್ನಮೇಲೆ ಬಿಡುವ ಶರಗಳೆಲ್ಲವ
ಅವಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹರಿಸೆಂಬೆ ಚಂದ್ರಬಾಂಧವ

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ)

ರಾವಣ: ಅಹಾ! ಈ ಕಾಮದೇವನ ವ್ಯಾಪಾರವು ಒಂದೇ ಬಗೆಯದಲ್ಲ; ಹಲವು ಬಗೆಯದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ವೈದೇಹಿಯನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ -

ರಸವಶವಾದ ನನ್ನ ಒಂದೊಂದು ಕಣ್ಣೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ.
ಒಂದು ಬಾಗಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿದೆ; ಒಂದು ಮೇಲ್ಬಿಡುವಾಗಿದೆ;
ಮತ್ತೊಂದು ನಗುತ್ತಿದೆ; ಒಂದು ಚಕಿತಗೊಂಡಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು
ಅರ್ಧತೆರೆದಿದೆ; ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ತೆರೆದಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಪಸರಿಸುತ್ತಿದೆ;
ಒಂದು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಮುಕುಲಿತವಾಗಿದೆ; ಒಂದು
ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಚಂಚಲಗೊಂಡಿದೆ; ಒಂದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ;
ಮತ್ತೊಂದರ ಹುಬ್ಬು ಮೇಲೇರಿದೆ; ಒಂದು ಗಾಬರಿಗೊಂಡಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು
ಕಡೆಗಣ್ಣಾಗಿದೆ; ಒಂದು ವಿಕಸಿತವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಮುಳುಗುತ್ತಿದೆ
(ಒಳಸೇರುತ್ತಿದೆ) ಒಂದು ತರಂಗಾಕುಲವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ನೀರು
ಸುರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಇವನಿಗೆ ಮಂಡೋದರಿಯ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹ ಮಂದವಾಗಿದೆ; ಸೀತೆಯ ಕುರಿತು ಆಲಾಪವು ನಡೆದಿದೆ. ಸಹವಾಗಿಯೇ ಅಸಹನೀಯವಾದುದು ಪರಶುರಾಮನ ನಾಮ; ಅದನ್ನು ಹೇಳಿ ಸೀತಾವೇಶವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಪರಶುರಾಮನ ಕಡೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರುವ...

ರಾವಣ: ಮಾಯಾಮಯನು ಕೂಡಲೇ ಬರಲಿ.

ಮಾಯಾಮಯ: (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಪ್ರಭೂ ಈ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀರಿ ಮಾಯಾಮಯನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ರಾವಣ: ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿ ಪರಶುವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದೇನು?

ಮಾಯಾಮಯ: ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಣಿಯಾದ ಪರಶುರಾಮನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆಲಿಸಬೇಕು -

ಪೌಲಸ್ತ್ಯನಾದ ರಾವಣನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತಸವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಶಂಕರನ ಪ್ರಸಾದವಾದ ಪರಶುವನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗದೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ನನ್ನೇ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಸು - ನಾನು ಗೆದ್ದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪಾತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಹೇಳು.

ರಾವಣ: ಆ ಪರಶುರಾಮನು ಸ್ವರ್ಗ ಪಾತಾಲಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಡುವವನಾದುದು ಯಾವಾಗ? ರಾವಣನು ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವವನಾದುದೆಂದು? ಇರಲಿ. ನೀನು ಅವನಿಗೇನು ಹೇಳಿದೆ?

ಮಾಯಾಮಯ: ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರ, ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ -

ಅಯ್ಯಾ ಭಾರ್ಗವವಟುವೆ, ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ನಿನ್ನ ಗುರು; ಹಾಗೆಯೇ ನೀನು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದೆ. ಆದರೂ ನೀನು ಈಗಲೇ ಕೊರಳಿಗೆ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ರಾವಣನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಕೈಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು.

ರಾವಣ: ಭಲಾ! ಇಂಥ ಕಟೋಕ್ತಿಯನ್ನಾಡಿದೆಯಾ? ಮುಂದೆ?

ಮಾಯಾಮಯ: (ಮೌನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನು)

ರಾವಣ: ಬೇರೆಯವರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲವೆ? ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಮಾಯಾಮಯ: ಮಹಾರಾಜ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಡಾಯಿಕೋರರು. ಮಹಾರಾಜರು ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ -

ಕೊಡಲಾಗದ ಪರಶುವನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಬಯಸಿದ ಆ ಪಿಶಾಚಕ್ಕೆ ಹೇಳು - ನಿನ್ನ ಭುಜತರುಖಂಡವನ್ನು ನನ್ನ ಪರಶುವು ಸಹಿಸಲಾರದು.

ರಾವಣ: (ಕ್ರೋಧ-ಹಾಸಗಳಿಂದ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಬಡಾಯಿ ಕೋರರೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೀಯೆ. ಬಡಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಉದ್ಧಟನಾದ ಆ ನೀಚಮುನಿಯು ಚಪಲತೆಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಾಯಾಮಯ: ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ದರ್ಪದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೀರನು ಈಗಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ?

ಮಾಯಾಮಯ: (ಸ್ವಗತ) ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಸೇವಕರಾದವರು ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಅನುಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು.

(ಪ್ರಕಾಶ)

ಯಜ್ಞವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತಜ್ಞನಾದ ಕಾಶ್ಯಪನಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು ಶಯನಿಸುವ ಸಮುದ್ರದ ಜಲವನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಒಣಗಿಸಿ, ಏಲಕ್ಕಿ, ತೆಂಗು, ಕಂಗು, ನಾಗವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಾಳೆಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದ ಸಾಗರಗರ್ಭದಲ್ಲಿನ ವನಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ಮಿಥಿಲೆಯಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ.

ಮಾಯಾಮಯ: ಮಹಾರಾಜ, ಸ್ವಭಾವತಃ ಕೋಪಿಷ್ಠನಾದ ರೇಣುಕಾತ್ಮಜನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ಊಹೆ.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ನಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಂತೋಷ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ)

ಭೃಗುಶ್ರೇಷ್ಠ: ಶಂಕರನ ಬಾಲಶಿಷ್ಯ; ಪರಶುವಿನ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಸ್ತಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಆಹುತಿಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದವ; ಅಂಥ ಪರಶುರಾಮ ಮುನಿಯು ಶಿವಧನುವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದವನ ಮೇಲೆ ಮುನಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲಿ ರಾವಣ? ತನ್ನ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿ.

ಮಾಯಾಮಯ: ಇದು ನಿಜ.

ರಾವಣ: ಕಂದರ್ಪನ ಕಾರಣದಿಂದಾದ ಭುಜದ ತುರಿಕೆಯನ್ನು ಅವನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ.

(ತೆರೆಯಿಂದ ಮತ್ತದೇ ಮಾತು)

ಮಾಯಾಮಯ: ಸಮಾನವಾದ ಹಸ್ತಗಳ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಮುರಜದ ಮಂಜುಳ ನಾದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತ ತನ್ನಾಗಮನವನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ನಿನಾದ ದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಪರಶುರಾಮನು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

(ಅನಂತರ ಬಾಣವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದ ಭಾರ್ಗವ ಹಾಗೂ ಮಾಠರರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಮಾಠರ: ಅಹಾ ಭೃಗುವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಹನೀಯನೇ ಇವನು! ಸ್ವಯಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಗಿರೀಶನೇ ಇವನ ಗುರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಅಗಣಿತ ಸತ್ತ್ವಸಾರದಿಂದ ಭೀಷಣವೂ ರಮಣೀಯವೂ ಆದುದು ಮಹಾತ್ಮರ ಆಕೃತಿ. ಹಾಗೆಯೇ -

ಈ ಮುನಿವರನು ಸಾಧುವಾಗಿರುವಂತೆ ವೀರನೂ ಹೌದು; ಇವನ ಚರಿತೆ ಮುದಕರವಾದಂತೆ ಭಯಂಕರವೂ ಹೌದು. ಸರ್ಪರಾಜನಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಹಾಲ್ಗಡಲಂತೆ; ತೇಜೋಮಯನೂ ತಾಪದಾಯಕನೂ ಆದ ಮಾತೌಂಡನಂತೆ.

(ಯೋಚಿಸಿ) ಸರಿ. ಹೀಗೆ ಮಾಡೋಣ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಪೂಜ್ಯ ಭಾರ್ಗವರೆ, ಚ್ಯವನನೇ ಮೊದಲಾದವರ ವಚನ ಪರಂಪರೆಯ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಮುರಿದೊಗೆದು ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲ. ಇದೇಕೆ?

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

(ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದವನಂತೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ಅಹಾ! ತಾಯಿ ಪಾರ್ವತಿಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತೋರಿದ ಅನುಗ್ರಹವು ದೊಡ್ಡದು -

ಚೌಲಕರ್ಮವು ಮುಗಿದಮೇಲೂ ತಾತನು ನಿಷೇಧಿಸಿದರೂ ತಾಯಿ ರೇಣುಕೆಯು ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲು ಬಿಟ್ಟಳು; ತಾಯಿ ಭವಾನಿಯು ಶಿವನನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟು ಜಡೆಯನ್ನಾಗಿಸಿದಳು.

ಮಾತರ:

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ಪೂಜ್ಯ ಭಾರ್ಗವರೆ, (ಹಿಂದಿನ ಮಾತನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ) ಮಹಾಭ್ರಾಹ್ಮಣ, ನೀನು ಹೇಳುವುದೇನು? ನೀನು ವೀರವ್ರತಚರ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಯೋಗಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನಿಗೆ ಅದು ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಿಯಕರವಾಗಿದೆ; ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಪ್ರದವಾಗಿದೆ. ನೋಡು -

ನಾನು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಷಣ್ಮುಖನ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮಾತೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಕೆದರಿದ ಕೂದಲನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತ ನೆತ್ತಿಗೆ ಮುತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಇಂದು ಆ ಗುರುವಿನ ಧನುವಿಗೆ ರಾವಣನಿಂದ ಅಪಮಾನವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಈ ಭಾರ್ಗವನು ಸಹಿಸಿದನೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗಣಗಳು ನಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಿವನು ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ?

ಮಾತರ:

ಶಿಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ತಮಗಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾದುದರಿಂದ ಕೇಳಿದನಷ್ಟೆ? ಆಚಾರ್ಯರೇ ಪ್ರಮಾಣ.

(ಇವನು ಭಾರ್ಗವಶ್ರೇಷ್ಠ-ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವನು)

ರಾವಣ:

ಸಾಧು! ಸಾಧು! ನೀನು ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಿಷ್ಯನೆಂಬುದು ನಿಜ -

ಭಾರ್ಗವ, ತ್ರಿಲೋಕ ತಿಲಕನಾದ ನಿನಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ ರೇಣುಕೆಯು ಮಾತ್ರ ವೀರಮಾತೆಯೇನು? ಇಂದ್ರನ ಆನೆಯ ಕುಂಭಸ್ಥಳವನ್ನು ಪ್ರಚಂಡ ವೇಗದಿಂದ ಖಂಡಿಸಿ ಮೆರೆದ ತೀಕ್ಷ್ಣಧಾರೆಯ ಚಂದ್ರಹಾಸವು ನನ್ನದೆಂಬುದನ್ನು ಗಣಿಸಲಿಲ್ಲವೇನು?

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ಪುಲಸ್ತ್ಯಪುತ್ರ, ಯಮನ ಕ್ರೋಧಪೂರ್ಣವಾದ ಹಾಸವನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಿದ, ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಕಂಠಮಂಡಲವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದ ಇದೇ ಚಂದ್ರಹಾಸವೇ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನನಗೆ ವೀರವ್ರತವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥದಲ್ಲವೆ?

ರಾವಣ: ಹೌದು. ಇದು ಸ್ವಭಾವತಃ ಕರಾಳವಾದುದು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ, ಪಾತಾಲ ಲೋಕಗಳು ನನ್ನ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿವೆ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಲಂಕೇಶ್ವರ, ಚಂದ್ರಹಾಸವು ಈ ತೆರನಾದುದೆ?

ಆದರೆ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನನ್ನ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರ ಕಂಠವು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ನಡುಕವೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ರಾವಣ: ಭಾರ್ಗವ, ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಡ. ನಡೆದುಹೋದ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ -

ನಾನು ಇದೇ ಚಂದ್ರಹಾಸದಿಂದ ಕಂಠವೆಂಬ ತರುಸಮೂಹವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದೆ. ಆಗ 'ಟುಸ್' ಎಂಬ ದನಿಯೊಂದಿಗೆ ಶಿರಗಳು ಕಿಳಗುರುಳಿದವು. ಮುಖ ಬಾಡಲಿಲ್ಲ; ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರಲಿಲ್ಲ; ಗದ್ಗದಶಬ್ದ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ; ಹುಬ್ಬು ಕೊಂಕಲಿಲ್ಲ; ಇದಕ್ಕೆ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಮಹಾಪಾಪ. ಅದನ್ನೇ ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ವೇದಜ್ಞಾನ ಇಷ್ಟೇ ಏನು? ಕೇಳು -

ಅಸುರ್ಯಾಇತಿ ತೇ ಲೋಕಾ ಅಂಧೇನ ತಮಸಾವೃತಾಃ |
ತಾಂಸ್ತೇ ಮೃತ್ಸಾಭಿಗಚ್ಛಂತಿ ಯೇ ಕೇ ಚಾತ್ಮಹನೋ ಜನಾಃ ||

ಯಾರು ಆತ್ಮಘಾತಿಗಳೋ ಅವರು ಅಸುರ್ಯಾ ಎಂಬ ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ರಾವಣ: ಎಲಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕನ್ಯೆಯ ಮಗನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ ಧರ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡುತ್ತ ತ್ರಿವೇದಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಹಂಗಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಾರಾವಣನು ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: (ನಕ್ಕು) ಅಹಾ! ರಾಜನ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಪ್ರಾವೀಣ್ಯವೆ! ನೀನು ನನಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತೀಯೋ? -

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜಾತಿಯ ನಿರ್ಣಯ ತಾಯಿಯಿಂದಲಕ್ಕು
ವೇದವನರಿತಿಹ ಋಷಿಗಳ ವರ್ಣವು ತಂದೆಯಿಂದ ಬಕ್ಕು

ಇದು ಧರ್ಮನಿರ್ಣಯ.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಉಲೈಯ ಬೆಳಕಿಂದ ದಾವಾಗ್ನಿತೇಜವು ಕುಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ -

ಈ ಪರಶು ಖಿಚ್ಚಾಂಗಧರಹರನ ಕರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದುದು; ಗಜಾಸುರನ ವಧುಗಳಿಗೆ ವೈಧವ್ಯಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಶಸ್ತ್ರಗುರು; ಇದರ ಹರಿತವಾದ ಧಾರೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಭೀಕರವಾದ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳು ಸೋಕಿದರೆ ಸಾಕು ಚಂದ್ರಹಾಸಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆಗೇ ವಿಲಯ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ರಾವಣ: (ನಕ್ಕು) ಇದು ನನ್ನ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವ ಕುಲಾರವೋ? ಇದನ್ನು ಶಿವನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದು 'ಖಂಡ' ಎಂಬ ಅಮಂಗಲಕರವಾದ ಹೆಸರಿದ್ದುದಕ್ಕೆ. ಇದು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವಾಗ ಸಮಿಧ, ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸಾಧನ.

ಚಾಮದಗ್ನ್ಯ: ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ ರಾವಣ. ಭಗವಾನ್ ಭವಾನೀಶಂಕರನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಪರಶುವು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವಾಗ ಸಮಿತ್ತು ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ತರುವ ಸಾಧನ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ ಪ್ರಚಂಡ ಪುಂಡರನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಸಾಧನವೂ ಹೌದು.

ರಾವಣ: ಭಾರ್ಗವ, ಅದು ಖಂಡಪರಶುವಿನ ಕರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಾಗಿತ್ತು. ಆಧೇಯಕ್ಕೆ ಗುಣ ಬರುವುದು ಆಧಾರದಿಂದ. ಮುತ್ತಿನಚಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ನೀರು ಮುತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಾಮದಗ್ನ್ಯ: ರಾಕ್ಷಸರಾಜ, ಅದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಲ್ಲ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬವನ್ನು ಕೂಡ ನೋಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಪರಶುರಾಮನ ಕೈಸೇರಿದ್ದರೂ ಶಂಕರನ ಪರಶುವು ದುರ್ನಿವಾರವೇ ಆಗಿದೆ.

ರಾವಣ: ಅದು ನಿಜವೆಂದೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದು ದುರ್ನಿವಾರವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರೇಣುಕೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿಯುವಾಗ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧು -

ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಿಲಾಸಮುಕುರವಾಗಿದ್ದ, ಗಜಾಸುರನ ಶಿರೋಮಣಿಯನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದ ಪರಶು ರೇಣುಕೆಯ ನೆತ್ತರಿನಿಂದ ಲಿಪ್ಪವಾದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅದರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಎಂಥವನಿಗಾದರೂ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ?

(ಯೋಚಿಸಿ) ಅಯ್ಯಾ ನೀಲಲೋಹಿತ ಶಿಷ್ಯ, ಹೆತ್ತತಾಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಮೆರೆದ ನಿನ್ನ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವು ವಿನೂತನವಾದುದೇ ಸರಿ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಜನರು ನಿನ್ನನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕದ ಆಚರಣೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು ಅಥವಾ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ದುಷ್ಟನಿಗೂ ಬೇಕಾದ್ದು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ದೇವತೆಗಳು ಚಂದ್ರಮೌಳಿಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಮಣಿಯುತ್ತಾರೆ; ಅಂಥ ಶಿವ ನಿನಗೆ ಗುರು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮಾತೃಹತ್ಯಾಪಾತಕಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವಿಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತಿತ್ತೆ?

ಅಲ್ಲದೆ -

ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಗುರು ತ್ರಿಪುರಹರ ಶಿವ ನಿನ್ನ ಆಚಾರ್ಯ; ನಿನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಸೋತವ ಕಾರ್ತಿ ಕೇಯ; ಶಸ್ತ್ರದ ಭಯಕ್ಕಂಜಿದ ಸಮುದ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟ ನೆಲ ನಿನ್ನ ಸದನಭೂಮಿ; ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದುದು ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮ; ಅದರಿಂದೇನು?

ರೇಣುಕೆಯ ಕಂಠವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಕೊಡಲಿ; ನಾಚಿದ ಚಂದ್ರಹಾಸ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ ಸ್ವರ್ಧೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಡಲಿ?

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಡತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಭಾರ್ಗವನ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆನ್ನಲು ನಾಚಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? -

ರೇವಾನದಿಯ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹೆಂಗಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಹಸ್ತಯಂತ್ರದಿಂದ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ನೀರಬಳ್ಳಿಯೊಡನೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದು ನೆನಪಿದೆಯೆ? ಆ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕದನದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಯ ವೇಗದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದವನು ರಾಮನೆಂಬ ಗಾಳಿಸುದ್ದಿಯೂ ರಾವಣ, ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಹೀಗೋ! ಇವನು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.
ರಾವಣ: ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ರಾವಣನು ಸೋತನೆಂಬುದು ಸುಭಾಷಿತ ಮಾತ್ರ. ಅವನು ಋಚೀಕಪುತ್ರನಾದ ಜಮದಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಬೇಡ. (ಯೋಚಿಸಿ) ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದಾಗ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. (ಕೈಯೆತ್ತಿ) ಭಾರ್ಗವ, ಭಾರ್ಗವ, ಒಂದೇಸಮನೆ ಬಡಬಡಿಸಬೇಡ. ನಿಶಾಚರಪತಿಯಾದ ರಾವಣನು ನಿರಾಯುಧರ ಮೇಲೆ ಕೈಯೆತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ವೀರವ್ರತದ ಉತ್ಕರ್ಷವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿದೆಯಾದರೆ -

ಸಹಜಭಯಂಕರವಾದ ಶಿವನ ಪರಶು ಅಥವಾ ಗರುಡವಾಹನ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಉನ್ನತ ಧನು ಯಾವುದನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಮೇಲೆತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಕೈ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಏನು? ರಾಮನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತೀಯಾ? ವಡವಾಗ್ನಿಗೆ ಸಮುದ್ರ ಜಲವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಹೇಳಬೇಕೇ?

ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಪುತ್ರ ಶಿಷ್ಯರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಿತ್ತು. ಸುರರೊಡನೆ ಸ್ವತಃ ಹರನೇ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಆಗ ಗಣಸೇನೆಯೊಡನೆ ಗಣನಾಥ ಕಾರ್ತಿಕೇಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಗೆದ್ದವನು ನಾನು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಶಕಂಠ ನಿನ್ನಂಥವರೆಲ್ಲ ಕುಂಠಗತಿಯಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯ.

ರಾವಣ: (ನಕ್ಕು) ಗುರುವಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಗುರುಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿ ಗುರುವನ್ನು ಕಂಡಂತೆಯೇ ಗುರುಪುತ್ರನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಆಚರಿಸಿದೆ!

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ನಿನ್ನಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ವೇದಾರ್ಥಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಗುರುವಿನಂತೆ ಗುರುಪುತ್ರನನ್ನು ಕಂಡವನು ನೀನು. ನಾವು ಶಾಸ್ತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ -

ನಲಕೂಬರನಿಗೆ ನೀನು ತಂದೆಯಂತೆ ವಂದ್ಯ; ರಂಭೆ ಕುಬೇರನಂತೆ ನಿನಗೂ ಸೋಸೆ; ಮುಂದಿನ ಮಾತು ಹೃದಯದಿಂದ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಇದರಲ್ಲಿ ದೋಷವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ರುದ್ರ ದೇವನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ.

ರಾವಣ:

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದವನ ಮೇಲೆ ಏನೇನೋ ಅಪವಾದಗಳಿರುತ್ತವೆ -

ಗಣೇಶನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾದಾಗ ನಂದಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನೀವ ಚಂದ್ರಶೇಖರನಿಗೆ ನೀನು ಪ್ರಿಯನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಂದನನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದ. ಅಲ್ಲವೆ?

ಚಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ನೀರು ಹೊಗದ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ; ದುಷ್ಟನಿಗೆ ಹುಳುಕಿಲ್ಲದ್ದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ನೀನು ಭಾರ್ಗವನ ಮಾತನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೋಡು ನೋಡು -

ಶಿವನೇ ತಂದೆ; ಗಿರಿಜೆಯೇ ತಾಯಿ. ಆದರೇನು? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂದ ಬೆನ್ನು ತೋರಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಅವನ ನವಿಲು. ಬಾಣಸಮೂಹಗಳಿಂದ ತುಂಡಾದ ಚಂದ್ರಿಕೆಗಳುಳ್ಳ ಗರಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ರಾವಣ:

ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಯಾರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಊಹಿಸುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ.

ಚಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ರಾಕ್ಷಸರಾಜ, ಅಪಕಾರಿಯಾದರೂ ನನಗೆ ನೆನಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆ -

ದರ್ಪದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅವಗಣಿಸಿ ಶಿವಧನುವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದೆ; ಸ್ವರ್ಗದ ವಂದಿಗಳಿಗೆ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ನಿನ್ನ ಕರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸು. ಕಡಗವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿರುವ ನಿನ್ನ ಕರಗಳನ್ನು ಈ ರಾಮ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಕೋಪದಿಂದ ಕಳೆಗುಂದಿದ ದೇವಿಯ ಮುಖಚಂದ್ರವು ಕಳೆಗಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಥವಾ ಒಬ್ಬನು ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಅಪರಾಧಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ -

ಲೀಲೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಗಿರಿಯನ್ನೆತ್ತಿದ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಯಸಿದ, ರಂಭೆಯನ್ನಪ್ಪಿದಾಗ ಜೋಡಿಕಮಲಗಳಂತೆ ಕಂಡ, ಆ ತೋಳುಗಳ ತುದಿಗಳನ್ನು ಕುಲಾರದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದಾಗ, ಇಲ್ಲಿ ನಾಲಮಾತ್ರವುಳಿದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪೋರಿಸಲಿ.

ರಾವಣ: ನಿನ್ನಂಥ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಪಡೆದ ಶಿವನು ಸನಾಥನಾದ; ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಸಹ ಅವಮಾನದಿಂದ ತಗ್ಗಿಸಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುತ್ತಾಳೆ. (ವಿಚಾರಿಸಿ)

ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು ಸೆಳೆದಿರುವ ನನ್ನ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವುದು ಅಟ್ಟಹಾಸ ; ಬತ್ತಳಕಿ ಬಿಲ್ಲು ಕೊಡಲಿ ನಾರುಡೆ ಜಪಸರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಮುನಿಕುವರ ಭಾರ್ಗವನು ನನಗೆ ಎದುರಾಳಿ!

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಬಲಿಯ ಹೆಂಡಿರಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮ ಪರೀಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದವನು ನನ್ನನ್ನು ವಟುವೆಂದು ಹೀಗೆಳೆಯುವುದು ಬಲುಚಂದ! -
ದಶಮುಖಿ, ನಿನಗೆ ಸುತಲದ ಯಾತ್ರೆಯ ನೆನಪಿದೆಯೆ? ಬಲಿಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೈದಿಲೆಂಗಳ ಚಿಲುವಿನ ನಗೆಬೀರುವ ಹೆಂಗಳ ಕರರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಕ್ತವಾದ್ಯದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರದ ಲಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕುಣಿಸಿದ್ದು?

ರಾವಣ: ಎಲ್ಲ ನೆನಪಿದೆ. ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಬೇಕಾದ ಹೆಂಗಳೆಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಪರಶುರಾಮನಂತೆ ಪೌರುಷವನ್ನು ಮೆರೆಯುವವನಲ್ಲ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಈ ಭಾರ್ಗವನು ರಾವಣನಂತೆ ಪಶುಗಳೆದುರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪೌರುಷ ಹೀನನಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ -

ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ವಾನರವಾಲಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಕಂಕುಳಗುಹೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಳುಕುಹಾಕಿ ಸಂಧ್ಯಾವಿಧಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ. ರಾವಣ, ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಾಹುಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ನಿನಗೆ ಉಸಿರಾಡಲೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮುಖವೆಂಬ ಕಾಡು ಬಾಡಿಹೋಗಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ?

ರಾವಣ: (ಕ್ರೋಧದಿಂದ ನಕ್ಕು) ಅವಿವೇಕಿಗಳು ಕೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲ ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ವಿವೇಕಿಗಳಲ್ಲ. ನೋಡು, ನೋಡು -

ಶಿವನ ಅರ್ಧವು ಹೆಣ್ಣು, ಇನ್ನರ್ಧವು ಗಂಡು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ ಧನುವಿನ ಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮೂಡಿತು; ಮೂರುಲೋಕವನ್ನೂ ಗೆದ್ದ ವೀರ ಈ ದಶಕಂಧರ; ಅಂಥವನಿಗೆ ವಟುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮರ್ಕಟನಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವುದುಂಟೆ?

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಅಯ್ಯಾ ರಾವಣ, ಅದು ಹೇಗೇ ಇದ್ದರೂ ಈ ಭಾರ್ಗವನು ಅಂಥ ವೀರರತ್ನಗಳ ಹುಟ್ಟಿನ ಬಗೆಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡಲಾರ -

ಲೋಕೋತ್ತರ ಚರಿತೆಯಿಂದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬರುತ್ತದ್ದಲ್ಲದೆ ಕುಲದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉನ್ನತಿಕೆ ಬರಲಾರದು. ಕಲಶದಿಂದ ಜನಿಸಿ ಬಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಪತಿ ಸಾಗರವನ್ನೆ ಕುಡಿದ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆದ.

ರಾವಣ:

ಎಲಾ ಕೆಟ್ಟಬಾಯಭಟ್ಟ, ದುಷ್ಟಮುನಿಯೆ, ಶೈವಾಚಾರ್ಯ ವಿಡಂಬಕನೆ, ರೇಣುಕೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಧಾರೆಗೆ ಅತಿಥಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದವನೆ, ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತರಾಜರ ನೆತ್ತರಿನಿಂದ ಪಿತೃತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಹೆಂಗಳ ಗರ್ಭಪಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ಪಾತಕಿಯೇ, ಇದೋ ಈ ದಶಾನನನ ಭುಜಮಂಡಲಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರುತ್ತೇನೆ -

ರೇಣುಕೆಯ ರಿಪುವಾದ ನಿನ್ನ ಕಂಠವನ್ನು ಕಮಲನಾಳದ ಹಾಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಳಕೆ ಈ ಚಂದ್ರಹಾಸ ಕರವಾಲವು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅಥವಾ -

ಐರಾವತದ ಕುಂಭಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ನೂರಾರು ಹೊಡೆತಗಳ ಲಿಪಿಯಿಂದ ವಿಜಯಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ಚಂದ್ರಹಾಸವೆಲ್ಲಿ? ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದ ತುಚ್ಛಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ನೀನೆಲ್ಲಿ? ನನ್ನ ಎಡಗಯ್ಯೆಕಿರುಬೆರಳಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಉಗುರತುದಿಯಿಂದ ವೇದಘೋಷವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿಬಿಟ್ಟೆನು.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ಎಲಾ ಪುನರುಕ್ತಿಕಾರಿ, ದುರಾಚಾರಿ, ನೀಚನಿಶಾಚರ, ಬ್ರಹ್ಮಕುಲಕಲಂಕ, ಪಾತಕರಸಿಕ, ಕುಬೇರವೈರಿ, ರಂಭೆಯನ್ನಪ್ಪಲು ಬಯಸಿದವನೆ, ಪಾರ್ವತಿಯ ಪ್ರಣಾಮ ಪರಿಹಾರಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಭುಜಮಂಡಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಾರವನ್ನು ತೋರಿಸು.

ರಾವಣ:

(ನಕ್ಕು) ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಅಳತೆಯಿಂದಲೇ ಭಾರ್ಗವನು ರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಅಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. (ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ ನೋಡಿ) ಪುಷ್ಪಕ, ಈ ಕಡೆ ಬಾ.

ಪುಷ್ಪಕ:

ಇದೋ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ರಾವಣ:

ಇದೋ ಮೇಲೇರುತ್ತೇನೆ. (ಹತ್ತಿಳಿಯುವುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವನು) ಅಹಾ, ವೀರವ್ರತದ ರೂಢಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುರಿದಂತಾಯಿತು.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ನಾನು ಪಾದಚಾರಿಯಾದರೇನು ರಾವಣ
ಏರಿ ಪುಷ್ಪಕದಲಿ ಕುಳಿತು ಕಾದು ನೀ ರಣ
ಕೆಳಗೆ ಬೀಳ್ತ ಮೇಲಕೇಳ್ತ ಬಾಣಜಾತವ
ನೋಡಲಮರ ಸತಿಯರೆಲ್ಲ ಸಮರಚೋದ್ಯವ

ರಾವಣ:

ಇದು ನಿನಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಸಮರ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಕಂಪೆ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಶಂಕರನ ಅನುಕಂಪೆಯನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದವನು ನಾನು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಕಂಪೆಯನ್ನು ತೋರುವೆಯಾ? ನಿನ್ನ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕರುಣೆಯುಕ್ಕುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು -

ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿನ್ನಂಥವರ ಬಾಣಗಳು ಚಲಿಸುತ್ತವೆ.
ಶಂಕರಶಿಷ್ಯನ ಶರಗಳು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ.

(ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಋಚೀಕ ಮತ್ತು ಭೃಂಗಿರಿಟಿಗಳ ಪ್ರವೇಶ)

ಶಿಷ್ಯ: (ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಇದೇನು? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನಗಳ ಸಾಲು ವೇಗವಾಗಿ ದೂರದೂರ ಓಡುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಇಡಿಯಾಗಿ ಎದ್ದ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬೆಳಕು ಚಿಮ್ಮಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಪ ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಳಪು ಹೆಚ್ಚಿದ ಪತಾಕೆಯ ದಂಡಗಳಿವೆ; ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಭೀಷಣವಾದ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ; ಅವು ತಾಕಿದಾಗ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ; ಅಗ್ನಿರಾಶಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವ ಧ್ವಜಪಟಲಗಳು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿವೆ; ಅತ್ಯಂತ ತಾಪವಿದ್ದರೂ ಬಾಡದ ಆದ್ರ್ವಕಮಲದಂತೆ ಹಾಗೂ ಉರಿದು ಹೋಗದ ಬಂಗಾರದ ರಕ್ತಕಮಲಗಳಿಂದ ವಿಮಾನಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಋಚೀಕ: ವಿಮಾನಗಳ ಅಂಗಣಕ್ಕೆ ಮಣಿಖಚಿತವಾದ ಮುಚ್ಚಿಗೆ; ಅದರ ನಡುವೆ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಿಟಕಿ; ಅಲ್ಲಿ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ವರೆಗೂ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಹೆಂಗಳೆಯರು; ಅವರು ಭಯಚಕಿತವಾದ ನೋಟಗಳನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಬಾನೆಲ್ಲವೂ ಮಿಂಚಿನಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಮ ರಾವಣರಿಬ್ಬರೂ ಅಗ್ನಿವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುವ ದಿವ್ಯವಾದ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೇನಿದೆ?

ಪುಲಸ್ತ್ಯ: (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿ) ಮಿತ್ರ, ನಿನ್ನ ತರ್ಕವು ಸರಿಯಾಗಿದೆ -

ಇಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಧನುಸ್ಸುಗಳ ಠೇಂಕಾರ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ - ಒಂದೆಡೆಗೆ ಒಂದು; ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಹತ್ತು. ಇವನು ಪರಶುರಾಮ; ಅವನು ರಾವಣ. ಒಬ್ಬನ ಕೈಗೆ ಎಳೆಯ ದರ್ಭೆಗಳು ಪ್ರಿಯ; ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಕೈಗಳಿಗೆ ಅಮರವಧುಗಳ ಕೇಶರಾಶಿಯು ಪ್ರಿಯ. ಅವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿಷ್ಯ: (ಒಂದೆಡೆ ನೋಡಿ) ನೋಡಿ, ನೋಡಿ. ಈ ಕಡೆ ಆನೆಗಳು ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿವೆ; ಅವುಗಳ ಕುಂಭಸ್ಥಳದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂರ ಲೇಪನ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ; ದೊಡ್ಡದಾದ ದೇಹ; ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸೊಂಡಿಲುಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರ; ಮದಜಲವು ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ಸುರಿದು ದಾರಿಯ ಧೂಳು ಅಡಗಿದೆ;

ಕಂಠಕಂದರದಿಂದ ಮೇಘಗಳ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಘಂಟಾನಾದ ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ.

ಋಚೀಕ: ಭದ್ರ, ದಾಕ್ಷಾಯಣ, ರಾವಣನು ವಾರಣಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ದ್ವಾನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ -

ಹೆಚ್ಚಿದ ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಅವಜ್ಜಿಗಳಿಂದ ಕಂಠದಿಂದ ಗಲಗಲ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ, ಡಿಂಡಿಮವನ್ನು ಬಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಯುಕ್ತವಾದ, ಸಂಗ್ರಾಮ ಸನ್ನಾಹಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ರುಚಿರವಾದ, ಮಾವುತರ ಅಂಕುಶದ ಕಲೆಗಳುಳ್ಳ, ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡುಗಳು ಜಲಬಿಂದುಗಳನ್ನು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತ ಧ್ವಜಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿವೆ.

ಶಿಷ್ಯ: ಓಹ್, ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಾಲದ ತುದಿಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಗಗನವನ್ನು ಚುಂಬಿಸುತ್ತಿರುವ, ಗಂಭೀರವಾದ ನಾಸಿಕದಿಂದ ಘರ್ ಘರ್ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತ ಕಂಠರೂಪದ ಗುಹೆಯ ಒಳಗಿನವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಂಠವುಳ್ಳ, ಮಿಂಚಿನರಾಶಿಯಂತೆ ಪಿಂಗಲವರ್ಣದ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನುಗುಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ, ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟಕರವಾದ, ಸಿಂಹಗಳ ಸಮೂಹವು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಪುಲಸ್ತ್ಯ: ವಾರಣಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಾರ್ಗವನು ಪಂಚಾನನಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ -

ಗುಲಗುಂಜಿಯರಾಶಿಯಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಂಗಳು; ವಿಕಟವಾದ ಕೇಸರಗಳ ಅಲುಗಾಟವುಳ್ಳ ಕಂಠ; ಹೊಳೆಯುವ ಬಭ್ರುವರ್ಣದ ಶರೀರ; ಭೀಕರವಾದ ನಖರಾಶಿ; ಶಿಖಾಶ್ರೇಣಿಯಿಂದ ರೌದ್ರ; ಕಂಠದಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ ಘರ್ ಘರ್ ಎನ್ನುವ ಗರ್ಜನೆಯ ಅಬ್ಬರ; ಇಂಥ ಸಿಂಹಗಳ ಸಮೂಹದ ಆರ್ಭಟದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿದೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗೋಣ (ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರರು ಕೈ ಎತ್ತಿ)

ಭಾರ್ಗವ ನಿಲ್ಲು; ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ರಾವಣ, ನಿನ್ನ ಹತ್ತೂ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸು. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾವಣ: (ವಿಷಾದದಿಂದ) ಉರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದ ಕಾಳ್ಗಿಜ್ಜಿನ ಮೇಲೆ ಜಡಿಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು. (ವಿಚಾರಿಸಿ)

ಈ ಭಾರ್ಗವ ಮುನಿ ಹಾಗೂ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರ ರಾವಣರಿಬ್ಬರೂ ವೀರರು; ಯಶಸ್ಸಿನ ತರುವಿನ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳು. ಅವೆರಡನ್ನು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ

ಒಂದು ಮಾಡಲು ಹೊರಟವನು ನಾನು. ಅದನ್ನು ಶಿವನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

(ಅವಜ್ಞೆಯಿಂದ) ಗುರುವಿನ ಧನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ವೀರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನೋ ಭೃಂಗಿರಿಟಿ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶುಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಅಥವಾ ಬಾಯಿಬಿಡುವಂತೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಲಿ? ಅದರಿಂದ ಬಿಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಪರಶುಗಳೆರಡೂ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಲಿ.

(ಇತರರು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ)

ರಾವಣ:

ಭಾರ್ಗವ, ಭಾರ್ಗವ, ಮಹಾದೇವನ ಆದೇಶದಿಂದ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯೆ?

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಕಳುಹಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ಇತರರು:

ಸಂತೋಷ! ಸಂತೋಷ!

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಭಗವಾನ್ ಭಾರ್ಗವ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬಯಸುವ ಮೈತ್ರೇಯಿ ಹಾಗೂ ಲೋಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಯಸುವ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯರೊಂದಿಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತ ನಿನಗೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ -

ದೇವದೇವನಾದ ಮಹಾದೇವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮ ಅತಿಥಿ. ನಾವು ಸಪ್ತೀಕರು; ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರ್ಗವ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸು. ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯು ಅವರಿಗಿಷ್ಟವಾದ ಅನರ್ಥಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಲಿ!

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ಸೂರ್ಯ ಶಿಷ್ಯನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತಾಗಲಿ. (ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಪರಶುರಾಮರಾವಣೀಯ'ವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕ

(ಹದ್ದುಗಳ ಜೋಡಿಯ ಪ್ರವೇಶ)

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಪ್ರಿಯೆ, ಸುವೇಗೆ, ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಗರುಡ ನಮ್ಮ ಕುಲದ ಮೂಲಪುರುಷ; ಅವನು ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳವನು; ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೆ ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ವೈರಿ; ಅಮೃತವನ್ನು ತಂದ ಕಾರಣ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಇಂಥ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಧುರಂಧರನೆನಿಸಲಿರುವ ಪುತ್ರನನ್ನು ಬಸುರಿನಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತವಳು ನೀನು. ರಾಕ್ಷಸರ ಮಾಂಸವನ್ನು ಸವಿದು ನೆತ್ತರನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ನಿನ್ನ ಬಯಕೆ ಈಡೇರುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ.

ಸುವೇಗೆ: ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಕ, ಪುಲಸ್ತ್ಯಕುಮಾರ ರಾವಣನು ಮೂರುಲೋಕಮಲ್ಲ; ರಾಕ್ಷಸರಕ್ಷಕ; ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ದೋಹದವು ಕಷ್ಟಕರವಲ್ಲವೆ?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಪ್ರಿಯೆ, ರಾವಣನು ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದ್ದುದು ನಿಜ. ವರದಾಯಕಿಯಾದ ಭವಾನಿಯು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದ ಅವನ ಉನ್ನತಿಕೆಗೆ ಕಮಲಸಂಭವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮಾನದಂಡ.

ಸ್ವರ್ಗಮರ್ತ್ಯಪಾತಾಳಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು; ಆ ದಶಕಂಠನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹೊಗಳಲು ನಾಚುತ್ತೇನೆ.

ಆದರೆ

ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು ಬೆಳೆವ ಕಾಲ ಕಳೆದಿದೆ
 ಚಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು ತೋರ್ಪ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ
 ಯಾಕೆಂದರೆ ತಾಟಕೆಯ ವಧೆಯಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ
 ರಾವಣನು ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ದೋರ್ದಂಡಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.
 ಸುವೇಗೆ: ಹೌದೆ! ಗರುಡವಂಶಾಲಂಕಾರ, ತಾಟಕಿ ಸುಂದಸುಂದರಿಯಲ್ಲವೆ?
 ಅವಳ ವಧೆ ಹೇಗಾಯ್ತು? ಹೇಳು.

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಪ್ರಿಯೆ, ಕೇಳು. ಒಮ್ಮೆ ವಿಶ್ವದ ಮಿತ್ರನಾದ ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು
 ಯಜ್ಞರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದಶರಥನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು
 ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದ. ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ.
 ಉದ್ಗಾತೃವು ಸಾಮವನ್ನು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಿದ್ದ; ಹೋತೃವು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು
 ಪಠಿಸುತ್ತ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ; ಅಧ್ವಯುವು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ
 ನಿರತನಾಗಿದ್ದ; ಯಜಮಾನನು ದಿವ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು
 ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ; ಬ್ರಹ್ಮನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗ
 ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಬೆಳಕೊಂದು ಜ್ವಲಿಸಿತು; ಅದು ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿಲ್ಲ; ವಜ್ರದ
 ಹೊಳಪಲ್ಲ; ಚಂದ್ರನ ತಿಂಗಳಲ್ಲ; ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕೂ ಅಲ್ಲ.

ಸುವೇಗೆ: ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಮುಂದೆ?
 ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಅನಂತರ, ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ
 ಮುನಿಗಳು ಭಯಭೀತರಾಗಿ ಬೊಬ್ಬೆಯಿಟ್ಟರು -

ಆಗ ಭಯಂಕರಳಾದ ತಾಟಕಿಯು ಬಂದಳು; ರಕ್ತ ಮೆತ್ತಿದ ಮುಖ; ಜಿಂಕೆಯ
 ತುಂಡು ತುಂಬಿದ ಬಾಯಿ; ತುತ್ತು ತುತ್ತು ತುಂಬ ಉಬ್ಬಿದ ಗಲ್ಲ; ಗಲ್ಲಗಳ
 ಅಲುಗಾಟಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತು ನಡುಗುತ್ತದೆ; ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶವ; ಅವಳು ಹಲ್ಲ
 ಕಡಿಯುವಾಗ ಹುಟ್ಟುವ ದನಿಯೇ ಭಯಂಕರ.

ಸುವೇಗೆ: ಭಯಂಕರರಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರಳು ಆ ಪಾಪಿ! ಮುಂದೆ?
 ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಅನಂತರ ಭಗವಾನ್ ಕೌಶಿಕನು ರಾಮನಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು
 ಆದೇಶಿಸಿದನು.

ಸುವೇಗೆ: ಭಗವಾನ್ ಕೌಶಿಕನು ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನಲ್ಲವೆ?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಅನಂತರ ರಾಮನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಕುರಿತು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವನು
 ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದನು - ಪೂಜ್ಯರೆ, ಇವಳು ರಾಕ್ಷಸಿಯಾದರೂ ಹೆಣ್ಣು.
 ಇವಳ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಾದ ನಾನು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು
 ಸರಿಯೆ? ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಆದೇಶ ನೀಡಿದರೆ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ
 ಇವಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಹುದು.

ಸುವೇಗೆ: ಆಹಾ, ರಾಮನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನಲ್ಲವೆ? ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಆಗ ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಭವವನ್ನು ತಳೆದ ಆ
 ಮಹರ್ಷಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೇಳಿದನು -

ಕಾಳರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಘೋರರೂಪಿನಾಕೆ ಅವಳ ಬಗೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯೇಕೆ?
ಮೂರುಲೋಕದೊಳಿತಿಗಾಗಿ ತಾಟಕಿಯನು ತಾತ, ತಾಡಿಸು

ಸುವೇಗೆ:

ಮುಂದೇನು?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ:

ಮುನಿಯ ಮಾತು ಮುಗಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ರಾಮನ ಕಾರ್ಮುಕದಿಂದ
ಹಾವಿನ ಹಡೆಯಂತೆ ಭೀಷಣವಾದ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು.
ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹೇಳಿದ -

ಬಾಣಗಳ ಮಳೆ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಎರಡು
ತೋಳುಗಳು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅವನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವು; ಕರುಳು ಹೊರ ಚಿಮ್ಮಿತು;
ಯಕೃತ್ತು ತುಂಡಾಯ್ತು; ರಕ್ತಧಾರೆಯು ಹರಿದು ಚರ್ಮ ಸುಲಿದಿತ್ತು; ಆರ್ಯ
ರಾಮನ ಬಾಣ ಅವಳ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸೆಳೆದಿತ್ತು.

ಸುವೇಗೆ:

ರಾಮನು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದರೂ ತರುಣನಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು
ಮಾಡಿದ. ಮುಂದೆ?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ:

ಅನಂತರ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಶೋಕವನ್ನು ಶಮಿಸಿದ ಕೌಶಿಕನು
ಸುಂದಾಸುರನ ಮಡದಿಯ ವಧೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ -

ಕೃಶಾಶ್ವನಿಂದ ಮಂತ್ರಸಮೇತವಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಧನುರ್ವೇದವನ್ನೂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಸುವೇಗೆ:

ಭರತಮಾತಾಮಹನಾದ ಆ ಮುನಿಯು ಉಚಿತವಾದುದನ್ನೇ
ಮಾಡಿದನು. ಮುಂದೆ?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ:

ಆಮೇಲೆ ಶಕುಂತಲೆಯ ತಂದೆಯಾದ ಕೌಶಿಕನು ಸುಕೇತುವಿನ
ಮಗಳಾದ ತಾಟಕಿಯ ವಧೆಯಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು
ಮುಗಿಸಿ ಧನುರ್ವೇದವನ್ನು ಪಡೆದ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ
ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ನಡೆದನು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವಧನುಸ್ಸಿಗೆ
ಹೆದೆಯೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸ್ವಯಂವರ
ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಸುವೇಗೆ:

ಮುಂದೇನು?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ:

ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಮಾರೀಚ ಹಾಗೂ ಸದಾ
ಬಾಹುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಸುಬಾಹುಗಳೆಂಬ ತಾಟಕಿಯ ಮಕ್ಕಳು
ತಾಯಿಯ ವಧೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ದಾರಿಯನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದರು.

ಸುವೇಗೆ:

ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸಿಯ ಮಕ್ಕಳು; ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಸಹಜವೇ.
ಅವರಿಗೇನಾಯ್ತು?

ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ:

ಅವರ ತಾಯಿಗಾದದ್ದೇ ಆಯಿತು.

ಧನುವಿನಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಬಾಣವನ್ನು ಎಸೆಯಲು ಸುಬಾಹು ಎರಡು
ತುಂಡಾದ; ರಾಮನ ಬಾಣದ ಗಾಳಿಗೆ ಮಾರೀಚ ಸಮುದ್ರದ ತಟವನ್ನು ಸೇರಿದ.

- ಸುವೇಗೆ: ರಾಕ್ಷಸರ ಕುಲಕ್ಷಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ ರಾಮಚರಿತೆ.
- ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಾಂಸ ರಕ್ತಗಳ ಸೇವನೆಯ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊ.
- ಸುವೇಗೆ: ನಾಥಾ, ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಪಕ್ಷಿಣಿಯರಲ್ಲಿ ಸುವೇಗೆಯೇ ಭಾಗ್ಯವಂತಳೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಕೇಳಲೆ?
- ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಪ್ರಿಯೆ, ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡು.
- ಸುವೇಗೆ: ರಾವಣ ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವದವನಲ್ಲ. ಈಗ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯೇನು?
- ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಸುಪುತ್ರಿಣಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವಮಾನಿಸುವ ರಾವಣನು ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸುವನೆ? ಆದರೆ ಸೀತೆಯ ವಿರಹದ ದುಃಖವು ಅಪರಾಧಿಯಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು ಹಿಮದ ರಾಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಲ್ಲ ಕಡೆ ಪ್ರಚಂಡನಾಗಿರುತ್ತಾನಲ್ಲವೆ?
- ಸುವೇಗೆ: ಸೀತಾವಿರಹತಪ್ಪನಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ?
- ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಲಂಕಾಪುರಿಯ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲದ ಮೇಲೆ ಪಕ್ಷಿರಾಜ ರತ್ನಶಿಖಂಡ ನಿದ್ದಾನಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಮೈದುನ ಅವನು; ಅವನು ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾನೆ.
- ಸುವೇಗೆ: ಏನೆಂದು?
- ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡ: ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ -
- ಸೀತೆಯ ಮುಖದಂತಿರುವ ಚಂದ್ರ, ನಯನಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ನೈದಿಲೆ, ಅವಳ ಹಾಸವನ್ನು ಹೋಲುವ ಕಮಲದ ಚಿಗುರು - ಹೀಗೆ ಸರಿಸಮನಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ರಾವಣನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಹದ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
- ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೇರೆಡೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಾವಣನು ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇತ್ತ ಇಂದ್ರನ ಆದೇಶದಂತೆ ಭರತಾಚಾರ್ಯನು ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ ವೆಂಬ ನೂತನ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದೇವತೆಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮನು ಆದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅಪ್ಸರೆಯರೊಂದಿಗೆ ಭರತನ ನೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸುವೇಗೆ: ಹಾಗಾದರೆ ಬಾ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೋಹದವನ್ನು ಪೂರೈಸೋಣ (ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

(ರಾವಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಹಸ್ತರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ರಾವಣ: (ಕಾಮೋತ್ಸುಕತೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತ) ಹೃದಯವೆ, ಸುದೈವದಿಂದ ಸೀತೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವೆ. (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ) ಮೂರುಲೋಕದ ಒಡೆಯನಾದ ರಾವಣೇಶ್ವರನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸಂಧ್ಯೆಯು ಸುಖಕರವಾಗಲಿ. ಈ ಸಮಯವಾದರೋ -

ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಕಿರಣಗಳೋಳಿಯನೊಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸುತ್ತ ರವಿಯು ಅಸ್ತಗಿರಿಯನ್ನು ಚುಂಬಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ; ಗಾಳಿಯವೇಗದಿಂದ ಕಮಲದ ಧೂಳಿಯು ಕೊಡೆಯಂತಾಗಿದೆ; ಬೆಳಕು ಮಂದವಾದ ನೇಸರನು ಶರಧಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ

ರಾವಣ: ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ದಿನವು ಕಳೆಯಿತು. ಪ್ರಹಸ್ತ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡು.

ಪ್ರಹಸ್ತ: (ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ ನೋಡಿ) ಭರತಪುತ್ರರೆ, ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನೀವು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿರಿ.

(ಕೋಹಲನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಕರ್ಪೂರದಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಹೋದರೂನು
ಜನಜನಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯೆನಿಪನಾತನು
ಶೃಂಗಾರಕೆಲ್ಲ ಮೂಲನಾತ ಕುಸುಮಧನ್ವನು
ಅವನ ಪಾದವನಜಕಾನು ಎರಗುತ್ತಿರುವೆನು

ರಾವಣ: ಇದು ನಾಂದಿ. ಇನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ.

ಕೋಹಲ: ಪೂಜ್ಯನಾದ ಪರಮೇಷ್ಠಿಯ ಪ್ರಥಮಮಾನಸಪುತ್ರ ಭರತಾಚಾರ್ಯ ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ನೂತನವಾದ ಕೃತಿ ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ. ಅದನ್ನು ಈಗ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಕಮಲಸಂಭವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ನಾಟ್ಯವೇದದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಪೌರುಷದಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಅವನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಲಾಸ್ಯ ತಾಂಡವಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನು ರಚಿಸಿದ ನಾಟಕವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಗೊಟ್ಟು ನೋಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಇದು ಹಲವು ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಪೇಯ; ನೀಳನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ದೃಶ್ಯ; ಈ ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ ನಿಮಗಾಗಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿದೆ.

ರಾವಣ: ಇದೇನು? ಅಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ. ಈ ರಾವಣನಿರುವಾಗ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮತ್ತಾರು ಪರಿಸಿಯಾರು? (ವಿಮರ್ಶಿಸಿ) ಇರಲಿ. ಕವಿಗಳು ನಿರಂಕುಶಮತಿಗಳಲ್ಲವೆ?

ಕೋಹಲ: (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ಲಂಕೇಶ್ವರ ಸಭಾಸದರೆ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭರತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ವೈದರ್ಭೀ ಶೈಲಿಯು ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಮಧುರವಾದ ಲೇಹ್ಯ; ಸೂಕ್ತಿಮುದ್ರೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ವಸ್ತುವಿನ್ಯಾಸವು ಹೃದಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಅನುಪಮವಾದ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಸಾದ ಗುಣವು ರಸವನ್ನು ಸೃಜಿಸುತ್ತದೆ; ಸಜ್ಜನರ ಸಂದರ್ಭ ಸಂಪದವೇ ಮತಿವಂತರಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ನಿವಾಸವಾಗಿದೆ.

ಸುವರ್ಣಬಂಧದಿಂದ (ಸುವರ್ಣ=೧. ಬಂಗಾರ ೨. ಉತ್ತಮವಾದ ವರ್ಣಾಕ್ಷರ ಬಂಧ) ಶೋಭಿತವಾದ, ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ವೃತ್ತರಂಜಿತವಾದ (ವೃತ್ತ=೧. ವೃತ್ತಾಕಾರದ, ೨. ಅಕ್ಷರವೃತ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಛಂದೋಬಂಧಗಳು) ಮುತ್ತಿನಂಥ ಕಾವ್ಯವನ್ನು, ಬುಧರೆ ನೀವು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೀತೆ)

ಹರಧನು ದಮನವ ಗಯ್ಯಲಿಕೆಂದು
ತಾನಿಳಿತಂದಿದೆ ಶರದೃತುವಿಂದು
ಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿದೆ ರಾಮಕಮಲ ತಾ
ಕೌಶಿಕನಾಮೋದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾನಂದ

ಕೋಹಲ: ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಧ್ರುವಾಗೀತೆಯನ್ನು ಭರತಪುತ್ರರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೇನು? ಹಾಗಾದರೆ ನಾನೂ ಕೂಡ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತೇನೆ. (ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

(ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪ್ರವೇಶ)

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ: ಅಹಾ, ಜನಕನ ಮನಸ್ಸು ತತ್ತಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದೆ ಅಥವಾ ಅವನು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನಿಂದ ಯಜುರ್ವೇದವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮ: ಗುರುಗಳೆ, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರಿಂದ ಶುಕ್ಲಯಜುರ್ವೇದದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆಯೂ ಜನಕನು ವನವನ್ನು ಸೇರಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ: ಮಗು ದಾಶರಥಿ ರಾಮ, ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಆ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಮುನಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು -

ಪಾವನವನದಿ ನಿವಾಸವು ಮತ್ತಾ ಹರಿಣಗಳೊಡನಾಟ
ಪ್ರತಿದಿನ ಹಣ್ಣುಗಳೂಟ ಪವಿತ್ರ ಕಲ್ಲೇ ಹಾಸಿಗೆಯು
ಎಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟವ ಬಯಸುವುದಿಷ್ಟೇ ಬದುಕಿನ ಸಾಮಗ್ರಿ
ಮನದೊಳಗುಪಶಮವಿರುತಿರುವಾತಗೆ ಅಡವಿ ಮನೆಗಳೊಂದೆ

ರಾಮ: ನಿಜ. ಹಾಗಿಲ್ಲದವನು ಅಂಥ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ರಾವಣ: (ಆಕ್ಷೇಪದಿಂದ) ಇವನು ದಶರಥಪುತ್ರ ರಾಮ! ತಾಟಕಿಯನ್ನೂ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವನು! (ಮುನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ) ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅಭಿಚಾರ ನೈಪುಣ್ಯವೇ! ನನ್ನ ಪರಿವಾರದವರ ಮೇಲೆಯೂ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನು ಎರಗುವ ಬಾಲಿಶತೆಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಪಣವಾಗಿಟ್ಟ ಸ್ವಯಂವರಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ -

ಬಂಗಾರದ ಗೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ತೋರಣಗಳಿಂದ ನಿನಾದ ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ;
ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಮಣಿಗಳ ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣಗಳು ಪಸರಿಸಿ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲನ್ನು
ಸೂಚಿಸುತ್ತಿವೆ; ರಾಜರು ಏರಿ ಕುಳಿತ ಮಂಚವು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತ
ಆಕಾಶಚಾರಿಗಳು ಕೆಳಮುಖಮಾಡಿ ನೋಡುವಂಥ ಸೊಗಸು ತುಂಬಿದೆ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ: (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ)

ತ್ರಿಪುರವಿಜಯಿಹರನ ಧನುವು ಇಲ್ಲಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಜನಕರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ
ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಿದ್ದಾನೆ; ನಿಮಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಬಂಧು ಪುರೋಹಿತ ಶತಾನಂದ
ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ; ಅಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದ ಸೀತೆ.

(ಅನಂತರ ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಉಪವಿಷ್ಣುರಾದ ಜನಕ ಶತಾನಂದ ಸೀತೆ
ಪ್ರತಿಹಾರಿ ಮತ್ತು ಧಾತ್ರಿಯರ ಪ್ರವೇಶ.)

ಶತಾನಂದ: ಅಯ್ಯಾ ಸೀರಧ್ವಜ, ತಾಟಕಿಯ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ
ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ಇಂದು ಕಾಣುವಾಗ ದಶರಥನ ಬಾಲ್ಯದ
ನೆನಪಾಯಿತು -

ಅವನೂ ಕೂಡ ಮೀಸೆ ಮೂಡದ ಹರಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ದೈತ್ಯ
ದಾನವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅಮರಾವತಿಯನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದ.

ಜನಕ: ನಿಜ. ಸೂರ್ಯವಂಶದವರ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಹಂಗಿಲ್ಲ.

ಶತಾನಂದ: ಹೇಮಪ್ರಭೆ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಶಿವಧನುವಿನ ಹತ್ತಿರವಿರಲಿ.
ಸ್ವಯಂವರವು ಆರಂಭವಾಯಿತು.

(ಸೀತೆ ಮತ್ತು ದಾಸಿಯರು ಹಾಗೇ ಮಾಡುವರು)

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ: ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಜನಕರಾಜನ ಆಸನದ ಬಳಿಯಿರುವ
ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ರಾಮನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸು; ನೀನೂ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ
ಕುಳಿತುಕೊ. ಜನಕನು ನೋಡಲಿ.

(ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹಾಗೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ)

ರಾಮ: (ಸ್ವಗತ) ಆಹಾ! ಇವಳೇ ಸೀತೆಯಲ್ಲವೆ! ಭಗವತೀ ಭೂದೇವಿಯೇ ಇವಳ ತಾಯಿ; ಯಾಗಭೂಮಿಯೇ ಪ್ರಸೂತಿಗೃಹ; ಹರಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವವನೇ ವರ. (ಆಸೆಯಿಂದ ನೋಡಿ) - ಕುಚವಿಭಾಗವ ತೋರ್ಪುದಿವಳೆ ಪೂರ್ಣವಿಕಸಿತವಲ್ಲವು ಪಡೆಯದಾಗಿವೆ ಬಯಸಿದಂದವನೇ ನಿತಂಬಗಳಿಂದಿಗು ನೇತ್ರ ಲೀಲೆಯ ತೋರ್ಪುದಾದರು ಸ್ಥಿರವಿಲಾಸವು ಕಾಣದು ಹರಯ ಮೊದಲಡಿಯಿಡುವ ಕಾಲದಿ ಚೆಲುವು ಬೇರಿಹುದು

(ಯೋಚಿಸಿ) ಹೃದಯವೆ ಇಂದಿನಿಂದ ಮನ್ಮಥನ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ತಡೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನೋಡು -

ಅವನು ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲು ಕಬ್ಬಿನದೇ ಆಗಿರಲಿ ಬಿದಿರಿನದೇ ಆಗಿರಲಿ, ಹೊಡೆಯುವ ಬಾಣವು ಹೂವಿನದ್ದಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಕಬ್ಬಿಣದ್ದಾಗಿರಲಿ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯೌವನವು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೆ ಮದನನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಿಲ್ಲಾರನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. (ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ) ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪ ಹಾವಭಾವ ವಿಲಾಸ ವಿಭ್ರಮಗಳ ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಗಳು ಇವಳ ಹರಯಕ್ಕೆ ಆಭರಣಗಳಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತವೆ.

ಉದ್ದನೆಯ ಕೇಶಪಾಶಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಗುಂಗುರುಗೊಳಿಸುವುದು, ಹೆರಳುಹಾಕುವ ಹಲವು ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕಲಿವ ಪ್ರೀತಿ, ದಂತಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚುವುದು, ನೀವೀ ಬಂಧನ, ಹುಬ್ಬುಗಳ ಲಾಸ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸ, ನೋಟದಲ್ಲಿ ವಕ್ರತೆ, ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ವೈದಗ್ವದ ಶಿಕ್ಷಣ ಇವೆಲ್ಲ ಬಾಲ್ಯ ಕಳೆದು ಹರಯಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಲಲನೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ವಿಲಾಸಗಳಾಗಿವೆ.

ರಾವಣ: ಈ ಮೈಥಿಲಿಯು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ವಿಶಲ್ಯ ಕರಣಿಯಾದ ಔಷಧಿಯೆನಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. (ದೀರ್ಘಕಾಲ ನೋಡಿ) ಆಹಾ -

ಲಲಿತವಹ ಧಮ್ಮಿಲ್ಲ; ಪರಿಶುಭ್ರ ಮುಗುಳುನಗೆ; ನೀಳವಾಗಿಹ ನೇತ್ರ; ಚಂಚಲಿಪ ಹುಬ್ಬುಗಳು; ಪಾಶದಂತಿಹ ಕರ್ಣ; ಹರವಾದ ಹಣೆ; ತುಟಿಗುಂಟು ಕೆಂಬಣ್ಣ; ಕನಕವರ್ಣದ ಕಂಠ; ಉನ್ನತದ ಎದೆಭಾಗ; ಬಯಸುವಂಥದು ಸೊಂಟ; ಜೋಡಿಗಣ್ಣುಗಳ ನೀವು ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮೈಥಿಲಿಯ ಬಹುಕಾಲ ನೋಡುತ್ತಿರಿ.

(ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಉನ್ನಾದಿಂದ)

ಅಂಗನೆಯ ನೋಟಗಳ ಬೀರಿತ್ತ ಬೀಳಲಾ ಕಮಲಗಳ ಮೊತ್ತ ಸ್ಫುಟಗೊಳಿಸು ತುಟಿಬಣ್ಣ ಬಿಳಿದಾಗಿ ಹೋಗಲಾ ಹವಳ ತಾನತ್ತ ಚಣಮಾತ್ರ ಮೈದೋರು ಕರಿದಾಗಿ ಹೋಗಲಾ ಕಾಂಚನದ ಗಾಡಿ ನಸುಮಾತ್ರ ಮೊಗವತ್ತು ಬಾಂದಳದಿ ಕಾಂಬುದಹ ಚಂದ್ರಮರ ಜೋಡಿ

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ರಾಜರನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಅನುಪಮ ಸುಂದರಿಯರ ನೆರವು ಪಡೆದು ಕಾಮದೇವನು ಕಾಮುಕರನ್ನು ವಂಚಿಸುವನೆಂಬುದು ನಿಜ -

ಜೋರಾಗಿ ನಗುತಿಹನೊಬ್ಬ; ಗುನುಗುನಿಸುತ್ತಿರುವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ;
ಆಸೆಗಣ್ಣಿನ ನೋಟ ಬೀರುವನೊಬ್ಬ; ಮೈಡೊಂಕು ಮಾಡುವನು
ಮತ್ತೊಬ್ಬ;

ಹಾರದ ತುದಿ ಪಿಡಿದೇನನ್ನೊ ಹರುಷದಿ ಗಣಿಸುವ

ಕರದಿಂದಲಿನ್ನೊಬ್ಬ;

ಹೊಸದಾಗಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಾಂಬುದೆ ಗಂಡಿಗೆ ಕಾಮೋನ್ಮಾದಕ್ಕೆ

ಕಾರಣವು

(ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ)

ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ವಿಧಿಸಿದ ಪಣವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಯಾವ ಹರಧನುವನ್ನೆತ್ತುವಲ್ಲಿ ದಶಕಂಠನ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾಯಿತೋ ಅಂಥ ಧನುವನ್ನೆತ್ತಿ ಬಾಗಿಲಿ ಹೆದೆಯನ್ನೇರಿಸಬಲ್ಲವನಿಗೆ ತ್ರಿಭುವನಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆನಿಸಿದ ಮೈಥಿಲಿಯು ಮಡದಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ರಾವಣ: (ಕ್ರೋಧ ಹಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ) ಎಲಾ ಸುಳ್ಳುಗಾರ ಕವಿ ಮೂಢ, ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಸಿದ ಈ ರಾವಣನ ತೋಳುಗಳು ಹಳೆಯ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಕುಂಠಿತವಾದವೇನು? ಇವನು ತಾನೇ ಮೇಧಾವಿಯೆಂದುಕೊಂಡ ಮೂರ್ಖ!

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸಖಿ, ಜಾನಕಿ, ಧನುವನ್ನೆತ್ತುವ ಕಾರ್ಯ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಕೌಶಲ್ಯವು ಸಫಲವಾಗಲಿ; ಕುಸುಮಕೋದಂಡನ ಕೋದಂಡಯೋಗ್ಯವಾದ ಪರಿಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಅರೆ! ಮೊದಲಿಗೆ ನರಕಾಸುರನು ಮೇಲೆದ್ದನಲ್ಲ!

ಪ್ರಾಕ್ಷೋತಿಷದ ದೊರೆ ನರಕಾಸುರ; ವರಾಹರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣು ಹಾಗೂ ಭೂದೇವಿಯರ ಕುಮಾರ; ಗಂಧಮೃಗಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣಾಗುರುತರುವಿನ ತಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಅವನ ಯಶೋಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಇವನು ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನೆಂದರೆ ಸಾಕು ಮೊಳಗುವ ವಾದ್ಯಗಳ ರಭಸಕ್ಕೆ ಮದವೇರಿ ಜಲಧಾರೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧವಾಡುಗೆ ತೊಡಿಸಿದ ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡಿನ ದರ್ಪ ಇಮ್ಮಡಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಭಾರಕ್ಕೆ ಭೂಮಿ ತಗ್ಗುವುದು; ಪರಿಕರಗಳು ಸಡಿಲಗೊಂಡು ಕೂರ್ಮರಾಜನ ಮಾಂಸಗ್ರಂಥಿಗಳು ಜರ್ಜರಿತವಾಗಿ ಕಂಗಾಲಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸಖಿ, ಕಾಮದೇವನಂತೆ ಕಾಣುವ ಕಾಮರೂಪೇಶ್ವರನಿವನು; ನಿನ್ನ ತಾರುಣ್ಯಯುಕ್ತ ಕಟಾಕ್ಷಗಳನ್ನು ಆ ಕಡೆ ಹರಿಸು.

ಸೀತೆ: ಅಯ್ಯೋ, ದೇವತೆಗಳ ವೈರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲವೆ?

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸಖಿ, ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ಶಿವಧನುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸನು ಎತ್ತಲಾರ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಅಹಾ, ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯೆ! ಈ ಭೂಮಿಪುತ್ರ ನರಕಾಸುರನಾದರೂ -
ಪ್ರಚಂಡದೋರ್ದಂಡಚರಿತನಾದರೂ ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಿ
ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಧನುವನ್ನೆತ್ತಲು ಮೇಲೆದ್ದು ಮತ್ತೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟ!

ರಾವಣ: ಭೂಪುತ್ರನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಧಿಕ್ಕಾರ! ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ
ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಅಭಿಮಾನಿಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ.

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಮಹಾರಾಜ, ಎಲ್ಲರೂ ದಶಾನನರಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಅಹಾ, ಇವನು ಪಾಂಡ್ಯರಾಜ!

ಮಲಯಗಿರಿಯ ಲತಾಕುಂಜಗಳಲ್ಲಿ ಶಬರಿಯರು ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು
ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಾಗಕನ್ಯೆಯರು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ;
ಇವನು ಶ್ರೇಷ್ಠಕುಲದವನು; ಪಾಂಡ್ಯರಾಜ; ಅನುಪಮೆಯಾದ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ
ಬಳಿಬಂದು ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ; ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೇನು
ಹೇಳುವುದುಂಟು?

ಅಲ್ಲದೆ-

ಇವನು ವಾಣಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವನು; ಸಜ್ಜನರ ರಣವಿಧಿ;
ಸುರಸುಂದರಿಯರಿಗೆ ವಲ್ಲಭ; ಇವನು ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಮಿನಿಯರಿಗೆ
ಮತ್ತೇರುತ್ತದೆ; ಮುಷ್ಟಿಗಟ್ಟಿದ ಯಶಸ್ಸು; ಹೀಗೆ ಸಹಜಗುಣಸುಂದರನಾದ
ಇವನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದೋಷ, ದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸಖಿ, ಇವನು ಪಾಂಡ್ಯರಾಜ; ಅರಳಿದ ಮಧೂಕಮುಷ್ಪದ
ಪಾಂಡುರ್ವರ್ಣದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ನಾಚಿಸುವ ಕಪೋಲ! ಇವನ
ಮುಖಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಕಮಲದ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುವ ದುಂಬಿಯಂತಿರುವ
ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಯಿಸು.

ಸೀತೆ: ಇವನು ದ್ರವಿಡಚೂಡಾಮಣಿ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಮುಖಮುಚ್ಚಿ ನಕ್ಕು)

ರಭಸದಿಂದಲಿವನು ಬಂದು ಹರನ ಧನುವ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ನಾಚಿಕೊಂಡು ತಲೆಯ ತಗ್ಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಪೋದ ಶಿರವ ಬಾಗಿಸಿ

ರಾವಣ: ಅಹಾ, ದ್ರವಿಡಾಧಿಪತಿಯು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ,

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ) ಅರೆ! ಇವನು ಮಾಹಿಷ್ಮತಿಯ ಒಡೆಯ -

ಅತ್ರಿಯ ನೇತ್ರವೆಂಬ ಶುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮುತ್ತು ಚಂದ್ರ; ಅವನೇ ಹೈಹಯರಿಗೆ ಮೂಲಪುರುಷ; ಅಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನು ಅರ್ಜುನ; ಅವನು ತನ್ನ ತೋಳುಗಳಿಂದ ನರ್ಮದೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿನಿಲ್ಲಿಸಿದ; ಆಗ ಬಂದ ರಾವಣನ ದರ್ಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ; ಆ ಅರ್ಜುನನ ಪುತ್ರ ಇವನು; ಇವನಿಗೆ ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಬಯಕೆ.

ರಾವಣ: ಎಲಾ ಮುದಿರಾಜನ ಪ್ರತಿಹಾರಿಯೆ, ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವ ನಿನ್ನನ್ನು ರಾವಣನು ಕ್ಷಮಿಸಿದರೂ ಮಗ ಮೇಘನಾದನ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಚಂದ್ರಹಾಸವು ಸಹಿಸಲಾರದು. (ಖಡ್ಗವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವನು)

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಮಹಾರಾಜ, ಮುನಿಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾಟಕ ಇದು. ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರುವ ಕಾಲವಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಮಾಹಿಷ್ಮತೀ ನಗರಿಗೆ ಮೇಕಲಕನ್ಯೆ ನರ್ಮದೆಯೇ ಒಡ್ಡಾಣ; ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ತಾಪಶೂನ್ಯ; ಅದು ಕೃತವೀರ್ಯ ಯಶೋವತಂಸ; ಕಲಚೂರಿಗಳ ಕುಲರಾಜಧಾನಿ; ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಾತ ಈತ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಇವನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಅಶ್ವಸೈನ್ಯದ ಖುರದಿಂದೆದ್ದ ಧೂಳು ಆಗಸವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವುದೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಮರುತರಾಯನ ಮಡದಿಯರು ಎವೆ ಮುಚ್ಚಲಾಗದೆ ಎಡಬಿಡದೆ ಒತ್ತಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದ ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಗುರು ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ವಿನಮ್ರಳೆ, ನರ್ಮದೆಗೆ ಏಕೈಕ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸಿದ ಮಾಹಿಷ್ಮತಿಗೆ ಅರಸ ಇವನು; ಅವನ ಮೇಲೆ ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಧವಲ ವಿಶಾಲ ಹಾಗೂ ಲಾವಣ್ಯದಿಂದ ರಕ್ತನೀಲವಾದ ಕಟಾಕ್ಷಗಳನ್ನು ಬೀರು.

ಸೀತೆ: ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದ ಕುಮಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಶುರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅಪಮಾನಿತನಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಆಹಾ! ಹೈಹಯಕುಲಕುಮಾರನ ಗರ್ವಗರಿಮೆಯೆ! -

ಭುಜಬಲದ ಮದದಿಂದ ಮೆರೆಯುವಿ ವೀರವರನು
ಹರಧನುವನಾದರಿಸಿ ಹೆದೆಯನೇರಿಸಲೊಲ್ಲನು

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಮೂಢ, ದಶಕಂಠನನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವೆಯಾ? ಆದರೆ ಮಹೇಂದ್ರನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ) ಒಹೋ, ಈ ಕಡೆ ಚೇದಿರಾಜನಿದ್ದಾನೆ! -

ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಧನುವನ್ನು ಧರಿಸಿ ವಿಭುವಾದ ಪರಮಶಿವನು ಮೂರು ಪುರಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಪುರದ ತುಣುಕೊಂದು ಬುವಿಗುದುರಿ ಪುರವಾಯಿತು; ಆ ಪುರವನ್ನಾಳುವ ಚೇದಿದೇಶದ ತಿಲಕನೇ ಈ ಭೂಪ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಕೈಚಾಚಿ ಬಕುಲಪುಷ್ಪದ ಗಂಧವೆಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ಅಳೆಯಬಲ್ಲವ, ಸತಿಪತಿಯ ಸುರತದಲ್ಲಿ ಸುಖಸಂಖ್ಯೆಯೆಷ್ಟೆಂದು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲವ, ಚಂದ್ರಮನ ತಿಂಗಳನ್ನು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕುಡಿಯಬಲ್ಲವ ಯಾವನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಇವನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಲಾದೀತು.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಅಮಂದವಾದ ಮದನಮದದ ದಾನವು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಫಾಲವುಳ್ಳ ಬಾಲೆ, ಕಡೆಗಣ್ಣು ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಮೆಯು ಕರಗಿಹೋಗಿ ಚಂದ್ರಮನ ಬಿಳುಪನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ದಶಾರ್ಣೇಶ್ವರನನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸು.

ಸೀತೆ: ಇವನು ನರ್ಮದೆಯು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ದೇಶದ ಅರಸನಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಕಣ್ಣುಹಾಯಿಸಿ ಮಾನಿ ಗಿರೀಶಕೋದಂಡವನು ಅಳಿದುಕೊಂಡ ತಕ್ಷಣದಿ ಮುಷ್ಟಿಯನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಭುಜಗಳನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡ

ರಾವಣ: ಅಹಾ, ಜಾಣ ಈ ಮೇಕಲಪತಿ; ಅರಿತಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ ಮಿತಿ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ, ಸ್ವಗತ) ಒಹೋ, ಸಿಂಹಳರಾಜ ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ -

ಸಮೃದ್ಧಸಮುದ್ರ ಹಾಗೂ ರೋಹಣಾದ್ರಿಗಳೇ ಇವನ ಕೋಶಗಳು; ಕಾಮವ್ಯಂಜಕಪದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಇವನು ಮೃದುವಾಗಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂತಃಪುರದ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಗೆ ವಿಲಾಸದ ಭಂಡಾರವೇ ತೆರೆದಂತಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಅವನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಖಡ್ಗದಂಡದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಸತ್ತವರು ದೇವತೆಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ; ಅಲ್ಲಕ್ಕದಿಂದ ಅಸ್ತವೆಸೆದರೂ ವೈರಿಗಳು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡು ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ವೈರಿಗಳಲ್ಲದ ಸಂಗ್ರಾಮ ಮಾರ್ಗವು ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಶದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸಾಯದಿರುವ ಮುಂಡಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಸತ್ತು ದೇವತೆಗಳಾಗಿರುವವರು ಹೂಮಳೆಗೆರೆಯುತ್ತ ಮೃತರಾದ ತಾವೇ ಭಾಗ್ಯವಂತರೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಅಸಂಪೂರ್ಣ ಯೌವನಾರೋಹಣಾರಂಭೆ, ಇವನು ರೋಹಣಗಿರಿಗೆ ಪರಮೇಶ್ವರ; ಇವನನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡು; ಕ್ಷಣಕಾಲವಾದರೂ ಆಕಾಶದ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಕಸಿತಕಮಲಗಳ ಮಾಲೆ ಮೂಡಲಿ.

ಸೀತೆ: ಇವನು ಕೌಸ್ತುಭಗೋತ್ರದ ರತ್ನವನ್ನು ಶಿರದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಇವನ ಮನಸ್ಸು ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತವಾಗಿದೆ; ಹಾಗಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ -

ಶಿವನ ಕೋದಂಡವ ನೋಡುವ ತಾನೊಮ್ಮೆ
ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ತೋಳುಗಳ
ಹೋಗುವುದಾಕಡೆ ಬರುತಿಹುದೀಕಡೆ
ನೂರಾರು ಬಾರಿಯು ಕಣ್ಣು

ರಾವಣ: ಸಿಂಹಕರಾಜನಿಗೆ ಸಂಶಯವೆ? ಸಂಶಯಾತ್ಮನು ವೀರವ್ರತಿಯಾಗಲಾರ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಒಹೊ, ಮಥುರಾನಾಥನೆ! (ಪ್ರಕಾಶ) -

ಕಂಸ, ಪ್ರಲಂಬ, ವೃಷ, ಕೇಶಿ ಮುಂತಾದ ಖಳರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಅವತರಿಸುವನೆಂದು ಪುರಾಣ ಕವಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು
ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥ ಮಥುರೆಯನ್ನಾಳುವ ದೊರೆ ಇವನು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮೋಡದ ತುಣುಕೊಂದು ಜಗದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಲೇಹ್ಯ;
ಕದಂಬಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಪಾಭರಣ ಕಾರಣ; ನವಿಲುಗಳ ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ; ಅದು ಈ
ವಿಜಗೀಪುವಿನ ಯುದ್ಧದ ವೇಷವನ್ನು ಕಳಚಿಸುವಂಥದು; ಇವನ ಮಿತ್ರ
ಹಾಗೂ ಶತ್ರುವನಿತೆಯರಿಗೆ ವಿಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕವನ್ನು ಕಳಚುವ
ಆನಂದೋತ್ಸವ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸಹಜವಾಗಿ ಸರ್ವಾಗಸುಂದರಿ ಸೀತೆ, ಇವನು ಮಥುರೆಗೆ ಏಕೈಕ ಅಲಂಕಾರ. ಅವನ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸು; ಅನುಪಮವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡು.

ಸೀತೆ: ವೃಂದಾವನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ದುರ್ಲಲಿತನಿವನು!

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಪರಿಣತನಾಗಿದ್ದರೂ ಇವನು ಉದಾಸೀನನಾಗಿದ್ದಾನಲ್ಲ (ಪ್ರಕಾಶ)

ಈ ಭೂಪನು ಹರಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲಿ ಬಿಡಲಿ ಇವನ ಮಣಿಬಂಧದಲ್ಲಿ
ಕಾಣುವ ಕಲೆಗಳಂತೂ ಬಿಲ್ಲಾರನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ರಾವಣ: (ಉಪಹಾಸದಿಂದ) ಮಹಾಧನುರ್ಧರನಾದ ಮಥುರಾನಾಥನು ಹರಧನುವನ್ನೆತ್ತುವಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರವೀಣನಲ್ಲವೆಂಬುದು ಹೇಗೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಒಹೋ, ಅವಂತಿಯ ಅರಸ. (ಪ್ರಕಾಶ)

ವಿರಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತನಾದ ದೇವ ಶಂಕರ ಮತ್ತು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಲೀಲಾಗರುವೆನಿಸಿದ ಮಕರಧ್ವಜ ಇಬ್ಬರೂ ವೈರವನ್ನು ತೊರೆದು ಒಂದೇ ಕಡೆ ವಸತಿ ಮಾಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಈ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ; ಆ ಪುರಕ್ಕೆ ಶಿವ್ರಾನದಿಯ ಜಲವೇ ಪರಿಚಿ; ಅಂಥ ಅವಂತಿಗೆ ಅರಸನಾಗಿ ಪೊರೆಯುತ್ತಿರುವವನು ಈ ಸತ್ಯವ್ರತ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವೇಣಿಬಂಧವೋ? ಭುಜವೆಂಬ ಭುಜಂಗಮದ ಹೆಡೆಯೋ? ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಮೃತ್ಯುದೇವನ ಭೂಪತಾಕಿಯೋ? ಮಹಾಸೈನ್ಯವೆಂಬ ನದಿಯ ತರಂಗವೋ? ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಯ ಹೊಗೆಯಸಾಲೋ? ಸುರಯುವತಿಯರ ಕಣ್ಣೋಟವೆಂಬ ದೀರ್ಘವಾದ ಶೃಂಖಲಾದಾಮವೋ? ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿಲಾಸಪೂರ್ಣವಾದ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ನೋಟವೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಇವನ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಖಿಡ್ಗವು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೇಮ: ರಥಚಕ್ರದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ನಿತಂಬವುಳ್ಳ ತರುಣಿಯೆ, ವಿಶಾಲಾ ನಗರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳ ಇವನತ್ತ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ತಾಂಡವವಾಡುವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಕುಶಲವಾದ ಭ್ರೂಲತೆಯುಳ್ಳ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರು.

ಸೀತೆ: ತ್ರಿಪುರದಹನದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಕಾಲನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶಿವನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಂಕಿತಗೊಂಡ ಲಲಾಟಫಲಕವುಳ್ಳವನಲ್ಲವೆ ಇವನು?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಏನು? ಇವನು ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು ಮನಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? -

ಹರಚಾಪವನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ, ಕತ್ತನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತತ್ತರನಾಗಿಬಿಟ್ಟ.

ರಾವಣ: ಅಯ್ಯಾ ಕುಶಸ್ಥಲೀನಾಥ, ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಹಳೆಯಕಾಲದ ಧನು ಇದು; ಅದನ್ನು ಎತ್ತುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರದಾದೆಯಾ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಒಹೋ, ಕ್ರಥಕೈಶಿಕಾಧಿಪತಿ! (ಪ್ರಕಾಶ) -

ರಸವ ಸ್ವವಿಸುವ ಸರಸತಿಯು ತಾನೆಲ್ಲಿ ವಾಸವ ಗೈವಳೊ ಅವ ದೇಶವು ಕಾಮದೇವನ ಲೀಲೆಗಳಿಗೆಡೆಯೆನಿಸುದೊ ಜಾಣ ಹೆಂಗಳ ಓರೆನೋಟದ ಶೋಭೆ ಪಥದೊಳಗೆಲ್ಲಿಯೊ ಅದುವೆ ಕುಂಡಿನನಗರಿಗಿವನಧಿಪತಿಯು ತಾನೆನಿಸಿರ್ಪನು

ಅಲ್ಲದೆ -

ರೂಪಗಳಿಗಾಧಾರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ; ಚತುರ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಗೆ ತವರುಮನೆ;
ಹೃದಯಮೋಹನಕಾರಿಯಾದ ಕಂದರ್ಪನನ್ನು ಕರೆವವಿದ್ಯೆ; ರಾಗಿಗಳಿಗೆ
ಮುಕ್ತಿಹೇತು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಓಡುವ
ವೈರಿಗಳಿಗೆ ದೇವತ್ವ ದೊರೆಯದೆ ಹೊಸ ವರನನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಸೆಯಿಂದ
ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಂದರಿಯರ ಅಲಂಕರಣವು ವ್ಯರ್ಥವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸ್ನಿಗ್ಧ ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಮೋಡದಂತೆ ಗುಂಗುರು ಮುಂಗುರುಳಿನ ತರಳೆ,
ಇವನು ಕುಂತಲೇಶ್ವರ; ನಿನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕಂತೆ ಇರುವವ; ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಿ ಕಂಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು
ಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸಿಕೊ.

ಸೀತೆ: ಇವನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೇಷ್ಠ
ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಪ್ರಕೃತಿಪರಾಧೀನಚರಿತನಿವ (ಪ್ರಕಾಶ) -
ಹರಕಾರ್ಮುಕವನ್ನೆತ್ತಲು ಪರಿಜನ
ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿರುವರು ಇವನನ್ನು
ಕುಂತವಿದ್ಯೆಯಲಿ ಹೊಂತಕಾರಿ ತಾನೆಂಬುದ
ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವನು ಕುಳಿತಲೆ

ರಾವಣ: ಛೇ! ಇವನು ಪುಟ್ಟಮಕ್ಕಳಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡನಲ್ಲ!
ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಒಹೊ, ಇವನು ಕಾಂಚೀಪುರದ ಪ್ರಭು -
ಕಾಮಹರನ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿಯೊಳುದಿಸಿದ ವಂಶದಿ ಜನಿಸಿದನೀ ಕುವರ |
ಕುಲೀನಪ್ರವರ |
ತ್ರಿಲೋಕಭವನಕೆ ಭೂಷಣವೀತನ ಸತ್ಕೀರ್ತಿ |
ಕಾಂಚೀಪುರಪತಿ | ಬೆಳಗುವನೀ ರೀತಿ
ಅಲ್ಲದೆ -

ಇವನು ಚಂಡತರವಾದ ಖಡ್ಗಪ್ರಹರಣಪ್ರಿಯ; ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು
ಎದುರಿಸಿದವರು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಂತಸ
ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ; ಇವನೆಸೆದ ಕ್ಷುರಪ್ರವೆಂಬ ಬಾಣಗಳ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಸತ್ತು
ದೇವತೆಗಳಾದ ವೈರಿಗಳು ಇನ್ನುಳಿದವರ ಮೇಲೆ ದುಂಬಿಗಳು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ
ಪಾರಿಜಾತ ಪುಷ್ಪಗಳ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ನವಕಾಂಚನದ ಕಾಂಚೀದಾಮದ ಅಲಂಕಾರ ಧರಿಸಿದ ಕಾಂಚೀ
ಪ್ರದೇಶದವಳೆ, ಇವನು ಕಾಂಚೀದೇಶದ ಅರಸ; ಅವನ ಮುಖಚಂದ್ರನ
ಮೇಲೆ ಮದನಬಾಣದ ಸೃಷ್ಟಿಯೆನಿಸಿದ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರು.

ಸೀತೆ: ಇವನು ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಅನುಗ್ರಹವುಳ್ಳ ಕುಲಕ್ರಮಾಗತವಾದ ವೃಷಭ
ಧ್ವಜವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಇವನು ಇಂದ್ರಾಣಿಯ ಶಾಪವು ಅಪ್ರಮಾಣೀಕೃತವಾದಂತೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವನಲ್ಲ! (ಪ್ರಕಾಶ)

ಚಾಪಾರೋಪಣ ಗಯ್ಯದೆ ನಿಂತಿಹ ಸೀತಾ ಪರಿಣಯದಿ
ರೋಷಕಷಾಯಿತ ನೇತ್ರದಿ ನೋಳ್ಳರು ಭೂಭುಜರೀದಿನದಿ

ರಾವಣ: (ಕ್ರೋಧದಿಂದ) ಎಲಾ ಮರ್ಯಾದೆಗೆಟ್ಟವನೆ, ಸ್ವಯಂವರದ ಪಣವನ್ನು ಮುರಿದ ನೀನು ಇಲ್ಲಿರಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. (ಯೋಚಿಸಿ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ) ನಾನೂ ಹಾಗೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಸ್ವಯಂವರದ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಬಯಸಿ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಪುಲಕಗೊಂಡುದನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣ ಕೋಪಗೊಂಡ. ಅನಂತರ ಇದು ನಾಟಕವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಶಾಂತನಾದ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಓಹೊ, ವೀರಶೃಂಗಾರಲಲಿತಲಂಪಟ ಲಾಟೀಶ್ವರ! (ಪ್ರಕಾಶ)-

ಭುವನಬಂಧುವಾದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನು ಸಂಧ್ಯೆಗೆಂದು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಜಲವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮುನಿ ಚುಲುಕೃ; ಅವನ ವಂಶಕ್ಕೆ ತಿಲಕಪ್ರಾಯನಾಗಿರುವವನು ಲಾಟರಾಜ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಜಗದೇಕ ವೀರ ಲಾಟರಾಜನು ಗೆದ್ದ ಶತ್ರುಗಳ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಾಗಿ ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿರುವ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ವಾರಾಂಗನೆಯರನ್ನು ಕಂಡನು; ಅವರೋ ಅತಿಶಯ ವಿಲಾಸದಿಂದ ದುಂಬಿಗಳು ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೇತಕೀಕುಸುಮದಂಥ ಕಂಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಇವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಅಷ್ಟಮಿಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಚಂದದ ಲಲಾಟವುಳ್ಳವನು ಲಾಟೀಶ್ವರ; ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಹವಳದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಕಟಾಕ್ಷ; ಅದನ್ನು ಅವನೆಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸು.

ಸೀತೆ:

ಇವನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅಲಂಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಸ್ವಗತ) ಇವನು ಸ್ವಭಾವತಃ ಮಾಯಾವಿ. (ಪ್ರಕಾಶ)

ಒರಸುವ ನೆಪದಲಿ ಚಾಚಿದನಿವ ತಾ ಕರವನ್ನು
ಹಿಡಿಯಲು ಇಲ್ಲ ಬಿಡಲೂ ಇಲ್ಲ ಧನುವನ್ನು

ರಾವಣ: ನಿಜ. ಶೃಂಗಾರಲೀಲಾಲಂಪಟ ಈ ಲಾಟ; ಇವನನ್ನು ವೀರನೆಂದು ಕರೆಯುವುದೇಕೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ, ಸ್ವಗತ) ಓಹೊ ಇವನು ಕುಶಸ್ಥಲಿಯ ಅರಸ-

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿನದು ಈ ಕುಲ;
ಲೋಕವಿಶ್ರುತನಾದ ಸುಶ್ರುತ ಆದಿಪುರುಷ; ಅವನು ಮನುಜರ ಮೇಲಿನ
ಕರುಣೆಯಿಂದ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ; ಅವನ
ಸೇನಾಪತಿಗಳು ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟರು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಸೊಂಟದ ಬಟ್ಟೆ ನೇರಿಳಿಸೋಪ್ಪು; ಗುಂಜಿಯ ಸರವೇ ಆಭರಣ;
ಸ್ವಸ್ತಿಹಸ್ತವೆ ಮುಚ್ಚುವ ಸೆರಗು; ಶಿಲೆಗಳ ರಸವೇ ಸಿಂಗಾರ;
ನವಿಲಿನಗರಿಯೇ ಕರ್ಣಾಭರಣ; ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲೀ ವೇಷ
ಧರಿಸುವುದನ್ನರಿಸತಿಯರು ಕಲಿತರು ಶಬರಿಯರೊಡನಾಡಿ

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಮುಷ್ಟಿಗಾತ್ರದ ಮಧ್ಯದೇಶದವಳೆ, ಮಧ್ಯದೇಶದ ದೊರೆಯೀತ.
ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅರಳಿದ ಕಣ್ಣಿನ ಮೊಗದಾಕೆ ನೀನು ಅವನನ್ನು
ಕಾಣು.

ಸೀತೆ: ಮಂದರಾಚಲದಿಂದ ಆಂದೋಲಿತವಾದ ಕ್ಷೀರಸಾಗರದಿಂದ
ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಧನ್ವಂತರಿಯ ಅವತಾರನಾದ ದಿವೋದಾಸನ ಪ್ರಥಮ
ಶಿಷ್ಯ ಇವನು!

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಎಡಗೈಯಿಂದ ಶಿವಧನುವನ್ನೇನೋ ಎತ್ತಿದ; ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಿಂದ
ಹೆದೆಯನ್ನೇರಿಸಲಾರ; ಬಿಡಲೂ ಆರ.

ರಾವಣ: (ನಕ್ಕು) ಹಹ್ಲಾ, ಧನುರ್ವೇದ ಕುಶ್ರುತ ಸುಶ್ರುತ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ರೋಗಗಳಿಗೆ ಮದ್ದುಮಾಡು, ಶಿವಧನುವಿಗಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ಎಲ್ಲ ರಾಜರೂ 'ನಾನು ಮೊದಲು, ನಾನು
ಮೊದಲು' ಎನ್ನುತ್ತ ಶಿವಧನುವನ್ನೆತ್ತಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ! -

ಇವನು ಪ್ರಚಂಡ ಖಡ್ಗಧಾರಿ ಓಂಧನರೇಶ; ಇವನು ಮಗಧೇಶ; ಇವನು
ಕಾಂಬೋಜರಾಜ; ಇವನು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರರಾಜ; ಇವನು ಶಕರಾಜ; ಇವನು
ನೇಪಾಲರಾಜ; ಇವನು ಆಂಧ್ರದ ಅರಸ; ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೃಪರಿಗಲ್ಲ ಸೀತೆಯ
ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ; ಶಿವಧನುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಕುತೂಹಲಗಳು ತುಂಬಿವೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಒಂದೆಡೆ ಜರುಗಿದ ಹಾರಲತೆಯ ಅಲಂಕಾರವಳ್ಳ ಘನಸ್ತನಿಯೆ,
ಘನಗರ್ಜನೆಯಂತೆ ಪ್ರಚಂಡ ಗಂಭೀರ ಭೀಷಣವೂ ಸಮಸ್ತ
ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮಂಡನವೆನಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ಮಹೀಪತಿ
ಗಳಿವರು. ಸಂಚರಿಸುವ ಭ್ರಮರಗಳ ಚುಂಚುವಿನ ಮೇಲಿನ
ಶಿಖೆಯಂತೆ ಚಂಚಲವಾದ, ಕಮಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಪತ್ರಾಕಾರವಾದ
ದೊನ್ನೆಯಂತೆ ತಿಯಂಚವಾದ ಹಾಗೂ ಕಿವಿಗೆ ಆಭರಣವೆನಿಸಿದ
ನಿನ್ನ ಚಪಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನೋಡು.

ಸೀತೆ: ಸಮಸ್ತ ರಾಜರ ಮಾನವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಂಥದು ಖಂಡಪರಶುವಿನ ಶರಾಸನ; ಅದನ್ನಾರೋಪಿಸುವ ಆಡಂಬರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ ಲಜ್ಜೆಗೇಡಾಗುತ್ತಿರುವುದೇಕೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಕೆಲವು ರಾಜರು -

ಇದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಮುಟ್ಟಬಾರದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹರಧನುವಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ಇನ್ನು ಕೆಲವರು -

ಧನುವನ್ನಾರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಭಸದಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಎತ್ತುತ್ತಾರೆ; ಭಾರಕ್ಕೆ ಕುಸಿದು ಮೋಣಕಾಲೂರಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ!

ರಾವಣ: ಹರಧನುವನ್ನೆತ್ತಲಾರದ ಇವರೆಲ್ಲ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳ ಗಣನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಇದೇನು? ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷಾತ್ರೋಚಿತವಾದ ಚಾಪಾರೋಪಣ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥರಾದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಸತ್ತಸಾರವು ಗಣನೆಗೆ ನಿಲುಕದ ಸೂರ್ಯಕುಲದ ಕುಮಾರನೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅಥವಾ ಅವನಿದ್ದರೇನು?

ವಜ್ರದ ಮಣಿಯನ್ನು ಸೀಳುವಲ್ಲಿ ಲೋಹದ ಸೂಜಿಯೇ ಮುರಿಯುವಾಗ ಹೆಣ್ಣಿನ ಉಗುರಿನಿಂದ ಗೀರಿ ಸೀಳಲಾದೀತೆ? (ಯೋಚಿಸಿ)

ಇರಲಿ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇವನನ್ನು ಹೊಗಳುವುದೇ ಸರಿ. ವೀರಸಂತಾನದ ಸತ್ತವು ಗಣನೆಗೆ ಸಿಗಲಾರದು.

ರಾವಣ: ಲಂಕೇಶ್ವರನಾದ ನಾನು ಅನಾದರದಿಂದ ಚಾಪವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಲಿಲ್ಲ; ಇತರ ರಾಜರು ಅಸಮರ್ಥರಾದರು. ಇದರಿಂದ ಹರಧನುವು ಸೊಕ್ಕಿರಬೇಕು. (ಧನುವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ) ಎಲಾ ಹಳೆಯ ಬಿದಿರಿನ ಸೀಳಿನ ನಿರ್ಮಾಣವೆ -

ಹರಕಾರ್ಮುಕವೆ, ನಾನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆಂದು ನೀನು ತಾನು ಗಟ್ಟಿಗನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸೊಕ್ಕಬೇಡ. ನಿನ್ನನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತನ್ನ ಮುಂಗೈಗಿರುವ ಛಲದಂಕನಾದ ಈ ದಶಕಂಠನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. (ಎಂದು ಏಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ)

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಮಹಾರಾಜ, ಇವಳು ಜಾನಕಿಯಲ್ಲ; ಅದು ಹರಧನುವೂ ಅಲ್ಲ.

ರಾವಣ: ಮತ್ತೇನಿದು?

ಪ್ರಹಸ್ತ: ಇದು ನಾಟಕ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಅಂಬರಮಣಿಯಹುದೀತನ ಬಿಂಬ ಜಲವದು ಜನಿಸುವುದಿವನಿಂದ ರಾತ್ರಿಯೋಳಿತನು ತನ್ನಯ ತೇಜವನಿಡುವನು ಅಗ್ನಿಯ ಶಿಖೆಗಳಲಿ ಹಿಮಕರ ಬೆಳಗುವ ನಿಶಿಯೊಳಗೀತನ ಕಿರಣಗಳನು ತಾ ಪಡೆಯುತ್ತ

ಪುರಾಣಪುರುಷನು ಭಾಸ್ಕರದೇವ ಅವನಿಗೆ ನಮನವ ಸಲ್ಲಿಸುವೆ

ಅವನಿಂದ ವೈವಸ್ವತಮನು ಜನಿಸಿದ; ಅವನು ಮನುಜರಾಜರಿಗೆ ಮೂಲ;
ಅದೇ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸಗರ ಮತ್ತು ಭಗೀರಥರು ಜನಿಸಿದರು; ಒಬ್ಬ ಅಗೆದು
ಸಾಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಲ್ಲಿ ದೇವಗಂಗೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿದ.

ಸಾವಿತ್ರಮನುವಿಂದ ಮಹತ್ತಾದ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಪಾರ್ಥಿವರಲ್ಲಿ
ಮಹಾರಥನಾದ ದಶರಥ ಈಗ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಅವನ ಮಗ
ಶ್ರೀರಾಮ; ಪುಷ್ಪವಾದ ಹೆಗಲು; ನೀಳವಾದ ಕಂಗಳು; ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ
ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ; ಮಹಾಮುನಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಬಿಲ್ವದೈಯ
ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಇವನಿಗೆ ವಿತರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮ: ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಇವನು ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲವೇ?
ಏಳೋಣವೇ?

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಏಳೋಣ. (ಮಂಚದಿಂದ ಇಳಿಯುವ ಅಭಿನಯವನ್ನು ಮಾಡುವರು)
ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಸಾಧು ರಾಮಭದ್ರ ಸಾಧು! ನಿಜಕ್ಕೂ ಮಾರ್ತಾಂಡಕುಲಕ್ಕೆ ನೀನು
ಭೂಷಣ.

ರಾವಣ: ಸಾಧು, ಕ್ಷತ್ರಿಯಬಾಲ ಸಾಧು! ನಿನ್ನ ಅಭಿಮಾನದ ಗಂಟು
ಭದ್ರವಾಗಿದೆ; ನಿಶ್ಚಯವು ಅಸೀಮವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ
ತಾಯಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದವಳು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಜನಕರು: ರಾಮನು ದಿಲೀಪ ದಶರಥರನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು
ಕೈಗೊಂಡ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ರಾಮನು ಕಿರಿಯನಾದರೂ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯ.
ಶತಾನಂದ: ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಮನು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಹಸಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಶಂಕರನ ಕೈಗಳ ಬಲವಾದ ಹಿಡಿತವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು
ತೋರಿದ ಧನು ಇದು; ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸಿಯೇ ವಿರಮಿಸುವ
ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ರಾಮ. ಧನುವಿಗೆ ಹದೆಯೇರಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ.
ಇದರಿಂದ ಸೂರ್ಯಕುಲವು ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನೇರಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಕುಮಾರನು ಹರನಿಗೂ ಗಿರಿಜೆಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ; ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕೈಗೆ
ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ; ಏನಾದೀತೋ ತಿಳಿಯದು.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೆತ್ತಿದ ಧನು ಇದು; ಇವನಾದರೋ ಸಿಂಹದ
ಮರಿಯಂತೆ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಬಾಹುವುಳ್ಳವನು; ಭುಜದಂಡಕ್ಕೆ
ಭೂಷಣವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವು ದುಷ್ಕರವಾದೀತೆ?

ರಾಮ: (ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುತ್ತ)

ವೈದೇಹಿಯ ವರಬೀಜಗೆ | ಸುರಸಾರದಿ ನಿರ್ಮಿತಗೆ |
ತ್ರಿಪುರವಿನಾಶಗೆ ಹರಚಾಪಕೆ ನಮಿಪೆ |

(ಬಲಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು)

ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ನನ್ನ ಎರಡೂ ಭುಜಗಳ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೊಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಬಿಲ್ಲು ಮುರಿಯುವುದೋ ಹೆದೆಯು ಹರಿಯುವುದೋ ನಿರೀಕ್ಷಿಸು.

ರಾವಣ:

ಇದು ನಟನ ಅಬ್ಬರ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ:

ಶಂಕರನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಎಳೆದುದನ್ನು ಸಹಿಸಿದ ಬಿಲ್ಲು ಇದು; ಹಾಗಿರುವಾಗ ಆರ್ಯನಿಗೆ ಸಂದೇಹವೇಕೆ?

ರಾಮ:

ಹಾಗಾದರೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾವಣ:

ಇದೂ ಕೂಡ ನಟನು ಹೆದರಿಸುವಂತೆಯೇ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ನೋಡಿ)

ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ರಾಮ ಶಿವಧನುವಿನ ತುದಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುತ್ತ ನಡೆದನೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ರಾಜರೆಲ್ಲರ ಮುಖಗಳು ಬುಡದಿಂದ ಕಂದುತ್ತ ಬಂದವು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ:

ನಾಚಿದ ರಾಜರ ಮುಖಗಳು ಕಂದಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ -

ಆರ್ಯನು ಶಿವಧನುವನ್ನೆತ್ತಿದಾಗ ರಾಜರೆಲ್ಲ ಮುಗುಳ್ಳಿಗೆ ಬೀರಿದರು; ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದಾಗ ಕೈತಟ್ಟಿ ಗಹಗಹಿಸಿದರು; ಎಳೆಚಿಗುರಿನಂಥ ಬೆರಳುಗಳನ್ನಲುಗಿಸುತ್ತ ಹೆದೆಯನ್ನೇರಿಸಿದಾಗ ಬಾಡಿದರು; ಶಿಂಜಿನಿಯನ್ನೆಳೆದಾಗ ಬಿಲ್ಲಿನ ಗಿಣ್ಣು ಮುರಿದಾಗ ಕುಳಿತಲ್ಲೇ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದರು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಒಮ್ಮೆಲೇ ನೋಡಿ) ಎಳೆದದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮುರಿದೂ ಹೋಯಿತು. (ದೊಡ್ಡದಾಗಿ)

ಮಂದಮಾರುತನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೂ ಶಬ್ದ ಮಾಡುವ ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆ; ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ವಧೆಯನ್ನು ವ್ರತವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಕ್ರೌಂಚ ಪರ್ವತವನ್ನು ಭೇದಿಸಿದ ಪರಶುರಾಮನು ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ಬಾಗಿಸಿದ ಧನು ಇದು; ಹಿಂದೆಂದೂ ಸೋಲನ್ನು ಕಾಣದ ಆ ಧನುವು ಸಮಸ್ತರಾಜರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಠೇಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಟಂಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು.

ರಾವಣ:

ಇದು ಕವಿಗಳ ವಚನಕಾಮಧೇನು; ಇಲ್ಲದ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ:

ಮಿತ್ರ ಜನಕ, ರಾಮಚಂದ್ರನು ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದುದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದು ಧನುವೇದವಿದ್ಯೆಯು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು -

ರಾಮನು ತನ್ನ ಭುಜಬಲದಿಂದ ಶಿವಧನುವಿನ ಹೆದೆಯನ್ನೆಳೆದಾಗ ಅದು ತುಂಡಾಗಿ ಬಿಲ್ಲಿನ ಗಿಣ್ಣುಗಳು ಮುರಿದುಹೋದವು; ಆಗ ಹೊರಟ ಟಂಕಾರವು ಹರಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸಪ್ತಪಾತಾಳಪತಿಗಳು ಭಯಭೀತರಾದರು; ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಕೇಳಿ ಕಿವಿಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು; ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಗಂಡಸ್ಥಲವೊಡೆದು ಮದಜಲವು ಸುರಿಯತೊಡಗಿತು.

ಶತಾನಂದ: ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಆಶ್ಚರ್ಯ! ರಾಮಭದ್ರನ ಚರಿತವು ಭವಾನೀವಲ್ಲಭನ ಚರಿತವನ್ನು ಮೀರಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ -

ಸಂಸಾರದ ರಕ್ಷಾವಿಧಿಗಿದು ಓಂಕಾರವೋ
ಅರಿಗಳ ಅಂತಕೆ ಮೊರಟಿಹ ಅಂತಕನ ಅಟ್ಟಹಾಸವೋ
ಕೀರ್ತಿಯ ಪಸರಿಸುತಿರುವ ನಗಾರಿಯ ನಿಬಡನಿನಾದವೋ
ರಾಮನ ಬಾಹುಯಂತ್ರದ ಬಲದಿಂದ ತುದಿಯು ಬಾಗಿ
ಮೌರ್ವಿಯನ್ನೆಳೆಯುವಾಗ ಗೀಣ್ಣು ತುಂಡಾಗಿ
ಹುಟ್ಟಿದ ಟಂಕಾರವೇ ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲ ಸ್ತುತಿಪಾಠವಾಗಿದೆ.

ಜನಕ: ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ -

ವಿಶ್ವದೆಲ್ಲ ಭೂಪರಿಗೆ ಹರಿಯದಾದ ಹಿರಿಯ ಕಾರ್ಯ
ಗೈದನೀಗ ಕಿರಿಯ ರಾಘವ
ಹರನ ಧನುವು ಮುರಿಯಿತೆಂದು ಮನಕೆ ಕುಗ್ಗು; ದೊರೆತನಳಿಯ
ಎಂಬ ಹಿಗ್ಗು ಎದೆಯ ತುಂಬಿದೆ

ಸೀತೆ: ಸಖಿ ಹೇಮಪ್ರಭೆ, ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಧನುವು ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು!

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ನನ್ನ ಗೆಳತಿಯ ಮದುವೆ ಆಗಿಹೋಯಿತು!
ರಾವಣ: (ಜೋರಾಗಿ ನಕ್ಕು) ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ಅಲ್ಪ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಳೆಯನಾದ ರಾಮ ಶಿವನ ಹಳೆಯ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತಾವರೆ ದೇಟನಂತೆ ಮುರಿದು ಹಾಕಿದ. ಇದರಿಂದ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಕೀರ್ತಿಪತಾಕೆಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿದ ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ನಸುವಾದರೂ ಕಸರು ಬರುವುದುಂಟೆ?

ರಾಮ: (ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ)

ಕೌಶಿಕರು ಸೂಚಿಸಿದರೆಂದು ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು ಹೊರಟೆ. ನನ್ನ ಭುಜಬಲದಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದಾಗ ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು. ಈಗ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ನಾಚಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ರುದ್ರದೇವನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳುವನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಅಹಾ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಂತರ!

ಹರಧನುವು ಭಂಗಗೊಂಡುದನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಪುಲಕದಕಂಚುಕವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಆರ್ಯನು ಮಾತ್ರ ಗದ್ಗದಕಂಠನಾಗಿ ಮೂಗಿನಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದೇನನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

- ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ:** ದಿಲೀಪನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಭೂಷಣನಾದ ದಶರಥನ ಮಗ ಇವನು. ಅಂದಮೇಲೆ ಹೇಳಬೇಕೆ?
- ಶತಾನಂದ:** ಮಹಾರಾಜ ಸೀರಧ್ವಜ, ಯಥೋಚಿತವಾದುದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವೈದೇಹಿಯನ್ನು ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸು.
- ಜನಕ:** (ಮಂಚಾರೋಹಣವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತ ನಡೆದು)
ಹರಧನುಭಂಗವ ಗಯ್ಯುತ್ತ ಗೆಲಿದಿಹೆ ಭುಜಬಲದಿಂದಿವಳ
ಪಾಣಿಯೋಳಿ ವೈದೇಹಿಯ ಪಿಡಿಯೈ ನೆಲೆಸಲಿ ಪದ್ಮವು ಪದ್ಮದಲಿ
(ಎಂದು ಪಾಣಿಯನ್ನು ಪಾಣಿಯಲ್ಲಿಡುವನು)
- ರಾವಣ:** (ಕ್ರೋಧದಿಂದ) ಆ: ಅಲೀಕದುರ್ವಿಧಗ್ಧ ಕ್ಷತ್ರಿಯವಟು! ಇವನು
ಲಂಕೇಶ್ವರನಾದ ನನ್ನೆದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತೆಯ ಕೈ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
ಇದು ಖಂಡಿತ ಕೂಡದು. (ಏಳಲು ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ)
- ಪ್ರಹಸ್ತ:** (ನಕ್ಕು ಸ್ವಗತ) ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಿಥ್ಯಾಜನಕನು ಮಿಥ್ಯಾ
ಜಾನಕಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾರಾಮನ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿಟ್ಟ, ಇದನ್ನು ನೋಡಿ
ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಲಂಕಾಪತಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿವೆ; ಕೈಗಳಿಗೆ
ಆಯುಧಗಳು ಬಂದಿವೆ; ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಟಕಟನೆ ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
(ಪ್ರಕಾಶ)
ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರ, ನಾಟಕವು ಮುಗಿದಂತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಟರ ಅಭಿನಯ
ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ರಸವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಭಾವಿಸು.
- ರಾವಣ:** (ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ) ಇದು ನಾಟಕವೆ? ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ
ಸಿಟ್ಟಾದೆ (ಪ್ರಕಾಶ) ಗೆಲೆಯ ಪ್ರಹಸ್ತ, ದಶಕಂಠನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು
ನೆನಪಿದೆಯಷ್ಟೆ?
- ಪ್ರಹಸ್ತ:** ಮಹಾರಾಜ, ನೆನಪಿದೆ. ಯಾರು ಹರಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ
ಜಾನಕಿಯನ್ನು ವರಿಸುವರೋ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಜಾನಕಿಯನ್ನು
ವರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದಲ್ಲವೆ?
- ರಾವಣ:** ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು.
(ದ್ವಿತೀಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ)
- ವೈತಾಲಿಕ:** ಮಹಾರಾಜ ಸೀರಧ್ವಜ ಜನಕನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ; ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೂ
ಅಳಿಯನಾದ ರಾಮಭದ್ರನ ಸಾಯಂಸಂಧ್ಯೆಯು ಸುಖಕರವಾಗಲಿ -
ವೇದಮೂರ್ತಿಯಾದ ಭಾಸ್ಕರನು ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಮುದುಡುವುದಕ್ಕೆ ಆದೇಶವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟು, ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿ, ತಾಪವನ್ನು ತೊರೆದು, ಅಸ್ತಗಿರಿಯತ್ತ
ಹೊರಟದ್ದು; ಮಾಂಜಿಷ್ಯಸೂತ್ರದಂತೆ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಕಿರಣಗಳೆದುರು
ನಾಲಸಹಿತವಾದ ನೀಲಕಮಲದ ರಮ್ಯಕಾಂತಿಯ ಕತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕುತ್ತಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಹಗಲಿನ ವರನಿಗೆ ಸಂಧ್ಯೆಯ ವಧುವು
ವಿವಾಹದಗ್ನಿಯು ತಾನೀ ಭಾನು
ಬೆಳಗುವ ತಾರಾ ನಿವಹವೆ ತಾನು
ಲಾಜಾಕ್ಷತೆಗಳೆ ಆಗಿಹವಿನ್ನು

(ಮತ್ತೆ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಮಹಾರಾಜ, ದೇವಿಯರು ವಿನಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ -

ಜನಕಕುಲದ ವಧುಗಳೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ವಿವಾಹವಿಧಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ
ದಿನವೂ ಹೌದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೌತುಕಗೃಹದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಪುತ್ರಿಯಾದ
ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ರಾಮಭದ್ರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡು.

ಜನಕ: ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ನಾನೂ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಪ್ರತಿಹಾರಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ)
ಇದು ಹೀಗೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಸಜ್ಜನರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಂಗತರಾದ ನರೇಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಸೀರಧ್ವಜಮಹಾರಾಜನು
ಕರಜೋಡಿಸಿ ವಿನಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ-ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಪುರದ ಗೋಪುರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ
ವಿವಾಹಮಹೋತ್ಸವ ಮುಗಿಯುವ ವರೆಗೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ
ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ'ವೆಂಬ ಗರ್ಭಾಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ರಾವಣ: (ಆಲೋಚಿಸಿ)

ಶಂಕರನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದ ಜೀರ್ಣಧನುವನ್ನು ರಾಮ ಮುರಿದನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ
ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೀರ್ತಿ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಹರಡಿತು; ಶಿವನ ಶರಾಸನದ
ಅತಿಶಯವಾದ ಕೀರ್ತಿ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಮುದುಡಿತು; ಆ ದಶರಥಕುಮಾರ
ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ನನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ.

(ಸೀತೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನ ಹಂಬಲವೆಲ್ಲಿ? ಅವಳ
ನಗೆಯಿದ್ದರೆ ಸುಧೆಯೇಕೆ? ಅವಳ ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಮಲ ಸೋಲುತ್ತದೆ;
ಅವಳ ಮಾತಿನ ಮುಂದೆ ಜೇನು ವೃಥಾ; ಅವಳ ಮೈಕಾಂತಿಯ
ಮುಂದೆ ಸುವರ್ಣ ವರ್ಣಹೀನ; ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳಲಿ? ಅವಳ ಮುಂದೆ
ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಜಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಪುನರುಕ್ತಿಯಂತೆ ನೀರಸ.

ಪ್ರಹಸ್ತ:

ಮಹಾರಾಜ, ನಾಟಕವು ಮುಗಿಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಳುಹಿದ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡೋಣ. ಮಹಾರಾಜನೂ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು.

(ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ವಿಲಕ್ಷಲಂಕೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕ

(ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ವಟುಗಳ ಪ್ರವೇಶ)

- ವಟು: ಪೂಜ್ಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೆ, ನಾನು ಭವಭೂತಿ. ತಮ್ಮ ಪಾದಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಾಗಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ
- ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗು. (ತಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ) ಮಗೂ ಭವಭೂತಿ, ನಿನಗೆ ಉಪನಯನವೇ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಎಲ್ಲಾಯಿತು? ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಲು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ?
- ವಟು: ಭಗವಾನ್ ಭಾರ್ಗವರ ಬಳಿಯಿಂದ.
- ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಭಗವಾನ್ ಭಾರ್ಗವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಂಕರನಿಂದ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿದವರು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಬ್ಬ ಆಚಾರ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದುಂಟೆ? ಊಹಿಸಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ವಟು: ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗ ಊಹೆಯು ಬೇಕೆ?
- ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಹೇಗೆ?
- ವಟು: ಅವರು ಮಹರ್ಷಿಗಳೇನೋ ಹೌದು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆಸಕ್ತಿ.
- ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಅವರಿಗೆ ಆಯುಧ ಪಿಶಾಚಿಯು ಹಿಡಿದದ್ದು ತಾಯಿಯ ಕುಲದಿಂದ. ಜೀವನವಿಡೀ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ವಟು:

ಇವು ಶತ್ರುಗಳ ಆನೆಗಳ ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಕೆಗಳಿಗೆ ಶಲ್ಯಗಳಾದ ಭಲ್ಲೆಗಳು; ಇವು ಮಹಾರಥಿಕರ ದರ್ಪವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಕ್ಷುರಪ್ರಗಳು; ಅಸಮಾನವಾದ ಸಮರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರಿವೀರರ ರಕ್ತದ ಬಣ್ಣದ ನಾರಾಚೆಗಳು; ವೈರಿಗಳ ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ದ್ವಜಸ್ತಂಭವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವ ಕಾಂಡಗಳು; ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಚತುರಂಗಬಲವನ್ನು ಮೂರ್ಛಗೊಳಿಸಿ ಅವರ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವ ಭೇರಿಕೆಗಳು; ಇವು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಬಾಣಸಮೂಹಗಳು ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತ ಬಾಣದ ರಾಶಿಯನ್ನು ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನ ಶರೀರವೂ ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತು. ಗಣಪತಿಯಂತೆ ದಪ್ಪಗಿದ್ದ ನಾನು ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯಂತೆ ಪ್ರೇತವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆ ದಾಶರಥಿ ರಾಮನು ಹರಧನವನ್ನು ಮುರಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾವೇ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಶಸ್ತ್ರರಾಶಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಹೊರೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೊರಲಾರೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ನೀವೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಉಪಾಧ್ಯಾಯ:

ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರಲು ಸಮರ್ಥರಾದ ಮುನಿಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದ ಮಾತು ಇದು - ಭಾರ್ಗವನ ಯುದ್ಧೋದ್ಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರ ದಶರಥನನ್ನು ಸತ್ತರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನಂತೆ. (ಆಲೋಚಿಸಿ) ಇಬ್ಬರು ರಾಮರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಂತರ! ವೃದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೌಢ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಮುನಿಪುಂಗವನೊಬ್ಬ; ಎಳೆವರೆಯದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನೊಬ್ಬ. (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಅಹಾ! ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದ್ದರೂ ಅವನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಅಹಾ -

ಇವನು ಹಿರಿಯ ಧನುರ್ಧಾರಿ; ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಕರಗಳಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ಧನುವನ್ನು ಧರಿಸಿದವ ಅವನು; ಇವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯವರ್ಗವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವ; ಅವನು ತಾಟಕಿಯನ್ನು ತಾಡಿಸಿದವ; ಇವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಾದ ಬಿಳಿಯ ಕೂದಲು; ಅವನು ಹಾಲುಗಲ್ಲದ ಹಸುಳೆ. ಅಂಥವನ ಜೊತೆಗೆ ಹೋರಾಡಲು ಬಯಸಿದ ಭಾರ್ಗವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ವಟು:

ಗುರುಗಳೆ, ಪರಶುರಾಮರು ಅಷ್ಟೊಂದು ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ಉಪಾಧ್ಯಾಯ:

ಅವನು ಧನುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತ; ಜೊತೆಗಾರರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದು ಹೀಗೆ -

ಗುರುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು; ಆ ಗುರುವಿನಿಂದ ನಾನು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತೆ. ಅಂಥ ನಾನು ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನು ಹೌದಾದರೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದು ವೈಖಾನಸವ್ರತವನ್ನು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಸೀತೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಪಣವಾಗಿಟ್ಟ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?

ವಟು: ಭಾರ್ಗವ ಮತ್ತು ರಾಮರ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಜಯಪತಾಕೆ ದೊರೆತೀತು? ನೀವೇನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ?

ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಭದ್ರ ಭವಭೂತಿ, ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಇಬ್ಬರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಂದೇಹದ ಉಯ್ಯಾಲೆಯನ್ನೇರಿದೆ -

ಸಮರದೊಳೋರ್ವನು ಜಯಿಸಿದ ಶಂಕರ ಸೂನುವಿಗಿದುರಾಗಿ
ಹೂವಿನ ತೆರದೊಳಗನ್ಯನು ಮುರಿದಿಹನನುಪಮ ಧನುವನು ತಾ
ಮೋಗಿ

ಬಲುಭಟರಿಂತಿಹರೀರ್ವರು; ಗಿರಿಜಾವಲ್ಲಭನೊಲುಮೆಯ
ಪಡೆದವಗೆ

ವಶವಹಳೆಂಬೆನು ಜಯಸಿರಿ ಕಾಳಗಕಣದೊಳಗೊಬ್ಬನಿಗೆ

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ)

ಅತ್ರಿ, ಪುಲಹ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪ್ರತಿಥಿ, ಸುಗೀಥ, ಶಾಂಡಿಲ್ಯ, ಕುಂಡಿನ, ವಿಭಾಂಡಕ, ಕಾಣ್ಣಾ, ವಸಿಷ್ಠ, ಯಮರೇ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ನಾರದನು ಶಾಪಕೊಟ್ಟು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡಾನು.

ಇಂದ್ರ, ವಿನಾಯಕ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ವಿಶಾಖ, ವರುಣ, ಚಂದ್ರ, ದಂಭ, ಮೃತ್ಯು, ಕಿನ್ನರರಾಜ, ಪವಮಾನ, ರುದ್ರ ರಾಮ ಪರಶುರಾಮರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ಬನ್ನಿ.

ರತ್ನಪ್ರಭೆ, ರಜನಿ, ಚಿತ್ರಲೇಖಿ, ಲವಂಗಿ, ಸೌದಾಮಿನಿ, ಭ್ರಮರಿ, ಸುಂದರಿ, ದೇವಸೇನೆ, ರಂಭೆ, ಫೃತಾಚಿ, ಕಲಕಂಠಿ, ಸುಕಂಠಿ ಮುಂತಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ.

ಮಾಯಾವನಿ, ವಿಹಗವೇಗ, ಕೃಪಾಣಕೇತು, ಜೇಮೂತವಾಹನ, ಕಪಿಂಜಲ, ಹಂಸನಾದ, ವಿದ್ಯಾವತಂಸ, ತಿಲಕೋತ್ತರ, ಕೇಲಿಸಾರ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ಯಾಧರರೆ ಬೇಗ ಬನ್ನಿ ರಣಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗೋಣ.

ಹೇಮವರ್ಣ, ಮಣಿಶೇಖರ, ಚಿತ್ರಬಾಹು, ವೀಣಾವಿನೋದ, ಮದವಲ್ಲಭ, ರಕ್ತಕಂಠ, ಕ್ರೀಡಾಕುಮಾರ, ಕನಕಾಂಗದ, ರುದ್ರಹಾಸ ಮುಂತಾದ ಸಾರಣರೆ, ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ಬನ್ನಿ.

ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಮಗೂ ಭವಭೂತಿ, ಕಲಹಕುತೂಹಲಿಯಾದ ನಾರದಮುನಿಯು ಮಹರ್ಷಿ, ದೇವ, ಅಪ್ಸರೆಯರೇ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ

ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಡೆ, ನಾವೂ ಹೋಗೋಣ. ನಾರದಮುನಿಯನ್ನು
ಅನುಸರಿಸೋಣ.

(ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕ

(ಅನಂತರ ಮಾತಲಿಯ ಸಾರಥ್ಯದಲ್ಲಿ ರಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ದಶರಥನು
ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅವನಿಗೆ ನಾರಿಯರು ಚಾಮರ ಬೀಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.)

ದಶರಥ:

(ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ದೇವದಾರು ವೃಕ್ಷದ ಅರಳಿದ ಹೂಗುಚ್ಚದಂತೆ
ಅರುಣವರ್ಣದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಗಗನಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.
(ಯೋಚಿಸಿ) ಅಹಾ, ಮುಂಜಾನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು
ಎಷ್ಟೊಂದು ಸೊಗಸಾಗಿದೆ! -

ಆಕಾಶಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಭೂಷಣನಾಗಿರುವವನು ಸೂರ್ಯ. ಅವನ ಕಿರಣಗಳು
ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ ಪಸರಿಸುತ್ತ ಭೂವ್ಯೋಮಗಳ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು
ತೊಲಗಿಸುತ್ತಿವೆ. ಗಗನಗಂಗೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರವಿಂದದ ದಳಗಳು
ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅರಳುತ್ತಿವೆ.

ವಪ್ರಕ್ರೀಡೆಯನ್ನಾಡಿ ದಂತದ ತುದಿಯು ತುಂಡಾದ, ಪ್ರಥಮ ಸಂಚರಣೆಯ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಡಿಂಡಿಮ ಧ್ವನಿಗೆ ಸಮನಾದ ಫೀಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ
ಹೊರಟಿರುವಾಗ ಮಾವುತರು ಇತರ ಗಜಗಳನ್ನು ಗಗನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ
ದೂರಸರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಜಘನದ ವರೆಗೆ ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ತೂಗುತ್ತ
ಐರಾವತವು ಸುರಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದೆ.

(ಸ್ಮರಣವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಮಾತಲಿ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಆದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ -
'ಗಳೆಯ ದಶರಥ, ನೀನು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೋಗು. ನನಗೆ ಚಾರರು ಹೇಳಿದ
ಸುದ್ದಿ. ಮಿಥಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯಂತೆ. ಶಿವ
ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವುದು ಪಣ. ಆ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವಲ್ಲಿ
ಭೂಮಂಡಲದ ಸಕಲ ರಾಜರೂ ವಿಫಲರಾದಾಗ -

ಪರ್ವತರಾಜನೇ ಅಂಗವಾಗಿರುವ, ಶಿವನ ವಲಯವಾದ ಸರ್ಪವೇ
ರಜ್ಜುವಾಗಿರುವ, ವಿಷ್ಣುವೇ ಬಾಣವಾಗಿದ್ದ, ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ
ತ್ರಿಪುರವೇ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಗುರುವಾದ ಶಂಕರನೇ
ಧನುರ್ಧರನಾಗಿದ್ದ ಯಾವ ತೇಜೋಮಯವಾದ ಧನುವಿತ್ತೋ ಅದನ್ನು

ರಾಮಭದ್ರನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಬಾಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪರಶುರಾಮನು ತನ್ನ ಗುರುವಿಗೆ ಅವಮಾನವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಮನನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕರೆಯದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು. ಮಾತಲಿ, ಹೇಳು. ಇಂದ್ರನು ಭಾರ್ಗವನ ಚರಿತವನ್ನು ತುಂಬ ಗೌರವಿಸುವನೆ? ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೀನೇ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ಹೇಳು -

ದೇವರಾಜನು ಕೂರುವಲ್ಲಿ, ಮಲಗುವಲ್ಲಿ, ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ, ಜೈತ್ರರಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಭಾರ್ಗವನ ಹಿಂದಿನ ಚರಿತದ ಚಿತ್ರಗಳೇ ತುಂಬಿವೆ. (ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿ) ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಪರಶುರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮವೆಂಬ ಮಹಾನಾಟಕದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಿದೆ. ಇದು ಅವನು ಶಿವನಲ್ಲಿ ಧನುರ್ವೇದದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರ.

ದಶರಥ: ಇದು ವಿಶಾಲವಾದ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರ್ವತ. ಹಿಮದಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಿಮಾಲಯವಲ್ಲವೆ?

ಮಾತಲಿ: ಹೌದು. ರುದ್ರನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಹಿಮಾಲಯವೇ ಇದು. ಇದು ನೋಡು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತದ್ದು.

ದೇವವೃಂದ ಸುವಂದ್ಯನೀತನೆ ದೇವದೇವ ತ್ರಿಯಂಬಕ
ಇಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಹ ಬಿಲ್ಲುವಿದ್ಯೆಯ ನೀಡಲೆಂದಾಚಾರ್ಯಕ
ದೂರ ನಿಂದಿಹರಲ್ಲಿ ಶಿರವನು ಬಾಗಿ ಕಾತರದಿಂದಲಿ
ಗಣಪ ಷಣ್ಮುಖ ರಾಮ ಮುಖ್ಯರು ವ್ರತಿಗಳಿಂದಲಿ

ದಶರಥ: ಅಹಾ! ಭಗವಾನ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರನನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಪಡೆದ ಭಾರ್ಗವರಾಮ ಮನುಜಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಧನ್ಯ!

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರೀಡಾಪಟುವು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ರಾಮನ ಪ್ರಹರಣ ಕೌಶಲ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ಮಾತಲಿ: ಅಹಾ! ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ತಾರತಮ್ಯ!

ಪಿನಾಕಿಯು ಸಮನಾಗಿ ಉಪದೇಶವಿತ್ತ; ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಮವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿದರು; ಆದರೂ ಭಾರ್ಗವನು ಇತರರನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ. ತ್ರಿಯೆಗಳು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡವುಗಳಲ್ಲವೆ? (ತ್ರಿಯೆಗಳಿಗಿಂತ ದ್ರವ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.)

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವವನಾದರೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ

ಗಜಮುಖಿ ಷಣ್ಮುಖಿರಿಬ್ಬರು ಇರಲು
ಪ್ರೇಮವ ಬಗೆಯದೆ ಶಂಕರಗುರುವು
ಪ್ರಾಜ್ಞಪ್ರಿಯನು ದೇವ ಸರ್ಪಭೂಷಣನು
ಭೃಗು ಕುಲಜನ ಬೆನ್ನ ತಟ್ಟುತಲಿಹನು

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ
ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಶಂಕರನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲ!
(ಮತ್ತೆ ನೋಡಿ) ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಪರಿಣತಿಯ ಕುರಿತು ಕಲಹ
ಆರಂಭವಾಗಿದೆ.

ದಶರಥ: ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೋ! -

ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮುನಿಕುಮಾರನಾದ ರಾಮನ ಹುಟ್ಟು
ಗಂಟಿಕ್ಕಿದೆ; ಕೈ ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಧನುಷ್ಯೇಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಿಂದ
ಆರು ಮುಖ ಹನ್ನೆರಡು ಕಿವಿಗಳಿರುವ ಷಣ್ಮುಖನ ಕಿವಿಗಳು ಕಿವುಡಾಗುತ್ತಿವೆ.
ಆದರೇನು? ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಾರ!

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಸಮರಾಂಗಣದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತ. ಅಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್
ವೃಷಭಲಾಂಛನನು ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಮಾತೆಯೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತು
ನಂದಿಯೆ ಮೊದಲಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕುಮಾರ
ಹೇರಂಬರು ಪರಶುರಾಮನೊಡನೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ
ಸಿದ್ಧರಾದುದನ್ನು ನೋಡು ತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾತಲಿ: ನೋಡುತ್ತಿರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು
ನೋಡಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ -

ಪುತ್ರ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರು ಯಾರು?
ವಿನಯಚತುರರು ಯಾರು? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾರ್ವತಿಯ
ಕರಕಮಲಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಸ್ವಟಿಕ ಪರ್ವತದ ಉನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿದ್ದಾನೆ.
ಅಲ್ಲಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಚಾಚಿ ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣಿನ ನೆಟ್ಟ ನೋಟದಿಂದ
ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ದಶರಥ: ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ನಂದಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾದ; ಚಂಡ ಚಂಡಚರಿತೆ ತೋರಿದ; ಅವಹೇಳನದಿಂದ
ಚಂದ್ರ ಚಂಚಲಿಸಿದ; ದ್ವಿರದಾಸ್ಯನ ಹಾಸ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದೆ; ಘಂಟಾಮುಖನಿಗೆ ಆವೇಶ;
ಭೃಂಗಿರಿಟಿ ಗಿರಿಗಿಟ್ಟ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಗಣಗಳು ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ;
ಪ್ರತಿದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಉಮೆಯ ಜೊತೆಗೆ
ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪರಮಶಿವ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾತಲಿ: ಈ ಕಡೆ ನೋಡು. ಹಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅದ್ಭುತ ರಸಗಳ ವಿಷಯ ಇಲ್ಲಿದೆ -

ಎರಡು ಕೈಯೊಳಗೆತ್ತಿ ಧನುವನು ಬಾಣ ವರ್ಷವ ಸುರಿಸುತ
ಸೊಂಡಿಲಿಂದಲಿ ಪರಶು ಪಿಡಿಯುತ ದಂತ ಶೃಂಖಲೆಯಲುಗಿಸಿ
ಮೊಗದ ಮುಸುಕನು ಕಿವಿಗಳಿಂದಲೆ ಹರಿದು ಕಿತ್ತು ಬಿಸಾಡುತ
ಕೋಪಗೊಂಡಿಹ ದುಂಡಿರಾಜನ ಕದನ ಮೋಹಕವೆನಿಸಿದ

ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಆನೆಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವ, ರುದ್ರನ ನೇತ್ರಗಳ
ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ಹೇರಂಬನ ರಣವ್ಯಾಪಾರಕೇಳಿಯು
ದುರ್ಧರವಾಗಿದೆ.

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಗಣೇಶನ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಕೆರಳಿದ ಭಾರ್ಗವನ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಗಣಗಳೆಲ್ಲ
ಹಾರಿಹೋಗಿ ರಣಭೂಮಿ ಗುಡಿಸಿದಂತಿದೆ.

ದಶರಥ: ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ ಸೌದಾಮಿನಿ, ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಓಡುತಿಹರು ಪ್ರಮಥರೆಲ್ಲ ರಜತಗಿರಿಯ ಬಿಟ್ಟು ಬೆದರಿ
ನಂದಿ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಯರೆಲ್ಲಮುರಿದ ಬಿಲ್ಲುನಿಟ್ಟು ಚೆದುರಿ
ದುಂಬಿವಿಂಡು ಬೆದರುತಾನೆಮೊಗನ ಮುಖವ ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿ
ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ನಗುತ ಶರವಕೊಂಡು ನಿಂತ ಧುರಕೆ ಕೆರಳಿ

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಇದೇನು? ಭಾರ್ಗವನ ಎದುರಿಗೆ ಅಕ್ಷರಮಾಲೆ!
(ಓದುತ್ತಾನೆ)

ತ್ರಿಪುರ ಹರನ ಕುವರ ನೀನು; ಅವನಿಗೇ ಶಿಷ್ಯ ನಾನು; ಅದು
ಸಮಾನವಾಗಿರುವಾಗ ಧನುರ್ವೇದ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಅಧಿಕನಾಗುವುದು
ಹೇಗೆ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಧೇಯದ ಗುಣವು ಆಧಾರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ
ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದಾದರೆ, ಸ್ವಂದ, ಧನುವನ್ನು ಹಿಡಿ. ತಾರತಮ್ಯದ
ನಿರ್ಣಯವಾಗಿಹೋಗಲಿ.

ಮಾತಲಿ: ಮಹಾರಾಜ, ಮುಂದೆ ನೋಡು. ಷಣ್ಮುಖನೊಂದಿಗೆ ಗಜಮುಖನೂ
ಎದುರಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರ್ಗವನೋ ತನ್ನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಗುಹೆಯ
ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿಯೇ ಎದುರಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ದಶರಥ: ಇಲ್ಲೇನು ಅಕ್ಷರಗಳು? (ಓದುತ್ತಾನೆ)

ಕ್ರೋಧದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾದ ನಿರಂತರವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ನನ್ನ
ಭುಜಬಲಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತವಾದ, ಶಂಕರಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ
ಆತಂಕ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಬಾಣ ಇದು. ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟಿರುವ ಈ ಶರವು
ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಕಂಠವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಮಾತಲಿ: ಈ ನಡುವೆ ಇಲ್ಲೇನಾಗುತ್ತಿದೆ? —

ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಮೇಲೆ ನಸುಗೋಪದಿಂದ ಭಾರ್ಗವರಾಮನು ಶಂಕರಶರವನ್ನು
ಧನುವಿಗೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಜಾರುತ್ತಿರುವ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ,

ಒಡ್ಡಾಣವು ಸಡಿಲುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಂಡ ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಸದ್ದುಗಳೊಂದಿಗೆ
ಮೃಡಾನಿಯು ನಡುವೆ ಬಂದಳು!

ದಶರಥ: ಉದ್ಧತ ಸ್ವಭಾವದ ರಾಮನು ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿನೀತನಾಗಿದ್ದಾನೆ! ಇವನ
ನಡತೆಯು ಲೋಕಾತೀತವೇ ಸರಿ.

ಚಿಗುರಿನಂತಿಹ ಕರವನೆತ್ತುತ ರಾಮ ಪಣ್ಣುಖಿ ಮಧ್ಯದಿ
ಪರ್ವತಾತ್ಮಜೆ ನಿಲಲು ಕಾಣುತ ಭೃಗುಜನಾಕ್ಷಣದಿ
ಶರವ ಹಿಂತೆಗೆಯುತ್ತ ಧನುವನು ಭೂಮಿಯೊಳು ತಾನಿಟ್ಟನು
ನಮಿಪ ಜಟಿಗಳು ಒರಸೆ ಪಾದವನೊಡನೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಪರಶುರಾಮನ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಕೃಪೆ ದೊಡ್ಡದು. ಧರಣೀಂದ್ರ,
ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು.

ದಶರಥ: (ನೋಡಿ)

ಸುಮೇರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಾಗ ತುಂಡಾದ ಕೊಡಲಿ ಇದು. ಶಿವನು
ಖಂಡಪರಶುವೆನಿಸಿದ್ದು ಇದರಿಂದ. ಅದನ್ನು ವಿಜಯಿಯಾದ ಅಂಜಲಿ
ಬದ್ಧನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಹಾಗೆಯೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ. ಮಹಾತ್ಮರು
ಪ್ರಸನ್ನರಾದರೆ ನೂರಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಲವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಪರಶುರಾಮನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು.
ಮಾತಲಿ: ಅದೋ ಮುಂದೆ ನೋಡು-

ಶಂಭುವಿನ ಬಳಗಿವನು ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯ ಕಲಿಯಲೆಂದೈದುತಿರಲು
ನೋಡಿಯವಹೇಳನದಿ ದಾರಿಯನು ಮುಚ್ಚಿತ್ತು ಕ್ರೌಂಚಿಗಿರಿಯು
ಭಾರ್ಗವನು ಪರ್ವತದಿ ಮಾಡಿಹನು ಮಾರ್ಗವನು ಬಾಣವೆಸೆದು
ಅದುವೆ ಹಂಸದ್ವಾರ ಸಾಗುವವು ನಾಕದಾ ಹಂಸಗಳು ದಾರಿವಿಡಿದು

ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನೋಡು. ಅತಿಶಯವಾದ ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯಳ್ಳ ರಾಮನು
ರೇಣುಕೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದ.

ದಶರಥ: ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಮಾತಲಿ, ಜಮದಗ್ನಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದೂ ಎಂಥ
ಪ್ರಮಾದವನ್ನೆಸಗಿದ!

ತಂದೆಗಿಂತಲು ಮಿಗಿಲು ತಾಯಿ ಸಾವಿರಪಾಲು
ಗೌರವಕೆ ಪಾತ್ರಳಹಳು
ತಂದೆಯಾಡಿದ ಮಾತಿನಿಂದೇತಕಾ ರಾಮ
ರೇಣುಕೆಯ ಕೊರಳ ಕಡಿದ?

ಅಥವಾ ನಿರಪರಾಧಿಯ ವಧೆಯನ್ನು ಆದೇಶಿಸಿದ ಜಮದಗ್ನಿಯೂ ಪ್ರಮಾದವೆಸಗಿದ. (ಚಿಂತಿಸಿ) ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ಇದೂ ನೆನಪಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?

ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವ ತಿಳಿಯದ ಮತ್ತನು
ಹಾದಿಯ ತಪ್ಪಿರಲು
ಗರ್ವದಿ ಮೆರೆವವ ಗುರುವೇ ಆದರು
ತ್ಯಜಿಸಲು ವಿಧಿಯಿರಲು

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಭಗವಾನ್ ಪರಶುರಾಮನು ಅಂಥ ಆದೇಶವನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಮಾತಲಿ: ನಂತರ ಮುಂದೆ ನೋಡು -

ದಶರಥ: (ನೋಡಿ) ಪುನಃ ಅವನ ತಾಯಿಯು ಜೀವ ತಳೆದುದು ಹೇಗೆ?

ಮಾತಲಿ: ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಆಶ್ಚರ್ಯ!

ಹರುಷಗೊಂಡ ಪಿತನ ಬಳಿಗೆ ಪರಶುರಾಮ ಪೋಗಿ
ತಾಯಿ ಬದುಕಲೆಂದು ವರವ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ
ಅಲ್ಲಿವರೆಗು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದ ತಾಯಿ ರುಂಡ
ವೇಗವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿತಲ್ಲ ತನ್ನ ಮುಂಡ

ಸೌದಾಮಿನಿ: ಕೂಡಲೇ ಬದುಕಿಸಿದ ಕಾರಣ ಮಾತೆಯ ಶಿರಚ್ಛೇದವೂ ಶೋಭೆಯನ್ನು ತಂದಿತು.

ದಶರಥ: ತಾಯಿಯ ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸಿದ ರಾಮ ತಂದೆಯ ವರದಿಂದ ಪುನಃ ಜೋಡಿಸಿದ. ಇದು ವಿಚಿತ್ರಚರಿತ್ರೆ, ಈ ಅದ್ಭುತಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾತಿನಿಂದ ಹೇಳಲು ಕೂಡ ನಾಚುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಥವಾ ಮಹಾತ್ಮರ ಚರಿತ್ರೆ ಅಚಿಂತ್ಯ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಮಾತಲಿ: ಇದೋ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ನೋಡು.

ದಶರಥ: ಒಹ್, ಇವನು ಸಾವಿರತೋಳಿನ ಪ್ರಚಂಡದೋರ್ದಂಡ ದುಸ್ಸಹ ಪರಾಕ್ರಮಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಲ್ಲವೆ?

ಮಾತಲಿ: ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಬಂದ. ಬಂದ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಮುನಿಪತಿ ಜಮದಗ್ನಿ ಕಂಡ. ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಂದ. ಆಗ ರಾಜನಿಗೆ ಕಂಡದ್ದು ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಕಂದ. ಅದನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲೆಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಗೋಗ್ರಹಣವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಬಂದ ಮುನಿಯನ್ನು ಕೊಂದ.

ಸೌದಾಮಿನಿ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ) ಸಾವಿರ ತೋಳಿನ ಅರ್ಜುನನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಕ್ಕೆ ಅನುಚಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಮೂರ್ಛಿತನಾದ ಪತಿಯ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಂದು ಪತಿಯನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡ

ಪತಿವ್ರತಾಗ್ರಣಿಯಾದ ರೇಣುಕೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಖಿಡ್ಗದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿದ!

ದಶರಥ: ದೊಡ್ಡವರೂ ಎಂಥ ತಪ್ಪು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ! ಸಾಂಸಾರಿಕ ಭೋಗದ ಬಯಕೆ ದುರಾಶೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾತಲಿ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಮಹಾವೀರ ಭಾರ್ಗವ. ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬಿಗಿದ ಬತ್ತಳಿಕೆ; ಪರಮೇಶ್ವರನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮ; ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದಾನೆ ನಡೆಸಲು ಕಾರ್ಮುಕಕರ್ಮ; ಉರಿಯುತ್ತದೆ ಪರಶುವಿನ ಬೆಂಕಿ; ಸಮರದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೋಷ ಪಡಿಸಿದವ; ಮುನಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಷಣ್ಮುಖನಿಗೂ ಬೆದರದ ಭಾರ್ಗವನು ಶಿವನ ಸೇವೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇನು? ಇವನ ಮುಂದೆ ವರ್ಣಾವಲಿಯಿದೆ! (ಓದುತ್ತಾನೆ)

ಜಮದಗ್ನಿ ಮುನಿಯು ವಿದ್ವಾಂಸ; ಸಪತ್ನೀಕ; ವೃದ್ಧ; ನೀವಾರವೇ ಅವನ ಆಹಾರ; ಸತ್ಯಜ್ಞಾನನಿಧಿ; ಹೋಮಧೇನುವಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವನು; ಎಲೈ ದುಷ್ಟಕ್ಷತ್ರಿಯನೇ, ಅಂಥ ನನ್ನ ಶಾಂತನಾದ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಶೇಷನನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸಾವಿರ ಭುಜಗಳಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಧಿಕ್ಕಾರ!

ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಹೊಡೆದ ಹೈಹಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸಂತತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ತಪೋಧನರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಕೋಪವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಣಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಹುಡುಕಿ ಹೇಳಿ. ನಾವು ಪರಾಧೀನರು.

ಚ್ಚವನವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಪಸರ ವ್ರತವಿಧಿ, ಕಾಮಹರನಿತ್ತ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಶುದ್ಧಿ, ಭೂತದಯೆ ಪರಮಧರ್ಮವೆಂಬ ತತ್ತ್ವದ ಜ್ಞಾನ ಎಲ್ಲವೂ ಮಾತೃವಧೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮವಾಯಿತು.

ಪರಶುರಾಮನು ಸತ್ಯವ್ರತಿಜ್ಞ -

ಬಿಲ್ಲಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಲಂಕೇಶ್ವರನನ್ನು ಎಳೆದುತಂದು ಅವನ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದವ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ; ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ರಾವಣ ಬಹುಕಾಲ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಅರ್ಜುನನ ಭುಜವನವನ್ನು ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾಮ ಹೆಗಲ ಬುಡದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿ ಸ್ತಂಭದಂತೆ ಉನ್ನತವಾದ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳ ಅವನನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ.

- ಸೌದಾಮಿನಿ:** ನಿಜವಾಗಿ ಪರಶುರಾಮನು ಭೈರವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಶಿವನ ಶಿಷ್ಯನೇ ಹೊರತು ಸದಾಶಿವನ ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕಾರ್ತವಿರ್ಯನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನೇ?
- ದಶರಥ:** ತ್ರಿಭುವನತೀಲಕ ರಾಮ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಗುಣವಂತನಾದ ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಪತಿಹೀನರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಣ್ಣೀರಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ನೀಡಿದ.
- (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಅಹಾ! ಭಾರ್ಗವಪುಂಗವನ ಅತಿಶಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಾಗಿ ರಾಜರ ಅವಸ್ಥೆ ಹೀಗಾಯಿತು—
- ಪ್ರಾಣಭಿಕ್ಷಿಯ ಬೇಡುತಿರುವರು ನೃಪರು ಪತ್ನೀಮುಖದಲಿ
ಕೊಡಲಿಯನ್ವರ ಕೊರಳ ಕಡಿಯಲು ಕಾಲಹಿಡಿದವರು ಭರದಲಿ
ಹೆಣ್ಣುವೇಷವ ಧರಿಸಿ ದರ್ಪಣ ಪಿಡಿದು ಬಾಗುತ ಕೆಲಬರು
ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಹೊತ್ತು ಮನೆಮನೆಯಲಯುತಿರುವರು ಹಲಬರು
- ಮಾತಲಿ:** (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಇದು ಪರಮಶಿವನ ಶಿಷ್ಯನ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಚರಿತೆ -
- ಸಾಗರವೆ ಒಡ್ಡಾಣವಾಗಿರುವ ಪೃಥ್ವಿಯನು
ಯಾಚಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಿತ್ತು
ಬಾಣಹತಿಯಲಿ ಬುವಿಯ ಸಿಂಧುವಿಂದಲಿ ಬಿಡಿಸಿ
ನೆಲಸಿಕೊಂಡಿಹನಲ್ಲಿ ಶಂಭುಶಿಷ್ಯ
ಜಯಪರಶುವಿಂದವನು ಕತ್ತರಿಸ ಸಮಿಧೆಯನು
ತಪವ ಚರಿಸುತಲಿಹನು ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ
- ದಶರಥ:** ಮತ್ತೇನು? ಆ ಶಂಭುಶಿಷ್ಯನ ವೀರವ್ರತದ ಆರಂಭ ಮುಕ್ತಾಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಹೇಗಿದೆ?
- ಸೌದಾಮಿನಿ:** ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳು ಎರಡು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶಂಕರನ ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಅಗ್ನಿಯೊಂದು; ಮತ್ತೊಂದು ಶಿವನಿಂದ ಪಡೆದ ಧನು ವೇದವೆಂಬ ರಹಸ್ಯಜಲದಿಂದ ಪ್ರತಾಪವು ಚಿಗುರಿದ ಪರಶುರಾಮ.
- ದಶರಥ:** (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ಆರ್ಯ, ಮಾತಲಿ, ಮಹಾವೀರನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತಾವುದೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾವು ಇರುವ ಅಂತರಿಕ್ಷಲೋಕ ಯಾವುದು?
- ಮಾತಲಿ:** ಇಂದ್ರನಗರಿಯಿಂದ ಏಳನೆಯದು ಭೂಲೋಕ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ವಾಯುಸ್ಥಂಭವಿದೆ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಮಿಯಿದೆ. (ರಥದ ವೇಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಇದು ವಿದೇಹನಗರ; ಇದೇ ಜನಕನ ಅರಮನೆ. ಈಗ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು ನನಗೂ ಸೌದಾಮಿನಿಗೂ

- ಸ್ವರ್ಗಗಮನಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದೋ ಮಿಥಿಲೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಹಾರಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.
- ದಶರಥ: (ರಥದಿಂದಿಳಿದು) ಆರ್ಯ ಮಾತಲಿ, ಭದ್ರ ಸೌದಾಮಿನಿ, ಹೋಗಿಬನ್ನಿ. ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ) ಮಹಾರಾಜ ದಶರಥನು ಇತ್ತ ಬರಬೇಕು; ಇತ್ತ ಬರಬೇಕು.
- ದಶರಥ: (ಪರಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತ) ಅಯ್ಯಾ ಪ್ರತಿಹಾರಿ, ರಾಮಭದ್ರನ ವಿವಾಹವು ಸಂಪನ್ನವಾಯಿತೆ?
- ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ವಿವಾಹವು ಮುಗಿದಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಾರಾಜ ಜನಕ, ಮಹರ್ಷಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ರಾಮಭದ್ರ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸೀತೆ, ಹೇಮಪ್ರಭೆಯರು ಆಸ್ಥಾನ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.
- ದಶರಥ: ಹೃದಯವೆ, ಉತ್ಕಂಠೆಯೇಕೆ? ವಧೂ ಸಮೇತನಾದ ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ನೋಡು. (ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

(ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಜನಕನೇ ಮುಂತಾದವರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ಶತಾನಂದ: (ಸೀತೆಯ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ)

ಭೂಮಿದೇವಿಯ ಪಡೆದ ತಾಯಿಯು ಯೋಗಿಜನಕನು ತಂದೆಯು
ಜನ್ಮಪಾವನೆ ತಾಯಿ ಮೈಥಿಲಿ ನಿನಗೆ ನುಡಿಯಲೆ ನೀತಿಯ
ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೆ ಪೇಳ್ವೆ ಮತ್ತಿದ ಸತಿಗೆ ಪತಿಯೇ ದೈವವು
ಬೇರೆ ಧರ್ಮವ ತೊರೆದು ರಾಮನ ನೆರಳಿನಂತೆಯೆ ಬಾಳ್ವುದು

ಸೀತೆ: (ನಾಚುವಳು)

ಜನಕ: ಮಗಳೆ ವೈದೇಹಿ, ಕುಲಪುರೋಹಿತರು ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವು ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ -

ಗೃಹಪತಿ ಬಂದಾಗ ನೀನೆದ್ದು ನಿಲುವುದು ವಿನಯದಿ

ನುಡಿಯುವುದು

ಕುಳಿತರೆ ಚರಣದಿ ದೃಷ್ಟಿಯನಿಡುವುದು ತಾನೆ ಸೇವೆಯೆ ಮಾಳ್ವುದು

ಮಲಗಿದ ನಂತರ ಮಲಗುವುದೇಳುವ ಮೊದಲೇ ತಾನೇಳುವುದು

ಹದಿಬದೆ ಧರ್ಮವು ಪೇಳ್ವರು ಹಿರಿಯರು ನುಡಿದೆ ಮಗಳೆ

ತಿಳಿದಿಹುದು

ಶತಾನಂದ: ಜಾನಕಿ, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೀಗೆ -

ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜನಡೆ ಹಿತವು ನಾದಿನಿಯರಲಿ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರಲಿ

ಭಯಭಕ್ತಿಯರಲಿ

ಸ್ನೇಹ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಪರಿಜನದಿ ಇರಲಿ ನಗುಮುಖ

ಸವತಿಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ

ಪತಿಯ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಮಾತಿನಲಿ ಪರಿಹಾಸ ಖಿನ್ನತೆಯು ತುಂಬಿರಲಿ
ತದ್‌ದ್ವೇಷಿಗಳಲಿ
ಪತಿಯ ವಶಗೈಯಲೈ ಹೆಂಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಮದ್ದಿದುವೆ ವಿನಯವತಿ ನಿನಗೆ
ತಿಳಿದಿರಲಿ

ಸೀತೆ: (ಅಳುವಳು)
ಜನಕ: (ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು)

ಸೀತೆ, ಕಣ್ಣೀರ ಸುರಿಸದಿರು. ಮುಗುದೆ ನೀನು; ಗುರು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನಿಂದ
ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತವನು ನಾನು. ಆದರೂ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿರುವ ಮನಸು.
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹಾಮುನಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದೆ.
ಅದರಿಂದ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವುದೇನು?

ಶತಾನಂದ: ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಲಜ್ಜೆಗೆ ಕಾರಣನೆ? ಅದು ಹೇಗೆ?
ನೋಡಲ್ಲಿ-

ಸೀತೆಯನ್ನಗಲುವ ದುಃಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಸಾರಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು
ಕೇಳುತ್ತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮುನಿಯ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಬಾಷ್ಪಗಳಿಂದ ದ್ರವಿಸುವಂತಿದೆ.

ರಾಮ: (ಸ್ವಗತ) ಇದೇನು? ಇವಳು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ! (ನೋಡಿ)

ಒಳಗೊಳಗೇ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಬಾಷ್ಪಪ್ರವಾಹವು ಪುಟಬಂಧವು
ಸಡಿಲಗೊಂಡು ಚಂಚಲ ತಾರಕೆಗಳುಳ್ಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ, ದಟ್ಟವಾಗಿ
ಎವೆಗಳ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಪಸರಿಸಿ ಸುಂದರ ಸ್ತೋತವಾಗಿ ಇಳಿದು ಕಂಠದ
ವರೆಗೆ ತಲುಪಿವೆ.

(ಯೋಚಿಸಿ) ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೇಗೋ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ
ಕೊಂಡಳು. ಹೇಗಾದರೂ ಸಮಾಧಾನಗೊಳ್ಳುವುದೇ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ
ಮಾಧುರ್ಯ.

ಸೀತೆ: ಅಪ್ಪಾ, ಊರ್ಮಿಳೆ, ಮಾಂಡವಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯರು ಬರುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ?

ಜನಕ: ಹೌದು, ಅವರು ಕೂಡ ನಿನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಭಗವಾನರು ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರಲ್ಲವೆ?

ಶತಾನಂದ: ಜಾನಕಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಮುಗ್ಧೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಮಹಾರಾಜ, ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು
ಇಂದ್ರನ ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ
ಎದ್ದುನಿಂತು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಬಿನ್ನಹ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದುನಿಂತು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಕೂರುವರು)

ಜನಕ: ಪುರಂದರ ಸಖಿ, ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿ,

ದಶರಥ: ತಾನಿಲ್ಲದೆ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಬೇಡ. ಸ್ವಯಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮುನಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿತ್ತು.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಪ್ರಚಂಡ ಚಂದ್ರಚೂಡನ ಘಣಾಫಲಕತಟಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸಿದ
ಅಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸುಟ್ಟುರುಹಬಲ್ಲ ಜಗನ್ನಂಡಲಕ್ಕೆ ಮಂಡನವೆನಿಸಿದ
ಕಾದಹೊನ್ನಿನ ಪುಡಿಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ
ಬೀರುತ್ತಿರುವ

ಶಿವನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಬೆಂಕಿಯೇ ಮೈತ್ರಳೆದು ಬಂದಂತೆ
ವೇಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಇವನು ಯಾರು?

ಮತ್ತಲ್ಲದೆ -

ಹೆದೆಯೇರಿದ ಬಿಲ್, ಪರಶುವು ತೂಣಿಯೊಳ್
ಬಾಣಗಳೈದಿವೆ ಕೈಯೊಳಗೆ
ಜಪಸರ ವಲಯವು ಜಟಿ ಜನಿವಾರವು
ಜಿಂಕೆಯ ಚರ್ಮವು ಮೈಯೊಳಗೆ
ಈತನೆ ಮುನಿವರ ಭಾರ್ಗವ ಬರುತಿಹ
ರೋಷಾವೇಶದಿ ನಿಶ್ಚಯವು
ವೀರಶಾಂತಗಳ ಸಂಗಮವೆಂಬುದೆ
ರೂಪವ ತಾಳಿಹ ತೆರನಿಹನು

ದಶರಥಜನಕರು: ಪೂಜ್ಯ ಶತಾನಂದರೆ, ಭಾರ್ಗವರು ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ.

ಶತಾನಂದ: ಇವನು ಸಮರಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅತಿಥಿ.

ರಾಮ: ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಈ ಪರಶುರಾಮನು ಸಕಲಮುನಿಜನವಂದ್ಯನೂ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೆಂದೂ ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಅವನನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗ ಬಂದಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಅಣ್ಣ, ನೋಡುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನುಭವಿಸುವ ಯೋಗವೂ ಇದೆ.

ಸೀತೆ: (ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು) ಗೆಳತಿ ಹೇಮಪ್ರಭೆ, ಪರಶುರಾಮನು ಶಿವನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅದರಿಂದ ಕುತೂಹಲದ ಬಳ್ಳಿ ಚಿಗುರಿದೆ; ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲಾಂತಕನೆಂದು ಕೇಳಿ ಅದು ಭಯದ ಬೆಂಕಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದಂತಿದೆ.

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಪರಶುರಾಮನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಕುತೂಹಲ; ಶಿವಧನುವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದ ರಾಮನ ಕುರಿತಾಗಿ ಭಯಗಳು ಸಹಜ.

(ರೋಷ ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಂದ ಪರಶುರಾಮನ ಪ್ರವೇಶ)

ಚಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಇದೇನು? ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿರುವ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಬ್ದ ಅಕಾರಣವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು

ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿ) ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ? ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ಶಿವನ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಎಳೆಯುವಾಗ ಧನುವು ತುಂಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಬ್ದವೇ? (ವಿಷಾದದಿಂದ) -

ವಜ್ರಾಘಾತದ ಕಲೆಯುಳ್ಳ ಇಪ್ಪತ್ತು ತೋಳುಗಳ ರಾವಣ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದವ. ಈ ಧನುವಿನಲ್ಲಿ ಕುಂತಿಗೊಂಡಿತು ಅವನ ಬಲ. ಅಂಥ ಧನುವನ್ನು ಚೂಡಾಧಾರಿಯಾದ ಬಾಲಕನಾದ ರಾಮ ಭಂಗಿಸಿದನೆ? ನನಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ. ಪರಶುವಿಗೂ ರುದ್ರನಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ.

(ಯೋಚಿಸಿ) (ತನ್ನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ) ಈ ಪರಶುರಾಮನು ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತವಾದುದನ್ನು ಗುರುಗಳ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗುಣ ದೋಷಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದು ಯಾವುದೋ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಆಕಾಶದತ್ತ ನಿಟ್ಟಿಸಿ)

ಚ್ಯವನಾದಿ ಪಿತೃಗಳೆ, ಈ ರಾಮನ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ - ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಿವಧನುರ್ಭಂಗವಾಗಿದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಪರಶುರಾಮನು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಬಾರಿ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

(ಆಚೇಚೆ ಓಡಾಡಿ ಧನುರ್ಭಂಗವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)
ಹಾ ಶಂಕರ ಕರಾಂದೋಲನದುರ್ಲಲಿತ, ಹಾ
ತ್ರಿಪುರದಹನಡಂಬರಹರಕರ್ಮಕರ್ಮಠ, ಹಾ
ಗೀರ್ವಾಣಸಾರಪರಮಾಣು ನಿರ್ಮಿತ, ಹಾ
ದುರ್ಜನಜನಕಸದನದುರ್ನಿಕ್ಷೇಪ, ಹಾ ನತಸಕಲನಾಕಪಿನಾಕ, ನಿನ್ನನ್ನು
ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವಂತಾಯಿತೆ? ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ
ಜೇಡರಬಲೆಯಿಂದ ಮದ್ದಾನೆಯು ಕಟ್ಟುವೊಡೆದಂತೆ, ಸೂಜಿಯ
ಮೊನೆಯಿಂದ ವಜ್ರಕ್ಕೆ ತೂತು ಕೊರೆದಂತೆ ಆಯಿತೆ! ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಪತಿಯ ಪ್ರಹರಣವೆಂದು ಪ್ರೇಮದಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯು ಪೂಜಿಸಿದ
ಆದರದೊಳಾ ನಂದಿ ವಾಸುಕಿಯ ಪೊರೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸಿದ
ತ್ರಿಪುರೇಂಧನವ ಸುಟ್ಟ ಮನುಮಥಾರಿಯ ಧನುವ
ಶಿಷ್ಯ ನಾನಿರುವಾಗ ರಾಮನೆಂಬವನೊಬ್ಬ ಮುರಿದಿರ್ಪನು

(ಕ್ರೋಧಗರ್ವಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ಪರಶುರಾಮನು ದೂರ ಹೋದುದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ವೀರರಹಿತವೆಂದು ತಿಳಿದ ವೀರಂಮನ್ಯರೆ, ಕ್ಷಣಕಾಲ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳಿ -

ಪಂಚಚೂಡಾಲಂಕೃತನಾದ ಆ ಹಸುಳೆಯೆಲ್ಲಿ? ನಿತ್ಯವೂ ಅಕುಂತಿವಾದ ಬಾಣಗಳಗತಿಯಿಂದ ಬೃಹತ್ತಾದ ಕ್ರೌಂಚಾದ್ರಿಯನ್ನೇ ಸೀಳಿದ ಈ ಮುನಿಯೆಲ್ಲಿ?

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಿಗೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ -
ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ರಾಮನನ್ನು
ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ.

(ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ಅಗ್ನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ಔಷಧ; ರಾಮನಿಗೆ
ರಾಮನೇ ರಕ್ಷಕ. ರಘುಕುಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಬೇರೆಯವರ ಪರಾಕ್ರಮ
ಬೇಕಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತೀರಾ? (ಯೋಚಿಸಿ) ಶಂಕರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಮನು
ದಾಳಿಯಿಟ್ಟಮೇಲೆ ರಘುಕುಲವನ್ನು ಸ್ವಪರಾಕ್ರಮವಾಗಲಿ ಪರಪರಾಕ್ರಮ
ವಾಗಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲಾರದು. ಅಹಾ, ಕಾಲವಷ್ಟು ಬದಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಕೇಳದ
ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈಗ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ; ಹಿಂದೆ ನೋಡದಿದ್ದುದನ್ನು ಈಗ
ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. (ವಿಷಾದದಿಂದ) ಇದು ಸಹಿಸಲಾರದ ಅಪಮಾನ
(ಕೈಯೆತ್ತಿ)

ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ವಾಹನವಾದ ನವಿಲಿನ ಪುಚ್ಚವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದೆ. ಅವನ ತಂದೆ
ಕೊಟ್ಟ ಪರಶುವನ್ನು ಧರಿಸಿದೆ. ಈಗ ಧನುರ್ಭಂಗಗೈದ ರಾಮನೆಂಬ ಬಾಲ ಆ
ಹೆಸರನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಬದುಕಿರುವ ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ!

(ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ? ಆ ದಾಶರಥಿಯು
ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದ್ದನ್ನಾಗಲಿ ಮುರಿದುದನ್ನಾಗಲಿ ಕಂಡು
ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ವರ್ಣಿಸದಿದ್ದವರು ಯಾರು ಎಂತಲೋ? (ಆಕ್ಷೇಪ
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ) ಏನು? ವರ್ಣಿಸದಿದ್ದವರು ಯಾರು ಎಂತಲೋ?
ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿ -

ಶಂಕರಚಾಪವ ಭಂಗಿಸಿದಾತನನುಮೋದಿಸಿದವನ
ಪರಿಕಿಸಿದಾತನ ನೋಡಿರುವಾತನ ಕೇಳಿದ ಹೇಳಿದನ
ಭರ್ಗಪ್ರಸಾದದಿ ಲಭಿಸಿಹ ಪರಶುವ ತಿರುಗಿಸಿ ಗರಗರನೆ
ಎಲ್ಲರ ಕಂಠದ ನಾಳವ ಕಡಿದೀಡಾಡುವೆ ನಾನೊಡನೆ

(ರಭಸದಿಂದ ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ) ವಿದೇಹರಾಜನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ
ಸಂಚರಿಸುವ ಕುಬ್ಜ ವಾಮನ ಕಿರಾತ ವರ್ಷವರ ಸೌವಿಲ್ಲಕರೆ,
ದಾಶರಥಿ ರಾಮ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಭಾರ್ಗವನು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ -

ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕಂಠಗಳ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹರಿದ ರಕ್ತದಿಂದ ಮೂರು ಸರೋವರಗಳನ್ನು
ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಗುಹನ ಸಹಪಾಠಿಯಾದ ಈ
ರಾಮನು ಧೂರ್ಜಟಿಯ ಚಾಪವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದ ತನ್ನದೇ ಹೆಸರಿನ ರಾಮನನ್ನು
ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮ:

ತಮ್ಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ದೂರದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವಾದರೂ
ದೊಡ್ಡದನಿಯಿಂದ ಕೋಪಾಟೋಪದಿಂದ ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವವನು
ಭಾರ್ಗವನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ.

(ಜಾಮದಗ್ನ್ಯನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು)

ರಾಮ: (ವೇಗವಾಗಿ ಬಳಸಾರಿ) ಭಗವಾನ್ ಭಾರ್ಗವ, ದಯಮಾಡಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಸದಾಚಾರವೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಮನು ನಮಸ್ಕರಿಸ ಬಯಸಿದ್ದಾನೆ.

ಚಾಮದಗ್ವ್ಯ: (ನಕ್ಕು) ಈ ಭಾರ್ಗವನು ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸಂತೃಪ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗುರುವಾದ ಹರನ ಧನುವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧ. ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ?

ಕಾಲಕಂಧರ ಕಾಲಕಾಲ ಮಹೇಶ್ವರನ ವರಶಿಷ್ಯ ಸಹಜವಿರಕ್ತ ಭಾರ್ಗವ ನಾನು. ರಾಜಮಂಡಲದ ನಡುವೆ ನನ್ನ ಗುರುವಿನ ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಬಲದಿಂದ ಮುರಿದವನು ನೀನು. ಅಂಥ ಚಂಡ ಭುಜದಂಡಮಂಡಿತನಾದ ನೀನು ಈ ಪ್ರಚಂಡತೇಜಃಪಿಂಡನಾದ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ರಾಮ: (ವಿನಯದಿಂದ) ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಂಥವರು ನಾವು. ಬಾಲಿಶಬುದ್ಧಿಯ ಬಾಲರಲ್ಲಿ ಕೋಪವೆ? ತಪೋನಿಧಿಗಳಾದ ತಾವು ನೋಡಬೇಕು -

ಶಿವನ ಧನುವಿನ ದುರ್ಬಲತೆಯನ್ನೂ ನನ್ನ ಭುಜಬಲವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಳಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ಪರಶುರಾಮರು ದಯವಿಟ್ಟು ಈ ಚಾಪವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳಾಟಕೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯರು ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರಷ್ಟೆ?

ಚಾಮದಗ್ವ್ಯ: ನಾನು ತಪೋನಿಧಿಯೇ ಹೊರತು ಶೌರ್ಯನಿಧಿಯಲ್ಲವೇನು? ತನ್ನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಗರ್ವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಲಘುವಾಗಿಸಿದ ರಾಘವ, ನಾನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು -

ಶಿವಧನುರ್ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಅಮರವಂದ್ಯವಾದ ಪರಶುವಿನಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ನಿಬಿಡನಾಡೀಚಕ್ರಸಮೂಹದ ನಾಳಗಳಿಂದ ರಕ್ತಧಾರೆಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ರುಂಡವನ್ನು ಮುಂಡದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ: ಕೊಡಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿದೆ; ರಾಮನ ತಲೆ ನಿಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿದೆ; ಗುರುವೆ, ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವವರಾರು? ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ಚಾಮದಗ್ವ್ಯ: ಪ್ರೇತನಾಥನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಯಾರು?

ರಾಮ: (ಕೈಜೋಡಿಸಿ)

ಭೃಗುಭವನೆ ಭಕ್ತಿಯೊಳು ರಾಮ ನಿನಗೆರಗಿ ಬೇಡುವನು ಮನವ ಮೃದುಗೊಳಿಸಯ್ಯ ಶಮಗೊಳಿಸು ಕೋಪವನ್ನು ಹಠದಿಂದಲೆತ್ತಿದರು ಕೊಡಲಿಯನು ಕೆರಳದಿಹೆ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ ಗುರುಗಳೇ ರಘುಕುಲಕೆ ತಿಳಿದಿರ್ಪೆನು

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಃ (ನಕ್ಕು) -

ರುದ್ರಾಣಿಯ ಧರ್ಮಪುತ್ರ, ಶರಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಕ್ರೌಂಚಾದ್ರಿಯನ್ನು
ಭಿನ್ನಗೊಳಿಸಿದ, ಸ್ಥಂದನನ್ನು ಅವಸ್ಥಂದಗೊಳಿಸಿದ, ರಣರಸಿಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯವಿನಾಶದ
ರುದ್ರಲೀಲೆಯನ್ನಾಡಿದ, ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ನೂತನವಾಗಿ ದಾನವಿತ್ತ,
ಬಾಣಮುಖದಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು
ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ, ಶ್ರೀಕಂಠನ ಶ್ರೇಷ್ಠಶಿಷ್ಯ ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಪರಿಣತನಾದ ಈ
ರೇಣುಕಾಸುತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಸರಿ.

ಶತಾನಂದ: ಶ್ರೀಕಂಠಶಿಷ್ಯನು ವೀರವರ್ಗವರಿಷ್ಠನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲೇನಿದೆ?
ಆದರೆ ಈ ಭಾರ್ಗವನು ಈ ರಾಜಕುಮಾರನ ಮೇಲೇನಾದರೂ
ಧನುವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಅಪರಾಧವಾದೀತು.
ಹೆಡೆಬಿಚ್ಚಿದ ಹಾವನ್ನು ನೋಡದಿದ್ದರೆ ಅದು ಅವನದೇ ತಪ್ಪು.
ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಇವನು ನನ್ನ ಲಜ್ಜೆ, ಶಿವನಧನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಕರ್ಮಾರದಂತೆ
ಸುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಾನೆ.

ಜನಕ: ಶಸ್ತ್ರಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದವನಾದರೂ ನಾನು ಪುನಃ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು
ಹಿಡಿಯುವ ಸಮಯ ಬಂದಿದೆ. (ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ ನೋಡಿ) ಯಾರಿದ್ದೀರಿ?
ಧನು, ಧನು.

(ಸೇವಕನು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತಂದು ಇರಿಸಿ ಹೋಗುವನು)

ಜನಕ: (ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು)

ಎಲೈ ಕಾರ್ಮುಕವೆ, ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದೆನಾದರೂ ರಾವಣನು
ಶಿವಧನುಗಪಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ. ರಾಮನಿಗಾಗಿ
ನಿನ್ನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ವತ್ಸನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಅನುಚಿಂತವಾದ ವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

(ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು)

ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯೆ, ನಿನಗಿದೋ ಜನಕನ ನಮನ
ನನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನ ಧನುವಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗು.
ನನ್ನೆದುರಿನಲ್ಲಿಯ ಪರಶುರಾಮನು ರಾಮನನ್ನಪಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನೀನೆ ಪ್ರಹರಿಸು.
ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ದಶರಥ: ಸಂಬಂಧಿ ಜನಕ, ನೀನು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದುದು ಬೇಕಷ್ಟಾಯಿತು.
ಸಾಹಸದ ಅವತಾರವೆನಿಸಿದ ಅಳಿಯನನ್ನು ಅಪಮಾನಿಸುವುದೇಕೆ?
ನೋಡು -

ದಿನಕರನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವ ಈ ಪುತ್ರ; ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನರುಹಿದನು ಮಹಾನುಭಾವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ; ಅವನಿಗೆ ಏಕೈಕಶಿಷ್ಯ ಇವನು; ಶಿವಧನುವಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುವ ಇವನತುಲವಿಕ್ರಮವನ್ನು; ಅವನು ಪರಾಜಿತನಾದರೆ ವೀರವ್ರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಸ್ತಿಯನ್ನೋಣ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ: ಮಹಾರಾಜ ಸೀರಧ್ವಜ, ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ದಶರಥನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ. (ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು)

ಭಾರ್ಗವ, ರಾಮನು ನನಗೆ ಶಿಷ್ಯ; ನೀನು ನನಗೆ ಮೊಮ್ಮಗ; ಎಡಗೈ ಹಾಗೂ ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತಃ ವಿಶೇಷವೇನಿದೆ? ಶಿವನು ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ; ನಾನು ಇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ - ಈ ಕಲಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಜ್ಜನರಂತೆ ವರ್ತಿಸು.

ಚಾಮದಗ್ಧ್ವ: ಅಯ್ಯಾ, ತಾಯಿಯ ಸೋದರಮಾವ, ನಿನಗೂ ಶಂಕರನಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನಿಗೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಾಂತಕನಾದ ಶಂಭುಶಿಷ್ಯನಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆ?

ಶತಾನಂದ: ಪರಶುರಾಮನ ಮಾತಿಗೆ ತಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ; ಹಿರಿಯರೂ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕಿಲ್ಲ.
ಚಾಮದಗ್ಧ್ವ: ಅಯ್ಯಾ ಸ್ವಪ್ನಯತ್ನದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನೆ, ಶಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣದ ಅಧಿಕಾರವು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಮ: ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಭಾರ್ಗವ, ಹಿರಿಯರನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣಾಧಿ ಕಾರವೆಂಥದು?

ಚಾಮದಗ್ಧ್ವ: (ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ) ಎಲಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪಿಳ್ಳೆಯೆ, ವಾಚಾಳಿಯಾಗಿರುವೆ - ತುಂಡು ಮಾಡಿದ ರುದ್ರಧನುವಿಗೆ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನು ಜೋಡಿಸಿ ರುಂಡಧಾರಣವ್ರತವ ಕೊಂಡ ಕಪಾಲಿಯಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯನು

ರಾಮ: ಪೂಜ್ಯರೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶೋಕ ತರುವ ರೋಷಾವೇಶದ ಮಾತೇಕೆ?

ತೃಪ್ತಿಸಿರುವೆ ಸಕಲವನು, ಹಿರಿಯ ವಯದೊಳಗಿರುವೆ, ಸಪ್ತಮನು
ಬ್ರಹ್ಮನಿಂಗಿ
ಶಂಭುವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಹೆಯೆಂದು ರಾಮನು ಮಣಿಯೆ ವಿನಯದಲಿ
ನಿನ್ನ ಪದಕೆ
ಭೀಕರದ ಹುಬ್ಬುಗಳ ಗಂಟಿಕ್ಕಲದ ನಾನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನೇನು?
ವೀರವ್ರತ ಧರಿಸಿರಲು ಗುರುವು ನಾಚುವ ತೆರದಿ ಗೈಯುವವನಲ್ಲ
ನಾನು

ಚಾಮದಗ್ಧ್ವ: ಮುಂದೇನು?

ರಾಮ: ಮುಂದೆ ಇದು -

ಯಾವನಿಗೆ ಇಂದುಮೌಲಿಯೆ ಆಚಾರ್ಯನೊ
ಯಾವನು ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಸಹಪಾಠಿಯೊ
ಯಾವನ ವೀರಚರಿತೆಯನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಕೊಂಡಾಡುವುದೊ
ಆ ನಿನ್ನ ಕೋದಂಡವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಈ ರಾಮನು
ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಧನುವಿನಿಂದ
ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನೋಡುವೆನು.
ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ:

ಸಾಧು! ಕ್ಷತ್ರಿಯಬಾಲ, ಸಾಧು! ಸಾಧು ಕೌಶಿಕಶಿಷ್ಯ ಸಾಧು! ತಾಟಕಿಯ
ಕುಟುಂಬತಾಡಕ ಸಾಧು! ಭಗ್ನಭರ್ಗಬಾಣಾಸನ ಸಾಧು! ಸಾಧು
ರೈಣುಕೇಯರಣರಸಿಕ ಸಾಧು! ಆದರೆ -

ಸಮಸ್ತಸಾರನಿರ್ಮಿತವಾದ ಶಿವನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದ ಧನುವನ್ನು
ಭಂಗಗೊಳಿಸಿದನೆಂಬ ಗರ್ವ ಬೇಡ. ಅಕುಂಠಿತ ಸತ್ತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ವೈಕುಂಠ
ಧನುವಿದು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸು.

(ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕೊಡುವನು)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ:

(ಮುಂದೆ ಬಂದು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು) ಆರ್ಯ, ಆರ್ಯ,
ಆರ್ಯ ಜಾನಕಿಯ ಲಾಭವೆಂಬ ಪಣವುಳ್ಳ ಶಂಕರನ ಶರಾಸನವನ್ನು
ಆರೋಪಿಸಿದವನು ನೀನು ಹಾಗಿರುವಾಗ ಭುಜಬಲದಿಂದ
ಆರೋಪಿಸಬಹುದಾದ ವೈಷ್ಣವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲು
ಪದಾತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿರಲು ಆರ್ಯನು ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲ.

ಸೀತೆ:

(ಸ್ವಗತ) ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ನಡತೆಯನ್ನು
ಹೊಂದಿದ ನೀನು ಸುಲಕ್ಷ್ಮಣನಾಗಿರುವೆ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ:

ಹಿರಿಯನಾದ ರಾಮನು ಶಿವಧನುವನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ
ಕಿರಿಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವೈಷ್ಣವಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವುದು
ಅಥವಾ ಭಂಗಗೊಳಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಸರಿ.

(ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೆದೆಯೇರಿಸುವನು)

ಶತಾನಂದ:

ವೈಷ್ಣವದ ಧನುವಿಗೆ ಲೀಲೆಯಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
ದೋರ್ದಂಡವನ್ನಿಟ್ಟು ಬಾಗಿಗಳು ನಾರಿಯನು
ಮುಟ್ಟಿದ ತಡತ್ಕಾರಿ ಶಬ್ದದಲಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲ್ಪಾಳು
ಮೊದಲ ರಾಮನ ವದನಚಂದ್ರನಲಿ ಕಾಲಿಮೆಯು
ಕಾಲಿಡಲು ಮತ್ತೋರ್ವ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮುಖದಿ
ಕುಮುದವನವಿಸ್ತರದ ತಿಂಗಳದು ತುಂಬಿದುದೇನೆಂಬೆನು

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ:

ಯೋಗಿ ಜನಕ, ಗೆಳೆಯ ದಶರಥ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ;
ರಾಮನ ತಮ್ಮನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟ,

ಹೇಮಪ್ರಭೆ: ಸಖಿ ಜಾನಕಿ, ನಿನ್ನ ಪತಿಯಂತೆಯೆ ಮೈದುನನೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡು. ಅಣ್ಣನು ಶಿವಧನುವನ್ನು ಮುರಿದರೆ ತಮ್ಮನು ವೈಷ್ಣವಧನುವಿನ ವಿನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಮುಚಿತವೆಂದು ಆಡಿದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ.

ಜನಕ: ಹರಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದಾತಗೆ
ಸೀತೆಯ ಕೊಡುವುದು ಪಣವಿತ್ತು
ವೈಷ್ಣವಧನುವಿಂಗೂರ್ಮಿಳೆಯೆಂಬುದು
ಘೋಷಿತವಲ್ಲದ ಪಣವಾಯ್ತು

(ಕೈಯೆತ್ತಿ) ಸಂಬಂಧಿ ದಶರಥ, ನನ್ನ ಮಗಳಾದ ಊರ್ಮಿಳೆಯು
ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಬಹುಮಾನವಾಗಲಿ.

ದಶರಥ: ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ: ಕುಶಧ್ವಜನ ಕುಮಾರಿಯರಾದ ಮಾಂಡವಿ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯರು ಭರತ
ಶತ್ರುಘ್ನರಿಗೆ ಮಡದಿಯರಾಗಲಿ.

ಶತಾನಂದ: ಇದು ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯ.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: ಈ ದಶರಥನ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ಸೊಕ್ಕಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಮಿಥಿಲೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮರ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ
ಹೋಗೋಣ (ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ ನೋಡಿ) ಮಾರಠ, ನನ್ನ ಧನುವೆಲ್ಲಿ?

ಶಿಷ್ಯ: (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ) ಇದೋ ಧನುಸ್ಸು.

ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ: (ತೆಗೆದುಕೊಂಡು)

ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಗುರುವಿನ
ಋಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ನನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ: ಭಗವಾನ್ ಭಾರ್ಗವ -

ಕರದೊಳಗೆ ಧನುವಿದೆ; ಬತ್ತಳಿಕೆಯ ತುಂಬ ಬಾಣವಿದೆ. ಹಾಗಿರುವಾಗ
ಬರಿಯ ಬಾಯಿ ಡಂಬರವೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತ್ರಾಣವನ್ನು
ತೋರಿಸು.

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಭಾರ್ಗವಭಂಗ'ವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಐದನೆಯ ಅಂಕ

ಮಾಯಾಮಯ: (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪರಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತ) ಅಹಾ ವಿಧಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಚರಿತೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿದೆ; ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಳಂಕವನ್ನಿಟ್ಟಿ; ರಾವಣನಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿ; ನಿನ್ನ ರೀತಿಯೇ ವಿಚಿತ್ರ. ಆ ರಾವಣನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ - ರಘುವಂಶದವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗು. ಶಿವಧನುವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಗರ್ವದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳು -

ರಾಮ, ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವ ಪಣವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೈಥಿಲಿಯು ನಿನ್ನವಳಾದಳೆಂಬ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಡು. ಅವಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಬಯಸಿದ ಮೂರ್ಛೋಕದೊಡೆಯನಾದ ನನ್ನವಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ.

ರಾಜಪುತ್ರ, ನೀನು ರಾಕ್ಷಸರಾಜನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರಬೇಕು. ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದವನು ಯಾರೇ ಆದರೂ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆಂಬುದೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ. ಮಾಯಾಮಯ ಇದನ್ನು ನೀನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸು. ಅವನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ -

ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಗೆದ್ದು ಸುರಾಸುರರನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ನನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜಾನಕಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು

ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಿಚ್ಚು ಗುಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಹೆಂಗಳ ಪ್ರೇಮ ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತದೆ.

(ಯೋಚಿಸಿ) ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕಂಡರಾಗದು. ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಇದು ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವನ್ನು ನುಂಗಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಯಮನ ದಾಡೆಯನ್ನು ಎಳೆದಂತೆ ಆಯಿತಲ್ಲವೆ? (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಇರಲಿ. ಈ ಅಸಮಂಜಸ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೀತಿನಿಪುಣನಾದ ಮಾಲ್ಯವಂತನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿನೌಕೆಯು ಹೊಯ್ಯಾಡುವಾಗ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವನು ಅವನೇ ಅಲ್ಲವೆ? (ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ನೋಡಿ) ಎಲಾ ಅಮಾತ್ಯ ಮಾಲ್ಯವಂತನು ಏನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಪತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. (ನೋಡಿ) ಬಹುಶಃ ಮಹಾರಾಜ ರಾವಣನ ದುರ್ನೀತಿಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕುರಿತೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ನೈದಿಲೆಯ ವನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವ್ಯಾಧಿಯಿದೆಯೆ?

ಪರರ ಸುಖದಲಿ ತಮ್ಮ ಸುಖವನು
ದುಃಖದಲಿ ದುಃಖವನು ಕಾಂಬರು
ಕಾವ್ಯವನು ರಚಿಸಿರುವ ಕವಿಗಳು
ನೀತಿವಿದರಹ ಮಂತ್ರಿಜನಗಳು

(ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತಿರುವ ಮಾಲ್ಯವಂತನ ಪ್ರವೇಶ)

ಮಾಲ್ಯವಂತ:

ಮಿಥಿಲಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಚಾರನು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನೋಡೋಣ (ತೆರೆದು ಓದುತ್ತಾನೆ). ಸ್ವಸ್ತಿ. ಲಂಕೆಯ ಮತಿವಂತ ಮಾಲ್ಯವಂತನಿಗೆ ಮಿಥಿಲೆಯಿಂದ ಚರನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇಮ -

ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರದ ವಿಧಿಯಾದ ಶಿವಧನುವನ್ನು ರಾಮನು ಭುಜಬಲದಿಂದ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿಸಿ ಮುರಿದು ಹಾಕಿದ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶಂಕರಶಿಷ್ಯನಾದ ಪರಶುರಾಮನು ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬಂದ.

ಇದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ -

ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ನಾಶಕ, ಚ್ಯವನವಂಶಜ, ಶಂಭುಶಿಷ್ಯ ಹಾಗೂ ವೃದ್ಧನಾದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಶಿಷ್ಯ ದಶರಥಮುತ್ರ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಬಾಲಕನಾದ ರಾಮನು ಗತಿಭೇದಿಯಾದ ಬಾಣದಿಂದ ವಿಜಯಿಯಾದನು.

(ಆಲೋಚಿಸಿ) ದೊಡ್ಡ ಸುದ್ದಿ. (ಯೋಚಿಸಿ) ಅವನ ಮಡದಿಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನು ಅನುರಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಸುಖದಾಯಕ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ತರ್ಕ.

ಮಾಯಾಮಯ: (ನೋಡಿ) ಪ್ರತವನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿದಿದೆ. (ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ) ಕಿರಿಯಜ್ಜ, ಮಾಯಾಮಯನು ನಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಭದ್ರ, ಸುಖವೆ? ಮಹಾರಾಜ ರಾವಣನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ?

ಮಾಯಾಮಯ: ಬ್ರಹ್ಮವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು.

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಏನು?

ಮಾಯಾಮಯ: ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ. (ಆದೇಶವನ್ನು ಓದುವನು).

ಮಾಲ್ಯವಂತ: (ನಕ್ಕು) ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧನು ಮೊದಲು ಅನರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅನಂತರ ದುರ್ಯೋಗವು ಘಟಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿವಧನುವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಾಗಲೇ ದಶಕಂಠನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಂಡಿದ್ದೆ.

ಮಾಯಾಮಯ: ಮುಂದೇನು?

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಅನಂತರ ನಾನು ಮಂಡೋದರಿಯ ತಂದೆಯೂ ಮಾಯಾವಿಗಳಿಗೆ ಗುರುವೂ ಆದ ಮಯನ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯನಾದ ವಿಶಾರದನೆಂಬ ಯಂತ್ರಕಾರನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡೆ. ಸೀತೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಆದರದಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಿದೆ. ಅವನು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ರಾವಣನನ್ನು ವಂಚಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ.

ದಾರುನಿರ್ಮಿತ ಯಂತ್ರಜಾನಕಿ ಸೂತ್ರದಿಂದಲಿ ಚಲಿಪಳು ರಾವಣನ ವಂಚಿಪಳು ಬಾಯೊಳಗಿರುವ ಸಾರಿಕೆ ನುಡಿಯೊಳು

ಮಾಯಾಮಯ: (ಕುತೂಹಲದಿಂದ) ಅಜ್ಜಾ, ಯಂತ್ರಜಾನಕಿಯು ಹೇಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ?

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಮಾಯಾಮಯ, ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ನಿಜವಾದ ಜಾನಕಿಯಂತೆಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸೀತೆಯ ದಾದಿಯಾದ ಸಿಂದೂರಿಕೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. (ತಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡು) ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜನ ಮಿಥಿಲಾಗಮನ, ವಿಘ್ನಗಳ ಉಪಶಮನ, ಸೀತೆಯಿಂದ ರಾವಣನ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಕೃತಕೋಪಾಯದಿಂದ ಪ್ರೇಮೋತ್ಪತ್ತಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವಾಗಿಸಲು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು-ರಾಕ್ಷಸರಾಜ, ಅವಳು ಬೇರೆಯವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ -

ಮೂರುಲೋಕ ವಿಜಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥ ಉದಾರವಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮನಸಿನೊಳಗೆ ಅನುರಾಗ ಮೂಡಿದಾಗಲೂ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕರವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

- ಮಾಯಾಮಯ: ಇದರಿಂದ ರಾವಣನು ತಿಳಿಯುವನೆ?
- ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಮಾತಿನಿಂದ ತಿಳಿದಾನು. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲ್ಲ. (ಇಬ್ಬರೂ ನಗುವರು) ಹಾಗೆ ನಂಬಿದಮೇಲೆ ತೋರಿಸಬೇಕು.
- ಮಾಯಾಮಯ: ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?
- ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕೇಳು. ಸೀತೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು ಪ್ರಲೋಭನೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಲೋಭನೆಯಿಂದ ಕಾಲಲಾಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಯಲಾಭವು ನೀತಿಜ್ಞರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸ್ಫುಟಗೊಳಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯು ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.
- ಮಾಯಾಮಯ: ಆರ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ.
- ಮಾಲ್ಯವಂತ: ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಪ್ರಯೋಗಕಾಲವನ್ನು ವಿಳಂಬಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.
- ಮಾಯಾಮಯ: ಆರ್ಯನ ಆದೇಶದಂತಾಗಲಿ.
- ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಹಾಗಾದರೆ ಅಭೀಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ನೀನು ತೆರಳು. ನಾನು ಕೂಡ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಪದಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ.

ವಿಷ್ಕಂಭಕ

(ಅನಂತರ ರಾವಣ, ಪ್ರಹಸ್ತ ಮತ್ತು ಚಾಮರಧಾರಿಣಿಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

- ರಾವಣ: ಪರಮಶಿವನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಶಿರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹೋಮಿಸಿದೆ; ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಬಾಗಿಲ ಅಗುಳಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟಿ; ಕುಬೇರನಿಂದ ವಿಶ್ವಾತಥಿಯಾದ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು ಸೆಳೆದೆ; ಆದರೆ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವು ಅದಾವುದರಲ್ಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

(ಚಿಂತಿಸಿ) ಹೃದಯವೆ, ಮಾಯಾಮಯನಾಡಿದ ಅಮೃತಸದೃಶ ವಚನಗಳನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ -

ಸೌಧದೊಳುದ್ವೇಗ, ಬೇಡಾಯಿತು ಧ್ಯಾನ, ತಿಂಗಳಿನಲಿ ದ್ವೇಷವು
ಚಿತ್ರಕೇಲೀಸದನ ದ್ವಾರಕಂಜುವಳಿಕೆ ವೇಷವೆ ವಿಷವೆಂಬಳು
ಕಮಲದಲೆಯ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿರುವಳು ಯಾವಾಗಲೂ
ಚಿತ್ತದಿ ನಿನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯ ಕೆತ್ತಿ ರಮಿಸುತ್ತ ದಿನವನ್ನು ಕಳೆಯುವಳು

ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಹಸ್ತ, ಕೂಡಲೇ ಜಾನಕಿಯು ಬರಲಿ. ಪ್ರಿಯಜನ ಸಮಾಗಮ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಕಾಲಹರಣ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

- ಪ್ರಹಸ್ತ: (ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸಿ ಸೀತೆ, ಸಿಂದೂರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಮಾಯಾಮಯರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು).

ಮಾಯಾಮಯ: ಇದೋ ಇಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾವಣ: ಇವಳೇ ಅವಳು (ವಿಭಾವಿಸಿ)

ಇವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದ ವಿಶಾಲ ಕಮಲ; ಮುಖವೆಂಬುದು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮಿತ್ರ; ಹುಬ್ಬುಗಳೂ ಮನ್ಮಥನ ತೋರಣ; ಮುಗುಳುನಗೆ ಲೀಲೆಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯ ಚಿಗುರು; ಇನಿದನಿಯ ನುಡಿಯ ಬೆಡಗಿಗೆ ಕೋಗಿಲೆಯ ದನಿ ಸುಳ್ಳು; ಅಹಾ! ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನವು ಬಹಳ ಕಾಲದ ನಂತರ ಈ ಚಿತ್ರದ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿದೆ.

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ಮಹಾರಾಜ ದಶಾನನ, ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತುವ ದಿನ ಜಾನಕಿಯು ನಿನ್ನ ಮುಖಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ನೋಡಿದ್ದಳು. ಇಂದು ಪುನಃ ನಯನಪೇಯವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾವಣ: ಭದ್ರೆ, ಕಾಮವಶರಾದವರನ್ನು ಸಂತೈಸುವ ಪರಿ ನಿನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು.

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ರಾಕ್ಷಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ವಿನಂತಿಯಿದೆ.

ರಾವಣ: (ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ) ಹೇಳು. ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಿವಿಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಣಾಮೃತವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತೇನೆ.

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ -

ಮುಗ್ಧ ಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ರೇಶ್ಮಿಯ ದುಕೂಲವನ್ನು ಹೊದ್ದು ಕಳೆಯುತ್ತಾಳೆ; ಪಂಚಮದಿಂಚರವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ತನ್ನ ಕಂಠನಾಲದ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ; ಆ ದಟ್ಟರೆಪ್ಪೆಯ ಸೀತೆಗೆ ನಿನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ; ಲೋಕವು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ನೀನೇನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು.

ರಾವಣ: (ಹರ್ಷದಿಂದ) ಮುಂದೆ? ಮುಂದೆ?

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ಅವಳ ಮದನ ತಾಪವನ್ನು ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳತಿಯರೂ ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಕೈ ಸುಡುವ ಭಯ. ನೀರು ಬಿಸಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗಂಧಲೇಪನ, ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿವೆ; ಕೊರಳಹಾರದ ಮುತ್ತುಗಳು ತಟತಟನೆ ಅರಳಿನಂತೆ ಒಡೆದು ಸಿಡಿಯುತ್ತಿವೆ.

ರಾವಣ: ಸೀತೆಯ ದಾದಿಯೆ, ಹಾಗಾದರೆ ಮೈಥಿಲಿಯು ನನ್ನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೇಕೆ?

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ಇದು ನವೀನ ಅನುರಾಗದ ಅಪರಾಧ; ನನ್ನ ಸಖಿಯದಲ್ಲ -

ನಲ್ಲನ ಮೊದಲ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧಲನೆಯರು ಮೈ ಬಾಗಿ ಸಿ ಕೊರಳನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ ಮೊಗವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ?

ರಾವಣ: ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ? ಸೀತೆಯ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಲ್ಲವೆ? ಕೇದಗೆ ಹೂವಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಬಟ್ಟಿಗೂ ಪರಿಮಳವಲ್ಲವೆ? (ಸೀತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ) ಜನಕರಾಜಕುಮಾರಿ, ನಿನಗೆ ಸ್ವಾಗತ.

ಸೀತೆ: (ಸಖಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ) ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ.

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ಲಂಕೇಶ್ವರ, ಜಾನಕಿಯು ನನ್ನ ಮೂಲಕ ವಿನಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ - ಮಂಡೋದರಿಯ ಪ್ರಿಯನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಗತ.

ರಾವಣ: (ಸ್ವಗತ) ಜಾನಕಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಅಸೂಯೆಯು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಪ್ರೇಮಭರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. (ನಕ್ಕು, ಪ್ರಕಾಶ) ಜಾನಕೀಪ್ರಿಯನದರ್ಶನದಿಂದ ಎಂದು ಸಂತಸದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಹೃದಯವೆ, ಮನೋರಥಗಳ ಮೇಲೆ ಇರುವೆಯಲ್ಲವೆ? -

ಪ್ರೀತಿಯೊಮ್ಮುಖವಾಗೆ ಸೊಗಸಿಲ್ಲವದಕೆ
ಶ್ಯಾಮವೊಂದೇ ತೋರ್ಪ ನವಿಲ ಬಿನ್ನಂತೆ
ಉಭಯರೊಳು ಪ್ರೇಮವಿರಲದು ನಿಜಕು ರಮ್ಯ
ಹೊಳಪಿಂದ ಸೆಳವಂಥ ನವಿಲಗರಿ ಸಾಮ್ಯ

ಸೀತೆ: (ಸಖಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ) ಹೀಗೆ ಹೇಳು.

ಸಿಂದೂರಿಕೆ: ಸಖಿ, ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ನೀನೇ ಹೇಳು. ಸ್ವತಃ ದೂತಿಯಾದವಳು ದೂತಿಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ.

ಸೀತೆ: (ತಡೆತಡೆದು) ಲಂಕೇಶ್ವರನು ಹೇಳಿದಂತೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ರಚಿಸಿದ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗೆ -

ರಮ್ಯವಾದರು ಬೇಡ ಒಮ್ಮುಖದ ಒಲವು
ಒಂದೆ ಬಣ್ಣದ ರೆಕ್ಕೆಯಿರುವಂಥ ನವಿಲು
ಇಕ್ಕೆಲದೊಳೊಂದೆ ತೆರನಿರುವಂಥ ಪ್ರೀತಿ
ಸೊಗಸಾದ ಗರಿಯಂತೆ ಮನಗೊಳ್ಳ ರೀತಿ

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ಘನಪ್ರೇಮ ನಿಬಿಡಪ್ರೇಮಗಳುಳ್ಳ ದಶಕಂಠ ಕೃತಾರ್ಥ.

ಸೀತೆ: ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ. ದಶಕಂಠನು ಜಯಶಾಲಿ -

ಸಮಪ್ರೇಮರಸ ಸಮರೂಪಯೌವನಗಳು
ಸಮವಿಲಾಸಗಳು ಕೂಡಿರುವ
ಸಮಸುಖ ಸಮದುಃಖವುಣುವಂಥ ಜನಗಳು
ಸಮಪುಣ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುವವು

ರಾವಣ: ಅಹಾ! ಜಾನಕಿಯ ಮಾತು ಎಷ್ಟೊಂದು ಪಕ್ಕವಾಗಿದೆ -

ಕಾಮದೇವನ ಏಕಮಾತ್ರ ಮಿತ್ರ ಈ ಪ್ರೇಮ; ಮಧುರ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ
ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ; ಪರಸ್ಪರರ ರೂಪರಾಶಿಯನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಂಥ

ಅವನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಖಿಯರ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ದಂಪತಿಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಬಾರಿ ಮಾನದ ಕಾರಣದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಸೀರದ್ವಜತನುಜೆ ಸೀತೆ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಚ್ಛಾಪನೆ -

ದೃಷ್ಟಿಲೀಲೆಯೊಳಿರಲು ಕೌತುಕ ನೋಡು ನನ್ನಿಪ್ಪತ್ತು ಕಂಗಳನು
ನಿಬಿಡದಾಲಿಂಗನದಿ ಮನವಿರೆ ಕಾಂಬುದೀಭುಜಮಂಡಲವನಿನ್ನು
ಚುಂಬನದಿ ಒಲವಿರುವುದಾದರೆ ಜಾಣೆ ದಶವದನಗಳು ಕಾದಿವೆ
ಉಪಚರಣದಂತರ ಹಿರಿದು ರಾವಣ ರಾಮರಲ್ಲಿದ ತಿಳಿಯೆಯನ್ನೊಲವೆ
ಮತ್ತಲ್ಲದೆ ಲಂಕೆಯ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ -

ನನ್ನ ಭುಜದಂಡಸಮೂಹದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಪರಾಜಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಂಡಿರು ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳಿಗೆರಗುವಾಗ ನಿನ್ನ ಕಾಲುಗುರುಗಳ ತುದಿಯು ಅವರ ಶಿಶಾಮಣಿಯಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೀತೆ: ನಿಜ, ದಶಾನನ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನ ಉತ್ಕರ್ಷೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಂಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ರಾವಣ: ಸುಂದರಿ, ಈಗಲೂ ನಿನಗೆ ಸಂದೇಹವೆ? ಬಳಿಗೆ ಬಾ -

ಸುರಪತಿಯ ನಂದನದಿ ಮೇರುವಿನ ಶೃಂಗದೊಳು
ಚಂದ್ರಿಕೆಯು ಹರಡಿರಲು ವಿಹರಿಸುವ ಮನವಿರಲು
ಲಂಕೇಶನೆದೆಹರಹಿನಿಂದ ಪುಳಕಿತಗೊಂಡು
ನಿಬಿಡ ಕುಚವನ್ನಿರಿಸು ಸೀತೆ ನೀನಪ್ಪಿಕೊಂಡು

(ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಇದೇನು? ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಂತಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಸುರಸತಿಯರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ರೂಪ
ಮುಟ್ಟಿದರೇನಿದು ಶಿಲೆಯ ಸ್ವರೂಪ
ಎನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನಿಂತು ಪರಿಕಿಸಲೆಂದು
ಜಾನಕಿಯನು ಸೃಷ್ಟಿಗೈದಿಹರಿದು

(ಮತ್ತೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ) ಎಲಾ ಸಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಾಯೊಳಗಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಸೀತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದು. ಮಾಯಾಮಯನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯೆ! ಜಾನಕಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ನಾನು ಮೋಸಹೋದೆ. ಹೋಗು. ನನ್ನ ಮನೋವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಭವನದಲ್ಲಿರಿಸು.

(ಸೀತೆ ಸಿಂದೂರಿಕೆ ಮಾಯಾಮಯರು ನಿರ್ಗಮಿಸುವರು)

ರಾವಣ: (ಮದನಕಾತರತೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತ) ಪ್ರಭಂಜನೆ, ಲೀಲೋದ್ಯಾನದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಅಲ್ಲಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳು ಒಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ;

ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ಉದಯವು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಾಗುತ್ತದೆ; ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ವಿರಹದ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಹಸ್ತ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಶೀತಲಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನಿರಿಸು. ಇತರವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದೂರವಿರಿಸು.

ಪ್ರಹಸ್ತ:

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತ)

ಯಾರು ನೀನು ಚೈತ್ರನೆ? ಕಾಮದೇವನಲ್ಲಿ? ಚಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಯೆಷ್ಟು? ವಸಂತದ ಮಾರುತ ಹಿಂದಿರುಗಲಿ; ಕೋಗಿಲೆಯೆ, ನೀನು ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು; ಮಹಾರಾಜನಾದ ರಾವಣನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಬೇಡ; ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಅಹಲ್ಯಾಜಾರನಾದ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಸಫಲಗೊಳಿಸಿ.

(ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ರಾಹು ಬಿಡು ಭಾಸ್ಕರನ, ವರುಣ ನಂದಿಸು ಅಗ್ನಿಯ
ಮೋಡಗಳೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೊಕ್ಕ ಮುರಿಯಿರಿ ಗ್ರೀಷ್ಮನ
ಹಿಮವಂತ ಚಂದ್ರ ಹಾಲ್ಗಡಲು ಹೇಮಂತ ಮಂದಾಕಿನಿ
ರಾಜಸೇವೆಯ ಸಮಯ ಮನೆಯೆಡೆಗೆ ಬೇಗ ಬನ್ನಿ

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

ಮಹಾರಾಜ ಇತ್ತ ಇತ್ತ ಬರಬೇಕು. ಇದೋ ಲೀಲೋದ್ಯಾನ.

(ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ರಾವಣ:

ಭದ್ರೆ, ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳೂ ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

ಇದು ಗ್ರೀಷ್ಮ. ಕಮಲವನಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಒಣಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ದಂಡನೆ; ಜಲಾರ್ದ್ರಸುಂದರಿಯರ ಆಲಿಂಗನದಿಂದ ಕಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅನುಷ್ಠವೆನಿಸುವ ಕಾಲ.

ರಾವಣ:

ಅಹಾ ಗ್ರೀಷ್ಮವೆ! ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ -

ಮುಂಜಾನೆಯೆಲ್ಲೆ ತಾವರಳುವವು ನೆಲಮಟ್ಟ
ವಿರುವ ತಾವರೆಯ ಸಿರಿಮೊಗ್ಗು
ನಡುರಾತ್ರಿಯಲಿ ಚಂದ್ರನರಳಿಸುತ್ತ ಕಪ್ಪಾದ
ನೈದಿಲೆಗೆ ತಾ ತರುವ ಹಿಗ್ಗು

ಜರಠನಾಗಿರೆ ಸೂರ್ಯ ಗ್ರೀಷ್ಮದಲಿ ಕಾಮಿಗಳು
ತಂಪುವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದು
ಚಣದಲ್ಲೆ ಒಣಗುತಿರೆ ಸಂಸ್ಕರಣಗೊಳಿಸುವರು
ಸಲಿಲದಲಿ ಹಸಿಗೊಳಿಸುತ್ತಂದು

ಅಲ್ಲದೆ -

ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಶಿರೀಷಕುಸುಮ; ಶಿರದಲ್ಲಿ ಪಾಟಲವರ್ಣದ
ವಿಚಕಿಲಮಾಲೆ; ಕಂಠದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲಮಾಲೆ; ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಕಮಲದ
ಮೂಲ; ಸ್ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಮಳಭರಿತ ಚಂದನ ಜಲ; ನಯನಗಳಿಗೆ
ಮಾಂಜಿಷ್ಯಲೇಪನ; ಮೈಮೇಲೆ ಚಂಚಲ ಜಲಾದ್ರವತೆ; ಇದು ಹರಿಣಾಕ್ಷಿಯರು
ಗ್ರೀಷ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡುವ ವೇಷ.

(ತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಗ್ರೀಷ್ಮದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ತಾಪ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯೆಯ ವಿರಹದ
ತಾಪಗಳೆರಡೂ ಶಿಶಿರೋಪಚಾರಯೋಗ್ಯ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಬಂದರೆ ಅಸಹನೀಯ.

ಮುಂದೆ ತೋರಿಸು

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು ನಿಂತು) ಬಾಂಧವರನ್ನೆಲ್ಲ ಸೇರಿಸುವ, ಪಥಿಕರ
ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಡೆಯುವ, ಲಾಂಗಲೀಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ,
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಕಸಿಸಿ ಉದುರುತ್ತಿರುವ ಕೇಸರಕುಸುಮಗಳಿಂದ
ತುಂಬಿದ ಮತ್ತು ಕಾಮದೇವನ ವಿಲಾಸವಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ
ವರ್ಷಾಕಾಲದ ಪ್ರಾರಂಭ.

ರಾವಣ:

ಇದು ವರ್ಷ ಋತುವಲ್ಲವೆ? ಈ ಕಾಲವಾದರೊ

ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ಚಿಂತೆಗೆ ವಿಷಯನಾದ ಕಾಮದೇವನ ಗುಣಗಳ

ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಾಣ್ಯ;

ನವಿಲುಗಳ ನರ್ತನಕ್ಕೆ ತೂರ್ಯ; ಹಂಸಗಳ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಪಟಹ;

ವೈಡೂರ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಂಕುರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚಕ; ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಮೇಘಗಳ ಗಂಭೀರಗರ್ಜನೆ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ.

(ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ)

ನಿಲ್ಲ ನಿಲ್ಲ ಮಳೆರಾಯನೆ ಮಂಗಳ ನಿನಗೆ ಪೇಳಿನಯ್ಯ
ನಿನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿವಾರದ ಕಾಟಕಿ ಶರಣ ಬಂದನಯ್ಯ
ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲವಾ ಮೋಡಕಿ ಅವಿರಹಿ ವಿರಹಿಯೆಂಬ ಮಾತು
ಸುಖಿಯೊ ದುಃಖಿಯೊ ಜನರೆಲ್ಲರನುತ್ಕಂಠೆಗೊಳಿಪುದಿಂತು

ಮುಂದೆ ತೋರಿಸು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು ನಿಂತು) ಇದು ನೀಲಕಮಲವನಗಳನ್ನು
ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವ ಬಂಧೂಕಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯದ
ವರ್ಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ, ಕೇತಕೀಸುಗಂಧವನ್ನು ವಿರಲಗೊಳಿಸುವ,
ಸರೋವರ ಗಳನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸುವ ಶರತ್ಕಾಲ.

ರಾವಣ: ಅಹಾ ಶರತ್ -

ವಿಕಸಿತ ಕುಂಕುಮಕೇಸರ ವಿಸರವೆ ಕಿವಿಗಳಿಗಾಭರಣ
ಹಂಸಸಮೂಹ ಸಮಾಗಮ ಶೋಭಿತ ನದಿನದಗಳ ಪುಲಿನ
ಅಲ್ಲದೆ -

ಕೈರವಗಳ ಮಧುಕಣಗಳನ್ನು ಬಲು ದೂರದೂರ ಒಯ್ದು
ಅಂಚೆವಕ್ಕಿಗಳ ಕಂಠಕೂಜನಕೆ ರಾಗ ಲೇಪ ಕೊಡುವ
ಗಂಧ ಪೂರ್ಣ ಶೇಫಾಲಿವೃಂದವನು ಚುಂಬಿಸಲ್ವೆ ದುಂಬಿ
ಆಹ್ಲಾದಕಾರಿ ಕಲ್ಪಾರಕಾಗಿ ಬೀಸುವುದು ಶರದ ಗಾಳಿ
(ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ)

ನೀರಿನಲಿ ಕಮಲವನು, ಗಗನದೊಳು ಚಂದ್ರನನು
ನದಿಗಳಲಿ ದಡವನ್ನು ಹಂಸದಲಿ ವಾಣಿಯನು
ಬೇರೆ ಬೇರೆಡೆಗಳಲಿ ಅಂಗಗಳ ವಿಂಗಡಿಸಿ
ಸೀತೆಯನೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಶರದಯತುವೆಣಿಸಿ

(ತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಇದು ಶರತ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರೀಷ್ಮ
ಮುಂದೆ ತೋರಿಸು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಆಚೆಯಿಟ್ಟು) ಮಜ್ಜನ ಉನ್ನಜ್ಜನಲೀಲೆಯಿಂದ
ಅಭಿನಂದಿತವೆನಿಸಿದ, ಲೋಧ್ರಪುಷ್ಪಪರಾಗ ಪಿಂಜರಿತ ದಿಗ್ಭಾಗವುಳ್ಳ
ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳ ಅನವರತಕೋಲಾಹಲ ತುಂಬಿದ ಸೀಮಾಂತವುಳ್ಳ
ಹೇಮಂತ.

ರಾವಣ:

ಅಹಾ! ಹೇಮಂತ -

ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೆನಿಸಿದ ಮಧುಕರ ತಾ ತಳೆದಿರುವ
ಶ್ಯಾಮಲ ವರ್ಣದ ದ್ರಾವಿಡ ಯುವತಿಯ ಗಲ್ಲದ ಚೆಲ್ವಿಕೆಯ
ವಿರಹದಿ ಬಳಲಿದ ಹಂಸಿಯ ಕಂಠದ ನಾಳದ ಪಾಂಡುತೆಯ
ತಳೆದಂತಿದೆ ಮೇಣ್ ಕಮಲಿನಿ ಗಂಟುಗಂಟಿನಲಿ ಶ್ವೇತತೆಯ

ಅಲ್ಲದೆ -

ಲಂಪಾಕ ದೇಶದ ನಾರಿಯರ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹರಡುತ್ತ, ಮೃಗಗಳನ್ನು
ಉಚ್ಚ್ವಸಿತಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದಿಯ ಸಲಿಲವನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿ
ಚುಂಬಿಸುತ್ತ, ಭೂರ್ಜಪತ್ರಗಳನ್ನು ಒಣಗಿಸುತ್ತ, ಕಸ್ತೂರೀಮೃಗಗಳ
ಪ್ರಣಯದಿಂದ ಸುರಭಿತವಾದ, ಬಾಹ್ಯವ ದೇಶದ ಲಲನೆಯರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ,
ಕುಂತಲದೇಶದ ಕಾಮಿನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಕ್ರೀಡಿಸುವ, ಹಿಮಸಿಕ್ತವಾದ ಹೇಮಂತದ
ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತ್ತಿದೆ.

(ತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತುರಿವ ಕಾಮಾಗ್ನಿ
ತುಂಬಿರುವ ತಾಪ ನನ್ನ ಮೈತುಂಬ;
ಅಯ್ಯೋ ಹೇಮಂತವಾದರೇನು?
ಬಿರುಬೇಗೆಯಾಗಿಹುದಲ್ಲ!

ಮುಂದೆ ತೋರಿಸು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಆಚೆಗಿಟ್ಟು) ಇದು ಶೋಭೆಯನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವ
ಶಿಶಿರ; ಇಲ್ಲಿ ಎಳೆಯ ದಮನಕತರುವು ಶೀತದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನ;
ನಿಬಿಡವಾಗಿ ಹಿಮಕಣಗಳು ಬೀಳುವ ಕಾರಣ ಆಲಿಂಗನಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನ;
ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ವಕ್ರವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ; ಚಂದ್ರ ಹಳೆಯ
ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಮಸುಕಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ರಾವಣ:

ಅಹಾ ಇದು ಶಿಶಿರ. ಇಲ್ಲಿಯಾದರೊ -

ಅಗ್ನಿಯ ಶಕ್ತಿಯು ದಾಹಶಕ್ತಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ ಜಲದಂತಾಗಿ
ಹೋಯಿತು; ನಿತ್ಯವೂ ಅರಳುವ ಮರುವಕವು ಹೂ ತಳಿಯುವುದನ್ನು
ನಿಲ್ಲಿಸಿತು. ಶೀತದಿಂದ ಬಳಲಿಯೊ ಎಂಬಂತೆ ಸೂರ್ಯನು ಅಗ್ನಿಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ
ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಮಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದಂತೆ ಹಗಲು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಹೆಂಗಳ ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿದ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿನಮಣಿಗಳಿಲ್ಲ;
ಮನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಡದಿಯರು ಸ್ವನಗಳಿಗೆ ಕುಂಕುಮಲೇಪನವನ್ನು
ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟಿ ಕಾಣದಂತೆ ಮೈಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಎರಡು
ಮೂರು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮನೆತುಂಬ ಅಗರುವಿನ ಧೂಮ
ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವಿಲಾಸದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯವಂತರ
ಉಪಭೋಗವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

(ಖೇದದಿಂದ)

ನಗರ ಪರಿಷ್ಕಾರದಂತೆ ದೀರ್ಘ ಬಾಹುದಂಡವೆನ್ನದು
ಕಲಭಕುಂಭಸ್ಥಲವ ಪೋಲ್ವ ಸ್ವನದ ಶೋಭೆಯವಳದು
ಹಿಮದ ಕಣವ ಹೊತ್ತ ಗಾಳಿಯಿರುವೆ ಶಿಶಿರ ನಿನ್ನದು
ತ್ರಯವಿದೊಂದುಗೂಡಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಕಷ್ಟ ದೊರೆವುದು

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು ನಿಂತು) ಇದೋ ಪ್ರಿಯಂಗು ಲತೆಗಳು
ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ, ಪಲ್ಲವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅಶೋಕಲತೆಗಳುಳ್ಳ,
ಉಚ್ಚ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವ ಕೋಗಿಲೆಯ ಕಂಠಧನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ,
ಕುಟಜಗ್ರಂಥಿಗಳಿಂದ ಜಟಿಲವಾದ ಪುನ್ನಾಗ ವೃಕ್ಷಗಳಿರುವ, ಹೂಬಿಟ್ಟು
ಮುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸೋಭಾಂಜನ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ, ವಿರಹಿಗಳಿಗೆ ಮರಣದ
ಸಂದೇಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಸಂತ ಮಾಸ.

ರಾವಣ:

ಅಹಾ ವಸಂತ -

ಹಾಲಿನಂತೆಯೆ ಮುಗ್ಧಸುಂದರ ಹೂವ ಮಲ್ಲಿಗೆ ತಳೆದಿದೆ
ವಾಹೀಕನಾರಿಯ ದಂತವ್ರಣದಂತರುಣ ದಲದಿಂದಶೋಕವು ತುಂಬಿದೆ
ಭ್ರಮರಕೋಟಿಯು ಸುತ್ತುತಿರುವಾ ಕಿಂಶುಕದ ಚಲು ಬೇರಿದೆ
ಕೆಂಪು ಮೊಗ್ಗುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪಾಟಲಿಯ ಮರದಂದ ಬೇರೊಂದಾಗಿದೆ

ಅಲ್ಲದೆ -

ಈ ವಸಂತದಲ್ಲಿ ವಿರಹಿಣಿಯರ ಸಖಿಯರು ತಮ್ಮ ಗೆಳತಿಯನ್ನು
ಕಾಪಾಡುವಾಸೆಯಿಂದ ಹೂವು ತೋರೀತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಮೊದಲು
ಮಾವಿನ ಹೂಗುಚ್ಛವನ್ನು ಮುರಿಯುತ್ತಾರೆ.

(ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ) - ಸೀತೆಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳ
ಚೆಲುವನ್ನು ಹೋಲುವುದರಿಂದ ಈ ವಸಂತದ ಶೋಭೆಯು
ಎರಡುಪಟ್ಟು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ -

ಲಾವಣ್ಯದರ್ಧವನು ಪೋಲುವ ಮಧೂಕವಿದೆ
ನೇತ್ರವುತ್ಪಲಕೆ ಸಮನಾಗಿರುವುದು
ಹಲ್ಲುಗಳು ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ ಜೊತೆಯಾಗೆ ತನುಗಂಧ
ಕೇಸರಕೆ ಕೆಳೆಯನೆಂದೆನಿಸಿರುವುದು
ವೈದೇಹಿಯಧರೋಷ್ಯ ಪಾಟಲದ ಸೊಬಗಿಂಗೆ
ಸರಿಸಾಟಿ ವರ್ಣದಲಿ ತಾನೆನ್ನಲು
ಚಿತ್ರತರದಾಟಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳನಲೆ ಚೈತ್ರ
ಹೊಂದಿ ವಲ್ಲಭ ಮತ್ತೆ ದುರ್ಲಭನಲಾ

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಇವನು ಉತ್ಕಂಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಧುರಂಧರ.

ರಾವಣ:

(ಉತ್ಕಂಠೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತ)

ಎಲೆ ಗ್ರೀಷ್ಮ, ಉತ್ಕಂಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಈ ವಸಂತನ ದಮನ
ಮಾಡು.

(ಸಂತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ವರ್ಷವೆ, ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿ ಗ್ರೀಷ್ಮವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು.

(ಉತ್ಕಂಠಿತನಾಗಿ)

ಶರದನೆ, ವರ್ಷದ ಆಟೋಪವನ್ನು ತಡೆ.

(ಮತ್ತೆ ತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತ)

ಹೇಮಂತ ಶಿಶಿರರೆ ನೀವು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಶರದನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಮಹಾರಾಜ, ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ರತ್ನಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಮಕರಂದಯುಕ್ತವಾದ ಚಂದನದ ಬಿಂದುಗಳ ಲೇಪನವಿದೆ; ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತ ಬೀಸಣಿಗೆಯಿದೆ; ಕನಕಕದಲಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಸೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕಸ್ತೂರೀಮೃಗಗಳ ನಾಭಿಕೋಶದ ಸುಗಂಧದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ ಸುವಾಸಿತವಾಗಿವೆ. ಇದು ಜಾನಕಿಯ ವಿರಹತಾಪವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ರಾವಣ: ನೀನು ಬಯಸಿದಂತೆ ಆಗಲಿ. (ಸಖೇದದಿಂದ)

ಬಳಲಿರುವ ಮುಖವೊಂದು ಬಾಡಿರುವುದಿನ್ನೊಂದು
ಜೋತು ಬಿದ್ದಿಹುದೊಂದು ನಡುಗುತಿಹುದಿನ್ನೊಂದು
ಆಕಳಿಸುದಿನ್ನೊಂದು ಅಳುತಿಹುದು ಮತ್ತೊಂದು
ಮೌನವಾಗಿಹುದೊಂದು ಧ್ಯಾನಪರ ಮಗದೊಂದು
ಘನಪುಳಕವೊಂದರಲಿ ನೀರು ಮತ್ತೊಂದರಲಿ
ಹತ್ತುಮುಖಿಗಳು ಹತ್ತು ತೆರನಾದವಿಂದಿಲ್ಲಿ
ಜಾನಕಿಯ ದುರ್ವಿನಯದಿಂದ ಹಾ ಹೇಗೆ ತಾಳರಲಿ

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಕಾಮದೇವನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ. (ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಮಹಾರಾಜ, ಇದು ರತ್ನಖಚಿತ ಪಲ್ಲಂಗ; ಆಸೀನರಾಗಬೇಕು.

ರಾವಣ: (ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಕ್ರೋಧದಿಂದ) - ಬಿಡು ನನ್ನ ಹೊಡೆ ಅವಳಿಗೆ. (ಅವಜ್ಜೆಯಿಂದ) ಅಥವಾ ಹೊಡೆಯದಿರು ನನಗೂ ಅವಳಿಗೂ. (ಅನುಕಂಪೆಯಿಂದ) ಅಥವಾ ಅವಳಿಗತ್ತಿದ ಶರದಲೇ ಹೊಡೆವುದೆನಗೂ. (ಅನುರಾಗದಿಂದ) ಅಥವಾ

ಎಲವೊ ಮನ್ನಥ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸು ಸಕಲಾಯುಧವ
ಏಕಕಾಲದೊಳುಭಯರನು ಪ್ರಹರಿಸು.
ಆದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜಾನಕಿಯಲ್ಲಿ
ಪ್ರೇಮವುದಿಸಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಭದ್ರೆ, ಶಿಶಿರೋಪಚಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬರಲಿ. ದೇವ, ದೇವತೆಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಶಿರೋಪಚಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬಂದಿವೆಯೆಂದು ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮಗೆ ಅಭೀಷ್ಟವಾದುದು ಯಾವುದು?

ರಾವಣ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ)
ಹಿಡಿಯಲಿ ಜಲಕುಂಭವ ಕರದಲಿ ಮಂದರವನಿತೆ
ಕರವಿಡಿಯಲಿ ಹಿಮಕಣವನು ಹಿಮವಂತನ ಪ್ರೀತೆ
ಮಲಯನ ಸತಿಯಲ್ಲಿಡು ಚಂದನ ಮಿಶ್ರಿತ ಜಲವ
ನೇಪಾಲನಪ್ರಿಯೆ ಬೀಸಲಿ ಪಿಡಿಯುತ ಚಾಮರವ

(ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಸಾಕು, ನಿಲ್ಲಿಸಿ. ನೀವೆಲ್ಲ ಪರ್ವತಸ್ತ್ರೀಯರು. ನಿಮ್ಮ ಅಂಗಸಾಮೀಪ್ಯದಿಂದ ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. (ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನೋಡಿ)

ಯಾರ ಜನ್ಮವು ಪ್ರಚಂಡ ಮಾರ್ತಾಂಡ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಂದಾಯಿತೋ ಮತ್ತು ಮನ್ಮಥಾರಿಯಾದ ಚಂಡೀಶನಿಂದಾಯಿತೋ ಅವರೆಲ್ಲ ದೂರದಲ್ಲಿರಲಿ. ಯಾರು ಅಮೃತ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರರೊಂದಿಗೆ ಕ್ಷೀರಸಾಗರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದರೋ ಆ ಅಪ್ಸರೆಯರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿ.

ಅನಂತರ -

ರಂಭೆಯು ರಂಭಾದಲಗಳಿಂದ ಗಾಳಿ ಹಾಕಲಿ; ಹಾರೆಯು ತಾಪಶಾಂತಿಗೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಲಿ; ಚಂದ್ರನಂತೆ ಚಂದದ ತಾರೆಯು ಚಂದನವನ್ನು ಲೇಪಿಸಲಿ; ಕಳತ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಮೆತ್ತಗಿನ ಪ್ರಮ್ಲೇಚೆಯು ಕಮಲದ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಹೊದಿಸಿ ನನ್ನ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ; ಅಂಜುದೆಯು ತಾಲವೃತ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿ; ಮೇನಕೆಯು ನನ್ನೆದೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರಲಿ; ಮತ್ತಾರೂ ಬೇಡ.

(ಮತ್ತೆ ತಾಪಗೊಂಡು) ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಿಯತಮರನ್ನು ನಾನು ಗೆದ್ದುದರಿಂದ ವಿರಹತಾಪ ನಿಮಗೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಾಮೀಪ್ಯವೂ ತಾಪದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಉಪಚಾರದಿಂದೇನು? (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ)

ರತಿಯು ದೂರಹೋಗಲಿ; ಅವಳಿಗೆ ಅಂಗೋಪಚಾರ ಕ್ರಿಯೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಚಂಡಿಯು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಗಾಳಿ ಹಾಕಲಿ. ಕಮಲವನ್ನು ದೂರವಿಡಿ; ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯ. ಸಮುದ್ರನು ತನ್ನ ಮಡದಿಯರಾದ ನದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರಲಿ.

(ಹರ್ಷದಿಂದ ನೋಡಿ)

ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿಯೆ ಕಾಲುಗಳನೊತ್ತು ಬಾ;
ಮುರಲೆ ಕೈಯಿರಿಸು ಎದೆಮೇಲೆ
ಕಾವೇರಿ ಕಮಲಮಾಲೆಯ ಹರಡು;
ನರ್ಮದೆಯೆ ಬೀಸು ಗಾಳಿಯನು;
ಗೋದಾವರಿಯೆ ನೀ ನೀಡು ಚಂದನರಸವು;
ತಾಪಿ ತಾಪಶಮನಕೆ ಸೃಜಿಸು ಯಂತ್ರವಾರಿಯನು
ವಿರಹದಲಿ ಲಂಕೇಶ ಬೇಯುತಿಹನು
(ಮತ್ತೆ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಮದನ ತಾಪ ಪೀಡಿತನಾದ ನನ್ನ ಸಂಗದಿಂದ ಇವರೂ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಪ್ರಭಂಜನಿಕೆ, ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಸಲಿಗೆ

ತಲೆಗೆರಿದ ಕಾರಣ ಇವರು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಕಿಂಕರರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡು -

ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಒಂದೆಡೆಯೂ ಬಿಡದೆ ಬಲವಾಗಿ ಬಡಿಯಿರಿ;
ಮಲಯಮಾರುತನನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿರಿ;
ರಾಗರಾಜನಾದ ಪಂಚಮನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಿರಿ; ಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ
ಮೇಲಿಟ್ಟು ಕುಟ್ಟಿ ಪುಡಿ ಮಾಡಿರಿ.

(ಬಾಗಿಲ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದೀರಿ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ವಾರುಣಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರಸ್ವತಿಯರು.

ರಾವಣ: (ಅವಜ್ಜೆಯಿಂದ)

ವಾರುಣಿಯೆ ದೂರ ನಡೆ;
ವಿರಹಿಗಳಲ್ಲಿಯದು ರತ್ನಗಳ ಬಯಕೆ?
ಹಾಲ್ಗಡಲ ಕನ್ನೆಯಾಗಿರಲೇನು ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿ?
ಅಗ್ನಿಪತ್ನಿಯ ತೆರದಿ ದಾಹಕುಶಲೆ.
ಸರಸತಿಯೆ ವಾಚಾಲೆ ನೀ ನಡೆ ಮನೆಗೆ;
ವಾಕ್ಯಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಸಮಯವಲ್ಲ.
ಸೀತೆಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಹೊರತು ಇಂದೆನೆಗೆ
ಸತ್ಯಕೂ ಬೇರೆಲ್ಲ ಮನವಿಲ್ಲ.

(ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಗತ) ಆದರೂ ಹೀಗಿದೆ (ಪ್ರಕಾಶ) ದುಷ್ಟ
ದೇವತೆಗಳೆ, ಶಿಶಿರೋಪಚಾರಕ್ಕೆ ಆದೇಶ ನೀಡಿದರೂ
ಉಷ್ಣೋಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲವೆ? ಸ್ವಭಾವತಃ ಕೋಧಿಯಾದ
ದಶಕಂಠನನ್ನು ಮರೆತಿರಾ? (ಯೋಚಿಸಿ) ಅಥವಾ ನನ್ನ
ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಇವರು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲವೆ? ಅವರ ಬಗೆಗೆ
ಕಠಿಣವಾಕ್ಯಗಳೇಕೆ? (ಜಲಾರ್ದ್ರತೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಚಂದ್ರ, ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿನ ಆದ್ರ್ವತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸು; ಅದು ನನ್ನ ದೇಹಾಗ್ನಿಯಿಂದ
ಸುಡುತ್ತಿದೆ. (ಸ್ನಾನವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಕ್ಷೀರಸಾಗರ, ಮದನಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಹಾಲು
ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. (ಕಮಲೋಪಚಾರವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಸ್ವರ್ಣಕಮಲ,
ತಾಪವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಲು ನೀನು ಹಾಕಿದ ಮಾಲೆಯು ಸುಟ್ಟು
ಕರಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ. (ಹಿಮಪಾತವನ್ನನುಭವಿಸಿ) ಹಿಮವಂತ, ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಹಿಮಪಾತದ ಪ್ರಭಾವವು ಕಮಲಗಳ ಮೇಲಾದುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಅಯ್ಯೋ! ಕಾಮನು ವಾಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿದೆ. ಈಗ
ಸುಂದರವಾದುದೂ ಉದ್ದೇಗಕಾರಿಯಾಗಿದೆ; ಶೀತವು ಉಷ್ಣವಾಗಿದೆ.

ರಾವಣ:

(ಅಭ್ಯರ್ಥನೆ ಅವಜ್ಞೆಗಳೊಂದಿಗೆ) -

ಆದಿಶೇಷ, ನಿನ್ನ ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಗಳಿಂದ ಚೈತ್ರವಾಯುವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು. ರಾಹುವೆ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳ್ಳಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ನೆಕ್ಕಿಬಿಡು; ಅದರಿಂದ ಅರಳಿದ ನೈದಿಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಮುದುಡಿ ಹೋಗಲಿ. ಶಿವನೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ - ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಅರ್ಧಮಾತ್ರ ಸುಟ್ಟ ನೀನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಟ್ಟುಬಿಡು.

(ಯೋಚಿಸಿ) ಇದೇನು? ನಾನು ತಾಪದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವರು ನನ್ನ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ -

ವಾಯು, ತಡಮಾಡಬೇಡ ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡು. ರಾವಣನಲ್ಲಿ ಕುಟಲತೆಯೇ? ವರುಣ, ಕಣ್ಣೀರ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡು; ಇದು ನಿನ್ನದೇ ಆಟ. ಅಗ್ನಿ, ಉರಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡು; ಜಗತ್ತಿನ ದಾಹಕ ಶಕ್ತಿಯು ನೀನಲ್ಲವೆ? ವಸಂತ, ಹಿಂದಿರುಗು; ಅದರಿಂದ ಮನ್ಮಥನು ಆಯುಧಹೀನನಾಗಲಿ.

(ಸ್ವಗತ) ಹಾಗಾದರೆ ತಾಪಶಾಂತಿಗೆ ಉಪಾಯವಾದರೂ ಯಾವುದು?

(ಯೋಚಿಸಿ) ಇದು ಆದೀತು -

ಎಲೈ ಸಂವರ್ತ, ಆಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮಳೆಗರೆದು ನನ್ನನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸು. ಕಲ್ಪಾಂತ ಮಾರುತಗಳೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬೀಸಣಿಗೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ. ಹಿಮಗಿರಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಕೆಳಭಾಗವನ್ನು ಕಳಚಿಹಾಕಿ ಕ್ರೀಡಾವಾಪಿಯಾಗು. ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಲಂಕೆಯೊಡೆಯನ ಮದನತಾಪವು ಶಮನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(ವಿಶೇಷತಾಪದಿಂದ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ) ಅಲ್ಲದೆ -

ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಕಾಂತಿಯ ದಾರವಾಗಿಸುತ
ತಾರೆ ಬಿಂಬದ ಮುತ್ತುಗಳನಳವಡಿಸಿ ಪೋಣಿಸುತ
ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಾಪಗೊಂಡಿಹ ರಾವಣೇಶ್ವರಗೆ
ಮಾಲೆ ನೂತನ ಮಾರ್ಗವೆನಿಸೆ ವಿಲಾಸವರ್ಧನೆಗೆ

ಅಥವಾ ಈ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಮಣಿಮಾಲೆಯಿಂದೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ -

ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಂಡಿದರೆ ಅಮೃತರಸ ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮದನತಾಪದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಲೇಪಿಸು. ರಾವಣನು ತನ್ನ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ತಾನೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

ಮಹಾರಾಜರಾದ ತಾವು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ಬಡಪಾಯಿ ಚಂದ್ರನ ಗತಿಯೇನು?

ರಾವಣ: ಅಥವಾ ಸೀತೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? (ಚಂದ್ರನ ಕುರಿತು ಕರುಣೆಯಿಂದ)

ಎಲೈ ಚಂದ್ರ ಪಾದಪರ್ಯಂತ ಸೇವಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಡು; ಅಮೃತರಸಕ್ಕೆ ನೀನು ಪಾತ್ರೆಯಾಗಿರುವೆ. ಆದರೆ ಲಂಕೇಶ್ವರನು ಪ್ರೇಮವೆಂಬ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮುಖಗಳ ಸಾಲನ್ನು ಸ್ವರ್ತಿಸಿದ ನಿಟ್ಟುಸುರು ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲವನ್ನೂ ಸಂತಪ್ತಗೊಳಿಸಿತು.

(ಕಾಮವೇದನೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಎಲವೊ ಕಾಮನೆ ಎನ್ನಮೇಲೂ ನಿನ್ನ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗವೇ?
ಅಮರದಲ್ಲಣನಿವನು ರಾವಣ ಮೂಢ ನಿನಗದು ತಿಳಿಯದೆ?
ಅಥವಾ ಇದುವೆ ಪಕ್ಷಪಾತವೊ ದಾಶರಥಿಯಲಿ ನಿನ್ನದು?
ಅದಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವು ಚಂದ್ರಹಾಸವು ನೋಡಿದು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ವಿಟಜನರ ಮಾನಸನಿವಾಸಿ; ವಿಭ್ರಮದ ಷಡ್ಗುಣಯುಕ್ತ; ಸುರಾಪಾನದ ಮತ್ತಿಗೆ ಸೊಗಸು ತರುವವ ಈ ಪಂಚಬಾಣ. ಅವನನ್ನು ಕೊಂದ ಮೇಲೆ ಸುರತವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ಸರಿ.

ರಾವಣ: (ನೀರಸವಾಗಿ ನಕ್ಕು) ಮನ್ಮಥ, ನಾನೆಷ್ಟು ತಡದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಅರಿವಾಯಿತು -

ಅಂಗರಹಿತನೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ರಾವಣ
ಎನ ಗೈವ ಚಂದ್ರಹಾಸ ಕಾಣದೆಂಬ ಕಾರಣ

ರಾವಣನು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆ?
(ಯೋಚಿಸಿ) ಅಥವಾ ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಬಡಪಾಯಿಯು ಸೊಕ್ಕಿದ್ದಾನಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿ ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಎದ್ದು) -

ಪಾಕಶಾಸನ (ಇಂದ್ರ), ಮೋಡಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸು. ಕಾರ್ತಿಕೇಯ, ನಿನ್ನ ನವಿಲು ದೂರ ಹೋಗಲಿ. ಶಕ್ರ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಿಂಚುಗಳು ಮಿಂಚದಿರಲಿ. ವಿರಹಿಯಾದ ಲಂಕೇಶ್ವರ ಮಳೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಇವರು ಯಾರು?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಮಹಾರಾಜ, ಸೇವೆಗೆಂದು ಬಂದ ಭುಜಂಗಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ.

ರಾವಣ: ಪನ್ನಗಳಿಗೆ, ರೋಷವಿಷ್ವರೂಪ ನಿಮ್ಮದು. ಆದರೆ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಜಡೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರೂಪ ಅನುಕರಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ವರೂಪಿಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕೃಪಾಣವು ಅವಸರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ವೇಣಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ನಿಮಗೆ ತಲೆಗಳು ಬಾಗುತ್ತಿವೆ.

(ನಡೆದು ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಇದು ಲೀಲಾ ಕಮಲವೇನು? -

ಹೊಸ ಮರಕತದ ಪಾತ್ರೆಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಎಲೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಕಮಲಿನಿಯೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ; ಕಣ್ಣುಂಬ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ತೋಳಬಳ್ಳಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಪ್ರಿಯೆಯ ಸ್ತನಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಿಲ್ಲಿದೆ.

(ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ) ಅಹಾ, ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಮಾನವೆನಿಸಿದ ಹಂಸಗಳು ಇವು. ಸೀತೆಯ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತಿವೆ. (ಆಕ್ಷೇಪದೊಂದಿಗೆ) ಆ ಹಾಲು ನೀರುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸೀತೆರುವ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಂಸಗಳೆ, ನೀವು ಕಳ್ಳತನಕ್ಕಿಳಿಯಬಹುದೆ? (ಯೋಚಿಸಿ) ಇರಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ -

ಹೇ ಪಿತಾಮಹ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸು ಹಂಸಗಳ ನೀನು
ಕದ್ದುಕೊಂಡಿವೆ ಹರಿಣನೇತ್ರೆಯ ನಡೆಯ ಸೊಬಗನ್ನು
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಸೂಚಿಸುದು ಗೈವುದದೇನ ನಾ ಮುಂದೆ
ದಂಡವಿಧಿಯನು ಮೊದಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದಾತ ನೀ ಹಿಂದೆ

(ನೋಡಿ) ಇದೇನು? ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟವಲ್ಲ! ಬಹುಶಃ ನನ್ನ ಭಯದಿಂದ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಕದಿಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತಿದೆ. ನಾನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಒಮ್ಮೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವನು ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡರೆ ಅವನನ್ನು ಸಜ್ಜನನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ) ಎಲಾ ಇಂದ್ರ, ನನ್ನ ಎದುರೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುತ್ತಿರುವೆಯೇನು? ಇವಳು ಮುನಿ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲೈಯಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಹಾಸ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ಹೋಗು. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಎದುರು ನಿಂತು) ಮಹಾರಾಜ, ಇಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಸೀತೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?

ರಾವಣ: (ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ) ಅಯ್ಯೋ, ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ಮೋಸಹೋದೆ. ಇದು ಕಮಲಸರೋವರ; ಇಂದ್ರನಲ್ಲ. ಇದು ಜಲದಲ್ಲಿನ ಚಂದ್ರನ ಬಿಂಬ; ಸೀತೆಯಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಇವನ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತೇನೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಮಹಾರಾಜ ದಶಕಂಧರನು ಈ ಕಡೆ ನೋಡಬೇಕು.

ರಾವಣ: (ಆಕ್ಷೇಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ) ಆ ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಪ್ರಿಯತಮೆಯನ್ನು ಪಾತಾಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿವೆ. ಗರುಡ, ಗರುಡ ಇವುಗಳನ್ನು ತಡೆ. ರಾವಣನಾದ ನನಗೂ ಸಹಾಯ ಬೇಕೆ? ಇವುಗಳನ್ನು ನಾನೇ ಓಡಿಸುತ್ತೇನೆ. (ನಡೆಯಲಾ ರಂಭಿಸುವನು)

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು) ಇಲ್ಲಿ ಪನ್ನಗಗಳಿಲ್ಲ? ಜಾನಕಿಯೆಲ್ಲಿ?
ರಾವಣ: (ನೋಡಿ) ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ -

ಇದು ನೀರಿನ ಸುಳಿ; ನಾಗಗಳ ನಿವಾಸವಾದ ವಿತಲವಲ್ಲ. ಇವು ತರಂಗ ಭಂಗಗಳು; ಸರ್ಪಗಳಲ್ಲ. ಇದು ಭೃಂಗಗಳ ಸಾಲು; ಮುಂಗುರುಳಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕನಕಮಲವರಳಿದೆ; ಸೀತೆಯ ಮುಖವಲ್ಲ.

(ಆಲೋಚಿಸಿ) ಹಾಗಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲದಾವರೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕ್ರೇಡಿಸುವ ಆನೆ, ಜಿಂಕೆ, ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀಲೋದ್ಯಾನವಿದೆ. ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡೋಣ. (ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ನೋಡಿ)

ಚಂಚಲನೋಟದ ಸಾರಂಗ, ಮಧುರಕಂಠದ ಕೋಗಿಲೆ, ಸುಗಂಧ ಸ್ಮಿತಗಳ ಸರೋಜ ವಿಭ್ರಮಗಮನದ ದಿವ್ಯಗಜಗಳೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ಯಾರ ಶಿಷ್ಯರೂ ಆ ನಿಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಿ.

(ನೋಡಿ) ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮರೆತಿವೆ. ಐರಾವತವೊಂದು ಮದಮತ್ತವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿದೆ - ಇವನು ಪ್ರಿಯತಮೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದನೆನ್ನುವಂತಿದೆ. ಸರಿ. ಇವನನ್ನೇ ಕೇಳೋಣ -

ಕುಂಭಸ್ಥಳದಿ ಕುಚದ ಸೊಬಗ ಸೊಂಡಿಲಲ್ಲಿ ತೊಡೆಯ ಚೆಲುವ
ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿಯವಳ ಬೆಡಗ ದಂತದಲಿ ಕಪೋಲಕಾಂತಿಯ
ಕದ್ದೆ ನೀನು ದಿವ್ಯಗಜವೆ ಮಂದಗಮನೆಯಿಂದಲಿವನು
ತೋರಲವಳ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಬಿಡುವೆ ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗೈದ ಚೌರ್ಯವ

(ನೋಡಿ) ಏನು? ನನ್ನನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಭ್ರಮುವಿನಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಐರಾವತನು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. (ಆಕ್ಷೇಪದಿಂದ) ಅಯ್ಯಾ, ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯ ಸಿಂಹಕಿಶೋರ, ಇವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡು. (ಯೋಚಿಸಿ) ಅಥವಾ ಇವನಿಗೆ ಈಗಾಗಲೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ -

ಈ ಐರಾವತದ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬಿಗಿದು ಕಾಲಿಗೆ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದು ತಂದು ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಮತ್ತಾವ ದಂಡನೆ ಯಾಕೆ?

(ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನೋಡಿ) ಅಹಾ, ಇದೇನು? ಪರ್ವ ದಿನವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅದ್ಭುತವೇ ಸರಿ...

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಮಹಾರಾಜ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವು ಆಯಿತೆಂದರೆ ಸರಿಯಲ್ಲ.

ರಾವಣ:

ಪ್ರಭಂಜನಿಕೆ ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. (ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ)

ಬೆಣ್ಣೆಗಿಂತಲು ಬಿಳಿಯ ಕಾಂತಿಯಿದು; ಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲ
ನೀಲಕುವಲಯದಂಥ ಕಂಗಳವು; ಕಲಂಕವಲ್ಲ
ಸರಲ ಭುಜಂಗದ ತೆರನ ವೇಣಿಯಿದು; ರಾಹುವಲ್ಲ
ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಮುಖವಿದುವೆ; ಚಂದ್ರನಲ್ಲ

(ಯೋಚಿಸಿ) ಸೀತೆಯ ಮುಖಚಂದ್ರವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿದೆ? (ವಿಮರ್ಶಿಸಿ)
ತಿಳಿಯಿತು. ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ
ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. (ಬೇರಡೆ ನೋಡಿ) ಓಹ್, ಇದು ವಿಲಾಸ
ಮೃಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವಾದ ಸಮೀರಸಾರಂಗ. (ಚಿಂತಿಸಿ) ಇದು
ಜಾನಕಿಯ ನೋಟದ ಚೆಲುವನ್ನು ಕದ್ದಿದೆಯೇನು?

ಮಾರುತನೆ ನಿನ್ನ ಮೃಗ ಕದ್ದಿರುವುದವಳ ನೋಟವನು
ಭೃತ್ಯನಪರಾಧಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹನಹ ತಿಳಿ ನೀತಿಯನ್ನು

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಸರ್ಪರಾಜ ವಾಸುಕಿ, ಇವನನ್ನು ಎಳೆದು
ಮುಕ್ಕಳಿಸು. ಅಥವಾ ಇವನಂತೆ ಚಂದ್ರನೂ ಅಪರಾಧಿಯಲ್ಲವೆ?
ಅವನನ್ನೂ ಗದರಿಸಬೇಕು -

ರಜನೀಶ, ಬಿಡು ನಿನ್ನ ಮೃಗಲಾಂಛನವ
ಪ್ರಿಯೆಯ ನೋಟವ ಕದ್ದದಕೆ ವಧಿಸಬೇಕದನು
ಧರಿಸದಿರು ನೀನು ಮತ್ತಾ ಚಿಹ್ನವ
ಮೂಢ, ದಶಕಂಠನಿಲ್ಲಿರುವ ಕಾಣದೇನು?

ರಾಹು, ರಾಹು ಮೃಗಲಾಂಛನನಾದ ಈ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

ಲೀಲಾಕಮಲವನದಂತೆ ವಿಕಸಿತ ವರ್ಣದ ಚಂದ್ರ ಬೆಳೆದ
ಕರ್ಪೂರದಂತೆ ಬೆಳ್ಳೆಗಿನವನು. ಇವನೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೋಪಗೊಂಡ
ನಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯು ರಮಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?

ರಾವಣ:

ಪ್ರಭಂಜನಿಕೆ, ಸರಿ. ಇವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಇವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತೇನೆ -

ಎಲೈ ಚಂದ್ರ ರಾವಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸು. ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಹಾಗೆ
ಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ಗುಣವು ದುಷ್ಟಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈಥಿಲಿಯ ನೋಟವನ್ನು
ಅಪಹರಿಸಿದ ದೋಷವು ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಿನ್ನ ಬಿಂಬವು
ಕಲಂಕರಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಜಾನಕಿ, ಜಾನಕಿ ನಿನಗೆ ನಾನು ಅಪಕಾರ
ಮಾಡಿದೆನೆ? ಹೀಗೇಕೆ ಅವಗುಂಠನವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿರುವೆ? ಅಥವಾ

ಒಳಗೆ ಸಂತಸದ ಸವಿಯ ಬಯಕೆಯಿದ್ದರೂ ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಂಗಳೆ ಯರು ಕೋಪವನ್ನು ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಇವಳನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. (ನಮಿಸುವನು)

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಜಾನಕಿಯೆಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?

ರಾವಣ: ಇವಳು ಇವಳು...

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?

ರಾವಣ: (ಕೈಯಲುಗಿಸುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ ನಾನು ಸತ್ತೆ -

ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆವರಣದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೋ ಬಳ್ಳಿ ಇದು; ಕುಸುಮಗಳ ಪರಿಮಳಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ ದುಂಬಿಗಳ ಹಿಂಡು. ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಎಲೆಗಳ ಹಸಿರು ತುಂಬಿದೆ. ನೀಲವಸ್ತ್ರದ ಅವಗುಂಠನ ಧರಿಸಿದ ಜಾನಕಿಯಲ್ಲ.

(ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ) ಇವು ಚಕೋರಪಕ್ಷಿಗಳು. ಅಹಾ! ಅನ್ಯ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಆಚರಣೆ ಇವುಗಳದು. ಇವು ಬೆಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. (ಅವುಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ) -

ಚಕೋರಗಳೆ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಕುತ್ತಿಗೆಯ
ಬಾಯ್ಬೆರೆದು ಕುಡಿದು ಬಿಡಿ
ಚಂದ್ರಮನ ಸ್ವಚ್ಛ ನಿರ್ಮುಕ್ತ ಕಾಂತಿಗಳ
ಆಗಲಿ ಬಿಡಿ ಹರಿಣಲಾಂಛನ ತೇಜೋವಿಹೀನ
ಆಗಲಾದರು ಬದುಕಿಯಾರು ವಿರಹಿಜನ

ಧೂ ದರಿದ್ರ ಪಕ್ಷಿಗಳೆ -

ಕಾಮದೇವನ ಚರಿತವಿಭ್ರಮ ಸಂವಿಧಾನವನು
ಕಂಡಿಲ್ಲ ನೀವಾ ಜಾನಕಿಯ ಮೊಗದಂದಚಂದವನು
ಕಾಂತಿಸಂಪದಸೇವನೆಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನಿಮಗೊದಗಿ
ಚಂದ್ರಿಕಾ ಪಾನದಲಿ ಹರುಷವು ದೊರೆವುದೇ ನಿಮಗೆ

(ಮೂಗು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಅವಗುಂಠನವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತ ಬಂದು ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಳು) ಅಣ್ಣಾ, ನೋಡು. ತಕ್ಷಕನ ಹೆಡೆಯ ಮೇಲಿನ ರತ್ನವನ್ನು ಕಿತ್ತಂತೆ, ವಡವಾನಲನ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಲಕಿದಂತೆ ರಾವಣನ ತಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ದೌರ್ಜನ್ಯ ನಡೆದಿದೆ.

ರಾವಣ: (ಅವಗುಂಠನವನ್ನು ಸರಿಸಿ, ಕೋಪದಿಂದ)

ಯಾವ ವೀರನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಗೊಂಡ ಇಂದ್ರನ ಮಡದಿಯಾದ ಶಚಿಗೂ ಪತಿಭಿಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನೋ ಅಂಥವನು ವೈದೇಹಿಯು ನೀಡಿದ ಶೌರ್ಯವ್ರತದಲ್ಲಿ ಮದನನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದನೆಂದು ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ

ಅವಜ್ಞಿಯುಂಟಾದರೇನು? ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದವನಿಗೆ ಐರಾವತದ ಮದಜಲಸ್ರಾವವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಈ ನನ್ನ ಚಂದ್ರಹಾಸವೂ ನೆನಪಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ?

ಆದ್ದರಿಂದ ತಂಗಿ, ಹೇಳು.

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: (ಸ್ವಗತ) ರಘುಕುಲದ ರಾಜಧಾನಿಯ ಸಮೀಪ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಬಳಿಗೆ ಅಭಿಸಾರಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅವರು ಬಯಸದಿದ್ದರೂ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲು ಹೋಗಿ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಅಣ್ಣ, ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನೆಂಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: (ಸ್ವಗತ) ಇದ್ದಾನೆ ಸೀತೆಯ ಪತಿ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಅವನಿಂದೇನು?

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಅವನಿಗೊಬ್ಬಳು ಲೋಕಸುಂದರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆಂಬ ಮಡದಿಯಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾವಣ: (ಸ್ವಗತ) ತ್ರಿಲೋಕಸುಂದರಿಯನ್ನುವ ಬದಲು ಲೋಕಸುಂದರಿಯನ್ನುತ್ತಾಳೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಅದರಿಂದೇನು?

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಅವಳು ಲಂಕೇಶ್ವರನಿಗೆ ತಕ್ಕವಳೆಂದು ಅಪಹರಿಸಲು ಹೊರಟೆ. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಲಿಕವ್ರತಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ರಾವಣ: (ಸ್ವಗತ) ದಾಶರಥಿಯ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳು ದೊರೆತಂತಾಯಿತು. ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಶೂರ್ಪಣಖೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ತಂಗಿ, ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ಅವನು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ -

ಚಂಡೀಶನುಚ್ಚಂಡ ದಾಡೆಯೆಂಬ ಕರಗಸದಂತಿರುವುದೀ ಚಂದ್ರಹಾಸ. ಇದನ್ನೆತ್ತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ತೋಳುಗಳ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಕಡಿದುರುಳಿಸಿ ಉದರದಲಿ ಗರಗನೆ ತಿರುಗಿಸಿ ನರನಾಡಿಗಳನೆಲ್ಲ ಹರಿದೊಗೆದು ಚಟಚಟನೆ ತಲೆಯೊಡೆದು ಧರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲುವುದು ನೋಡಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರಕನ.

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಉನ್ನತದಶಾನನ'ವೆಂಬ ಐದನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಆರನೆಯ ಅಂಕ

(ಶೂರ್ಪಣಖೆ ಹಾಗೂ ಮಾಯಾಮಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಆರ್ಯ, ನಿನಗೆ ಮಾತಾಮಹ ಮಾಲ್ಯವಂತನ ಮಂತ್ರಣವು ಗೊತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಈ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಬದ್ಧವೈರವುಳ್ಳ ಶೂರ್ಪಣಖೆ ಹಾಗೂ ಕುಲಪುತ್ರನಾದ ಮಾಯಾಮಯರಿಬ್ಬರೇ ಸಮರ್ಥರೆಂದು ನೇಮಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ನಿಯೋಜಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾಯಾಮಯ: ಮಾನ್ಯ ಮಾಲ್ಯವಂತನ ಜಾಣತನವನ್ನು ಏನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ?

ನೀತಿತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಎರಡು - ಸಮಾನವಾದ ಕಾರ್ಯಯೋಗ ಹಾಗೂ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿ.

ನಡೆ. ಮಾಲ್ಯವಂತನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋಣ.

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಹಾಗೇ ಮಾಡೋಣ.

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ಮುಂದೆ ನೋಡಿ)

ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಆರ್ಯ ಮಾಲ್ಯವಂತ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ.

(ಮಾಲ್ಯವಂತನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು)

ಮಾಲ್ಯವಂತ: (ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಭಿನಯಿಸುತ್ತ) ಶೂರ್ಪಣಖೆಗಾದ ವಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಉತ್ತೇಜಿತನಾದ. ಆದರೂ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಕಡೆ ಹೋದ

ಚಾರರಿಗೆ ಆದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ ಅವರು || ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ
ವೈದೇಹಿಯ ಸಂದೇಶವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ -

ಕಳುಹಿಸಿದೆ ಯಂತ್ರದಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಮಮಾಕೃತಿಯ
ಪ್ರೇಮವನು ಪರಿಕಿಸಲು ಬಯಸಿ ನಾನು
ಬಲುಬೇಗ ಬರುವೆ ನಾ ದಶಕಂಠನೆಡೆಗಾಗಿ
ನಿಯತ ವಸತಿಯ ಗೃವೃತ್ತಲ್ಲಿರುವೆನು

(ಯೋಚಿಸಿ)

ಮಿಥ್ಯಾಸಂದೇಶದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದರೂ ತಂಗಿಗಾದ ಭಂಗವನ್ನು ಕಂಡು
ಹುಟ್ಟಿದ ಆವೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೀತಾಸಮಾಗಮದತ್ತ ಮನವಿತ್ತ ದಶಕಂಠ.
ಬೇರೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಮೆರೆಯುವುದು ಮನ್ನಥನ ಆಜ್ಞೆ.

(ಸ್ವತ್ತಿಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಕೈಕೇಯಿ-ದಶರಥರಿಗೇನಾಯಿತೆಂಬುದು
ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ.

(ಬಳಿಗೆ ಬಂದು)

ಮಾಯಾಮಯ: ಆರ್ಯನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ.

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಕಿರಿಯಜ್ಜನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ.

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಅಲ್ಲೇನು ಸುದ್ದಿ?

ಮಾಯಾಮಯ: ಆರ್ಯನು ಆದೇಶಿಸಿದಂತೆ.

ಮಾಲ್ಯವಂತ: (ಹರ್ಷದಿಂದ) ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಮಾಯಾಮಯ: ಅನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರಿಯನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಆ ಕೈಕೇಯಿಯ
ಜೊತೆಗೆ ದಶರಥನು ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದು ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ
ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಹೋದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ
ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ದಲದಂತೆ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣದ
ರಾಮನನ್ನು ವಂಚಿಸಲು ನಾನು ಮತ್ತು ಶೂರ್ಪಣಖೆಯರು
ಹೋದೆವು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳ ವಂದಿಯ ರೂಪ ಧರಿಸಿದ ರಾಕ್ಷಸನು
ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹಾಡಿದನು -

ರಣದ ಮಧ್ಯದಿ ದುರುಳದೈತ್ಯರ ನಿವಹವನು ನಿರ್ಮೂಲಿಸಿ
ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯ ಕುಡಿಯ ತಾನಭಿವರ್ಧಿಸಿ
ಸುರಪನರಸಿಯ ಮೊಗದ ಚಂದ್ರಗೆ ನಗೆಯ ತಿಂಗಳನಿತ್ತಿಹ
ಸತಿಯನೊಡಗೂಡುತ್ತ ದಶರಥ ನೃಪತಿ ನಗರಕೆ ಬರುತಿಹ

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಮುಂದೇನು?

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಘೋಷಗಳು
ಮೊಳಗತೊಡಗಿದವು; ಗಂಧರ್ವರ ಗಾಯನಕ್ಕೆ ನರ್ತಕಿಯರು

ನರ್ತಿಸತೊಡಗಿದರು; ನಗರದಲ್ಲಿ ಧ್ವಜ ಪತಾಕೆಗಳು ಹಾರಾಡತೊಡಗಿದವು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತೋರಣಗಳು ರಂಜಿಸಿದವು; ಬಾಗಿಲುಗಳ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ಮಾಲಿಕೆಗಳು ಶೋಭಿಸಿದವು; ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಕಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗೋಲಿಗಳು ಸೊಬಗೇರಿಸಿದವು. ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ಮಾಲ್ಯವಂತ:

ಮಾಯಾಮಯ: ಅನಂತರ ಮಾಯಾಕೈಕೇಯಿಯಾದ ಶೂರ್ಪಣಖೆ ಹಾಗೂ ಮಾಯಾದಶರಥನಾದ ಮಾಯಾಮಯರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ಮಂಥರೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯು ಬಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಮಾಲ್ಯವಂತ:

ಏನೆಂದು?

ಮಾಯಾಮಯ:

ಇದು -

ಮಹಾರಾಜ, ಗಗನಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ನೀನು ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನು ಈಗ ಇವಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ. ವರವು ಯಾವುದು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಂಥರೆಯು ಹೇಳಿದಳು -

ಮೊದಲನೆಯ ವರದಿಂದ ರಘುಗಳ ರಾಜ್ಯವು ನನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಸೇರಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ವರದಿಂದ ರಾಮನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನದಲ್ಲಿರಬೇಕು.

ಮಾಲ್ಯವಂತ:

(ಹರ್ಷದಿಂದ) ಮುಂದೇನು?

ಶೂರ್ಪಣಖೆ:

(ನಕ್ಕು) ಆಗ ಮಾಯಾಮಯನು ಎಷ್ಟು ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿ ರೋದಿಸಿದನೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ದಶರಥನಿಂದಲೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ರೋದಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಕರಗದಿದ್ದವನ ಹೃದಯವು ಕಲ್ಲಿನದಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮಾಲ್ಯವಂತ:

(ನಕ್ಕು) ಭದ್ರ, ಮಾಯಾಮಯ ನೀನೇ ಹೇಳು. ಕವಿಯ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಕೇಳೋಣ.

ಮಾಯಾಮಯ:

(ನಕ್ಕು)

ಆರ್ಯ ನಾನಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ ಒಂದೇಸವನೆ ಹರಿಸಿದೆ ಕಣ್ಣೀರ ಧಾರೆಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೆ ಬಲಗಡೆಗೆ ಧುಮುಕಿತ್ತು ದೇವಗಂಗೆಯ ತೆರದಿ ಎಡಗಡೆಗೆ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಯಮುನೆ ಸುರಿದಂತೆ

ಮಾಲ್ಯವಂತ:

ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಿಗೆ ಅಥವಾ ಚತುರನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದೇನು?

ಮಾಯಾಮಯ:

ಅನಂತರ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತಿನಂತೆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದೆ. ಅವನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧನಾದ.

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಅವನ ಪರಿವಾರವೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಜಾನಕಿಯರು ಮಾತ್ರ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದ.

ಮಾಯಾಮಯ: ಆರ್ಯ, ವೈರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠಪುರುಷರ ಉದಾತ್ತ ಚರಿತವು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೋಡು -

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೆ ಕ್ರೂರಕ್ರಮಗಳು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಸಹಜ
ಮತ್ತಲ್ಲಿ ಸೇರಿರೆ ಕಾರ್ಯಪರತೆಯು ಹೆಚ್ಚುವುದು ಕ್ರೌರ್ಯ
ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯೊ ಎಂಬ ತೆರದಲಿ ರಾಮ ಪೂರಟಿರಲು
ಶೋಕವಾವರಿಸಿತ್ತು ಎನ್ನೊಳು ನೀರು ಸುರಿಯಿತು ಕಣ್ಣೊಳು

ಹಾಗೆಯೇ ದಶಕಂಠಮಾತಾಮಹ,

ವನವಾಸಕಣಿಯಾಗಿ ಪಿತನಾಜ್ಞೆಯನು ಪೊತ್ತು
ನಿಜಗೃಹವ ಸುಖವೀವ ಬಂಧುಗಳ ತೊರೆವಾಗಲು
ರಾಮಮುಖವನು ಸೇರ್ದ ಸಿರಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿತ್ತು
ಶರದಿಂದ ಕಳೆಯಂತೆ ಪದ್ಮದಂತಾದಿನದೊಳು

ಶೂರ್ಪಣಖೆ: ಅವನನ್ನು ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ನಂತರ ನಾವು ನಿಜವಾದ ದಶರಥನು ಬರುವ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿ ಜನರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮುಂದೇನಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೆವು. ಅನಂತರ ಯಾರೊ ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿದರೆಂಬ ಗುಸುಗುಸು ಸುದ್ದಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಹರಡಿತು.

ಮಾಲ್ಯವಂತ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ಮಾಯಾಮಯ: ಅನಂತರ ವಾಮದೇವನೇ ಮೊದಲಾದವರು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ರಾಮನ ಪಾದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಡೆದರು. ಆದರೆ ರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ -

ಯಕ್ಷನೊ ರಾಕ್ಷಸನೊ ರಘುಕುಲೇಶನೊ ಯಾರೆ ಆಗಿರಲಿ, ಅವನು
ತಂದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೆ. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ವನದಲ್ಲಿ
ಹದಿನಾಲ್ಕು ವತ್ಸರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕಳೆದು ಭರತನಾಳುವ ನಾಡಿಗೆ
ಮರಳುತ್ತೇನೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮಾತಾಮಹನಿಗೇ ಗೊತ್ತು.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕ

(ಅನಂತರ ಸಾರಥಿಯಾದ ಮಾತಲಿಯೊಂದಿಗೆ ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯರು ರಥಾರೂಢರಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

- ದಶರಥ:** ಆರ್ಯ ಮಾತಲಿ, ಅಯೋಧ್ಯೆ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರವಿದೆ?
- ಮಾತಲಿ:** ಸರಯೂನದಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ಭೂಮಂಡಲ ಪ್ರದೇಶವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದೇ ಅಯೋಧ್ಯೆ (ರಥದ ವೇಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾನೆ)
- ಕೈಕೇಯಿ:** ಸರಯುವೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಇದು ಮೊದಲು ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಅಮೃತದ ಗುಟುಕಾಗಿತ್ತು; ಈಗ ಹಾಲಾಹಲದ ತುತ್ತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಕಳವಳಗೊಂಡಿದೆ? ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮ, ಭರತ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಶತ್ರುಘ್ನ ಹಾಗೂ ಸೊಸೆಯಂದಿರಾದ ಸೀತೆ, ಮಾಂಡವಿ, ಊರ್ಮಿಳೆ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಕಳವಳವು ಹೋದೀತು.

ದಶರಥ, ಕೈಕೇಯಿ: ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಚೌಕಗಳು ದಣಿದಂತಿವೆ; ವೈತಾಲಿಕರ ಸ್ತುತಿಗೀತೆಗಳು ವಿಶ್ರಮಿಸಿವೆ; ಮುರಜಗಳ ಮೊಳಗಿಲ್ಲ; ಹಾಡುಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ; ಅಧ್ಯಯನ ನಿಂತಿದೆ; ಕವಿಗಳು ಸಮಸ್ಯಾಪೂರ್ತಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ವಿಧ್ವಾಂಸರ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ. ಇದೇಕೆ ಅಯೋಧ್ಯೆ ಮೌನವ್ರತ ಧರಿಸಿದೆ? (ಇಳಿಯುವುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಮಾತಲಿ: ಮಹಾರಾಜ, ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು. ನಾನು ಮಹಾಬಲಶಾಲಿ ಯಾದ ಮಹೇಂದ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವನು)

ದಶರಥ: (ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ) ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದೀರಿ?
(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ) ನಾನು ಕಾಂಪಿಲ್ಯ ಸೌವಿದಲ್ಲ.

ದಶರಥ: ಸುಮಂತ್ರ, ವಾಮದೇವರನ್ನು ಕರೆ.
(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ವಾಮದೇವ: ಮಹಾರಾಜ ದಶರಥನಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ವಾಮದೇವನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

ದಶರಥ: (ಕೀಳಿಸದವನಂತೆ) ಪುರದಲ್ಲಿ ಮೌನವೇಕೆ?
ವಾಮದೇವ: (ಕಣ್ಣೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಗತ)

ವಾಣಿ, ನೀನೇಕೆ ಕುಳಿತಿರುವೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಾ ಬೇಗ ಹೊರಗೆ
(ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು)
ದೇವ ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊ ಎದೆಯ ಒಣಸಿಡಿಲು ಬಡಿಯಲಿದೆ.

(ದಂಪತಿಯರು ಕಳವಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ)

ದೇವ ನಿನ್ನಯ ರೂಪಧಾರಿಯಷ್ಟನೆಯಂತೆ
ಕಾವಿಬಟ್ಟಿಯನುಟ್ಟು ಜಟಿಧರಿಸಿ ಧನುವಿಡಿದು
ಶ್ರೀವನಿತೆ ಸೌಮಿತ್ರಿಯೊಡಗೂಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನಾರಾಮವನು ಸೇರ್ದನು

(ಇಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಛಿತರಾಗುವರು)

ವಾಮದೇವ: ಮಹಾರಾಜ, ಸಂತೈಸಿಕೊ, ಸಂತೈಸಿಕೊ. ದೇವಿ ಕೈಕೇಯಿ
ಸಮಾಧಾನಹೊಂದು. ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದು.

ದಶರಥ: ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ?

ವಾಮದೇವ: ಕೇಕಯ ರಾಜಕುಲಕ್ಕೆ ಅಪಯಶದ ಧೂಲಿಯು ಕವಿಯಲೆಂದು.

ಕೈಕೇಯಿ: ಮಗನಾದ ಭರತನ ದುರ್ನಡತೆಯ ಕಾರಣವಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಅಥವಾ
ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು ಅವನ ತಂದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ?

ವಾಮದೇವ: ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಚಂದ್ರನಿಂದ ಬಿಸಿಲು ಬಂದೀತೆ?

ದಶರಥ: ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳು. ಕಳವಳಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ವಾಮದೇವ: ಕೈಕೇಯಿಯು ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದಳು; ನೀನು ಕೊಟ್ಟಿ.

ದಶರಥ: ಏನೆಂದು?

ವಾಮದೇವ: ಭರತನು ಯುವರಾಜನಾಗಲಿ.

ಕೈಕೇಯಿ: ಅಯ್ಯೋ, ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನಾನು ಸತ್ತೆ.

ದಶರಥ: ಏನು?

ವಾಮದೇವ: ಆ ರಾಮನು ಇಂದೇ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ.

ದಶರಥ: ಅಯ್ಯೋ ಕಷ್ಟ!

ಕಾಮಿನಿಗೆ ವಶ ವೃದ್ಧಭೂಪತಿಯೆಂಬಕೀರ್ತಿಯನಿಟ್ಟನೆನ್ನಲಿ
ದುರುಳತನದ ಕಲಂಕವಿರಿಸಿದ ಕೇಕಯಾಧಿಪ ಸುತೆಯಲಿ
ಅವಳ ಮತ ಸಮ್ಮತವು ಭರತನಿಗೆಂಬ ದೋಷವ ಸುತ್ತಿದ
ಕವಿಯದಾರೊ ತಿಳಿಯೆ ರಘುಕುಲಕನಿತು ಕಲೆಯನು ಮತ್ತಿದ

ಆ ಕೈಕೇಯೀ ದಶರಥರು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ?

ವಾಮದೇವ: ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು.

ಕೈಕೇಯಿ: ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಮಗ ರಾಮನನ್ನು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆ?

ವಾಮದೇವ: ನಡೆದಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ
ರಾಮನು ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಲಿಲ್ಲ -

ಯಕ್ಷನೊ ರಾಕ್ಷಸನೊ ರಘುಕುಲತೀಲಕನೊ ಯಾರೆ ಆಗಿರಲಿ; ಅವನನ್ನು
ತಂದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೆ. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಪೂರೈಸಿ
ಭರತನಾಳುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮರಳುತ್ತೇನೆ.

ದಶರಥ: ಅಯ್ಯೋ, ಮಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಹಿರಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಲ್ಲಿ
ನಿನ್ನನ್ನು ಮೀರಿಸುವವರಿಲ್ಲವಪ್ಪ. ಕೈಕೇಯಿ ನೀನು ಸತ್ತೆ. ಬಹುಶಃ
ನೀನು ಅಪಕೀರ್ತಿದಾಯಕನಾದ ಚೌತಿಯಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿರಬೇಕು.
ಕೈಕೇಯಿ: ರಾಮನ ಅತ್ತೆಯೂ ಸೀತೆಯ ತಾಯಿಯೂ ಆದ ಭೂದೇವಿಯೆ,
ನನಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾಚಕಿಯಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.
ರಘುಕುಲದ ವಧುಗಳಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತಳಾಗಿ ನಾನು ಬದುಕಲಾರೆ. ಅಯ್ಯೋ
ಮಗೂ ಭರತ, ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕಲಂಕ ಮೆತ್ತಿದ ಈ ಮುಖವನ್ನು
ನಿನಗೆ ತೋರುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಹಾ! ತಂದೆ! ನೀನು ಶೋಕವನ್ನು
ಧರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಹಾ ಮಾತೆ ನೀನು ವಂಚಿತಳಾದೆ. ಹಾ ಕೌಸಲ್ಯ,
ನಿನಗೆ ದುಃಖದ ಶೂಲ ನಟ್ಟಿತು. ಹಾ ಸುಮಿತ್ರ, ನೀನು ಜೀವಂತ
ಶವವಾದೆ! (ಅಳುವಳು)

(ಅನಂತರ ಕೌಸಲ್ಯ ಸುಮಿತ್ರೆಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ಕೌಸಲ್ಯ: ಸಖಿ ಸುಮಿತ್ರ, ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ರಾಮನು ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಹಿರಿಯರ ವೇಷಧಾರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹಿರಿಯರೆಂದು
ತಿಳಿದು ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂಥವನು. ಬಾಲನಾದ
ರಾಘವನು ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ವೃದ್ಧರಾಘವರನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂತೆ
ನಡೆದುಕೊಂಡ.

ಸುಮಿತ್ರ: ಅಕ್ಕ, ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದು. ಬಹಳ ಮಾತುಗಳು
ಬೇಡ. ಮೊದಲಿಗೆ ಅಸಹನೀಯವಾದ ದುಃಖದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ
ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಸಂತೈಸೋಣ. (ಪರಿಕ್ರಮಿಸುವರು)

ದಶರಥ: (ಅವಸ್ಥಾನುಗುಣವಾಗಿ ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ) ಹೃದಯವೆ, ಕಂಗಳೊಂದಿಗೆ
ಇಂಗಿಹೋಗು. ಕೌಸಲ್ಯ ಸುಮಿತ್ರೆಯರು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕೈಕೇಯಿ: ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಶಲ್ಯ ನಟ್ಟಿ ಕೌಸಲ್ಯ, ರಾಮನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ
ಲಕ್ಷ್ಮಣದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ಪವಿತ್ರಳಾದ ಸುಮಿತ್ರ, ರಾಮನ 'ವನವಾಸಕ್ಕೆ
ಕಾರಣಳಾಗಿ ಭರತನ ಅಪಯಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದ ಈ ಕೈಕೇಯಿಯು
ಸೀದು ಹೋಗಲಿ. (ಎಲ್ಲರೂ ಅಳುವರು)

ದಶರಥ: ಗೆಳೆಯ ವಾಮದೇವ, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಏನು ಹೇಳಿದ?

ವಾಮದೇವ: ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತು ಎದೆಯುರಿಸುವಂಥದಾದರೂ ಪ್ರಭುವಿನ
ಆದೇಶವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ -

ಪ್ರಿಯನಾದರೇನೆಮ್ಮ ಪಿತ?

ಅನುಚಿತವ ಗೈದೊಡವನಂ ತ್ಯಜಿಷುದು.

ದುರಾಚಾರವಂ ಗೃದ ಕೈಕೇಯಿ
 ದಂಡನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯಕುಮರು.
 ಆರ್ಯನಾದರು ಭರತ ಸೂರ್ಯಕುಲಕ
 ಕಲಂಕಮಂ ತರುವನಾದೊಡೆ
 ಠೇಂಕಾರಯುಕ್ತ ಧನುವಂ ಮೇಲೆತ್ತುವೆಂ ದಿಟಂ

ಸುಮಿತ್ರ: ಕುಮಾರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾಯಾಮಯ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯರ
 ವೃತ್ತಾಂತಗಳು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲವೆ?
ದಶರಥ: ಅದಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಉತ್ತರವೇನು?
ವಾಮದೇವ: ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದನು -

ತಾತನ ಅದೇಶದಂತೆ ಪ್ರಶಮನಿಧಿಗಳಿರುವ ನಿಶ್ಚೇಯಸದ ಧಾಮವೆನಿಸಿದ
 ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವುದೇನು ಮಹಾ? ತಂದೆಯು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರೆ
 ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ತಂದು ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ
 ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ದಾಟಿಯೇನು.

ದಶರಥ: ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ಜಾನಕಿಯೇನೆಂದಳು?
ವಾಮದೇವ: ನಗರದ ವೃದ್ಧ ವನಿತೆಯರು ಜಾನಕಿಗೆ ಹೇಳಿದರು- ಮಗಳೆ ಜಾನಕಿ,
 ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಮಾವಂದಿರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸ್ವಸ್ಥಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಈ
 ಪ್ರದೇಶ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ರಾಮಭದ್ರನ ಆಗಮನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸು.
 ಆಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ನಿನ್ನಂಥವರು ವಿಂಧ್ಯ
 ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಕಷ್ಟ ಎಂದು ಗದ್ಗದ ಕಂಠದಿಂದ
 ನುಡಿದರು. ಸೀತೆಯ ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು
 ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಳು
 (ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವನು)

ಸುಮಿತ್ರ: (ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದುವಳು)

ರಾಜರೆಲ್ಲರು ಮಣಿವ ಚರಣದ ತಾತನಿಂದನಗೇನಿದೆ?
 ಇಂದ್ರನರ್ಧಾಸನದಿ ಮಂಡಿಪ ಮಾವನಿಂದನಗೇನಿದೆ?
 ಗುಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳಿರುವ ವನಭುವಿ ಎನಗೆ ಪ್ರಿಯಕರವೆನಿಪುದು
 ರಾಮನಿರುವೆಡೆ ಚರಣಸೇವೆಯೆ ಸಂತಸವ ತಾ ತರುವುದು

ಕೌಸಲ್ಯ: (ತನ್ನನ್ನು ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ)

ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಮ ವನಕೆ ಪೋಗಲು
 ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಸೀತೆ ಸೌಮಿತ್ರಿಯರು ನಡೆಯಲು
 ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪ ಸುರಿವ ಸಮಯವಿದುವೆಯೆನಿಸಿತು
 ದುಃಖದತ್ತು ತುಂಬಿ ಕಣ್ಣು ಮೋಸ ಮಾಡಿತು

(ಯೋಚಿಸಿ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣ ತೋಷದಿಂದ)

ತಾಯ ಹರಯವ ಸೂರೆಗೊಂಬನ್ಯಸುತರಿದ್ದರೇನಾಯಿತು?
ರಾಮನೊಬ್ಬನೆ ಪುತ್ರ ವಿಮಲ ರಘುಕುಲಕೆಂದು ಶ್ರುತವಾಯಿತು
ಪಿತನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಜ್ಯವ ಬಿಟ್ಟು ವನಕೈದರಿರುವರೇನು?
ವೃದ್ಧರಾಘವರಲ್ಲ ಈ ತೆರನ ನಡೆ ಕಾಣಬಹುದೆ ತಾನು?

ದಶರಥ: ವತ್ಸ ರಾಘವನು ಗೃಹಸ್ಥವೇಷವನ್ನು ತಾಪಸವೇಷದೊಂದಿಗೆ
ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡುದಲ್ಲ?

ವಾಮದೇವ: ಮಾಲೆಯನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ದಟ್ಟಕೂದಲನೆಲ್ಲ
ಜಟಿಯಾಗಿ ಸಿದ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರ

ದಶರಥ: ಅಯ್ಯೋ, ಹೃದಯವೆ ಮತ್ತೂ ಕೇಳಬೇಕೆ?

ವಾಮದೇವ: ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನು ಬಿಚ್ಚಿಹಾಕಿದನಿಲ್ಲಿ
ನಾರುಬಟ್ಟೆಯ ರಾಮ ತೊಟ್ಟ

ಕೈಕೇಯಿ: ಪದ್ಮರಾಗಮಣಿಯ ಬಂಗಾರದ ಕವಚವನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು
ತಾವರೆಯೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಡಿದಂತಾಯಿತು.

ವಾಮದೇವ: ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕೂಡ ಅಣ್ಣ ಕೈಗೊಂಡ ವ್ರತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ.

ದಶರಥ: ಮಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣ. ನಿನ್ನ ಸನ್ನಡತೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷಾದವೂ
ಸಂತೋಷವೂ ಆಗಿದೆ.

ವಾಮದೇವ: ಇಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟ ಸೀತೆ ಅತ್ತೆಯರಿಗೆ ವಂದಿಸಿದಳು.

ಕೈಕೇಯಿ: ಅತ್ತೆಯಂದಿರಲ್ಲಿ ದುರ್ಭಾಗ್ಯಳೆಂದರೆ ನಾನೇ. ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟ
ರಾಮನ ಮಡದಿಯ ಪಾದವಂದನೆಯ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತಳಾದೆ.

ವಾಮದೇವ: ಇದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಾದ ಮತ್ತು ಹರ್ಷಗಳ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಸೀಮೆ -
ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಯಾರ ಹೆರಳನ್ನು
ಹಾಕಿದನೋ, ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರೇಯಿ
ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು ಯಾರ ಶಿರವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿದ್ದರೋ,

ಕೈಕೇಯಿ: (ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ) ಅವರಿಗೇನಾಯಿತು?

ವಾಮದೇವ: ಆ ಸುಂದರವಾದ ಕುಂತಲವುಳ್ಳ ಸೀತೆಯು ಕೂಡ ಜಟಿಯನ್ನು
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಟಳು. ಆಗ ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪಾದಕ್ಕೆ
ಬಿದ್ದು ತಡೆದನು.

ಕೈಕೇಯಿ: ಅಹಾ ಬದುಕಿದೆ! ಆರ್ಯ ವಾಮದೇವ, ನಾರುಮಡಿಯನ್ನಡಲು
ರಾಮಭದ್ರನು ಕೈಗಳನ್ನು ಚಾಚಿದಾಗ ವಧುವಾದ ಸೀತೆಯು
ಏನೆಂದಳು?

ವಾಮದೇವ: ದೇವಿ, ಜನಕರಾಜನ ಮಗಳು ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡಿದಳು.
ರಾಮನು ವಲ್ಕಲವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆಯು ಕೂಡ
ನಾರುಡೆಯನ್ನಡಲು ಎದೆಯ ಬಳಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಳು. ಆಗ ಕೌಸಲ್ಯಿಯು

ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಎದ್ದು ಶಿರವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಪಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತಡೆದಳು.

ದಶರಥ: ರಾಮಜನನಿ, ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ .ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ದಶರಥನ ಹೃದಯವು ಸೀಳಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವಾಮದೇವ: ಹೃದಯವನ್ನು ಸಂತೈಸಿಕೊಂಡಾಯಿತೆ? ಇನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕಾದುದು ಬಹಳಷ್ಟಿದೆ.

ಪತಿಯೊಡನೆ ಪೊರಟಿರುವ ಜಾನಕಿಯ ಕಂಡು
ಜೊತೆಗೈದುವಾಸೆಯನ್ನೂರ್ಮಿಳೆಯು ತಳೆಯೆ
ಹಿರಿಯರೆದುರಲಿ ನಾಚಿ ಬಾಗಿಸುತ ತಲೆಯ
ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತಡೆದನವಳ

ದಶರಥ: ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಸಚ್ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನ ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲವೆ? ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ವಾಮದೇವ: ಕರ್ಣಕುಂಡಲ ಬಿಟ್ಟು ಬಳೆಯನ್ನು ಕಳಚಿಟ್ಟು
ಹಾರವನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ನೂಪುರವ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟು
ಕಡಗವನು ತೊರೆಯುತ್ತ ಒಡ್ಡಾಣವುಡುಗಿಸುತ
ನಿನ್ನನುಗ್ರಹವೆಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತ
ಚೂಡಾಮಣಿಯನೊಂದನಾ ಬಾಲೆ ತಾ ಪೊರಟಳು

ಅಲ್ಲದೆ -

ನೆನೆವೆ ನಿನ್ನನೆಲೆ ಚಕೋರಿ ಮಣಿವೆ ನಿನಗೆ ಚಾತಕಿ
ನವಿಲೆ ನಿನ್ನ ಕಂಡೆನಲ್ಲೆ ಸಾಕೆ ಮಾತು ಸಾರಿಕೆ
ಗಿಣಿಯೆ ಮರೆಯಬೇಡವೆನ್ನ ಪೋಗಿ ಬರುವೆ ಬೇಗದಿ
ಎನುತಲೆಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಪೇಳಿ ಪೋಪ ಸಮಯದಿ
ಕಣ್ಣಿನೀರು ಸುರಿಯಿತಲ್ಲೆ ಘನವಿಷಾದದಿ

ಕೈಕೇಯಿ: ನನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಷಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಟವಾಡುವುದೆಂದರೆ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿ.

ವಾಮದೇವ: ಬೆಂಬಳಿಸಿದ ಹಂಸವನ್ನು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರು; ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಹರಿಣಿಯನ್ನು ಸಖಿಯರು ತಡೆದರು; ಸಾಕಿದ ಗಿಳಿಯ ಮಾತುಗಳತ್ತ ವೈದೇಹಿ ಗಮನ ಹರಿಸಲಿಲ್ಲ - ಇದನ್ನು ಕಂಡು ನಗರದಲ್ಲಿ ರೋದಿಸದಿದ್ದವರು ಯಾರು? ಮರುಗದಿದ್ದವರು ಯಾರು?

(ಚಿಂತಿಸಿ) ಮಹಾರಾಜ, ಗಾಯಕ್ಕೆ ಉಪ್ಪು ಸುರಿದಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಬಂತು -

ವಿಲಾಸವಾಪಿಯೆ ನಿನಗೆ ಮಂಗಳ; ಮರಳಿ ಬರುವೆನು ನೋಡಲು;
ಆಟದಂಗಳವೆ ತೃಪ್ತಿಸಿದೆನು ನಿನ್ನ; ಉಯ್ಯಾಲೆಯೆ ವಿದಾಯೆ ನಿನಗೆ;

ವಸ್ತ್ರಾಗಾರವೆ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ; ಹಾರಗಳೆ ನೀವು ಸುಖವಾಗಿರಿ;
ರಾಮನೊಡನೈದುವೆನು ವನಕೆ ಈ ನಿಮ್ಮ ಪರಿಚಾರಿಕೆ

ದಶರಥ: ಅಯ್ಯೋ ರಘುಕುಲಚಂದ್ರ, ರಾಮಚಂದ್ರ! ದಿಲೀಪನ ಕುಲದ
ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವೈಪರೀತ್ಯವು ನಡೆದುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ವೃದ್ಧ ದಶರಥನಿರುವ ಮನೆಯಲಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯವ
ಹಾಲುಗಲ್ಲದ ಹಸುಳೆ ಕೊಂಡನು ಘೋರವಿಪಿನದ ವಾಸವ

ವಾಮದೇವ: ಗೆಳೆಯ ದಶರಥ, ರಾಮಭದ್ರನ ವನಗಮನ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕರು
ದುಃಖಿಸಿದ ಪರಿಯನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ?

ನಗರದ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಮುತ್ತಿನ
ಸರಗಳು ಹರಿದು ಮುತ್ತುಗಳುದುರುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಣ್ಣೀರಹನಿಗಳೆಂಬ
ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಅವರ ಗೋಳಾಟವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಂಜರದಲ್ಲಿದ್ದ
ಗಿಳಿಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಜೋತುಬಿದ್ದವು; ಕತ್ತು ಕೊಂಕಿತು. ಅವು ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿ
ಚೀರತೊಡಗಿದವು.

ದಶರಥ: ಓ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳೆ, ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಗ
ಬೇಗ ಹೋಗಿ. ಮುಖ್ಯನ ಮುದುಕನಾದ ದಶರಥನ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಆ
ಶಕ್ತಿಯಾದರೂ ಎಲ್ಲಿದೆ?

(ಸಂತಾಪವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ರಾಮಜನನಿ ಕೌಸಲ್ಯೆ,

ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿಯು ಅಗ್ನಿರತ್ನವಾದುದು ಹೇಗೆ?

ಚಂದನ ಶೀತಲನಾದ ರಾಮನು ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಾದುದು ಹೇಗೆ?

(ವಾಮದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು) - ಗೆಳೆಯ ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ವಾಮದೇವ: ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದ ಭರತನನ್ನು
ತನ್ನ ಪಾದುಕೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವು
ಅರಾಜಕವಾಗಬಾರದೆಂದು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಲಹೆಯನ್ನು
ನೀಡುವಂತೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿ ನಿನ್ನ ಮಗನು ಸುಮಂತ್ರನನ್ನು ಮಾತ್ರ
ಪರಿವಾರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

(ಸುಮಂತ್ರನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಸುಮಂತ್ರ: ರಾಮನು ಆರ್ಯಾವರ್ತವನ್ನು ಕಳೆದು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟವನಾಗಿ
ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ದೀರ್ಘವಾದ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು
ಮಾಡಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶರಥನು
ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಿಂದ ಮರಳಿದ್ದಾನೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು. (ರಾಜನ

ಪ್ರವೇಶವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು) ಅಹಾ! ಮಹಾರಾಜನು ದೇವೇಂದ್ರ ನೆಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. (ಬಳಿಬಂದು) ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ರಾಮಭದ್ರನು ಈ ಸುಮಂತ್ರನ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅಭಿವಾದನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ದಶರಥ: (ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿದವನಂತೆ) ನನ್ನ ವತ್ಸನು ವನವಾಸವ್ರತವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

ರಾಣಿಯರು: ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಮೇತನಾದ ರಾಮನು ಸಕಲತ್ರನಾಗಿ ಕುಶಲದಿಂದಿರುವನೆ?

ಸುಮಂತ್ರ: ಅವರ ಆಚರಣೆಯೇ ಜನಕೈಲ್ಲ ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗಿರುವಾಗ ಕುಶಲತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳಬೇಕೆ?

ದಶರಥ: ಗೆಳೆಯ ಸುಮಂತ್ರ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಬೇರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳು.

ಸುಮಂತ್ರ: ಮಹಾರಾಜ, ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ -

ನಮ್ಮ ನಗರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಶಿರೀಷಕೋಮಲೆಯಾದ ಜಾನಕಿಯು ಸರಸರನೆ ಮೂರ್ಛಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅನಂತರ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಬೇಕು? ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಮನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಯಿತು.

ರಾಣಿಯರು: ವತ್ತೆ ಜಾನಕಿ, ಕ್ರೀಡಾಭೂಮಿಯ ಮಣಿಖಚಿತ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದವಳು ನೀನು! ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ನಡೆದಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತಲ್ಲ!

ದಶರಥ: ಅಯ್ಯೊ ವಿಧಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರಿ. ಮಾಲತೀಕುಸುಮಗಳಿಂದ ನೆಲಗಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೇನು?

ಸುಮಂತ್ರ: ನಗರದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಕಳೆದುಹೋದಮೇಲೆ -

ಕಠಿಣವಾದ ಕಲ್ಲುನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಕಷ್ಟದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅರ್ಧದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಕೈಕೇಯಿ: ಸೌಮ್ಯ ಮುಖದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂದರ್ಭವನ್ನರಿತು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಲಹೆಯನ್ನೇ ನೀಡಿದ. ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು?

ಸುಮಂತ್ರ: ಅಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಯ ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದು ಮುಂಜಾನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಜಾನಕಿಯು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಪಥಿಕವನಿತೆಯರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ 'ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳು ತುಂಬಿದ ನೆಲ; ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆ; ಮೇಲೆ ಸುಡು ಬಿಸಿಲು; ಸೆರಗಿನಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊ' ಎಂದೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು.

ಕೆಲದಿನಗಳ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಗಂಗಾನದಿಯ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಸೇರುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದರು. ಒಂದೇಸವನೆ ನಡೆದು ಬಳಲಿದ ಸೀತೆಯು ಗದ್ದೆಯನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಂಗಳೆಯರನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಹೊಂದಿ ದಾರಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೇಳಿದರು -

ಮುಂದೆ ಬೆಳೆಗಳು ಒಣಗುತ್ತಿರುವ ಗದ್ದೆಗಳಿವೆ; ಅದರ ಮುಂದೆ ಕಮಲಗಳು ಅರಳಿರುವ ಸರೋವರಗಳು ದಾರಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತವೆ; ಅದರ ಮುಂದೆ ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ಉತ್ತ ಗದ್ದೆಗಳು ಮಣ್ಣಿನ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ದೇವಗಂಗೆಯ ಪ್ರವಾಹವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ರಾಣಿಯರು: ಏನು? ವೃದ್ಧರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನವನೆನಿಸಿದ ಭಗೀರಥನ ಜಯಪತಾಕೆಯೆನಿಸಿದ ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ರಾಘವಕುಟುಂಬವಿದೆಯೆ? ಮುಂದೆ?

ಸುಮಂತ್ರ: ಅನಂತರ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ನಾವೆಯನ್ನೇರಿದರು.

ಕೈಕೇಯಿ: ಭಗವತಿ ಭಾಗೀರಥಿ, ಭಗೀರಥನು ಆರಾಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿ ದಾಟುವಂತಸಗು.

ದಶರಥ: (ಅವಸರದಿಂದ) ಅಯ್ಯಾ ಸುಮಂತ್ರ, ದೋಣಿಯ ಮೇಲೆ ಅಂಬಿಗನಿದ್ದನೇ?

ಸುಮಂತ್ರ: ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಮಿತ್ರ ನಿಷಾದರಾಜ ಗುಹನೇ ನಾವಿಕನಾಗಿದ್ದ.

ಕೌಸಲ್ಯ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ಸುಮಂತ್ರ: ಚಂದ್ರನನ್ನೇ ತಿಲಕವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಶಂಕರನ ಶಿರದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವ, ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯ ಪಾಶಾಲಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸೂತ್ರವೆನಿಸಿದ ಆ ದೇವಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಗಂಗೆ ಯಮುನೆಯರ ಮಧ್ಯದ ಭೂಮಿಯ (ಅಂತರ್ದೇವಿ) ನಿವಾಸಿಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಲುಪಿದರು.

ರಾಣಿಯರು: ಅಹಾ ಅವರು ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿದರು!

ಸುಮಂತ್ರ: ಅನಂತರ ಪ್ರಯಾಗದ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ನೆಲೆ ನಿಂತು ಯಮುನಾ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ನಾನಾ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ಚಿತ್ರಕೂಟವನ್ನು ಸೇರಿದರು.

ದಶರಥ: ದೇವಿ ಕೌಸಲ್ಯ, ಸುಕೋಮಲೆಯಾದವಳು ರಾಜಕುಮಾರಿ ಸೀತೆ; ಚಿತ್ರಕೂಟದ ಅರಣ್ಯಗಳೊ, ನಡೆದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟಕರ!

ಸುಮಂತ್ರ: ಅಲ್ಲಿ

ಮಣ್ಣು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹೊಸದಾದ ಕುಟೀರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹಣ್ಣು ನೀರುಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದ; ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಬಾಂಧವರನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಿದರು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ನಾರು ಬಟ್ಟೆಯ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ; ಜಿಂಕೆ ಚರ್ಮವೆ ಹಾಸು ಹೊದಿಕೆ; ಗುಹೆಯ ಮನೆ; ದಟ್ಟ ಎಲೆಗಳೆ ಬಾಗಿಲು; ಕಂದ ಮೂಲ ಕುಸುಮ ಫಲಗಳೆ ಭೋಜ್ಯ; ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ವನವಾಸವ್ರತ ಹೀಗೆ ನಡೆಯಿತು.

ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಆರ್ಯ, ವನವಾಸಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ಪವಿತ್ರವಾದ ಗೃಹಿಣೀತ್ವ ಹೇಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳು.

ಸುಮಂತ್ರ: ಅದನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ -

ಅತ್ಯಂತ ರುಚಿಕರವಾದ ಫಲವನ್ನು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ; ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ; ಅನಂತರದ್ದು ಕಾಯಿಯಾಗಲಿ ಹಣ್ಣಾಗಲಿ ರಸವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಉಳಿದ ಹಣ್ಣನ್ನೂ ಗಡ್ಡೆಯನ್ನೂ ತಾನು ತಿನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಮಗೂ ಸೀತೆ, ಮಹಾರಾಜ ಕುಮಾರಿಯಾದ ನೀನು ಸಹಜದರಿದ್ರವಾದ ಗೃಹಿಣೀತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಲಿತೆಯೆ?

ದಶರಥ: ದೇವಿ, ದೈವವೇ ಕಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಸುಮಂತ್ರ: ಇದು ಮತ್ತೊಂದು ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದ ಸಂಗತಿ. ಅದನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ದುರ್ಗಮವಾದ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ -

ರಾಮನು ಬೇಟಿಯಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ ಸೀತೆಯು ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ಏಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆಗ ಅವಳ ಉತ್ತರೀಯವು ಜಾರುತ್ತಿತ್ತು; ಅವಳು ಧನುವನ್ನು ಎದೆಗಾನಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಚುಲವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆನಿಸಿ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ಮರಳಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಸೆರಗಿನಿಂದ ರಾಮನ ಮುಖದಲ್ಲಿನ ಕಣ್ಣರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಬಾಗಿಸುವಂತೆಸಗುವ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಒರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ದಶರಥ: ಅನಂತರ?

ಸುಮಂತ್ರ: ಅನಂತರ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲೆಳೆಸಿದ ವಿರಾಧನನ್ನು ಕೊಂದು, ಇಂದ್ರನ ಮಗನಾದ ಜಯಂತನು ಕಾಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಪೀಡಿಸಲು ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿ ಒಕ್ಕಣ್ಣನನ್ನಾಗಿಸಿ ಆಶ್ರಮಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕಂಟಕಗೊಳಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಮಹಾವನದತ್ತ ಪಯಣಿಸಿದರು.

ದಶರಥ: ಅಯ್ಯಾ ಸುಮಂತ್ರ, ನವವಧುವಾದ ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಇದು ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯಾಣ. ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಸುಮಂತ್ರ: ದುಃಖಿದಾಯಕವೇಕೆ? ಆನಂದದಾಯಕವಾಗಲಾರದೆ?

ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ದೊರೆಯಲೆಂದು ರಾಮನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಕೂರುವನು; ಆಗ ಸೀತೆಯು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಗಾಳಿ ಹಾಕುವಳು; ತನ್ನ ದಣಿವನ್ನು ಗಣಿಸದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನ ಕಾಲುಗಳನ್ನೊತ್ತುವನು.

ರಾಣಿಯರು: ಅಯ್ಯೋ, ಜಾನಕಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ಸಿರಿವಂತರು; ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ದೊಡ್ಡವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಲಿತರಲ್ಲವೆ!

ಸುಮಂತ್ರ: ಮಹಾಪುರುಷರು ಕಲಿಯದಿದ್ದರೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ದಶರಥ: ರಾಮನಿಗೆ ಜಾನಕಿಗಿಂತಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಯಿರಬೇಕು
ಸುಮಂತ್ರ: ಮಹಾರಾಜನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ -

ಕಣ್ಣಿಗೊಂಬೆಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಹಿರಿಕೊಂಡ ರಾಮನ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ; ಸೀತೆ, ಅವಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹರಿಣಮಿಥುನ, ಅದರಾಚೆಗಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾದು ಪ್ರವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ದಾರಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಾಗ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದು ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ದಶರಥ: ಶುಭಶಕುನಳಾದ ಸೀತೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮಾರ್ಗ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಸುಮಂತ್ರ: ಮಹಾರಾಜ, ರಾಮಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನವೇ ಸರ್ವರಿಗೂ ಶುಭಶಕುನ. ಕರುಣೆ ಮತ್ತು ಕೌತುಕಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಋಷಿಪತ್ನಿಯರು ಬಂದು ಸೀತೆಯ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ ಚುಂಬಿಸಿ (ಹಿಡಿದು) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಮಗಳೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸೀತೆ, ಈ ಗಿರಿ ವನಗಳಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು. ಕಾಲುನೋವಾದರೂ ರಾಮನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸು. ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? -

ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ಆನೆಯ ಹಿಂಡಿನ ಸಂಚಾರ; ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ ಕರಡಿಗಳ ವಾಸ; ಕುಂಜರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗಳು; ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿರತೆಗಳ ವಸತಿ; ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಗೋಲಾಂಗೂಲಗಳು; ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವ ಬೇಡರು; ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸ್ರವೊ ರೌದ್ರವೊ ಅಲ್ಲದ ಜೀವಿ ಯಾವುದಿದೆ?

ಅಲ್ಲದೆ ಜನಕನಂದಿನಿ -

ಎದುರುಗಡೆಗಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ತುಳಿಯಬೇಡ; ಇಲ್ಲಿಯ ಬಳ್ಳಿ ತುಂಬ ಮುಳ್ಳುಗಳಿವೆ; ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸೀರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಿರಲಿ; ಬಾಗಿಡ

ಕೊಂಬೆಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿ ನಡೆ; ಹುತ್ತಗಳ ರಂಧ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸು;
ಬಿದಿರುಹಿಂಡಿನ ಬಳಿ ಆನೆಯಿರಬಹುದು; ನಿಂತು ನೋಡಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗು.

ಸುಮಿತ್ರ: ಅಯ್ಯೋ, ಮರಗಿಡಗಳು ತುಂಬಿದ ದಟ್ಟ ಕಾಡಿನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ
ಸಹಜಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ಭೂಮಿಜೆಯು ಹೇಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಾಳೋ!

ಸುಮಂತ್ರ: ಅವರು ನಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ - ಸೀತೆ ನಡವಲ್ಲಿ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಳಿರನ್ನು ಹಾಸುವನು; ಅದರ ಮೇಲೆ ನೆತ್ತರೊಸರುವ
ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಸೀತೆ ನಡೆಯುವಳು. ರಾಮನು ದಾರಿ ತೋರುವನು;
ಹೀಗೆ ದಿನವಿಡೀ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕ್ರೋಶದಷ್ಟು ಪಯಣಿಸುವರು.

ಹಳೆಯ ಹೆಚ್ಚಾವುಗಳ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಬೆದರಿ ಓಡುವ ಜಿಂಕೆಗಳು;
ಸಿಂಹಗಳು ಹಲ್ಲು ಉಗುರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟೊಡನೆ ಅಡಗಿದ ಆನೆಗಳ ಘೀಂಕಾರ;
ಶಬರ ಹೆಂಗಳು ಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನೆದ ಹೊಂಡಗಳು; ನದಿಗಳಿಗೆ ಬಂಧು ವಿಂಧ್ಯ;
ಅದನ್ನು ಕಳೆದು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು.

ಕೌಸಲ್ಯ: ತಿತ್ತಿರಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಟಕ್ಕೆ ಕಾದಾಡಿದರೂ ಅಂಜುವವಳು ಸೀತೆ. ಈಗ
ಅವಳು ಸಂಚರಿಸುವ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರನ್ನು ಬೆದರಿಸುವ
ಕಪಿಗಳ ಕಿರುಚಾಟ; ಬೇಡರ ಭಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಸತ್ತ ಭಲ್ಲುಕಗಳ ನೆತ್ತರೋಳಿ;
ಉದ್ದನಾಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರಚಾಚಿದ ಸಿಂಹದ ಮರಿಗಳು; ಇಂಥ
ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣಿಯ ಖಣಿಯಾದ ವಿಂಧ್ಯದ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಗೆ
ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಾಳೋ! ಅಯ್ಯೋ ದೈವವೆ, ಎಳೆಯ ಬಾಳೆಯ ಗಿಡವನ್ನು
ಮದ್ದಾನೆಯ ಸೊಂಡಿಲು ಕೀಳುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ದಿಲೀಪಕುಲದೇವತೆಯೆ,
ರಾಘವನ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

ದಶರಥ: ಆ ಬಡಪಾಯಿಯು ಏನು ಮಾಡಿಯಾಳು? ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕುಡಿಯು
ದರ್ಭೆಯ ಹಗ್ಗದ ಕಟ್ಟನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡೀತೆ?

ಸುಮಂತ್ರ: ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳು -

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದಣಿವಾದಾಗ ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಕೂರುತ್ತಾರೆ;
ಗಂಟಲೋಣಗಿದಾಗ ತೊರೆಗಳ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ; ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ
ಭಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಪರಿಕಿಸುತ್ತಾರೆ; ಒಂದೊಂದು
ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

(ನಿಟ್ಟಿಸಿರು ಬಿಟ್ಟು) ಮಹಾರಾಜ, ಇನ್ನೂ ಕಷ್ಟಕರವಾದುದನ್ನು ಕೇಳು-
ವಿಂಧ್ಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೀರು ದೊರೆವುದು ವಿರಳ. ಸೀತೆ ಬಾಯಾರಿ
ಮೂರ್ಛಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಧಾವಿಸಿ
ತೊರೆಯ ಜಲವನ್ನರಸಿ ಮುತ್ತುಗದ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು
ಬರುತ್ತಾನೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿಟ್ಟಿಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ)

- ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ನಿನ್ನ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು ತಾರಪ್ಪ; ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.
- ಕೈಕೇಯಿ: ಸಖಿ, ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಏಳು, ಏಳು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಲ್ಲಿ? ಹಿಂದಾದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನಲ್ಲವೆ?
- ದಶರಥ: ಈಗ ವಿಷಾದ ಹರ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದೇನೆ.
- ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಅಯ್ಯೋ ರಾಮಭದ್ರ, ಸೂರ್ಯಕುಲಸಂಜಾತನಾದ ನಿನಗೆ ವಿಂಧ್ಯವಾಸದ ಕಷ್ಟ ಬಂತಲ್ಲವೆ!
- ಸುಮಿತ್ರ: ಸಖಿ ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಎಲ್ಲರೂ ರಾಮಭದ್ರರಲ್ಲ.
- ಕೈಕೇಯಿ: ಆದರೆ ಪ್ರತಿನಗರದಲ್ಲೂ ಕೈಕೇಯಿಯಿರುತ್ತಾಳೆ.
- ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?
- ಸುಮಂತ್ರ: ಅನಂತರ

ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ತಾಲವೃಕ್ಷದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತುಸುವೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗ ತಳುಕುಗಳ ತರಿದೊಟ್ಟಿ ಹಾಸುಗೆಯ ಮಾಡಿ, ಕುಂಭೀಪತ್ರಗಳಿಂದ ಕಲಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿವ ಹೊಳೆಯಿರುವಲ್ಲಿ ಜಂಬೂಕುಂಜದಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಟೀರವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡ.

- ದಶರಥ: (ವಿಶೇಷ ಕರುಣೆಯಿಂದ) ಮುಂದೇನು?
- ಸುಮಂತ್ರ: ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪಯಣಿಸಿ -

ಗಿರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಪತಾಕೆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತ;
ಅದಕೆ ಭುಜದ ತೆರದೊಳಿರುವ ನದಿಯು ನರ್ಮದಾ;
ಅದರ ನೀರ ಕುಡಿಯುತ್ತಿಹುದು ದ್ವೀಪದ ಸಂಕುಲ
ಜಲದ ರೂಪ ತಳೆದ ಜ್ಯೋತ್ಸನೆಯಂತೆ ಶೀತಲ

ಮಹಾರಾಜ, ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರನ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾದ ಆ ನದಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು.

- ದಶರಥ: ಆ ನರ್ಮದೆಯು ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವ ರೇಖೆಯೆನಿಸಿದೆ.
- ಸುಮಂತ್ರ: ಅನಂತರ, ನನಗೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಆಶೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಿಮಗೆ ದ್ರೋಹವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿ ರಾಮನು ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ.

ರಾಮನು ಜಟಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಶಿರದ ಮೇಲೆ ಕಮಲಕೋಮಲವಾದ ಕರಗಳನ್ನಿರಿಸಿ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಂದನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು; ಕಣ್ಣೊಂಚೆಗಳು ಚಲಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಸಿರು ಕೂಡ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಬಾಗಿದ ಶಿರದಿಂದ ಶ್ವಾಸವು ಹೊರಬಂದಿತು.

ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಆರ್ಯ, ನೀನು ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದೆಯಾ? |||
 ಸುಮಂತ್ರ: ದೇವಿ, ರಾಮಭದ್ರನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದ.
 ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?
 ಸುಮಂತ್ರ: ಅನಂತರ -

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯವನ್ನು ನೇರಿಳಿತೋಪಿನ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಜಲಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದ ಮರಳಿನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತ ಕಳೆದು, ಮಹಾರಾಜ, ನಿನ್ನ ಸೊಸೆಯು ಹಾವಸೆಗಟ್ಟಿ ಜಾರುತ್ತಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ತುಂಬಿದ ನರ್ಮದೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಪಥಿಕರು ಹಾಹಾ ಎನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ ದಾಟಿದಳು.

ಸುಮಿತ್ರ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?
 ಸುಮಂತ: ಅವರು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋದರು. ಅವರು ಅಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದರು; ನಾನು ಈಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದೆ. ಅನಂತರ ಮರುದಿನ -

ಮಹಾರಾಜ, ಉಕ್ಕಿ ಬರುವ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಹೇಗೋ ತಡೆದುಕೊಂಡು ಈ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಮಾಡಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ನೋಡಿ ಮಾತನ್ನಾಡಲಾರದೆ ಮೌನವಾಗಿ ನರ್ಮದೆಯ ಆಚೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯ ಪತಿಯಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ವಸತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ವನದತ್ತ ನಡೆಯತೊಡಗಿದರು.

ದಶರಥ: ಮಗೂ ರಾಮಭದ್ರ, ಮಲಯಾಚಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಿತ್ರ ಜಟಾಯುವಿದ್ದಾನೆ; ಅವನು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.
 (ರತ್ನಶಿಖಂಡನ ಪ್ರವೇಶ. ಆಕಾಶದ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಬಂದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಬೇಕು. ಮೃತುಂಬ ಆಯುಧದ ಹೊಡೆತದ ಗಾಯಗಳಿವೆ.)

ರತ್ನಶಿಖಂಡ: (ಸ್ವಗತ)

ಚಂದ್ರಹಾಸ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದೆ
 ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಮೂರ್ಛೆ ತಿಳಿದು ಮೇಲಕ್ಕಿದ್ದೆ
 ರೆಕ್ಕೆ ಕಡಿದ ಹಕ್ಕಿ ನಾನು ಹಾರಿಬಂದೆ ಹೇಗೋ ಏನೋ
 ಇಳಿವುತಿರುವ ಪುರವಯೋಧ್ಯೆಯಹುದೊ ಏನೋ

(ಯೋಚಿಸಿ) ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ -

ರತ್ನಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನುವೆನಿಸಿದ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿಯನ್ನು ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಕಲಕಿ ಮಲಯದ ಚಂದನಗಳಿಗೆ ಸರ್ಪಗಳ ಬಂಧನವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಜಟಾಯುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ದಶರಥನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. (ಆಕಾಶಾರ್ಧದಿಂದ ನೋಡಿ) ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಅಯ್ಯಾ ಯಾರಿದ್ದೀರಿ? ಮಹಾರಾಜ ಅಜಕುಮಾರನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿರಿ -

ನಿನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಗೆಳೆಯ ಗೃಧ್ರರಾಜ ಜಟಾಯುವಿನ ದೂತನಾದ ರತ್ನಶಿಖಂಡನಾನು; ಅವನ ಆದೇಶದಂತೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

- ಸುಮಂತ್ರ:** ಇತ್ತ ಇತ್ತ.
- ರತ್ನಶಿಖಂಡ:** (ಇಳಿಯುವುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಮಹಾರಾಜ ದಶರಥನಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ.
- ದಶರಥ:** ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಕುಶಲವೆ?
- ರತ್ನಶಿಖಂಡ:** ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಉಪಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ಕುಶಲ; ಶರೀರದಲ್ಲಲ್ಲ.
- ದಶರಥ:** ಭದ್ರ, ಕಳವಳವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೇಳು.
- ರತ್ನಶಿಖಂಡ:** (ಕುಳಿತುಕೊಂಡು) ಇಂದು ಮುಂಜಾನೆ ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರದ ಪುಟ್ಟ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದವು; ಅವು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಜಟಾಯುವಿನ ಬಳಿಬಂದು ಹೇಳಿದವು - ರಾಮಭದ್ರನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿ ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಯುಕ್ತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ಕುಟೀರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಅಂಗಣದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವವರ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿಬಂದವು -

ಇದೇನು? ರೋಹಣ ಪರ್ವತವೇ ಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ ರೂಪು ತಳೆದು ಬಂದಿದೆಯೋ? ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಧನುವೇ ಆಕಾರತಳೆದು ಓಡಾಡುತ್ತಿದೆಯೋ? ಅಥವಾ ಭೂತಧಾತ್ರಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಲವೋ? ಎಂದೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಪಸ್ವಿನಿಯರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಲಕದಂತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಯೊಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿತು.

ಆಗ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು - ಜಾನಕಿ, ನೋಡು ನೋಡು ಕಣ್ಣಿಗೆ ರಸದೂಟವಿದು -

ಅಲ್ಲೊಂದು ಚಿತ್ರತರವಾಗಿರುವ ಜಿಂಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಮೈತುಂಬ ವಿವಿಧ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೋದಂತೆ; ದೂರದಲ್ಲಿನ ಮೋಡಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನ ಕಾಂತಿ; ಅದರ ಹಿಂದೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವ ವಟುಗಳ ಹಿಂಡು; ಜಿಗಿಯುತ್ತ ಸಾಗುವಾಗ ಆಗಾಗ ನೆಲದ ಮೇಲಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲ ಹೆಚ್ಚಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹೇಳಿದ - ಆರ್ಯ, ನೋಡಲೇಬೇಕಾದುದು ಇದು. ನೋಡು -

ಬಾಲದಿಂದ ಮೊಗದ ವರೆಗೆ ಹಸಿರು ಮಣಿಯ ರಚನೆ ತುಂಬಿದ
ಅದರ ಕೆಳಗೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮುತ್ತಕೋದ ಕಾಂತಿ ಮಿನುಗಿದೆ
ಪಾದ ಹೊಳೆವ ಹವಳ ಘಟಿತ ಕಣ್ಣು ವೈಡೂರ್ಯ ರಚಿತವು
ಕಾಡಹರಣ ಕಾಡನೆಲದಿ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಮೋಡಿ ಮಾಳ್ವುದು

ಕೌಸಲ್ಯೆ:

ಮುಂದೇನು?

ರತ್ನಶಿಖಂಡ:

ಅನಂತರ ಜಿಂಕೆಯ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಚರ್ಮದ ಸೊಬಗಿಗೆ ಸೀತೆ
ಕುತೂಹಲಿತಳಾದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು
ನೇಮಿಸಿ ರಾಮಭದ್ರನು ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋದನು. ಕೆಲವು
ಕಾಲ ಕಳೆದಾಗ ಆ ಅದ್ಭುತಜೀವಿಯಿಂದ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೇನಾದರೂ
ಆಗಿರಬಹುದೆ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಸೀತೆಗುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
ಅವಳನ್ನು ಮುನಿಪತ್ನಿಯರ ಬಳಿ ಬಿಟ್ಟು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಕೌಸಲ್ಯೆ:

ಮಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಬಂಗಾರದ ಜಿಂಕೆಯು ಬೇಡ. ಜಾನಕಿಯನ್ನು
ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಡ.

ಸುಮಂತ್ರ:

ಮಹಾರಾಣಿ, ಇದು ಹಿಂದಾದ ಘಟನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮೋಹಗೊಳ್ಳಬೇಡ.

ದಶರಥ:

ಮುಂದೇನು?

ರತ್ನಶಿಖಂಡ:

ಹೆದೆಯನ್ನು ಕಿವಿಯ ವರೆಗೆ ಎಳೆದ ಧನುವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನು ದೊಡ್ಡ
ದೇಹದ ವೇಗಶಾಲಿಯಾದ ಹರಣವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದನು; ಇತ್ತ ಸಕಲ
ಸುರಾಂಗನೆಯರನ್ನು ಹರಣಗೈದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಪಕರಥದ
ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯತ್ತ ನಡೆದನು.

ದಶರಥ:

ಬಿಲ್ಲು, ಬಿಲ್ಲು -

ರಕ್ತಸರ ಶಿರವರಿವ ವಿದ್ಯೆಯಲಿ ನಿಪುಣವಾಗಿರುವ
ಬಾಣಗಳೆ ನೀವಿಂದು ರಾವಣನ ತಲೆತರಿದು ಬನ್ನಿ

(ಎಂದು ಏಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ)

ಸುಮಂತ್ರ:

ಮಹಾರಾಜ, ಇದು ಕಳೆದುಹೋದ ಸಂಗತಿ. ಆಯಧಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ
ಅವಸರವೆಲ್ಲಿ?

ದಶರಥ:

(ಕುಳಿತುಕೊಂಡು) ಕಷ್ಟ ಕಷ್ಟ! ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಹೊಸದೊಂದು ಕಲಂಕ
ಮೆತ್ತಿತು! (ಯೋಚಿಸಿ) ಇದು ಮಾಯಾಮಯನ ಕೆಲಸ -

ಮಾಯಾಮೃಗವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮ ಮೋಹಗೊಂಡನೆಂಬುದು
ಸೋಜಿಗವಲ್ಲವೆ? ಅಥವಾ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದೂ ಕಾಣದಂತಾಗಿ
ಮತಿಗೆಡುತ್ತದೆ.

ಸುಮಿತ್ರ:

ಮಗಳೆ ಸೀತೆ, ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನು
ಅಪಹರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ಕುಡಿದಂತಾಯಿತು.

ಕೃಕೇಯಿ: ಕೃಕೇಯಿಯ ಅಪಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ಮಹಾವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಇದು ಮತ್ತೊಂದು ಚಿಗುರು!

(ಕುಳಿತು ವೃಥೆಯಿಂದ) - ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ಇದನ್ನು ಮರಿಹಕ್ಕಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಿ ನಿನ್ನ ಗೆಳೆಯನಾದ ಜಟಾಯುವು ಎಳೆಯ ಹದ್ದುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೊಸೆಯ ಅಪಹರಣದಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಮಲಯಾಚಲದತ್ತ ನಡೆದನು. ಈ ನಡುವೆ ಬಿಚ್ಚಿದರೆ ಹಗಲನ್ನು ರಾತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿಸುವ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ರಾವಣನ ಭೃತ್ಯರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಡೆದು ರಾವಣನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ದಶರಥ: ಸಾಧು ಗೆಳೆಯ ಸಾಧು!

ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ಯಾವನು ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಸೂರ್ಯನು ಹಗಲನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನೋ ಯಾವನು ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದರೆ ಲೋಕವನ್ನು ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸುವುದೋ ಅಂಥ ಅರುಣತನಯನಾದ ಜಟಾಯುವು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ದಶರಥ: ಯಾಕಾಗಬಾರದು? ಅವನು ಸಂಪಾತಿಯ ಸೋದರ; ಅರುಣನ ಪುತ್ರನಲ್ಲವೆ? ಮುಂದೇನು?

ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ನಂತರ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ಗರ್ವದಿಂದ ಹೇಳಿದನು -

ಮಲಯಗಿರಿಯ ಗುಹೆಯ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜಟಾಯುವೇ ನಾನು. ಎಲಾ ಸೀತಾಪಹಾರಿಯೆ, ನೀನು ಯಾವುದೇ ಕರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಧರಿಸಿದರೂ ನನ್ನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಚುಂಚುವಿನ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನಿನ್ನ ತಲೆಗಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಮಣಿಸಿಕರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೆಡವುತ್ತೇನೆ. ಮಾಂಸಲೋಲುಪವಾದ ಹದ್ದುಗಳು ತಿನ್ನಲಿ.

ದಶರಥ: ಅಹಾ! ವೇಗದಲ್ಲಿ ವಾಯುವನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿದ ಜಟಾಯುವಿನ ಪರಾಕ್ರಮ ಅನುಪಮ.

ಕೌಸಲ್ಯ: ಭಗವತಿ ಯುದ್ಧಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಮುಂದೇನು?
ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ಅನಂತರ ಅರುಣ ಹಾಗೂ ಗರುಡರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಾತ ಜಟಾಯುವಿನ ಸುತ್ತ ಇದ್ದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದವು -

ರಾವಣನ ಕಿವಿಯ ಬಳಿ, ಹಣೆ, ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳು, ಮೂಗು, ಕುತ್ತಿಗೆ, ಎದೆ - ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವು ಮುಟ್ಟಿದನೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಉಗುರಿನಿಂದ ಕೆರೆದು ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನತೊಡಗಿದವು.

ಅನಂತರ ಹದ್ದುಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ರಾವಣನು ಚಂದ್ರಹಾಸದಿಂದ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಜಟಾಯುವಿನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕೊಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಆಗ ಜಟಾಯುವು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿ ತಾನೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು -

ಅವರಿಬ್ಬರ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯ ತೊಡಗಿತು; ಚಂದ್ರಹಾಸದ ಹೊಡೆತ ಬೀಳದ ಒಂದು ಅಂಗವೂ ಜಟಾಯುವಿನ ಮೈಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದ ಪ್ರಹಾರದ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರಾವಣನ ಮೈಮೇಲೆ ಜಟಾಯುವಿನ ಕೊಕ್ಕಿನ ಹೊಡೆತವಿಲ್ಲದ ಉಗುರಿನ ಗೀರುಗಳಿಲ್ಲದ ಭಾಗವೊಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಭಗವತಿ ಸಂಗ್ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸು.
ದಶರಥ: ಮುಂದೇನು?

ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ಅನಂತರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಕುಕ್ಕುವುದೇ ಗ್ರಾಸವಿಧಿಯಾಗಿರುವ ಜಟಾಯುವು ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿದ; ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಅಂಕುಶದಂತಿರುವ ಹತ್ತು ನಖಗಳಿಂದ ರಾವಣನ ಹತ್ತುಮುಖಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದನು.

ದಶರಥ: ಗರುಡಾಗ್ರಜ, ಸೂರ್ಯಸಾರಥಿಯಾದ ಅರುಣನ ಮಗನಾದ ಜಟಾಯುವೇ, ನೀನೇ ಧನ್ಯ!

ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಸೊಸೆಯ ಅಪಹರಣದಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಕೀರ್ತನೀಯವಾಗಿದೆ.

ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ಮುಂದೆ -

ರಾವಣನು ಕೂಡಲೇ ಚಂದ್ರಹಾಸದಿಂದ ಅವನ ಕೊಕ್ಕನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ; ಇವನು ಅವನ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಚಂಚು ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ತುಂಡಿಸಿದ; ಇಂಥ ಜಟಾಯುವಿನ ಕಂಠವನ್ನು ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಠಗತಪ್ರಾಣನಾದ ಜಟಾಯುವು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ -

ಸಂಪಾತಿಯ ಸೋದರನಿಗೆ ಸದೃಶವಾದ, ಅರುಣಪುತ್ರನಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ, ನಖಾಯುಧನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ, ರಾವಣನಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಲಜ್ಜೆಯಾಗದಿರಲಿ; ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಪುನಃ ಹುಟ್ಟು ಬಾರದಿರಲಿ.

ದಶರಥ: ಹಾ ಅರುಣವಂಶಾಲಂಕಾರನೆ, ಹಾ ಸಂಪಾತಿಯ ಪ್ರಿಯಸೋದರನೆ, ಹಾ ಗರುಡನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೆಂಬ ಧನವನ್ನು ಪಡೆದವನೆ, ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರ, ದಶರಥನ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಂಥ ಅವಸ್ಥೆ ಬಂತಪ್ಪ!

ಕೌಸಲ್ಯೆ: ಅಯ್ಯೋ ದೈವವೆ, ನೀನು ವನವಾಸಿಗಳಾದ ರಾಘವ ಕುಟುಂಬವನ್ನೆಲ್ಲ ದುರ್ದೈವಿಗಳೇಡುಮಾಡಿದೆ.

ಸುಮಿತ್ರೇ: ಕೇವಲ ವನವಾಸಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವವರನ್ನೂ
ರತ್ನಶಿಖಂಡ: ಮಹಾರಾಜ, ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡು. ನಾನು ನನ್ನ ನೆಲೆಗೆ
ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.
ದಶರಥ: ಸಾಧು, ಹೋಗಿ ಬಾ.

(ರತ್ನಶಿಖಂಡನು ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವನು)

ಕೈಕೇಯಿ: ಕೋಸಲಪತಿಯೆ, ರಘುವಂಶಕ್ಕೆನಾಗುತ್ತಿದೆ?
ದಶರಥ: ಹಾಗಾದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಹೀಗೆ

ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಿಯಾದ ಯಮುನೆಯ ನೀಲಕಮಲದಂಥ ಜಲ ಹಾಗೆಯೇ
ಕುಮುದದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಗಂಗೆಯರು ಸೇರಿರುವ ಆ ಪ್ರಯಾಗ
ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಇಂದ್ರನ ಅರ್ಧಾಸನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ
ಬಯಕೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ.

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ನಿರ್ದೋಷದಶರಥ'ವೆಂಬ ಆರನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಏಳನೆಯ ಅಂಕ

(ವೈತಾಲಿಕನ ಪ್ರವೇಶ - ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ನೇಪಥ್ಯದತ್ತ ತಿರುಗಿ)

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಅಯ್ಯಾ ಚಂದನಚಂಡ, ನಿದ್ದೆಯಿಂದ ಏಳು; ಗುಡಿಸಲಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಾ; ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದು ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಎಣಿಕೆಗೆ ಸಿಗುವವು ನಂದಿಯಬಟ್ಟಲ ಕಾಂತಿಯ ಪೊಂದಿದ ತಾರೆಗಳು
ಅರಿಶಿನದಂಕುರದೊಡನೆಯೆ ಸ್ವರ್ಧಿಪ ಮಂದಬೆಳಕಿನಾ ದೀಪಗಳು
ಮಂತ್ರಸ್ತಂಭಿತ ಪಾರದದ್ರವಸಮ ಜಡತೆಯ ತಾಳಿಹ ಚಂದ್ರಮನು
ಹಳೆಯ ಮಧುವಿನಾ ಮಧುರತೆ ತುಂಬಿದೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಾ ಗಗನವನು

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ) ಆರ್ಯ ಕರ್ಪೂರಚಂಡ, ಮುಂಜಾನೆಯ ನಿದ್ದೆಯು ಸವಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಆಹಾ ನಿನ್ನ ಉತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿಯೆ! ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಿಲ್ಲದ ರಾಜ, ಬೇರೆಯವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನೋದದ ಕವಿ, ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ವಂದಿಗಳ ಆನಂದವು ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಇರಲಾರದು.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ) - ಇಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ಸುಪ್ರಭಾತವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಅದೂ ನಿನಗೆ ಹೆಚ್ಚೇ ಆಯಿತು.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ) - ಸರಸ್ವತಿಯ ಸೌರಭವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೊಳಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮುಹೂರ್ತವು ಬಂದಿದೆ -

ಮನೆಯೊಳಗಿರುವ ದೀಪದ ಕಾಂತಿಯೂ ತಗ್ಗಿದೆ; ತನ್ನ ನಾಳದಿಂದ
ಬೇರೆಯಾದ ಕಮಲವು ಅರಳುತ್ತಿದೆ; ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಮಾತಿನಿಂದ
ಸರ್ವಸಂಪನ್ನವಾಗಿವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ
ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಹಾಗಾದರೆ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡೋಣ. ವೈತಾಲಿಕ
ವೃತ್ತಿಯೆಂದರೆ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದ್ದರೆ ಫಲವನ್ನುಣ್ಣು
ವುದೇ ಅಲ್ಲವೆ? (ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ)

ಮಾರ್ತಾಂಡ ಕುಲದ ಮಹಾತೀಲಕ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಕ್ಷಾಮಣಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯ, ರಘುವಂಶಶ್ರೇಷ್ಠ, ತಾಟಕಾಸಂಹಾರಿ, ಹೆಚ್ಚೇನು?
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾರಾಯಣ, ಕೌಸಲ್ಯಾನಂದನ, ದಶರಥಾತ್ಮಜ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ
ಜಯವಾಗಲಿ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಕಂದರ್ಪನ ಉದ್ಧಾಮ ದರ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಶಮನ ಮಾಡುವವರ ಗುರು, ಬ್ರಹ್ಮನ
ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕರಗಳಿಂದ ಚಿವುಟಿ ಹಾಕಿದ, ಗಂಗೆಯಿಂದ ಅಲುಗುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು
ಧರಿಸಿದ, ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭನ ಧನುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವಾಗ
ಮಧ್ಯಭಾಗವು ತುಂಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಬ್ದವು ಇನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ; ಮೂರು
ಲೋಕವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಜಂಭಾಸುರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಸುರಪಾಲನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗೆದ್ದ
ರಾವಣನನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನ ಸಾವಿರ
ತೋಳುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ ಭಾರ್ಗವರಾಮನನ್ನು ನೀನು ಗೆದ್ದು
ಜಯಮಾಲೆಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಾರದೆಂಬುದನ್ನು
ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಂದ ಹೆದೆಯನ್ನೆಳೆದಾಗ ವೀಣಾನಾದದಂತೆ
ದನಿಯು ಹೊರಟಿತು; ಖರದೂಷಣರೇ ಮುಂತಾದ ರಕ್ಕಸರು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ
ಮಾಡಿದರು; ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದ
ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಮಾರೀಚನು ಮಾಯಾಮೃಗವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಅತ್ಯಂತವೇಗವಾಗಿ ನೀನು
ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೇರಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಗಿದ್ದು
ಅದನ್ನು ಕಾಣಲಾರದ ದೇವತೆಗಳು ಹುಟ್ಟುಗುರುಡರಂತಾದರು; ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ
ಜಲಾಂಜಲಿಯನ್ನಿತ್ತರು: ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ
ಕ್ಷೇಶದಾಯಕರೆನಿಸಿದರು; ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ವ್ಯರ್ಥವೆನಿಸಿದವು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ದೇವ, ನೀನು ಕಬಂಧನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೌತುಕದಿಂದ
ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ನೋಡಿದವರು ಈಗಲೂ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಲು
ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ; ಈಗಲೂ ಅವರ ಕಪೋಲಗಳು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗುತ್ತವೆ;
ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ರಾಶಿಯಾಗಿದ್ದ ಹರನ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣವನ್ನು
ಹೊಂದಿದ ದುಂದುಭಿಯ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ದೂರಕ್ಕೆಸೆದು
ವಾಲಿಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಮಸಳಿಸಿದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಪಾದಗಳು ವಂದ್ಯವೇ
ಹೊರತು ಬಂದಿಗಳಂತೆ ಪರರಿಗೆ ವಂದಿಸುವಂಥವಲ್ಲವೆಂದು
ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ
ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲ ತನ್ನ ಬಲಿದೈಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಏಳು
ತಾಲವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟ ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಗುಹೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ
ವಾಯುವು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ; ಆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದೊಡ್ಡ
ಶಬ್ದವು ಆಕಾಶಮಂಡಲವನ್ನು ತುಂಬಿ ಸಪ್ತತಾಲವೃಕ್ಷಗಳು
ಸಪ್ತಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಯಶೋಗಾಥೆಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ:

ಪೌಲ್ಸ್ತನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಅವಮಾನಿಸಿದ, ದೇವೇಂದ್ರನ
ಕುಮಾರನಾದ, ಕಪಿಗಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ, ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳೆಂಬ
ನಿಕುಂಜಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ, ಚತುಃಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಸಂಧ್ಯಾವಿಧಿಯನ್ನು
ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ತನ್ನ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಭುಜಗಳೆಂಬ ಪರಿಘಗಳಿಂದ
ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಗುಣನಿಧಿಯಾದ,
ಕನಕಕಮಲಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ
ನಿಗ್ರಹಿಸಿದೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಕೈಲಾಸ, ಕಲಿಂದ, ಮಲಯ, ಮಂದರ, ಮೇರು, ಸಹ್ಯ, ವಿಂಧ್ಯ, ಮಹೇಂದ್ರ,
ಹಿಮಾಲಯವೇ ಮುಂತಾದ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಪಿಗಳು ಸುಗ್ರೀವನ
ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ತುಷ್ಟನಾದ ನೀನು
ಅವರತ್ತ ನೊಡುವುದೆ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವೆನಿಸಿದೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ:

ಹನುಮಂತನು ಭಯಂಕರವಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಜಿಗಿದು ಲಂಕೆಗೆ
ಹೋಗಿ ಅಶೋಕವನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ಅಕ್ಷಕುಮಾರನನ್ನು ಕೊಂದು
ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ತಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು
ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗದ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ವಿರಾಧನೇ ಮುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ನೀನು ತೋರಿದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರಿಂದೇನು? ನೀನು ಸಮುದ್ರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಕ್ಕಸಿಯರು ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹಾ ಹಾ ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ನಾನಾ ತೆರನಾದ ನಿರ್ವ್ಯಾಜ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ದೇವನಾದ ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಾಜಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ದೀರ್ಘವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುವಾಗ ಅವನ ಮೊಗದ ಮೇಲಿನ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.

(ಪರದೆಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಎಲಾ ಅಲೀಕವೈತಾಲಿಕ, ಏನಿದು ಕಲಕಲ?

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಆರ್ಯ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಶೌರ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ರಾಮದೇವನು ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನ ಮರಣಾನಂತರ ದಶಶಿರನ ವಧೆಯವರೆಗೆ ಸ್ತುತಿಪಾಠವನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದಾನಲ್ಲವೆ?

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ನಾನು ವಿಭೀಷಣನ ವೈತಾಲಿಕ; ವಿದೇಶೀಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಬಾರಿ ಕ್ಷಮಿಸು. ಈಗ ನಾನು ಸ್ತುತಿಪಾಠವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. (ವಿನಯದಿಂದ) ಭಗವಾನ್ ರಾಮನು ತಂದೆಯ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶೋಕಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಎಲಾ! ಮಹಾನುಭಾವರ ಸ್ವಭಾವವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆ? -

ಶೋಕವು ಹೃದಯವನ್ನು ಶಂಕುವಿನಂತೆ ಚುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಹಾತ್ಮರು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಅಹಾ! ಅವರ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಯಾವುದೋ ಗುಣವಿರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಆರ್ಯ ನೀನು ಕೋಪಗೊಂಡಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಹಾಗಾದರೆ ರಾಮಭದ್ರನು ಈಗ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಸಮುದ್ರದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ದರ್ಭಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉಪವಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಾಗೀರಥೀವಲ್ಲಭನಾದ ಸಾಗರನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಭಾವ; ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಈರ್ಷ್ಯೆ; ಆಂಜನೇಯನಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ; ರಾವಣನಿರುವ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಕ್ರೋಧ; ಬಿಲ್ಲಿನತ್ತ ಉತ್ಸಾಹ; ಸಮುದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಕ್ಷೋಭೆ; ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಭಾವಗಳು ತುಂಬಿದ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ರಾಮಚಂದ್ರ ರಾತ್ರಿಯಿಡೀ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಾರದಾದ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಇಷ್ಟಾದರೂ ಸಮುದ್ರನು ಏನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಅದು ಜಡರಾಶಿಯಲ್ಲವೆ?

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಹಾಗಿರುವ ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ರಾಮದೇವನು ಏನು ಹೇಳಿದ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ -

ಅಯ್ಯಾ ಭಗವಂತನೆ, ದಡದ ಮೇಲೆ ವಸತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿ ಕುಶಲಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಮಲಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆ ಇಂಥ ಅನಾಸ್ಥೆಯೆ? ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಸಗರ ಹಾಗೂ ಭಗೀರಥರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೋ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಾ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಹಾಗಾದರೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಗೋವಿನ ಪಾದದಂತೆ ದಾಟಬಹುದೆ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ಎಲ್ಲ ವಾನರ ನಾಯಕರೆ, ಗೋಲಾಂಗೂಲ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ಭಲ್ಲೂಕನಾಯಕರೆ ಇದೇನು? ದಡದ ಮೇಲಿನ ವನದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಡಿಗಳಂತೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದೀರಲ್ಲ?

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ತಮ್ಮ ಕುಲಕ್ರಮಾಗತವಾದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಗಣಿಸದೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತಾವು ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊರಟಿದ್ದಾರಲ್ಲ?

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಇರಲಿ, ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ -

ಈ ಸಾಗರವನ್ನು ಅಗಸ್ಯನು ಬೊಗಸೆಯಿಂದ ಕುಡಿದನು; ವಡವಾನಲವು ನಿತ್ಯವೂ ನುಂಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ದಡವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ; ಕಲ್ಪಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವು ತಗ್ಗಿ ಒಂದು ತೊರೆಗೆ ಸಮನಾಗುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆಯೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡ ಈ ಸಮುದ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ವಿಷಾದವೇಕೆ?

ಅಲ್ಲದೆ -

ಕಪೀಂದ್ರರೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಬೊಗಸೆ ಸಾಗರ ಜಲವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ ಅಥವಾ ಒಂದೊಂದು ಬಂಡೆಯನ್ನೋ ಕಲ್ಲನ್ನೋ ತಂದುಹಾಕಿರಿ; ಆಗ ಸಮುದ್ರವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೊಳ್ಳದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ನೆಲವೇ ಆದೀತು; ಹಾಗಿರುವಾಗ ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಂಗಾಲಾಗುವುದೇಕೆ?

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಆಹಾ ಸುಗ್ರೀವ ಪ್ರತಿಹಾರ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲ ಕಪಿನಾಯಕರೂ ಮರಳಿಬಂದು ಸಮುದ್ರತೀರದ ವನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ನೀಲನು ಭುಜವನ್ನಪ್ಪಳಿಸಿ ಕಿಲಕಿಲದನಿಯನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ಹೊರಡಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಿಂದ ಎಂಟು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ.

ಧೂಮ್ರನೆಂಬ ವಾನರ ಬಾಯಿಯೆಂಬ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತೆರೆದ; ಅಲ್ಲಿ ಗರಗಸದಂತಿರುವ ದಂತಪಂಕ್ತಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ತನ್ನ ಬಾಲವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮಲಯಾದ್ರಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆಸೆಯುವ ಬಯಕೆ ಅವನಿಗೆ.

ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಶರೀರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುತ್ತುವತನಕವೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದಿರುವ ಜಾಂಬವನು ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸೇತುವನ್ನು ಬಲಿಯುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಕುರಿತು ಕೋಪಗೊಂಡನು.

ಕುಮಾರನಾದ ಅಂಗದನು ಕೂಡ ತನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆಳೆದ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಕರ್ಪೂರಗಳ ಪರಾಗಸಮೂಹದಿಂದ ಶಾಂತಿಕಾರಕವಾದ ಅಂಗಲೇಪನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಹನುಮನು ನಗುತ್ತ ವಾನರರಿಗೆ ನೀವು ನನ್ನ ರೋಮವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಿ; ನಾನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬಹುದು ಎನ್ನುವಂತಿದೆ.

ತಾರೆಯು ಹಚ್ಚಿದ ಚಂದನದ ಲೇಪನವನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಸಾವಿರ ಸುವರ್ಣಕಮಲದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಾಗರವು ಬೊಗಸೆಮಾತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕರ್ಪೂರಚಂಡ: ಅದು ಹೀಗೋ! (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಅದೊ ಸಮುದ್ರ ವನ್ನು ನೋಡು - ಅಲ್ಲಿ ಜಲಮಾನುಷಮಿಥುನಗಳು ಚೊತೆಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿವೆ; ಶಂಖಿನಿಯರ ಸಮೂಹವು ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದೆ; ಮೇಲೇಳುತ್ತಿರುವ ತೆರೆಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸುವಂತಿವೆ; ಪ್ರಚಂಡವಾದ ತಾಪದಿಂದ ಮುತ್ತುಳ್ಳ ಚಿಪ್ಪುಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ; ಪಾರೀನವೆಂಬ ಮೀನುಗಳು ಜಗಿದಾಡುತ್ತಿವೆ; ಮತ್ಸ್ಯ ಮಕರಗಳು ಮೇಲೆದ್ದು ಬರುತ್ತಿವೆ; ನಕ್ಷತ್ರಮೂಹಗಳು ಓಡುತ್ತಿವೆ; ಸರ್ಪಗಳು ದಡದತ್ತ ಧಾವಿಸುತ್ತಿವೆ; ಮದಮತ್ತ ಆನೆಗಳು ಮದಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತ ನೀರಾಟವಾಡುತ್ತಿವೆ; ಜಲಸ್ತಂಭನವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಮುನಿಗಳು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ದೇವ, ಸಾಧ್ಯ, ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರರು ಇದರ ಮೇಲೆ ಗಮಿಸುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ; ತೀರದ ಮರಗಳಲ್ಲಿ

ಗೂಡುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮೇಲುಮೇಲೇರಿ ಈ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿವೆ; ವಾನರರು ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸಮುದ್ರಮಥನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ ಅಪ್ಸರೆಯರಲ್ಲದೆ ಉಳಿದವರು ಕಂಗಾಲಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಬಹುಕಾಲದ ಹಿಂದೆಯೇ ಚಂದ್ರ, ಐರಾವತ, ಪಾರಿಜಾತ, ಕೌಸ್ತುಭ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಯಾವುದು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡು. ಅಲ್ಲದೆ -

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ವಡವಾಗ್ನಿಯು ಕೆಂಪು ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ನೀಲಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದು, ಹವಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನವಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮಂದರ ಪರ್ವತದಿಂದ ಜಜ್ಜಲ್ಪಟ್ಟ ಮುತ್ತುಗಳ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವಂತಿದ್ದು ಜಲಚರಗಳಿಗೆ ಪಾರಾಗಲು ಕಷ್ಟಕರವೆನಿಸಿದೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

(ತರ್ಕಿಸುತ್ತ)

ಇದೇನು? ಶಂಕರನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಪ್ರಲಯಾಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನು ಪಸರಿಸುತ್ತಿದೆಯೆ? ಅಥವಾ ಸಮುದ್ರದ ಜಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಣಗಿಸಿದ ಔರ್ವಾಗ್ನಿಯು ಮೇಲೆದ್ದು ಬರುತ್ತಿದೆಯೆ? ಅಥವಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರುದ್ರನು ಪಾತಾಲಮೂಲದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆಯೆ? ಹೋ, ತಿಳಿಯಿತು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನುಗುಳುತ್ತಿರುವ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ.

ಬಾ, ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣರೊಡನಿರುವ ಮಹೋದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ರಾಮದೇವನನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕ

(ಅನಂತರ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣ ಹಾಗೂ ಹನುಮರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ರಾಮ:

(ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ತಲೆವಾಗಿ ನಮಿಸಿ ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿ)

ಅಗೆದಿಹನು ಸಗರನೀ ಖಾತವನು ; ತುಂಬಿಸಿಹನಿದರ
ಜಲದಿಂದ ಭಗೀರಥನು ಗಂಗೆಯನು ಭೂತಳಕೆ ತಾ ತಂದು;
ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಕೀರ್ತಿಯಾಗಿರುವುದೀ ಸಾಗರವು ದಿಟ;

ಬಾಣಗಳ ಸುರಿಸುತಿಹೆ ಪ್ರತಿಕೂಲಚರನೆಂದು; ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ,
ನಮಿಸುವೆನು ಪೂರ್ವಜರೆ ಮನ್ನಿಪುದು ಕೋಪ ಬೇಡೆನ್ನೊಡನೆ.

ವಿಭೀಷಣ: ಮಿತ್ರ ಸುಗ್ರೀವ, ರಾಮನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಶಿವನು
ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಈ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಜಲಪಾನದಿಂದ ಬಲಗುಂದಿದ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಗಳು
ಶಾಂತವಾಗಿವೆ ; ಇದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ವಡವಾನಲವು ಕೂಡ ಹೊಟ್ಟಿನ
ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿದೆ; ಅಂಥ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ
ಹೊಮ್ಮುವ ಬೆಂಕಿಯು ದಾವಾನಲದಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸುಗ್ರೀವ: ಮಿತ್ರ ವಿಭೀಷಣ, ರಾಮಭದ್ರನು ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡುದನ್ನು
ಹಿಂದೆಂದೂ ಕೇಳಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲ; ಕಂಡದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯ
ಪಡದವರು ಯಾರು ! ಅದೋ ನೀರೂ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ -

ಅಗ್ನಿಮಯವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಗಳೇಳುತ್ತಿವೆ; ಅದರಿಂದ
ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಸರ್ಪಮಿಥುನಗಳು ಆಲಿಂಗನವನ್ನೇ
ರಕ್ಷಾವಿಧಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿವೆ; ಕಾವಿನಿಂದ
ಹೆಚ್ಚಿದ ದಾಹವನ್ನು ತಣಿಸಲು ನೀರು ಸುರಿಸಿ ಮಹಾಮೇಘಗಳು
ಕಾಣದಾಗಿವೆ; ತಾಪದಿಂದ ಹುರುಪಳಿಸಿದ ಜಲಚರಗಳು ಸತ್ತು ದುರ್ಗಂಧವು
ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಆವರಿಸಿ ಮತ್ತೂ ಹರಡುತ್ತಿದೆ.

ಹನುಮಂತ: (ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ನಮಿಸಿ) -

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪ್ರಭೋ, ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ ಹುಬ್ಬು ಸಡಿಲವಾಗಿ ಮುಖವು
ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಲಿ; ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಶರಪಂಜಗಳನ್ನು ಧನುವಿನಿಂದ
ಉಪಸಂಹರಿಸು. ಅದೊ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ನದಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ
ನಾಗೀಣಿಯರ ಕೀರ್ತಿಗಾನದೊಂದಿಗೆ ಕರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಕಡೆ
ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುವರು)

ರಾಮ: ಹಾಗಾದರೆ, ಅಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಆರ್ಯ, ನೀನು ಶರಸಂಧಾನ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು
ತಿಳಿದವನಲ್ಲವೆ?

(ಅನಂತರ ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನು ಗಂಗೆ
ಯಮುನೆಯರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು)

ಗಂಗಾ: ಸಖಿ ಯಮುನೆ, ಈ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರ
ದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ -

ಹಿಂದೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾತಾಳದಿಂದ ವರಾಹನು ಹೊತ್ತು ತರುವಾಗ ವರಹನ ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ಗಾಯಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಸಮುದ್ರಮಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಂದರನ ಎಳೆದಾಟದಿಂದ ಗಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ; ವಾಸುಕಿಯ ವಿಷಜ್ವಾಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತಣ್ಣಗಾಯಿತು; ಆದರೆ ಈಗ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಗಾಯಗೊಂಡು ತಾಪದಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಿವೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ)

ಸಮುದ್ರ: (ವಿಷಾದದಿಂದ) ದೇವಿ ಗಂಗೆ, ಪ್ರಿಯೆ ಯಮುನೆ, ಅಪರಾಧಿಯಾದ ನಾನು ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಗಂಗಾ: ರತ್ನಾಕರ, ಅಪರಾಧವು ನಿನ್ನದಲ್ಲ; ರಾಮನದು. ಅವನೇ ಸಗರ ಭಗೀರಥರ ಯಶೋರಾಶಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಯಮುನೆ: ಗಂಗಾಪತಿ, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭೇಟಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವಾಗ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದರೆ ಹೇಗೆ?

ಸಮುದ್ರ: ಹಾಗಾದರೆ ಬಾಲನಾರಾಯಣನಾದ ರಾಮದೇವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗೋಣ. ಚಂದ್ರನಿಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿಯು ದ್ರವಿಸಲಾರದು. (ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಯಮುನೆ: (ಬಳಿ ಬಂದು) ದಶರಥ ಕುಮಾರ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಸಗರ ಭಗೀರಥ ರಂತೆ ಗೌರವಾರ್ಹನಾದ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

ಸಮುದ್ರ: (ಪೂಜಿಸುತ್ತ)

ದೇವ, ಚಂದ್ರ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಅಮೃತ, ಮದಿರೆ, ಕೌಸ್ತುಭ, ಪಾರಿಜಾತ, ಐರಾವತ, ಅಪ್ಸರೆಯರು ಜೊತೆಗೆ ಧನ್ವಂತರಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ನೀನು ಸಮುದ್ರಮಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ನೆನಪಿದೆಯೇ? ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ.

ರಾಮ: (ಗೌರವದಿಂದ) ಭಗವನ್ ರತ್ನಾಕರ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದವನು ನೀನು. ರಾಮನು ಒಮ್ಮೆ ನಯದಿಂದಲೂ ಅವಿನಯದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡುದನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ವಿಭೀಷಣ: ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ? ಸಮುದ್ರರಾಜನಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇದೆ -

ಅಮೃತದ ನಿಧಿಯಿವ ಧನ್ವಂತರಿ ಪಿತ ಗಂಗೆಗೆ ಪ್ರಿಯತರವೀತನ ಚರ್ಯ ಶೋಭೆಯ ಸುಧೆಗಿವ ಕಿರಣಸಮಾನ ಸಜ್ಜನರೆಲ್ಲರು ಪೊಗಳುವರವನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಜನಕನಿಗಳಿಯನು ನೀನು ನಿನ್ನೊಡನಾತನು ಮುನಿಯುವನೇನು?

(ರಾಮಸಮುದ್ರರಿಬ್ಬರೂ ಲಜ್ಜಿತರಾಗುವರು)

ರಾಮ: ಈ ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಶಬ್ದಗಳು ಸಾಲುವುದಿಲ್ಲ ಸುಂದರಿಯರ ಹಾವಭಾವಗಳಿಗೆ ಗೌರವ ತರುವ ವಾರುಣಿ, ದಂಪತಿಗಳ ಮುನಿಸನ್ನು ತಣಿಸುವ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ತುಂಬಿದ ಆಕಾಶ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಮೃತಪ್ರಾಶನದಿಂದ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಚಿರಂತನ ಯೌವನ, ಸಕಲಸಂಪದಗಳಿಗೆ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇವೆಲ್ಲ ಇವನ ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲವೆ?

ಸುಗ್ರೀವ: ಭಗವಾನ್ ಸಾಗರನ ಮಹಿಮೆಯ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ -

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅಧಿದೇವತೆ ಗಿರಿಸುತೆ ; ಅವಳ ಸೋದರ ಮೈನಾಕನೆಂಬ ಪರ್ವತ; ಅವನೋ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗಣಿ; ಹಿಮವಂತನ ಸುಪುತ್ರ; ಪರ್ವತಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ ಓಡಿಬಂದು ಪಾತಾಲವೆಂಬ ಕೆಸರುಳ್ಳ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಲೋಕಲೋಕಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವನು ಮಹಶೇಷ ಹೆಡೆಯ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲಕೆ
ಕೂರ್ಮನದ ನಿತ್ಯವೂ ಹೊರುವನವನನು ಮತ್ತೆ
ತನ್ನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲಕೆ
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಸಾಗರನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಾತನನು
ಇರಿಸಿಕೊಳುವನು ತನ್ನ ಮಡಿಲಿನಲ್ಲಿ
ಅಹಹ ಇನ್ನೇನೆಂಬೆ ಮಹನೀಯ ಚರಿತನಿವ
ಮಹಿಮೆಗಳಿಗುಂಟಿ ಗಡಿಯಿಲ್ಲೆ?

ಸಮುದ್ರ: (ಪ್ರೀತಿ ಈರ್ಷ್ಯೆಗಳಿಂದ)

ದೇವ, ಬೆಂಕಿಯನ್ನುಗುಳುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಶಯನಿಸುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಯೋಚನೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ?

ರಾಮ: (ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ) ಸಮುದ್ರರಾಜ, ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಅವಿನಯದ ವಿಷಯ ವನ್ನೆತ್ತಿ ನಾಚುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ.

ಸಮುದ್ರ: ದೇವ, ಇವಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಮಂಡಲಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಶಿವನ ಮುಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಗಂಗೆ; ಇವಳು ನಿನ್ನ ವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ಸೂರ್ಯನ ಕುಮಾರಿ ಯಮುನೆ.

ರಾಮ: ಶಂಕರ ಶಿರೋಧೃತೆ ಗಂಗೆ, ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಿ ಮಾತೆ ಯಮುನೆ, ಇದೋ ರಾಮನು ನಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಇಬ್ಬರೂ: ಸೂರ್ಯಕುಲಭೂಷಣ ರಾಮ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸುವಂತಾಗು. (ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವಾಗಲಿ)

- ಸಮುದ್ರ: (ರಾಮನೊಡನೆ) ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ.
- ರಾಮ: ನಾನು ಸ್ವತಃ ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾಪಾಲಕನಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನೆರವು ಬೇಕಾಗಿದೆ.
- ಸಮುದ್ರ: ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು
- ಗಂಗೆ: ಹೆಚ್ಚು ಮಾತು ಬೇಡ -
- ಈ ಅಪಾರವಾದ ಜಲನಿಧಿಯಾದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ. ಅದು ಅಲುಗಾಡದ ದೋಣಿಯಂತಿರುತ್ತದೆ.
- (ಎಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗುವರು)
- ಸಮುದ್ರ: ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಂದ್ರನೀಲದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಜಲರಾಶಿ ತೋರುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು.
- ರಾಮ: (ನಕ್ಕು) ಭಗವನ್, ಕಲ್ಲುಗಳು ತೇಲುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?
- ಸಮುದ್ರ: ಮಹಾಮುನಿಯು ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು ಪಡೆದವನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಮಗ ನಲ; ವೈರಿಸೇನೆಗೆ ದಾವಾನಲ. ಅವನ ಕರಸ್ಪರ್ಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳು ತೇಲುತ್ತವೆ.
- ಎಲ್ಲರೂ: ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಆಶ್ಚರ್ಯ!
- (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲ)
- ಹನುಮಂತ: (ಸದ್ದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ) ಇದು ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಪಿಬಲದ ಗದ್ದಲ; ಶಿವನ ಅಟ್ಟಹಾಸದಂತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ.
- ಸಮುದ್ರ: ರಾಮಭದ್ರ ವಾನರವೀರರು ಏನೇ ಬಯಸಲಿ, ಇದು ಕಪಿಬಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಯ್ಯಬಹುದಾದ ಮಾರ್ಗ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹನುಮಂತರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಮಲಯಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸೇತುಬಂಧದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡು.
- ರಾಮ: ಧನ್ವಂತರಿಯ ತಂದೆಯು ಹೇಳಿದಂತಾಗಲಿ. (ಏನಯದಿಂದ) ಭಗವನ್, ಅಪಾರ ಸಾಗರ, ರಾಮನ ಅವಿನಯದಿಂದ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಗಾಯಗೊಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಪಾತಾಲಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸು. ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗ್ರಹವಾಯಿತು.
- ಸಮುದ್ರ: ವಿಷ್ಣುವಿನ ಏಳನೆಯ ಅವತಾರವಾದ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತಾಗಲಿ. ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. (ಗಂಗೆ ಯಮುನೆಯರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗುವನು. ಇತರರೆಲ್ಲ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಅಭಿನಯ ಮಾಡಿ ಕೂರುವರು)
- (ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಅಯ್ಯಾ ನಾಗರಾಜ, ಆದಿಕೂರ್ಮ, ದಿವ್ಯ ಮತ್ಸ್ಯ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನೀವೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಬದಿಗೆ ಹೋಗಿ. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ರಾಘವನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ; ದಶಾನನನಿಗೆ ಧೂಮಕೇತು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಜಲಚರಗಳೆ, ನಿಮ್ಮ ಬಳಗದೊಂದಿಗೆ ಮಲಯಾದ್ರಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಹೋಗಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕಲ್ಪಾಂತದ ವರೆಗೂ ನೀವು ಅಗಲಿರಬೇಕಾದೀತು.

ಸುಗ್ರೀವ: ಹನುಮಂತ, ವಾನರ ನಾಯಕರಿಗೆ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ತರಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡು.

ಹನುಮಂತ: ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ (ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ನೋಡಿ)

ವಿಕ್ರಮದ ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವ ವಾನರರೆ, ಸೇತುಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಕೇಳಿ. ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮಿಂದಾಗದ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲಿದೆ?

ಸುಗ್ರೀವ: ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ತರಲಿ. ಅಂಗದನು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಲಿ. ಪ್ರಬಲ ಬಾಹು ವಿಕ್ರಮ ನಲ, ನೀನವುಗಳನ್ನು ಸೇತುಬಂಧಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ)

ಹನುಮಂತ: (ನಕ್ಕು) ಆಪತ್ತು ಒದಗಿತೆಂದು ಸಮುದ್ರದ ಅಬ್ಬರ ತಗ್ಗಿದೆ. ಸೇತುಬಂಧಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ತನ್ನ ಪ್ರತೀಹಾರನಾದ ಶೋಣನ ಮೂಲಕ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜಲಚರಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಗ್ರೀವ: ಮಿತ್ರ ಹನುಮಂತ, ವಾನರರೀರ್ವರನ್ನು ಕರೆ. ಅವರು ರಾಮದೇವನಿಗೆ ಸೇತುಬಂಧದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಲಿ.

(ಹನುಮಂತನು ಹೋಗಿ ವಾನರರೀರ್ವರನ್ನು ಕರೆತರುವನು. ಕಪಿತ್ಥ ದಧಿತ್ಥರು ನಿವೇದಿಸುವರು)

ಕಪಿತ್ಥ: ದೇವ, ತಟದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿರುವ ವಾನರರ ಸಾಲನ್ನು ನೋಡು. ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶದ ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮ: ಅಹಾ, ಕಪಿಗಳ ಅತಿಶಯ ಪರಾಕ್ರಮವೇ! ಸಮುದ್ರದ ಮಹಿಮೆಯೂ ಅಪಾರ! ಒಂದೇಸವನೆ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಪ್ರಹಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೈ ನೀಡಿ ಭರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ದಧಿತ್ಯ: ಇದೋ ಇದು ನಲನಿಟ್ಟ ಮೊದಲ ಶಿಲಾಸಮೂಹ; ಸೇತುವೆಂಬ ಮೂಲದ ಮೊದಲ ಕಂದ: ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮ ವ್ಯಕ್ತದ ಮಹಾಕುಸುಮ; ಸೀತೆಯ ವಿಯೋಗದ ಕೊನೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಮಂಗಳಗಾನ; ಸಮುದ್ರನ ಕಳಂಕದ ಪ್ರಥಮಾವತಾರ.

ಕಪಿತ್ಯ: ನಲನ ಕರಾಗ್ರ ಸ್ವರ್ಣದಿಂದ ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಪರ್ವತಗಳು ಸೇತುವಿನ ಸೀಮಂತದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದಾವಾಗ್ನಿ ಪ್ರಪಂಚ ಶಾಂತವಾಗಿದೆ; ಐದು ವರ್ಣಗಳ ಧಾತುದ್ರವ್ಯ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ; ಕಪಿಕುಲಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಪರಿಚಿತವಾಗಿವೆ; ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹ ತಾಪರಹಿತವಾಗಿದೆ; ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ವಾನರರು ಎಸೆಯುವ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ ನೊರೆಗಳೇಳುತ್ತಿವೆ.

ದಧಿತ್ಯ: ಕಪಿತ್ಯನು ನಿವೇದಿಸಿದಂತೆ ಇದೆ -

ನಲನು ಎಸೆದ ಪರ್ವತವು ವಡವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರದ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ತಲುಪಿತು; ಅಲ್ಲಿ ತಿಮಿಂಗಿಲಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಮಹವರಾಹನು ಕಲಕಿದ ಪಾತಾಳದಾಳದಿಂದ ತಿಮಿಂಗಿಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

(ವಿಚಾರಿಸಿ)

ವಾನರರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಮೇಲೆತ್ತಿದಾಗ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇದೊಂದರಿಂದಲೇ ನಿಬಿಡವಾದ ಸೇತುವನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆಸೆದಾಗ ಸಾವಿರದಲ್ಲೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತುಂಬಲೂ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಪಿತ್ಯ: ಸಮುದ್ರದ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾದ ಮೊಸಳೆಗಳಿವೆ; ವಿಷಮವಾದ ಶಿಲಾತಲಗಳಿಂದ ಒಡೆದ ಚಿಪ್ಪುಗಳಿಂದ ಮುತ್ತುಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ; ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾವಸೆಯ ಜಾಲತುಂಬಿದೆ; ಅವು ಹಸಿಯಾಗಿದ್ದು ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಂಥ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತಗಳು ಬೀಳುವಾಗ ಈ ಜಲಚರಗಳೆಲ್ಲ ಭಯದಿಂದ ಏನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?

ದಧಿತ್ಯ: ಗೆಳೆಯ, ರಾಮದೇವನಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. (ರಾಮನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ) -

ಅಲ್ಲಿ ಕಿಲಕಿಲ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಪರ್ವತವು ಬೀಳುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಶಂಕಿಸಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೂಗು. ಅವು ವಜ್ರಪಾತದ ಭಯದಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀಶಬ್ದವಾಗಿ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಿವೆ.

ಹನುಮಂತ: ವಾನರರು ಎಸೆಯುವ ಪರ್ವತಗಳು ಬೀಳುವಾಗ ಮಂದರಪರ್ವತದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಚಿಲ್ಲಿದ ಅಮೃತ ಬಿಂದುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಅಮರರಾದ

ಜಲಮಾನವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಮಥನವು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ:

ಆರ್ಯ, ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಜಲಚರಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಪರ್ವತವನ್ನು ಎಸೆದಾಗ ಅದು ಕೂರ್ಮನ ಬೆನ್ನಿಗೆ ತಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಪುಟಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ತಿಮಿಯೊಂದು ನುಂಗಿತು; ಅದನ್ನು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತಿಮಿಂಗಿಲವು ನುಂಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಮ:

ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಇದು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದುದು -

ತಿಮಿಯೆಂಬ ಮೀನವುಂಟು; ಅದನ್ನು ನುಂಗುವ ತಿಮಿಂಗಲವುಂಟು; ಅದನ್ನು ನುಂಗುವ ತಿಮಿಂಗಿಲವುಂಟು; ಅದನ್ನು ನುಂಗುವ ರಾಘವನೂ ಇದ್ದಾನೆ.

ಸೇತುಬಂಧಕ್ಕೆಂದು ನಲನು ಎಸೆದ ಪರ್ವತವು ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಮೀನಿನ ಮರಿಗಳ ತಿರುಗಾಟದಿಂದ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಸರಿಯುತ್ತಿದೆ; ಮತ್ತೆ ಕೂರ್ಮಗಳ ಮರಿಗಳಿಂದ ದೂಡಲ್ಪಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿದೆ; ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇತುವು ಹೇಗೋ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಸಿಂಧುವಿಗೆ ಸೇತುವನ್ನು ಬಲಿಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ; ಕಲ್ಲುಗಳು ತೇಲುತ್ತಿವೆ; ಕಪಿಗಳು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ತೂಗುತ್ತ ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ದಿವ್ಯ ಕಚ್ಚಪ ಮಸ್ತಕ ಸಂತತಿಯು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಿದೆ; ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುವ ಸೇತುವು ರಾವಣನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿದೆ.

ಸುಗ್ರೀವ:

ಸೇತು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ವಿಘ್ನವುಂಟಾಗಿದೆ -

ಪಾಂಚಜನ್ಯದ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಸಮುದ್ರ; ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳ ನೀರು ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಿದೆ; ಸೇತುಬಂಧಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಗಿರಿಗಳು ಎಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ತಡೆದಾವು?

ವಿಭೀಷಣ:

ಇದು ಅತ್ಯದ್ಭುತ! -

ಪರ್ವತವನ್ನೆಸೆದಾಗ ಮೇಲೆದ್ದು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಲುಪುವುದರೊಳಗೆ ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಇಡಬೇಕಾದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಈ ವಾನರನು ಜಿಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ!

ಅಲ್ಲದೆ -

ವಡವಾಗ್ನಿ, ನಾರಾಯಣ, ಅಸುರರು, ರೆಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ಪರ್ವತಗಳು ಇರುವಂಥದು ಸಮುದ್ರ; ಕಪಿಗಳು ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೆಸೆದಾಗ ರಸಾತಲದಿಂದ ಮೂಲದ ಜಲವು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

ಸುಗ್ರೀವ:

ಒಂದು ವೇಳೆ ಹನುಮನು ಮೇರುಗಿರಿಯನ್ನೇನಾದರೂ ತಂದು ರಭಸದಿಂದ ಬೀಸಾಡಿದರೆ ಈ ಸಮುದ್ರವು ಐರಾವತ ಕುಲದ ಆನೆಗಳನ್ನು, ಕೌಸ್ತುಭಕುಲದ

ರತ್ನಗಳನ್ನು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಇತರ ಸಂಬಂಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನ ಬಾಂಧವರನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ರಾಮ: ಮಿತ್ರ ಸುಗ್ರೀವ, ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಡ. ಮೇರುಪರ್ವತವು ಮುವತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳ ನಿವಾಸವಾಗಿದೆ.

ಕಪಿತ್ಥ: ಇದು ದೇವತೆಗಳ ನಿವಾಸವೆನಿಸಿದ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಖಂಡ; ಇದು ಕುಂಕುಮಲೇಪಿತವಾಗಿ ಹೂಣತರುಣಿಯರ ಗಲ್ಲದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿದೆ. ಇದು ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದ ಖಂಡ; ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನು ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ; ಅವನ ವಿಷಮ ಚರಣಪಾತಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅರ್ಧಶಿಲಾತಲಗಳಿವೆ; ದಟ್ಟವಾದ ಹಿಮಪಾತದಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಮಂದರಗಿರಿಖಂಡ; ದೇವತೆಗಳು ಕುಡಿದ ಅಮೃತರಸವು ಬಿದ್ದ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿಯ ಮರಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಹಸಿರಾಗಿರುತ್ತವೆ: ಕೌಸ್ತುಭ, ಮದಿರೆ, ಕಲ್ಪದ್ರುಮ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರ ಉತ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದುದು ಈ ಗಿರಿ. ಇದು ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಖಂಡ; ಕುಬೇರನ ಮಿತ್ರತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾಸಮಾಡುವ ಶಿವನಿಂದ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದೆ; ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಗಿರಿ. ಇದು ಗಂಧಮಾದನದ ಖಂಡ; ಸ್ವರ್ಣಕಮಲದಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಮಾನಸಸರೋವರದ ತಾಣ; ಗಂಧಮೃಗದ ನಾಭಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಗಂಧದಿಂದ ಪರಿಮಳಭರಿತ. ಇದು ಅಂಜನ ಪರ್ವತದ ಖಂಡ; ಇಲ್ಲಿನ ಲವಲೀಲತೆಗಳನ್ನು ಬಾಲಚಾಪಲದಿಂದ ಹನುಮನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ; ಕೇರಳೀಯ ವನಿತೆಯರ ಕಪ್ಪು ಕಪೋಲಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದ್ದು. ಇದು ವಿಂಧ್ಯದ ಖಂಡ; ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಗತಿಯನ್ನು ವಕ್ರಗೊಳಿಸಿದೆ; ನರ್ಮದಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಮಯೂರಗಳಿಂದ ಇದರ ಶಿಖರ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ರೋಹಣಗಿರಿಖಂಡ; ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಪತ್ನಿಯ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಪವಿತ್ರತೆ; ವಿಭಿನ್ನ ಮಣಿಗಳ ವರ್ಣಕಾಂತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರಧನುವಿನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹರಡುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಇತರ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ವಾನರವೀರರು ಕಿತ್ತುತಂದು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ದಧಿತ್ಥ: (ಒಮ್ಮೆಲೇ ನೋಡಿ)

ಮಹಾಸಾಗರದ ಸೇತುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲುಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ; ಎದುರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಪಿಗಳು ಉಲ್ಲಸಿತರಾಗಿ ಕಿಲಕಿಲನಾದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಜಿಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಡೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮನೆಯ ಉಪರಿಗೆಗಳನ್ನೇರಿದ್ದಾರೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಕಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ)

ರಾಮ: ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾತೀತ ನೀಲಕಂಠನ ಕೋಲಾಹಲದಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಲಕಲಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ. ಇದೇನು?

ಕಪಿತ್ಥ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ದೇವ, ಸೇತುಬಂಧಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆ ಅದು; ರತ್ನರೋಹಣಪರ್ವತದ ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಲ್ಪುಳಿತದಿಂದ ಚದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪದಾತಿಗಳು; ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಸೇನೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ; ಚಲಿಸುವ ದುರ್ಗಗಳಂತಿರುವ ತಿವಿಯಲ್ಲಡುವ ಆನೆಗಳು; ಆಕಾಶವೆಂಬ ಕ್ರೀಡಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ಧ್ವಜಗಳು; ಯಮನು ಆಕಳಿಸಿದಾಗ ತೆರೆದ ಬಾಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಶಿಂಜಿನಿಯನ್ನೆಳೆದ ಬಿಲ್ಲುಗಳು; ಸೇನಾವಿಲಾಸಿನಿಯ ಕಟಾಕ್ಷದಂತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಗಳು; ರಣಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಂಕಣದಂತಿರುವ ಚಕ್ರಾಯುಧಗಳು; ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉದಯಸೂಚಕವಾದ ವೇಣಿದಂಡದಂತಿರುವ ಖಡ್ಗಗಳು; ಹೀಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆಯು ಮೊದಲೇ ಓಡಿದೆ; ಹಾಗೂ ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಮಗೆ ಸಹಜವಾದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರ ಮತ್ತು ಮರಗಳ ಆಯುಧ ಧರಿಸಿದ ಹೂಂಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾನರವೀರರ ಪ್ರತಿಕಾರದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ಕಲಕಲ ಇದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಸಾಧು ಲಂಕೇಶ್ವರ, ಸಾಧು. ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯ ನೀತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದುಕೊಂಡೆ; ನಿನ್ನ ಅನುಪಮ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಲ್ಲ.

ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣರು: ದೇವ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳೋಣ.

(ರಾಮನು ಹಾಗೇ ಮಾಡುವನು)

ಕಪಿತ್ಥ: ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ವಾನರಸೇನೆಯು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದ ಕಾರಣ ವಾನರರು ಎಸೆದ ಸಾವಿರಸಾವಿರ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಸೇತುವು ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ವಾನರ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದಿದೆ. ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರಣಯಾತ್ರೆಯ ಸೂಚಕವಾದ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿವೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಂದ ದೇವದುಂದುಭಿಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಂದಿಗಳು ರಾವಣನ ಜಯಗಾಥೆಯನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚಾರಣರು ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತಿದ್ದೇ ಮೊದಲಾದ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಾನರರು ವೈರಿಪಕ್ಷದವರೆಂದು ಕೇಳಿದ ರಾಕ್ಷಸಿಯರು ಜೋರಾಗಿ ನಕ್ಕು ಪರಿಹಾಸ್ಯದ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಭದ್ರ, ಧೈರ್ಯವಾಗಿರು. ಇದು ಶಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣಕಾಲವಲ್ಲ. ರಾವಣ ಮೇಘನಾದರಿಲ್ಲದೆ ಸೈನ್ಯವು ಹೊರಟಿದೆ.

ದಧಿತ್ಥ: ಅದೋ ಸೈನ್ಯ ಬಂದಿದೆ; ಸುಭಟರು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗವನ್ನೆಳೆದು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ; ವಾನರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಬಿಂಡಿವಾಲಗಳನ್ನು

ರಭಸದಿಂದ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹ್ರಾಸಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತ್ವಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ; ಕಮಲವನದ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುವ ಶ್ವೇತಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಭಲ್ಲೆಗಳು ತಿರುಗುತ್ತಿವೆ; ಆನೆಗಳನ್ನೂ ತುಂಡರಿಸಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಡುಕ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಕರಾಲಕರವಾಲಗಳನ್ನು ಝಳಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ರಣದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳ ಚತುರಂಗಬಲವಿದು; ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಚಲಿಸುವ ಮದ್ದಾನೆಗಳು; ಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಹೊರಡುವ ರಥಗಳು; ಬಂದ ಆಪತ್ತನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸೇನೆ; ಇದರ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಗಾಯಗೊಂಡ ಸೈನಿಕರು; (ನೋಡಿ) ಒಹ್, ಮುಖಾಮುಖಿ ಯಾದೊಡನೆ ತುಮುಲಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾಯಿತು. (ನಕ್ಕು ಒಂದೆಡೆ ನೋಡಿ)

ತಲೆಕತ್ತರಿಸಿದ ರಾಕ್ಷಸರ ಮುಂಡದಮೇಲೆ ಕಪಿಗಳ ತಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಇದು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಾದುದರಿಂದ ಕಪಿರಾಕ್ಷಸಸೃಷ್ಟಿಯೆನಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ನಗೆ ತರಿಸುತ್ತದೆ.

(ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನೋಡಿ)

ಈ ರಾಕ್ಷಸನ ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸಿದೆ; ಆನೆಯ ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮುಂಡದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ; ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಮುಂಡವು ನರ್ತಿಸುವ ಗಜಾನನನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

(ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನೋಡಿ)

ಈ ಋಕ್ಷವಾನರನ ಮುಂಡದ ಮಲೆ ರಕ್ತಸನ ಶಿರ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಅವನು ಮಾಯಾವಿ ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ತೋರಿದ.

(ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ)

ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ನಮಿಸುವ ತಲೆಯಂತೂ ಹೋಗಿದೆ; ಆದರೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ಎರಡು ಕೈಗಳಿವೆಯೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮುಂಡಗಳು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿವೆ.

ಕಪಿತ್ಥ:

ದೇವ, ಸಮರಾಂಗಣವನ್ನು ನೋಡು. ಕುಂಕುಮಚೂರ್ಣದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಆಕಾಶವು ವಿಸ್ತರಗೊಂಡಿದೆ; ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಧೂಳು ಎಂಟನೆಯ ಸಾಗರವೆಂಬಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ; ದಟ್ಟವಾದ ಧೂಳಿಯ ಹೊದಿಕೆಯು ಸೂರ್ಯನ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಭೂಸಂಸ್ಪರ್ಶದ ಭೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ; ಮೇಲೆದ್ದ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಭಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಶೇಷನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹವಾದಂತಿದೆ; ವೀರರ ವಸನಗಳು ಧೂಳಿ

ದೂಸರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರರಿಗೆ ಅಸೂಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತಿದೆ; ಪ್ರದೋಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಕಸಿತವಾದ ಕಮಲದಂತಿರುವ ಕಂಗಳುಳ್ಳ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಧೂಳು ಬೀಳುವ ಭಯದಿಂದ ಕೈಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಬಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಜುಗುಪ್ಸೆ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ; ಆನೆಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಘಂಟೆಗಳ ಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ; ರಥಗಳಿಂದ ಕನಕಕಿಂಕಣಿಗಳ ಝಣತ್ಕಾರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ; ಕುದುರೆಗಳ ಹೇಷಾರವ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ; ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಲೆಂದು ಎರಡೂ ತುದಿಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದಾಗ ಹೊರಡುವ ಕರ್ಕಶವಾದ ಕಡಕಡಾಹಟಶಬ್ದವು ಬಿಲ್ಲಾರರನ್ನು ಮೂರ್ಛೆ ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ; ಪರಸ್ಪರ ಅಂಗ ಸಂಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಋಕ್ಷ, ವಾನರ, ರಾಕ್ಷಸ ಭೇದವು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಸೇನೆಯ ಪಾದಹತಿಯಿಂದಿದ್ದ ಧೂಳಿನಿಂದ ಕತ್ತಲಾವರಿಸಿದೆ.

ದಧಿತ್ಯ:

ದೇವ, ಕಪಿತ್ಥನು ನಿವೇದಿಸಿದಂತೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಧೂಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ.

ಸಮರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೇನೆಯಿಂದಿದ್ದ ಧೂಳು ಹಣ್ಣಾದ ಎಲಕ್ಕಿಯಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಆಗಸವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿದೆ; ಇದರಿಂದ ಗುಣನಿಧಿಯೂ ವಿಶ್ವದೀಪನೂ ಅದ ದಿನಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯ ಈಗ ತಾನೆ ಎರಕಹೊಯ್ದು ಕಂಚನತಾಳದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಆಲ್ಲದೆ,

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿದ್ದ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ; ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಎಂಟುಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಕಳಿತ ಕಮಲದ ಒಂದೊಂದೆ ದಳವನ್ನೆತ್ತಿ ಮೈಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾತರನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕಪಿತ್ಥ:

(ನಕ್ಕು) ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಾಣಗಳ ಸಮೂಹ ಸುರಿಯುತ್ತ ಹರಡುತ್ತಿದೆ; ವಿಕಟವಾದ ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳು ಚಿಗುರಲೆಯಂತೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ; ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದ ಸುರಸುಂದರಿಯರು ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಮೊದಲೇ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಧೂಲೀಕಣಗಳಸಮೂಹವು ನಿಷ್ಕುರಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಬಂಧಬಂಧದಿಂದ ಚಿಮ್ಮುವ ರುಧಿರಧಾರೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಆನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಸೊಂಡಿಲುಗಳಿಂದ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಚಿಮ್ಮುವ ಜಲಧಾರೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಿದೆ.

ದಧಿತ್ಯ:

ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಧೂಲಿಯು ದೂರವಾಗಿ ವೀರರಿಗೆ ಯಶಸ್ಕಾರಕ ವಾದ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. (ನೋಡಿ) ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗದ ಮಹಿಮೆಯಾದರೂ ಎಂಥದು! ಅಪ್ಸರೆಯರು ಕೂಡ
ವರಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆ -

ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಖಡ್ಗದಂಡವು ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದಾಗ ದೇವತೆಯಾದ
ವೀರನು ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ರಣಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ
ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವರ್ಗದ ವಿಮಾನದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಧುಮುಕಿ
ಕಾಳಗಗೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸುರಸುಂದರಿಯು
'ಇದೇನು?' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ತನ್ನ ತೋಳುಗಳಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು
ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಸುಗ್ರೀವ: ನೀನು ನಿವೇದಿಸಿದಂತೆ ಸಮರಸಂರಂಭವು ಏಕಮುಷ್ಟಿಯೋಗವೆನಿಸಿ
ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ -

ಹರಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಮೃತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ
ಮಾಲಾಪ್ರದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ; ಅವನೇ ಕ್ಷುರಪ್ರ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ
ಮೃತರಾದ ಇತರ ವೀರರ ಶಿರದ ಮೇಲೆ ಭ್ರಮರಯುಕ್ತ ದೇವಪುಷ್ಪಗಳ
ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾನೆ.

ವಿಭೀಷಣ: ದೇವ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡುವಂಥದನ್ನು ನೋಡು -

ಸಮರದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೇವತೆಗಳಾದ ವೀರರು ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ
ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಗೊದಗಿದ ಬಾಧೆಯನ್ನು
ಕಂಡು ಆಯುಧಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಪಾಶಗಳಂತೆ ಚಕ್ರಗಳಂತೆ
ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಸೆಯುತ್ತಿರುವ ಭೂಚಂಪಕಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ
ತುಂಬಿಹೋಗಿ ನೂತನವಾದ ಯುದ್ಧಮಾರ್ಗವೊಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಪಿತ್ತ: ಸತತವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಆನೆಗಳ ಅಸ್ಥಿಗಳು ತುಂಬಿವೆ;
ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಊಳಿಡುವ ನರಿಗಳು ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿವೆ;
ರುಧಿರಪಾನದಿಂದ ಮತ್ತರಾದ ಡಾಕಿನಿಯರ ಕೂಗು ಕೇಳುತ್ತಿದೆ;
ನೆತ್ತರನ್ನು ಕುಡಿದ ಬೇತಾಳ ಹೆಂಗಳ ಕಿಲಕಿಲ ತುಂಬಿದೆ; ಇಂಥ
ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಿಗಳಾದ ವಾನರರ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಅಂಜಿದ ರಕ್ತಸ
ಸೇನೆ ಲಂಕೆಯತ್ತ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಹನುಮಂತ: ದೇವ, ನಾವು ಗೆದ್ದೆವು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆ
ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ರಾಮ: ಯುದ್ಧಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯ ಆಗಮನ ನಿರ್ಗಮನಗಳು ಆಗುತ್ತಲೇ
ಇರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಜಯ ಪರಾಜಯಗಳನ್ನು
ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗದು.

ಹನುಮಂತ: ದೇವ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸೇನೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಹಿಮ್ಮುಖ
ವಾಯಿತೆಂದರೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಮರಳಿ ಎದುರಾಗು
ವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜನಶ್ರುತಿಯಿದೆ.

ರಾಮ: ಭದ್ರ, ಇವರು ವಿಮುಖರಾಗಲಿ ಆಥವಾ ಸಮ್ಮುಖರಾಗಲಿ ಅದರಿಂದೇನು? ಇದರಿಂದ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನೆತ್ತಿದ ರಾವಣನಾಗಲಿ ಮೇಘನಾದನಾಗಲಿ ಸೋಲಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಇದೇನು? ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯು ಲಂಕೆಯ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತಿದೆಯಲ್ಲ! (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಕುತೂಹಲದಿಂದ) ದಿವ್ಯವಿಮಾನ ದಲ್ಲಿರುವವನಾರು?

ಹನುಮಂತ: ರಜನಿಚರಪತಿ

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಸಾಧು ಪೌಲಸ್ತ್ಯ ಸಾಧು. ಹಿಡಿ ಪ್ರಚಂಡ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗದು ಬಳಿಯೊಳಿರುವ ಶತ್ರುವನ್ನು.

ರಾಮ: ಸೀತೆಯೂ ಇಹಳಿಲ್ಲಿ;
ಅವಳ ಚಾಟೂಕ್ತಿಗಳಲಿ ಇವನಿಗೆ ಅನುರಕ್ತಿ.
ಧನುವ ಕೊಡಿರನಗೆ.

ಸುಗ್ರೀವ: ದೇವ ವಿರಮಿಸು. ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣಕಿ ರಾವಣನೊ ಸೀತೆಯೊ ಗುರುತಾಗದು.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ)

ನೋಡು ರಾಮನೆ ನನ್ನ ಬಳಿಯೊಳಿಹ ಸೀತೆಯನು
ತೋರು ವಾಲಿಯ ಗೆದ್ದ ಪೌರುಷವ ನೀನು
ಚಂದ್ರಹಾಸವನಿವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರಿಸುತ್ತ
ಬಾಳಿಕೆಂಬದ ತೆರದಿ ಕಡಿಯುವೆನು ಕತ್ತ

ರಾಮ: (ನಕ್ಕು) ರಾವಣ, ಜನರ ನಗೆಪಾಟಲಿಗೀಡಾದ ಚಂದ್ರಹಾಸವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಡು. ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಚಪ್ಪಡಿಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡಲಾರ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: (ವಿಷಾದದಿಂದ)

ಇದೇನು? ಆರ್ಯನು ಧನುವಿಗೆ ಶರವನ್ನು ಹೂಡುವ ಮೊದಲೇ ಹನುಮನು ಮೇಲೆ ಜಿಗಿಯುವ ಮುನ್ನವೇ ದಶಕಂಠನು ಸೀತಾದೇವಿಯ ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎಸೆದು ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋದ.

ರಾಮ: (ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ) ಇದೇನು? ರಾವಣನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎಸೆದ ಸೀತೆಯ ಶಿರಸ್ಸು ಮರಳುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತಿದೆ. ಎದೆಗೊರ ಗಿದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಸ್ವರ್ಶ ಪರಿಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಕೈಚಾಚಿ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. (ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ನೋಡುತ್ತ) ವೈದೇಹಿ, ನಿನ್ನ ತಲೆಯು ಮಾತ್ರ ಉಳಿವಂತಾಯಿತೆ -

ಎಳೆಯ ನಾಗರಲೀಲೆಯಿಂದಿರುವ ಜಡೆಯದುವೆ
ಕಾಮನುಯ್ಯಲೆಯಂತೆ ಎರಡು ಕಿವಿಗಳ ಶೋಭೆ

ಮನ್ಮಥನ ಕಮಲ ಶರದಂದವೀ ಕಂಗಳವೆ
ಮುಂಗುರಳ ಕಪ್ಪಿನೊಡನಿಹ ಚಂದ್ರಮುಖವೆ

ಅಯ್ಯೋ ಪ್ರಿಯೆ, ಜಾನಕಿ,

ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯವನಾದ ವಿಧಿಯಿಂದ ನೀನು ರಾಕ್ಷಸನ ಬಾಯ ಗುಹೆಯನ್ನು
ಸೇರಿದೆ ಅಥವಾ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ
ಚಂದ್ರಮನ ವಿಮಲ ಕಾಂತಿಯನು ಹೊಂದಲಿ; ಹರಿಣಗಳ ನೇತ್ರ
ನೀಳವೆನಿಸಲಿ; ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಸ್ವರ ಮಧುರವೆನಿಸಲಿ; ಚಿಗುರಲೆಗಳು
ಕೆಂಪೆನಿಸಲಿ. (ನೀನಿರುವಾಗ ಅವಕ್ಕೆ ಆ ಗೌರವವಿರಲಿಲ್ಲ.)

(ವಿಶೇಷ ದುಃಖದಿಂದ)

ನನ್ನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೇವಿಯ ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ರಾವಣನು
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದ. ಹೀಗಾದಮೇಲೆ ಹನುಮನ
ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸೇತುಬಂಧನಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾದವು. ನನಗೆ
ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ!

(ಎಲ್ಲರೂ ವಿಷಾದವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವರು)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಎಲಾ ರಣಹೇಡಿ ರಾವಣ,

ಮರೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಇಂಧನದಿಂದ ನಮ್ಮ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ರಘುಪತಿಯು ನಿನ್ನ
ಕಾಮಿನಿಯರ ಕಣ್ಣೀರ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮ: (ಅವಸ್ಥೋಚಿತವಾಗಿ ನಕ್ಕು) ಮಿತ್ರ ಸುಗ್ರೀವ, ಗೆಳೆಯ ವಿಭೀಷಣ ನನ್ನ
ತಮ್ಮನು ರಾವಣವಧೆಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದ್ದರೂ ಆರ್ಯೆಯ ತಲೆಯು
ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಿದೆ. ಬನ್ನಿ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳೋಣ.
(ಎಲ್ಲರೂ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವರು)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಇದು ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಸೂತ್ರಧಾರನ ಮೂಲಕ ಚಲಿಸುವ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಜಾನಕಿಯ ಗೊಂಬೆ ಇದು;
ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿದೆ; ಲಂಕೇಶನ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು.

ರಾಮ, ಆ ಶಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಸಾರಿಕೆ; ಸಚ್ಚರಿತನಾದ ನಿನ್ನ
ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ.

ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನೆದುರು ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸುವ ನಾಟಕ ನಡೆಯಿತು; ಸೀತೆಯು
ಮೃತಳಾದಳೆಂದು ಮನೆಗೆ ಮರಳಲೆಂಬುದು ಉದ್ದೇಶ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹರ್ಷಿತರಾಗುವರು)

ರಾಮ: ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಿನಗೆ ಮಂಗಲವಾಗಲಿ. ವಾಂಛಿತ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತೆರಳು. (ನಕ್ಕು) ಅಹಾ! ರಾವಣನು ಶೌರ್ಯದಂತೆ ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲೂ ಚತುರ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಆರ್ಯ, ಕಪಿನಾಯಕರು ಸುವೇಲಪರ್ವತದ ತಟದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಲಿ. ಮುಂಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಕಾದುರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸೋಣ. (ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಕಲಕಲ)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಇದೇನು? ಭೈರವರೂಪಿಯಾದ ಶಂಕರನ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಭೀಕರ ಕಲಕಲ?

ವಿಭೀಷಣ: (ಎದುರು ನೋಡಿ)

ಸಿಂಹದ ಮುಖಕ್ಕೆ ಆನೆಯ ಮುಖವನ್ನೂ ಕೋಪಗೊಂಡ ಕೋಣನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಯ ಮುಖವನ್ನೂ ಜೋಡಿಸುತ್ತ ರಾಕ್ಷಸಮುಖದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವ ಇವನು ಹತ್ತುತೋಳುಗಳಿರುವ ಸಿಂಹನಾದನೆಂಬ ರಕ್ತಸನಲ್ಲವೆ?

ರಾಮ: ಸಿಂಹನಾದನೆಂದರೆ ಯಾರು?

ವಿಭೀಷಣ: ದೇವ ಅವನು ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಗ; ಮೇಘನಾದನ ತಮ್ಮ. ಅವನು ರಣಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಕೋಲಾಹಲ.

ರಾಮ: (ನಕ್ಕು) ಹಾಗಾದರೆ ಇವನು ರಾವಣನ ಅರ್ಧವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಭೀಷಣ: ಅವಯವದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ; ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎರಡುಪಟ್ಟು -

ರಾವಣನು ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಿವನು ವಿಚಲಿತನಾಗಿ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೊತ್ತೊಡಗಿದ; ರಾವಣನ ಕೈಗಳು ಪರ್ವತದ ಕೆಳಗೆ ಸಿಲುಕಿದವು; ಅವನು ಕೈಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಂದಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಗಣಗಳು ಅವನ ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಗಳಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು; ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಸಿಂಹನಾದನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ.

ಸಿಂಹನಾದ: (ಮುಂದುಗಡೆ ನೋಡಿ) ವಾನರ ನಾಯಕರ ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಪಸನು ಎದುರು ಬಂದನೇನು?

ರಾಮ: ಇದೇನು? ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯಾದಂತಿದೆ?

ಕಪಿತ್ಥ: ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜಾಂಬವಂತನ ಬುಕ್ಕಾರಶಬ್ದಯುಕ್ತವಾದ, ಹನುಮಂತನ ಮಂತ್ರಣದಂತೆ ಹರಡುತ್ತಿರುವ, ಭೀಷಣವಾದ ಭುಜದಂಡವುಳ್ಳ ತಾರವಾನರನಿಂದ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡ ಗರ್ಜನೆಯಿರುವ, ಛಾಯೆಯಿಂದ ಪನಸಫಲವನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಪನಸ ವಾನರನಿಂದ ಗಗನಾಂಗಣವು ಕೆಂಪಾಗಿರುವ, ಸುಷೇಣನ ನಾಯಕತ್ವದ ಸೇನೆಯುಳ್ಳ,

ನೀಲವಾನರನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ ನೀಲವಾಗಿರುವ, ವಾನರರ ಕಿರುಚಾಟದಿಂದ ಗುಹೆಗಳೆಲ್ಲ ತುಂಬಿರುವ, ನಲನ ಪ್ರಭಾವವೆಂಬ ಅನಲನಿಂದ ದುರ್ಜಯವಾದ, ಅರಳಿದ ಕುಮುದದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಕುಮುದವಾನರನ ಶುಭ್ರಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾನರ ಸೇನೆಯು ಸಿಂಹನಾದನ ಎದುರು ನಿಂತಿದೆ.

ದಧಿತ್ಕ:

ಸಿಂಹನಾದನ ಐದೂ ಮುಖಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಕ್ರುದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹನಾದನ ಸಿಂಹಮುಖದಿಂದ ಧೂತ್ಕಾರ ಹೊರಟಿತು; ಆನೆ ಮುಖದಿಂದ ಬೃಂಹಿತವಾದ ಘೀಂಕಾರವು ಹೊರಟಿತು; ಮಹಿಷಮುಖವೆಂಬ ಕಂದರದಿಂದ ಜೋರಾಗಿ ವೋಯ್ಯಾರ ಹೊರಟಿತು; ಕುದುರೆಮುಖದಿಂದ ಹೇಷಾರವವು ಹೊರಟಿತು; ರಾಕ್ಷಸಮುಖದಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಭಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಕಪಿತ್ಕ:

ದೇವ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಭುಜಗಳಿಂದ ಕೋದಂಡವನ್ನೆಳೆದು ಕಠೋರವಾದ ಟಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ವಾನರ ಸಮೂಹದ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಅದರಿಂದ ಸುರಸುಂದರಿಯರು ಎರಚಿದ ಪುಷ್ಪಗಳು ಸುಭಟರನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಿಲ್ಲ; ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಧೂಳು ಹರಡುತ್ತಿಲ್ಲ; ದಿನವ ನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾರದೆ ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಾರದಂತಾಗಿದೆ.

ಸಿಂಹನಾದ:

(ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ) -

ಎಲಾ ಎಲಾ ವಾನರಪತುಗಳೆ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ಏನಾದೀತು? ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕದನಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿ ದೊರೆತೀತೆ? ಯಾರ್ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಳಗಗೊಟ್ಟರೆ ಈ ಸಿಂಹನಾದನಿಗೆ ಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ವೀರಸಿಂಹನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಬರಲು ಹೇಳಿ.

ಕಪಿತ್ಕ:

ಬಾಣದ ಮಳೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದಂತೆ ವಾನರಸೇನೆಯು ಜಂಬೂದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಮುಖ ಮಾಡಿದೆ.

ಸಿಂಹನಾದ:

(ಮತ್ತೆ ನೋಡಿ) ವಾನರಕೀಟಕೋಟಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದಾದರೂ ಮಾಡುವುದೇನಿದೆ? (ಹಸ್ತಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ)

ಎಲೆ ಪಾಣಿಗಳೆ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐದು ಧನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ; ಸುಗ್ರೀವ, ಅಕ್ಷದಮನ ಹನುಮ, ಅಂಗದ, ಸಂಗ್ರಾಮವಿಜಯಿಯಾದ ರಾಮ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಎದುರಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ)

ಮಹಾವೀರರಾದ ವಾನರ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಕೂಡ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ?

(ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ)

ಸುಗ್ರೀವ, ಅಂಗದ, ಮೈಂದ, ನೀಲ, ಕುಮುದ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ತಾರ ನೀವೆಲ್ಲ ಮೋಹಗೊಂಡುದೇಕೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ಮನೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯಿರಿ. ಪಾತಾಳದ ವರೆಗೆ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಕಟ್ಟಿದ ದೊಡ್ಡ ಸೇತುವೆ ಇನ್ನೂ ಇದೆ.

ರಾಮ: ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಇದೇನು?

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: (ಗರ್ವದಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ) ಎಲಾ ವಿಕಾರರೂಪಿ ದುರಾಚಾರಿ ನರಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಕ ದುಷ್ಟ ರಾಕ್ಷಸ, ನೀನು ಗಳಹುತ್ತಿರುವುದೇನು? ನೀನು ಮಹಾವೀರರ ಪ್ರಚಂಡಪರಾಕ್ರಮದ ಚಂಡತೆಯನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಸಿಂಹನಾದ: (ಕೇಳದವನಂತೆ ಎಲಾ ಎಲಾ ವಾನರ ಪಶುಗಳೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು).

ರಾಮ: ಸಾಧು ಸಿಂಹನಾದ ಸಾಧು! ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾವಣನಿಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲ.

ಸಿಂಹನಾದ: ರಾಮ ರಾಮ, ಮೊದಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡು; ಈ ಸಿಂಹನಾದನು ಕದನರಸಿಕ; ನೀನು ಅಂತ್ಯಗೊಂಡು ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಶಸ್ತ್ರಕೌಶಲವನ್ನು ನೋಡುವೆ.

ರಾಮ: (ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಿ ನಕ್ಕು)

ರಾವಣನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಶುಕಸಾರಣರಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ದಶರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಶರೀರದಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ರೂರವಾದ ಶರಗಳು ರಣದೇವತೆಗೆ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಸಿಂಹನಾದ: ರಾಘವ, ಅತಿಯಾಗಿ ಗರ್ವ ತೋರಬೇಡ. ಗರ್ವಪಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಲ್ಲೇನಿದೆ? ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ -

ತಾಟಕೆಯು ಹೆಣ್ಣು; ಪರಶುರಾಮನು ಪವಿತ್ರಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಮಾರೀಚನು ಮೃಗ; ವಾಲಿಯೊಬ್ಬ ಹೆಂಬೇಡಿ ವಾನರ. ಬಡಾಯಿ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ನೀನು ಗೆದ್ದವರಲ್ಲಿ ವೀರರು ಯಾರು? ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲವಿದ್ದರೆ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: (ನಕ್ಕು)

ತಾಟಕೆಯು ಹೆಣ್ಣು ನಿಜ; ಅವಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಗುರುವಿನ ಆದೇಶ ಕಾರಣ. ಮಾರೀಚನು ಮೃಗ; ಮೃಗಬೇಟೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಆನಂದಕರ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಪರಶುರಾಮನ ದಮನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈತಾಲಿಕರಾಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸು. ಜಂಭನನ್ನು ಯಾರು

ಗೆದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಗೆದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದ ರಾಮ ಅವನು. ವಾಲಿವಿಜಯವನ್ನು ನಿಂದಿಸುವಿಯಾ?

ರಾಮ: ವಾಲಿಯು ವಾನರನೆಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಲಂಕಾಪತಿಯಾದ ರಾವಣನ ಯಶೋವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹೇಡಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಲಂಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಅವನ ಬಾಹುಪಂಜರದ ಗಿಣಿಯಾಗಿದ್ದನಲ್ಲವೆ?

ಸಿಂಹನಾದ: (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಎಲಾ ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಹೀಗೆಳೆಯುವಿಯಾ? ಇದೋ ನಿನ್ನನ್ನು ಹರಿತವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ: (ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿ) ಎಲಾ ರಾಕ್ಷಸ ಶಿಶುವೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಅದರೆ ಲಂಕಾಪುರದ ಗೋಪುರದ ಸಮೀಪದ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಣಗಳು ಬಿದ್ದರೆ ಜನರು ಉದ್ವೇಗಗೊಂಡಾರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇನಸೋಣ.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಅಸಮಪರಾಕ್ರಮ'ವೆಂಬ ಏಳನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಎಂಟನೆಯ ಅಂಕ

(ಅನಂತರ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಸುಮುಖ: ರಾವಣನ ಸತ್ವವು ನಾಶವಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕುಮಾರ ಸಿಂಹನಾದನ ವಧೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ದುಃಖಿಸಲಿಲ್ಲ; ಕೋಪಗೊಳ್ಳಲೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ತುಲಾದ್ರೂತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಲಂಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸೀತಾವ ಹರಣವನ್ನಿಟ್ಟ.

ದುರ್ಮುಖ: ಅಯ್ಯಾ ಸುಮುಖ, ಒಡತಿಯಾದ ತ್ರಿಜಟಿಯು ಅಂಗದ ನರಾಂತಕರ ಕಾಳಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ನಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಹೇಳುವಳಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಹೋಗಬೇಕು. ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು. ಕಾರಣ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಸುಮುಖ: ಲಂಕೇಶ್ವರನು ರಾಮನಿಗೆ ಶುಕಸಾರಣರ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವರು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು -

ನಿಶಾಚರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಂದೇಶ ಇದು -

ರಾಮ, ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಿಂದೇನು? ಒಂದೇ ಒಂದು ತುಲಾದ್ರೂತವನ್ನು ಆಡೋಣ - ನೀನು ನೇಮಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಗೆದ್ದರೆ, ಲಂಕೆ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ನಿನ್ನದು; ನಾನು ನೇಮಿಸಿದವನು ಗೆದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ನಗರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅಧಿಪತ್ಯ.

- ದುರ್ಮುಖ: ಮುಂದೆ ಏನಾಯಿತು?
- ಸುಮುಖ: ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಅರಳಿಸಿ ನಕ್ಕು, ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೊಮ್ಮಗನ ಮಾತಿನಂತೆ ಆಗಲಿ ಎಂದನು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರ ಬಲದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಸರಿಯೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.
- ದುರ್ಮುಖ: ಮುಂದೇನು?
- ಸುಮುಖ: ಆಗ ರಾಮನ ಅನುಪಮವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಗಣಿಸಿ ಶುಕಸಾರಣರು ಮಹಾನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕ್ರಮವೆಂದು ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರು.
- ದುರ್ಮುಖ: ಮುಂದೇನು?
- ಸುಮುಖ: ಅನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸುಗ್ರೀವ, ವಿಭೀಷಣ, ಜಾಂಬವಂತ, ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದವರು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿದೆಯೆಂದನು. ಈಗ ರಾಮನು ಅಂಗದನನ್ನೂ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮಗ ನರಾಂತಕನನ್ನೂ ಆರಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ದುರ್ಮುಖ: ಅಯ್ಯಾ, ರಾವಣೇಶ್ವರನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ನರಾಂತಕನ ಭುಜಗಳ ಮೇಲೆ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸಿದನೆ?
- ಸುಮುಖ: ಸ್ವಾಮಿಯು ಅನುಚಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವೆಸಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು? ಸಿಂಹನಾದನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದ ಕೂಡಲೇ ರಾವಣನ ಶಕ್ತಿಯು ರಾಮನಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದಾಯಿತು. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೋಹ. ಅದೇ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಕಾಳರಾತ್ರಿಯಾಗಿದೆ.
- ದುರ್ಮುಖ: ಯುವರಾಜ ಮೇಘನಾದನ ವಾರ್ತೆಯೇನು?
- ಸುಮುಖ: ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ; ರಾತ್ರಿಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ; ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನನಾಗಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ; ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವೂ ಜಯವನ್ನು ತರುವ ರಥವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆರಾಧನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಮೇಘನಾದನು ಕೂಡ ಒಳಗೊಳಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ಬೆದರುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಸಮುದ್ರವು ಕಂದಕವಾಗಿ ಸುತ್ತುವರಿದಿರುವ ಲಂಕೆಯೇ ದುರ್ಗ; ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಚಾಮರಸೇವೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ರಾವಣೇಶ್ವರನೇ ಅದರ ಒಡೆಯ; ಅವನ ಶತ್ರುವಾದ ರಾಮನೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ; ಅವನ

ಸಹಾಯಕರು ಮಂಗಗಳು; ಅಂಥ ರಾಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾಗದಿರುವುದು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಕಲಂಕವೇ ಸರಿ.

ದುರ್ಮುಖ: ನಿರ್ಮಲಮತಿಯೆಂಬ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದುದನ್ನು ಆರ್ಯ ಸುಮುಖನು ಕಂಡ.

ಸುಮುಖ: ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದು ಸಾಕು. ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡೋಣ.

ದುರ್ಮುಖ: ನಮ್ಮ ಒಡತಿಯಾದ ತ್ರಿಜಟಿಯು ನಮ್ಮನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋಣ.

(ಅನಂತರ ತ್ರಿಜಟಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಳು)

ತ್ರಿಜಟಾ: (ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಿ) ಓಹೋ, ಸುಮುಖ ದುರ್ಮುಖರು! ಬೇಗ ಬನ್ನಿ, ಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.

ಸುಮುಖ: ಅಮ್ಮಾ ತ್ರಿಜಟಿ, ಲಂಕಾಪುರಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಸುವೇಲಗಿರಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಂಚಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಹೊದಿಕೆಯೂ ಉಂಟು; ಅದು ರತ್ನವೇಷ್ಪಿತ ವ್ಯಾಯಾಮ ಭೂಮಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಮರವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸುಗ್ರೀವ, ವಿಭೀಷಣ, ಸೇನಾನಾಯಕ ನೀಲನೊಂದಿಗಿನ ವಾನರಬಲದೊಂದಿಗೆ ರಾಮನು ಕುಳಿತಿದ್ದ; ಪಶ್ಚಿಮದ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಶುಕಸಾರಣರೊಂದಿಗೆ ರಾವಣನು ಪ್ರಹಸ್ತನ ನಾಯಕತ್ವದ ರಾಕ್ಷಸಬಲದೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಮೇಲೆ ಗಗನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ವೀರಜನರ ಚರಿತೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸುರಸುಂದರಿಯರಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಲ್ಲಭಟರು ತೂರ್ಯವನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿರಲು ಮಂಗಲಕಲಶಧಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಅಂಗದ ಹಾಗೂ ನರಾಂತಕರು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗಳಿದರು -

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಭುಜಗಳಲ್ಲೂ ಮೂರು ಮೂರು ರತ್ನಕಂಕಣಗಳು; ಚಂದನ ಲೇಪನದಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗಾದ ಶರೀರಗಳು; ಇಂಥ ಅಂಗದ ನರಾಂತಕರನ್ನು ಅಪ್ಸರೆಯರು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಸ್ತುತಿಸಿದರು.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಮುಂದೇನು?

ದುರ್ಮುಖ: ಅನಂತರ ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ನೀಲ ಪ್ರಹಸ್ತರು ಮಧ್ಯ ದಂಡವನ್ನೆಳೆದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಅವಲೀಡವೆಂಬ ಅವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಯೋಧರೂ ರಣಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತತೊಡಗಿದರು.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಮುಂದೇನು?
ದುರ್ಮುಖ: ಅನಂತರ ಅವರೀರ್ವರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು; ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ತಗ್ಗುವುದು, ಕೆಳಗೆ ಹೊಡೆಯ ಬಂದರೆ ಜಿಗಿಯುವುದು, ಅನವರತವಾಗಿ ಪ್ರಹರಿಸುವುದು, ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸುವುದು, ಅರಕ್ಷಿತ ಅಂಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಒಂದೆಡೆ ನೋಡಿ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಅತ್ಯಂತ ಧೀರತೆಯಿಂದ ವಂಶವಿಶೇಷವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತ ಕಾಳಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?
ಸುಮುಖ: ಪದವಿಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಕುಶಲತೆ, ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆ, ವಂಚಿಸಿ ಪ್ರಹಾರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಇಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚಲನೆಯ ಎಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಅಲ್ಲದೆ -

ವಾಲಿನಂದನನಾದ ಅಂಗದನು ಪ್ರಹರಿಸಿದಾಗ ರಾಮ ಮತ್ತು ವಾನರರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು; ರಾವಣನ ಮಗ ನರಾಂತಕನು ಪ್ರಹರಿಸಿದಾಗ ರಾಕ್ಷಸರು ಕಿಲಕಿಲವಾಡಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ನರಾಂತಕನು ಬಾಗಿದಾಗ ಅಂಗದನು ಕತ್ತಿನಮೇಲೆ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿದನು. ವಾನರರು ಹರ್ಷದಿಂದ ಕೂಗಿದರು; ರಾವಣನ ಮುಖವು ಮುದುಡಿದ ತಾವರೆಯಂತೆ ಬಾಡಿತು; ರಾಕ್ಷಸರ ಕಣ್ಣುಪ್ಪಿಸಿ ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪರೆಯರು ನಕ್ಕರು; ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಕಣ್ಣೀರಹನಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ರಾವಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಅಯ್ಯೋ ಮಗೂ, ಎಲ್ಲಿರುವೆ? ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡು. ಭದ್ರ, ನರಾಂತಕನ ವಧೆಯಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳ ಮುಖಕಾಂತಿ ಹೇಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳು.

ಸುಮುಖ: ವೈರಿಯು ಸೋತಾಗ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ. ಒಡತಿ ತ್ರಿಜಟೆ, ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಮಾರನು ಗೆದ್ದಾಗ ದೇವತೆಗಳ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ಅಥವಾ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನ ಮೇಲೆ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ? ಹೇಗೆಂದರೆ -

ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಶುಕ್ರ, ಎರಡು ಕಂಗಳಿಂದ ಸುರರು
 ಮೂರು ಕಂಗಳಿಂದ ಶಿವನು ಎಂಟು ಕಂಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು

ಹನ್ನೆರಡರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷುವಿಂದಲಿದ್ದ
ಹರುಷದಿಂದ ಕಂಡರಾಗ ವಾಲಿ ಕುವರನ

ತ್ರಿಜಟಾ: ಆರ್ಯ ದಶಕಂಠನೇನು ಮಾಡಿದ?

ಸುಮುಖ: ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದ -

ನರಾಂತಕನು ಬಿದ್ದನೆಂದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡಿ. ಹಿಂದೆ ಇಂದ್ರನು
ಸೋತರೂ ಕಾಳಗದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಈಗ ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ
ಯುದ್ಧ ಎಂದಿನಂತೆ ನಡೆಯಲಿ.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಅಂದರೆ ಮಹಾರಾಜನು ಲಜ್ಜಾದೇವಿಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿ ಕೊಟ್ಟ
ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ಸುಮುಖ: ಅನಂತರ ವಿಭೀಷಣನು ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದ; ರಾಮನು ನಕ್ಕ;
ರಾವಣನು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿಕುಂಭಿಳಿಯಲ್ಲಿರುವ
ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಕರೆತರಲು ಶುಕಸಾರಣರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು
ಹೊಕ್ಕ.

ತ್ರಿಜಟಾ: ಹಾಗಾದರೆ ಮುಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ
ಹೋಗಿ. ನಾನು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು
ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕ

(ಅನಂತರ ಮಲಗಿ ಎದ್ದ ರಾವಣನ ಪ್ರವೇಶ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಪರಿಚಾರಕ
ರಾಕ್ಷಸರು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಹಾರಿ)

ಪ್ರತಿಹಾರಿ: (ಸ್ವಗತ) ಮಹಾರಾಜ ರಾವಣನ ಅವಸ್ಥೆಯೆಂಥದು? ಕ್ರೀಡಾಪುಷ್ಪಕ
ವಿಮಾನವೇ ಕೂರುವ ಸ್ಥಾನ; ಅಲ್ಲಿ ರತ್ನನಿರ್ಮಿತ ಪ್ರಾಸಾದದಲ್ಲಿ
ಕುಳಿತು ಸಂಜೆಯಿಂದ ಬೆಳಗಿನತನಕ ನಡೆಯುವ ಯುದ್ಧವನ್ನು
ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಉತ್ಸುಕನಾಗಿ ನಿದ್ರೆಯು ಕಣ್ಣೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಏನನ್ನೂ
ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: ಭದ್ರೆ ವೇತ್ರವತಿ, ನಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು
ಯಾಕೆಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯುದ್ಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

(ವಿಶೇಷಸ್ಮಿತಿಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಆನೆಯ ದಂತದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿ; ಕುಂತದ ಇರಿತದಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡೂ ವೈರಿಗಳತ್ತ ಧಾವಿಸುವ ವೀರನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ; ಕುಣಿಯುವ ಮುಂಡವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪ್ರೀತಿ; ಕಂಠವು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರೂ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿದವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪ್ರೀತಿ; ಈ ರಾತ್ರಿಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ವರನನ್ನು ವರಿಸಲು ನಿಂತ ಸುರಾಂಗನೆಯರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಸಂತೋಷಪಡದಿರುವವರಾರು?

(ಮೇಲೆ ನೋಡಿ) ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ತುಂಬ ತ್ವರೆಯಿಂದಿರುವುದೇಕೆ? ಕೆಲವು ರಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ಕಾರಣ ಆ ತಪಸ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತಿದೆ -

ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೆ, ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರ ವಧೆಯಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷ ಪಡುವುದುಂಟೆ? ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆದ್ದ ನನ್ನ ಬಾಹುವಿಕ್ರಮವನ್ನು ಮರೆತಿರೇನು? ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ರಣರಸಿಕ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಇಂದೇ ಎಚ್ಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದ ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕರೆತರಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಹಾರಿ:

ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇವಸಮೂಹವು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಲಂಕಾಪುರಿಯ ಪ್ರಾಕಾರ ರಕ್ಷಕರೆ, ಕಳೆದುಹೋದ ರಾತ್ರಿಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ವಾನರವೀರರು ಗೈದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಕಿತ್ತುಹೋಗಿರುವ ತೋರಣಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ, ಕರಡಿ, ಕಪಿ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರ ಎಲುಬುಗಳು ತುಂಬಿದ ಪರಿಶೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ. ಕನಕಶಿಲೆಗಳು ಸಡಿಲಗೊಂಡ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿಸಿ. ಕಂಟಕದ್ವಾರವನ್ನು ನವೀಕರಿಸಿ. ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಪ್ರಾಕಾರ ಖಂಡಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ. ಅಟ್ಟಣೆಗೆಗಳು ಜಾರಿಹೋಗಿವೆ. ವರಾಂಡಗಳು ಕಿತ್ತುಹೋಗಿವೆ. ಯಂತ್ರಗಳು ಕಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆ. ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾದ ಕ್ರೀಡಾ ಭೂಮಿಯು ವಿಘಟಿತವಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವೇನು? ಕ್ಷೇಪ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ. ಮಜ್ಜಾಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ತೈಲವನ್ನು ತುಂಬಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ. ತಿರುಗಿ ಎಸೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸರ್ಜವೃಕ್ಷದರಸ, ನೀಲ, ಅರಗು, ಮತ್ತು ಜಾಜಿಗಳನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿ. ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ನೀರನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸುವ ರೇಶ್ಮ, ಶಣ, ಹತ್ತಿ, ಪಟ್ಟಸೂತ್ರ, ತಸರತಂತುಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಡಿ. ಕೀಲವನ್ನು ಎಳೆದ ಕೂಡಲೆ ಬೀಳುವ ಗೋಪುರದ್ವಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿ. ವಿವಿಧ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕೈಗೆಟುಕುವಂತಿಡಿ.

ರಾವಣ: (ಕೇಳಿ ನಕ್ಕು) ಅಹಾ! ಎಂಥ ಸುಳ್ಳು! ಮನುಷ್ಯರು ಏನೇನು ಕಲ್ಪಿಸುವರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಅಮರರೆಲ್ಲರನು ದಿಂಡುಗೆಡೆದುರುಳಿಸಿದ
ಚಂಡಭುಜದಂಡನಹ ರಾವಣನು ನಾನಿರಲು
ಲಂಕೆಗೊಂದಲಂಕಾರವಾದ ಪ್ರಾಕಾರವನು
ಮರದ ರಕ್ಷಣವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಚ್ಚರಿಯಲಾ

(ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತ) ಎಲಾ ಕರಂಕಕ, ಕಂಕಾಲಕ
ಕ್ಷತ್ರಿಯ ತಾಪಸರ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿರಿ.

(ಇಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಾರೆ)

ಕರಂಕಕ: (ಜನಾಂತಿಕ) ಮಿತ್ರ ಕಂಕಾಲಕ, ಮಹಾರಾಜನು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು
ಎಚ್ಚರಿಸಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ; ತಾನು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು
ಎಬ್ಬಿಸಿದರೂ ಅವನನ್ನು ರಾಮನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮಲಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ) ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಇದೇ ಗತಿ.

ಕರಂಕಕ: ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ -

ಶೌರ್ಯಮದದಿಂದ ಉದ್ಧತವಾದ ತೋಳುಗಳಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ನಿನ್ನ ಚಂದ್ರಹಾಸ
ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದ ನಿನ್ನ
ಮುಖಗಳಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿದ್ರೆಬಡುಕನೂ ಹೊಟ್ಟೆಬಾಕನೂ
ಹಗಲಿರುಳೂ ನಿದ್ರಿಸಿ ಬೊಜ್ಜು ಬೆಳಸಿಕೊಂಡ, ಬಹಳದಿನಗಳಿಂದ
ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಮರೆತ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: ಸುಮುಖ ದುರ್ಮುಖರೆ, ನಿಕುಂಭಿಳೆಯಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವ
ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ತಾಪಸನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿರಿ.

(ಇಬ್ಬರೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು)

ಸುಮುಖ: (ಜನಾಂತಿಕ) ಮಿತ್ರ ದುರ್ಮುಖ, ರಾಮಾನುಜನ ಶೌರ್ಯವು
ಅತಿಶಯವಾದುದು. ಅವನು ನಿಕುಂಭಿಳೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವಾಗ
ಕುಮಾರ ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ -

ನಿಕುಂಭಿಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ರಥ, ಧನುಷ್ಯ, ಬಾಣ
ಮತ್ತು ಕವಚಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ದುರ್ಜಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಅದಕ್ಕಿಂತ
ಮೊದಲೇ ವೈದೇಹಿಯ ವಿರಹದಿಂದ ವ್ಯಥೆಗೊಂಡ ರಾಮನ ಕ್ರೋಧವನ್ನು
ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಗೆಲ್ಲುವನು.

ದುರ್ಮುಖ: ಸರಿ. ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನು? ವಿರಾಧನನ್ನು ಕೊಂದ
ರಾಮನ ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅವನು. ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ಜೊತೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ
ಅಮೃತದ ಗುಣವು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೀನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

- ಸುಮುಖ:** ವೀರಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಇದು -
 ಅವನ ರಣದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯರ ಹೆಂಡಿರ ನಗೆಯು ಮಾಯವಾಗಿ ಕೇವಲ
 ನೆನಪಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ; ಪಾತಾಳದ ಭೋಗವತಿಯ ಬಾಗಿಲ ಅಗಳಿಯು
 ನಿತ್ಯವೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ; ಅಂಥ ಪರಾಕ್ರಮಿಯು ಈಗ
 ನಿಕುಂಭಿಳಿಯ ಗುಹೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಅಭಿಚಾರ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದಾನೆ;
 ಅವನ ಶೌರ್ಯವ್ರತಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರ!
- ಕರಂಕಕ:** (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ)
 ಎದುರಿಗಿರುವುದು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಶಯನಗೃಹ; ದೇವತೆಗಳು ಅವನ
 ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ; ಕಾಮಿನಿಯರು ಜೀರ್ಣಕಂಕಣಸಮೂಹದಿಂದ
 ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಧಡ್ಡ್ ಎಂದು ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಅವನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ
 ಉಸಿರಾಡುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ.
- ಕಂಕಾಲಕ:** ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆ. ಕುಮಾರ
 ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರಾನಂದದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.
- ರಾವಣ:** ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ನಿದ್ರಾನಂದವನ್ನು
 ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ.
- ಸುಮುಖ:** (ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ)
 ಐರಾವತವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಭಗ್ನವಾದಾಗ ಡಿಂಡಿಮವನ್ನು
 ಬಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು; ಅದು ಸಮರಾರಂಭವನ್ನು ಘೋಷಿಸುವ ದುಂದುಭಿ; ಇದು
 ಅದೇ ಶಬ್ದ; ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ದಿಕ್ಪಾಲಕರು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು
 ತೊರೆಯುತ್ತಾರೆ; ಆ ಧ್ವನಿಯು ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳ ನಡುವೆ ಮೊಳಗುತ್ತ
 ಹರಡುತ್ತಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಮೇಘನಾದನು ಎದುರಾಗಿದ್ದಾನೆ.
 (ಮತ್ತೆ ಆಲಿಸಿ)
 ಭೈರವಾಕೃತಿಯನ್ನು ತಳೆದು ವಿಕರಾಲವಾದ ಕಪಾಲವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ
 ರುದ್ರನ ಗರ್ಜನೆಯಂತೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಸಿಂಹನಾದವು ಹನುಮನದೇ ಸರಿ;
 ಅಖಂಡಿತ ಗರ್ವವುಳ್ಳ ಅವನನ್ನು ವಾಹನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಎದುರಾದ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ಸರಿ.
- ದುರ್ಮುಖ:** ಓ ದೇವ, ನೀನು ಸೂರ್ಯಕುಲ ಹಾಗೂ ಪುಲಸ್ತ್ಯಕುಲಗಳನ್ನು
 ಸಂದೇಹದ ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?
- ರಾವಣ:** ಎಲೈ ನನ್ನ ಎಡಭಾಗದ ಐದುಮುಖಿಗಳೆ, ನೀವು ನನ್ನ ಅನುಜನಾದ
 ಕುಂಭಕರ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ; ನಗುತ್ತಿರುವ ನನ್ನೆದು
 ಬಲಮುಖಿಗಳೆ, ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ
 ರಾಮಾನುಜನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ. ಇದು ರಾವಣನ ಆಜ್ಞೆ

- ಕಂಕಾಲಕ:** ಕುಮಾರ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡೋಣವೆ?
- ಕರಂಕಕ:** ಹೇಗೆ ಎಬ್ಬಿಸುವುದು?
- ಕಂಕಾಲಕ:** (ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಯ ಸರ್ಪಗಳು ಸೇವೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ವರಿಷ್ಠರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡೋಣ.
- ಕರಂಕಕ:** ಒಳ್ಳೆಯದು, ಗೆಳೆಯ, ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅವು ತಮ್ಮ ಮಹಾಶರೀರವೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಿಗಿದು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಬಹುದು -
- ಎಲಾ ತಕ್ಷಕ, ನೀನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆ; ವಾಸುಕಿ, ನಿನ್ನ ನೂರು ಹಡೆಗಳಿಂದ ಮೂಗಿನ ಎರಡೂ ಹೊಳ್ಳೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚು; ಕರ್ಕೋಟಕ ನೀನು ಕಿವಿಯ ರಂಧ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದು; ಕಾಲಿಯನಾಗ, ನೀನು ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆ. ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಅನುಜನು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಳಲಿ.
- ರಾವಣ:** (ನಕ್ಕು) ಕಮಲಕೋಮಲವಾದ ಈ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಹಡೆಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೇನಾದರೂ ಆದೀತೆ?
- ಕಂಕಾಲಕ:** ಅದೃಷ್ಟಹೀನನ ಅಭಿಲಾಷೆಯಂತೆ ಹಾವುಗಳ ಪ್ರಯತ್ನ ವೃಥಾವಾಯಿತು.
- (ಬಲಗಡೆಯ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)
- ಅಜ್ಜನಾದ ಮಯನಿಂದ ಕಲಿತ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯೆಲ್ಲ ಈ ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ವೃಥಾವಾಯಿತು; ಈಗ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ತಂದೆಯಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಪಡೆದ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಸಮಯವು ಬಂದಿದೆ.
- ರಾವಣ:** ಮಗೂ, ಖೇದವೇಕೆ? ನೀನು ಕರುಣಾಮಯನಾಗುವುದು ಮಾಯೆಯ ಆಟ. ನಿಷ್ಕರುಣ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯೆಲ್ಲವೆ?
- ದುರ್ಮುಖ:** ಮಹಾರಾಜ, ಕಿಲಕಿಲಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಹನುಮನ ಮೇಲೇರಿದ ತಾಪಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮೇಘನಾದನ ಎದುರು ಬಂದು ಏನನ್ನೋ ಹೇಳತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ.
- (ಎಡಗಡೆಯಿಂದ)
- ಕಂಕಾಲಕ:** ಈ ಕೇಲೀವಿಮಾನದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತಸಮೂಹಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸು.
- ಕರಂಕಕ:** ಎಲೈ ಸಹ್ಯ ಪರ್ವತವೆ, ನೀನು ಕಾಲೊತ್ತು; ಹಿಮವಂತನೆ, ನೀನು ಮರ್ಮಗಳನ್ನು ಖೀಡಿಸು; ವಿಂಧ್ಯವೆ, ನೀನು ಎದೆಯ ಮೇಲೇರು; ಮಲಯವೆ, ನೀನು ಸರ್ವಾಂಗಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಕೊ; ಪಾರಿಯಾತ್ರವೆ, ನೀನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂತ್ತು; ಮಂದರವೆ, ನೀನು ತೋಳುಗಳನ್ನು ಜಗ್ಗು; ಕುಂಭಕರ್ಣನು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿ.

ರಾವಣ: (ನಕ್ಕು) ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಚೆಂಡಿನಂತಾಗಿವೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: ತೂತ್ತಿಲ್ಲದ ಮುತ್ತುಗಳಿಗೆ ದಾರವನ್ನು ಪೋಣಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದಂತೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಬೆಟ್ಟಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

(ಬಲಗಡೆಯಿಂದ)

ಮಾಯೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ವೀರರು ಮೆಚ್ಚುವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿರಿಸು. ದೇವಾಂಗನೆಯರು ಹೊಸ ಗಂಡನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕಾತರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಖಿರ, ದೂಷಣ, ತ್ರಿಶಿರರೇ ಮುಂತಾದವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಈ ಬಾಣಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸರ ರಕ್ತ ಕುಡಿಯುವ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ನಿನ್ನ ರಕ್ತವನ್ನೂ ಕುಡಿಯ ಬಯಸುತ್ತಿದೆ.

ರಾವಣ: ಎಲಾ, ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಕುಮಾರನೇ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

(ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಸುಮಿತ್ರಾಪುತ್ರ, ನಿನ್ನ ಶಸ್ತ್ರದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಿಯಾ? ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರವಲ್ಲಿದೆ?

ಎಲಾ ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ನೀನು ಬುದ್ಧಿವಂತನೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಮನು ತನ್ನ ಮಡದಿಯನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಸವಾಗಿಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಶಸ್ತ್ರ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಹೋಯಿತು.

ಸುಮುಖ: (ನೇಪಥ್ಯದ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ್ದೇನು? ಎಲ ಎಲಾ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸ, ವೀರರ ಮರ್ಯಾದೆಯು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯುಧವು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತ; ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾವಣ: ಎಲಾ, ಈ ಮನುಷ್ಯನ ಉದ್ಧಟತನವೆಷ್ಟು? ಕುಮಾರ ಮೇಘನಾದನ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ವೀರವ್ರತದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ಬೇರೆಡೆ ನೋಡಿ) ಒಂದೇಸವನೆ ಸುರಿಯುವ ಮದಜಲದಿಂದ ಗಂಡಸ್ಥಲವು ಒದ್ದೆಯಾಗಿರುವ, ಗುಹಾಂತರಾಳದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ ಕಂಠದಿಂದ ಗುಳುಗುಳು ನಾದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ ದಿಗ್ಗಜಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬರಹೇಳು.

ಕರಂಕಕ: ಎಲೈ ದಿಗ್ಗಜಗಳೆ, ತಟಪ್ರಹಾರದಲ್ಲಿಯಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಸೊಂಡಿಲುಗಳಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆಯಿರಿ; ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತುಳಿಯಿರಿ; ಕೆರೆಯಿರಿ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿರಿ.

ರಾವಣ: ಇದು ಸರಿಯಾದುದು. ದಿಗ್ಗಜಗಳೆಂದರೆ ನಡೆದಾಡುವ ದುರ್ಗಗಳು.

ಕರಂಕಕ: ಮಹಾರಾಜ ನೋಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು -

ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಮದಜಲವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಎದೆಯ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಧ್ವಂಧ್ಯಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿವೆ. ಆದರೂ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ನಿಧ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಮೂಗಿನಿಂದ ಫುರ್ ಫುರ್ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಿಧ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ನಕ್ಕು) ಹುಟ್ಟುಕಿವುಡನೆದುರು ಪಂಚಮರಾಗವನ್ನು ನುಡಿಸಿದಂತೆ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದವು.

(ಬಲಗಡೆಯ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಎಲಾ ಎಲ ವಾಚಾಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ -

ರಾಮನು ವಿಕ್ರಮಧನನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ವೀರರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ. ನೀನು ಅವನ ತಮ್ಮನೆಂದು ಧೈರ್ಯ ತಳೆದಿರುವೆಯೇನು? ಸಂಪತ್ತಿನಂತೆ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ದಾಯಾದಿಗಳು ಪಾಲುದಾರರಲ್ಲ.

(ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ)

ಎಲವೊ ಮೇಘನಾದ, ರಾವಣನು ಶಂಕರನ ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಮೂರುಲೋಕದ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿರಬಹುದು; ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪಾಲಿದೆಯೇ? ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯು ಉರಿಯುತ್ತದೆ; ಸ್ಪಟಿಕವು ಉರಿದೀತೆ?

ಎಲಾ ಎಲಾ ಸೂರ್ಯಕುಲಾಧಮ, ಕೇರಲೀಸುತ (ಕೇರಳದೇಶದ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಸುಮಿತ್ರೆಯ ಮಗ) ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ರಣಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾವಣನ ಯುವರಾಜನಾದ ಈ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ.

(ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಯೇ)

ಎಲಾ ಪುಲಸ್ತ್ಯಕುಲಕಲಂಕ ಸಹೋಡೆಯ ಮಗನೆ (ಹಿಂದೆ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದು ಅನಂತರ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಮದುವೆಯಾವಳು ಸಹೋಡೆ; ಅಂಥವಳ ಮಗ.) ರಾಮನ

ಅನುಚರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಗೆಗೆ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಹಾಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ.

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ ಲಂಕೇಶ್ವರ, ಇದು ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಹಾಗೂ ರಘುಕುಲಜರ ನಡುವಿನ ನಿಂದಾ ವಾಕ್ಯಗಳು.

ಆಕಾಶರೂಪಿಯಾದ ಸರೋವರದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ನೀಲಕಮಲವೋ ಯುದ್ಧವ್ಯಾಪಾರದ ದೂತನೋ ಯಮನ ಕ್ರೀಡಾರೂಪದ ಪಕ್ಷಿಯೋ ಎಂಬಂತಿರುವ ಸಹಸ್ರಾರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು.

(ಎಡಗಡೆಯಿಂದ)

ರಾವಣ: (ಕಂಕಾಲಕ ಕರಂಕಕರನ್ನು ಕುರಿತು) ಎಚ್ಚರಿಸಲು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನಿಯಮಿಸಿ.

ಕರಂಕಕ: ಆಗಲಿ. ರಾವಣಾನುಜ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ವಿನಯದಿಂದ)

ಗಣೇಶನು ಕಂಠದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಲಿ; ನಂದಿಯು ಜೋರಾಗಿ ಮುರಜವನ್ನು ನುಡಿಸಲಿ; ಚಂಡಿಯು ಭಯಂಕರವಾದ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಮಾಡಲಿ; ಶಿವನು ಡಮರುವನ್ನು ಬಾರಿಸಲಿ; ಇದರಿಂದ ಅಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪೇರಿ ತನ್ನ ಭುಜಗಳೆಂಬ ಪರಿಘಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ರಣಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವಂತಾಗಲಿ.

ರಾವಣ: ಸಾಧು! ಸಾಧು! ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವವನಿಗೂ ದೊಡ್ಡಗದ್ದಲದಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಉಪಾಯಗಳು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥ. ಸೂರ್ಯನ ಎದುರು ಇತರ ತೇಜಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ಸ್ವಗತ) ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ತೇಲಿದರೆ ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದೀತು.

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ಯುದ್ಧವು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ -

ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಗ್ನಬಾಣಗಳು ಕಮಲಸರೋವರದ ಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿವೆ; ವಾನರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲೆಂದು ಬಂದಿರುವ ಸರ್ಪಗಳಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗಿದೆ; ಭಲ್ಲಿಗಳು ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿವೆ; ವೀರರ ಮುಖಕಮಲಗಳನ್ನು ಚಿವುಟುವ ಕ್ಷುರಪ್ರಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಖಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿವೆ.

ದುರ್ಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ ನೋಡು -

ಬಿಲ್ಲು, ಚಕ್ರ, ಕತ್ತಿ, ಕಠಾರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ
ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ಯೋಧರ ಮೇಲೆ ದೇವಲೋಕದ ವನಿತೆಯರು
ನವಕುಸುಮಗಳ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ವಿಷಾದದಿಂದ ಎಡಗಡೆ) ಮತ್ತೆ ಇದೇನು?

ಕರಂಕಕ: ಕಾಮಿನಿಯರೆ, ಬಂಗಾರದ ಕಲಶದಂತೆ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಸ್ತನಗಳಿಂದ
ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ತೋಳುಗಳಿಂದ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿ, ಸ್ವರ್ಗದ
ಸುಂದರಿಯರ ಕಾಮಕ್ರೀಡೆಯಿಂದ ಆಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ
ಏಳಲಿ.

ರಾವಣ: ಏನು? ಕುಮಾರನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡನೆ?

ಕರಂಕಕ: ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ.

ದುರ್ಮುಖ: ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತರಾದ ವೀರರ ಶರೀರಗಳು ಎರಡಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಶರೀರವು
ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರೂ
ಹೂಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ; ಅದನ್ನು ವೀರರು ಕೋಪದಿಂದ
ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರದ ಕಂಠವನ್ನು ಸುರಾಂಗನೆಯರು
ತೋಳುಗಳಿಂದ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕರಂಕಕ: (ಎಡಕ್ಕೆ ನೇಪಥ್ಯದೆಡೆ ನೋಡಿ) ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಪರಿಜನರಿಂದ
ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೇಳಿದ್ದೇನು? -

ಲವಣಸಮುದ್ರಕೆ ಸೇತುವ ಕಟ್ಟಿದ ರಾಮಗೆ ಸಮನ್ವಿಲ್ಲ
ಅಂಥ ಪುತ್ರನ ಪಡೆದಿಹ ತಾಯಿಯು ಲೋಕದೊಳಿನ್ನಿಲ್ಲ
ಭಯಗೊಂಡಿಹನಿದರಿಂದಲಿ ರಾವಣನೆಂದಾನೂಹಿಸುವೆ
ಇಲ್ಲದಿರೇತಕೆ ನಿದ್ರೆಯ ಕೆಡಿಪನಕಾಲದಿ ಚಾರರ ಮೂಲಕವೆ

(ಯೋಚಿಸಿ) ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೋಪಪ್ರಕೃತಿಯವನಾದ ರಾವಣನು
ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆ ಮಾತು ಇರಲಿ. ವಿಭೀಷಣನ ವೃತ್ತಾಂತವು
ಮರುಕಳಿಸದಿರಲಿ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಏನು ಹೇಳಿದ?

ಧನುವು ಬೇಡ; ಭುಶುಂಡಿ, ಮುದ್ದುಗರ, ಪಟ್ಟಿಶ ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳು
ದೂರದಲ್ಲಿರಲಿ. ನಾನು ಓಡುತ್ತಿರುವ ವಾನರಬಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿಂದು
ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ವೈರಿಗಳ ಬಲವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ರಾವಣ: ಸಾಧು ಕುಮಾರ ಸಾಧು. ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ತಮ್ಮ.

ದುರ್ಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ಮೇಘನಾದನ ರಥವು ಮೇಲೇರಿತು.

ರಥವು ಮೇಲೇರಿದ್ದರಿಂದ ಚಕ್ರಗಳ ಗಡಗಡ ಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ; ಮೋಡಗಳ
ನಡುವಿನ ಜಲಮಯ ಭಾಗವು ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ; ರಥದ

ಮುಂಭಾಗವು ತಾಕಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಚಂಚಲವಾಗಿವೆ; ನಿನ್ನ ಮಗನ ರಥವು ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದೆ.

ದುರ್ಮುಖ: ವಾಯುಕುಮಾರನಾದ ಅಂಜನೇಯನು ಕೂಡ ಮೇಘನಾದನ ರಥದ ಹಿಂದೆ ಹಾರಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಮುಖ: ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರಿದ್ದರಿಂದ ಮೋಡಗಳ ಒಡಲಿನಿಂದ ಜಲವು ಕ್ಷುಪ್ತವೆ; ಸೂರ್ಯನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಅರುಣನು ಏಳು ಕುದುರೆಗಳ ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ವಿಮಾನಚಾರಿಗಳು ಆಚೇಚಿ ಸರಿದು ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಹನುಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ಆಕಾಶವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದಾನೆ.

ಕರಂಕಕ: (ಎಡಗಡೆಯಿಂದ)

ಕುಂಭಕರ್ಣನು ರಣಭೂಮಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯ; ಅವನ ಶರೀರದ ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಗಗನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ; ದಿಗ್ಗಜಗಳು, ಕೂರ್ಮ ಮತ್ತು ಶೇಷರು ಅತ್ಯಂತ ಭಾರವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೇಗೋ ಹೊತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಭಯಗೊಂಡ ಅರುಣನು ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ) ಅಯ್ಯಾ ಯಾರಿದ್ದೀರಿ? ದಶಕಂಠನಿಗೆ ತಮ್ಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ -

ಸೀತಾಕಾಂತ್, ಹರಧನುಭಂಗಕಾರಿ, ವಾಲಿವಧಾಕಾರಿ, ಸಮುದ್ರ ಸೇತುಬಂಧನಕಾರಿ, ರಾಕ್ಷಸಸಂಹಾರಿ, ವಿಜಿಗೀಷುಗಳಿಗೆ ಭಯಕಾರಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದು ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾವಣ: ಸಾಧು ವತ್ಸ ಕುಂಭಕರ್ಣ ಸಾಧು! ಹಾಗಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

(ಬಲಗಡೆಯ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ತಾಪಸನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡು -

ನಿನ್ನ ಕುಮಾರನು ನೃಸಿಂಹನ ಚಾಮರದ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರಾಣಿಯ ಸ್ತನವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧಟ್ಟನೆ ಸೆಳೆದು ತನ್ನ ಅಗ್ನಿರಥಕ್ಕೆ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ; ಆ ಪತಾಕೆಯ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣದಂಡವು ಬೀಳುತ್ತಿದೆ.

(ಮತ್ತೆ ನೋಡಿ) ಭಲಾ ಮೇಘನಾದ ಭಲಾ! ನಿನಗೆ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಶಕಂಠನೇ ಗುರುವಲ್ಲವೆ!

ಮಹಾರಾಜ ರಾವಣೇಶ್ವರ -

ಅಂಜನಾದೇವಿಯು ಮಂಗಲಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದ, ವಾಯುದೇವನು ಕೌತುಕದಿಂದ ಚುಂಬಿಸಿದ, ವೇಗದಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸಿದ ಹನುಮನ ಶಿರಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಮಗ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ಲಂಕಾದಹನ, ಅಕ್ಷಕುಮಾರವಧೆಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಪ್ರತೀಕಾರವೆಸಗಿದಂತಾಯಿತು.

ಸುಮುಖ: ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಕುಮಾರರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿ ಅಂಧಕಾರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಹವಣಿಸಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಲೇ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತಿದೆ; ರತಿಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಿವುಡರ ಕಂಠನಾದದಂತೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ಎಡಗಡೆಗೆ) ಇದೇನು? ಗಣೇಶನ ಕಂಠನಾದವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಆದಿವರಾಹನ ಘೋರಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ನೃಸಿಂಹನು ಹೊರಡಿಸಿದ ಭಯಂಕರನಾದವನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಶಬ್ದ ಕೇಳುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ?

ಕರಂಕಕ: ಕಂಕಾಲಕನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ

ದಿಗ್ಭಜಗಳು ಕಿವಿ ನಿಮಿರಿಸುವಂತೆ, ಶಂಕರನ ಜಟಿಯ ಗಂಟುಗಳೆಲ್ಲ ಸಡಿಲವಾಗುವಂತೆ, ನಾರಾಯಣನ ಯೋಗನಿದ್ರೆಗೆ ಭಂಗಬರುವಂತೆ, ನಂದಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರಜವಾದ್ಯದ ಸದ್ದಡಗುವಂತೆ, ವಿಶ್ವದ ಆನಂದವೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಧನುಷ್ಠೇಂಕಾರದ ಶಬ್ದವು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ನಡುವಿನ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ರಾವಣ: ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಎದುರಾದ ರಾಮನು ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಧನುಷ್ಠೇಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

(ಬಲಗಡೆ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಗಗನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಇಬ್ಬರ ಬಾಣಗಳೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿವೆ -

ಈ ಬಾಣಗಳು ಎದುರಿಗಿರುವ ಮೋಡಗಳನ್ನು ಛೇದಿಸಿ ಜಲವೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತ ಜಲಬಿಂದುಗಳು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿವೆ.

ಗಗನಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲಾಗಿ -

ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಿದ್ಧರು ಭಯದಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿದ ದೇವತೆಗಳು ಅಷ್ಟೊಂದು ಬೆದರುತ್ತಿಲ್ಲ; ವಿದ್ಯಾಧರರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಗಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಇತರ ಗಗನಗಾಮಿಗಳು ಬಾಣಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ಎಡದಿಂದ) ಪರಿವಾರದವರು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

- ಕರಂಕ:** ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದೇನು? (ಧನುವು ಬೇಡ ಮುಂತಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದರ ಪುನರಾವರ್ತನೆ)
- ರಾವಣ:** ಭಲೆ ಭಲೆ, ನನ್ನ ತಮ್ಮನಲ್ಲವೆ? ಎದೆಗೆ ನಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಳ್ಳು ಕಿತ್ತುಹೋಯಿತು.
- ದುರ್ಮುಖ:** (ಬಲಗಡೆ) ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ಇದೇನು? ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಅಗ್ನಿಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿವೆ; ಅಂಜನಗಿರಿ ಶಿಖರದಂತೆ ಹೊಗೆಯು ವಿಕಟವಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ; ಮೇರುವಿನ ಶಿಖರದಂತೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಶಿಖೆಗಳುಳ್ಳ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಹರಡುತ್ತಿವೆ; ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಿಡಿಗಳು ಸಿಡಿಯುತ್ತಿವೆ.
- ರಾವಣ:** ಹನುಮನ ಶರೀರವನ್ನು ಸೇರಿದ ಅಗ್ನಿಯು ನನ್ನ ನಗರವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿತು; ಈಗ ಆ ಅಪರಾಧದ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆಗೋಸ್ಕರ ಅದು ನನ್ನ ಸೇವೆಗೆ ತೊಡಗಿದೆ.
- ಸುಮುಖ:** ಮಹಾರಾಜ, ಕುಮಾರ ಮೇಘನಾದನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸುಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟ ಅಗ್ನೇಯಾಸ್ತವು ಪದಾತಿಯನ್ನು ದಹಿಸುವುದು ಸರಳವೆಂದು ತಿಳಿದು ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಡುತ್ತಿದೆ. (ಬೆರಳಿನಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ)
- ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಆಸನವಾದ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಜಲವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ನೀರನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿಕೊಂಡು ಚಂದ್ರನು ತಾರೆಯ ಅಂತಃಪುರದತ್ತ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಗಂಗೆ ಮತ್ತು ಯಮುನೆಯರು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಅಸ್ತದ ಬೇಗೆಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಗಣೇಶನು ಕ್ಷೀರಸಾಗರದತ್ತ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
- ಅಲ್ಲದೆ -
- ಈ ಅಗ್ನೇಯಾಸ್ತದಿಂದ ಹೊರಟ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಹಾಲು ಮುದ್ದೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ; ಹಿಮಾಲಯದ ಹಿಮವು ಕರಗಿ ಕೇವಲ ಕಲ್ಲು ಉಳಿದಿದೆ; ಮೋಡವು ಸಿಡಿಲಿನೊಂದಿಗೆ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದೆ; ಸೂರ್ಯನು ಕೂಡ ದಾಹದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
- ಕಂಕಾಲಕ:** ಮಹಾರಾಜ ನೋಡು. ಈ ವಾನರಬಲವು ಪ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಆ ತಾಪಸನ ಭುಜದಂಡವು ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಎಳೆದು ಬಾಣವು ಹೊರಟೊಡನೆ ತಮಾಲ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿದನೊಬ್ಬ; ಕೈಗಳಿಂದ ಆಯುಧವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದೊಡನೆ ಸರ್ಪ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಲು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನೊಬ್ಬ. ಎದುರಿನಿಂದ ಹಿಂತಾಲ ಹಾಗೂ ತಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು ಮತ್ತಿಬ್ಬರು; ಪುಷ್ಪಭರಿತವಾದ ಪಾಟಲವೃಕ್ಷ ಕೈಗೆ ಬಂದಿದೆ; ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು

ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ವಾನರನೊಬ್ಬ; ಹಾಗೆಯೇ ಪಲಾಶ, ಪಿಪ್ಪಲ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ; ಉಗುರಿನ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಹೊಡೆತವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ವೀರರು ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವಣ:

ಇವೆಲ್ಲ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೊಂದು ಲೆಕ್ಕವೆ? ಅವನ ಎದುರು ವಾನರ ಬಲವು ಬೆಂಕಿಗೆ ಬೀಳುವ ಪತಂಗವಾಗಿದೆ.

ದುರ್ಮುಖ:

(ಬಲಗಡೆಯಿಂದ) ಇದೇನು? ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚತುಃಸಮುದ್ರಗಳು ಹರಡುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಪರ್ವತಸಮೂಹಗಳು ಜಲಯಂತ್ರವಾದಂತೆ, ಗಗನವೆಲ್ಲವೂ ಜಲಮಯವಾದಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಜಲಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ!

ಸುಮುಖ:

ಸ್ವರ್ಗದ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬರಿದಾದ ಮೋಡಗಳನ್ನು ತುಂಬುವುದಕ್ಕಿಂತ ಜಲಸಮೂಹವು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ!

ರಾವಣ:

ಮೋಡವಿಲ್ಲದೆ ಮಳೆಯೇಕೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ? (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಸರಿ, ತಿಳಿಯಿತು.

ವರುಣನನ್ನು ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಹಾರಗಳಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡು ಜಲಯಂತ್ರದಂತಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕರುಣೆಯಿಂದ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸೀತಾವಿಯೋಗ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಬಳಲುವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ ತಂಪಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಮುಖ:

ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ.

ಕಂಕಾಲಕ:

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ವಾನರರ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ; ಅವರು ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಹಂದಿಗಳಂತೆ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದವರಂತೆ ಜಂಘೆಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ; ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಬಟ್ಟೆಯಂತೆ ತೊಡೆಗಳ ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಲುುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿದವನ ಕತ್ತಿಯಂತೆ ನಿತಂಬದಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸಜ್ಜನರಂತೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ (ಮಧ್ಯ-ನಡುವೆ ಮತ್ತು ಸೊಂಟ); ದುಃಖಿಗಳ ಕುಟುಂಬದವರಂತೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ; ತರುಣಿಯರ ಸ್ತನಗಳಂತೆ ಎದೆಯ ತುಂಬ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಬಿದಿರುಕೋಲುಗಳಂತೆ ಪೃಷ್ಠದ ಮೇಲಿದ್ದಾರೆ; ಬಹಳಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕ ನೆಂಟನಂತೆ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ; ಕಪೋಲದಿಂದ ಜಾರಿದ ಜಲಬಿಂದುಗಳಂತೆ ಗದ್ದವನ್ನು

ಸೇರಿದ್ದಾರೆ; ಚುಂಬನಪ್ರಿಯರಂತೆ ಅಧರವನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳಂತೆ ಮೂಗಿನ ಹೊಳೆಗಳನ್ನು ಹೊಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸುಭಾಷಿತಗಳಂತೆ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ನುಸುಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸ್ವಪ್ನಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿದ್ದಾರೆ; ಪ್ರಯಾಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿಟ್ಟ ತಿಲಕದಂತೆ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನೀಚಜನರು ಆಶ್ರಯಪಡೆದು ತಲೆಯ ಮೇಲೇರುವಂತೆ ತಲೆಯನ್ನೇ ರಿದ್ದಾರೆ; ವಿಟರಂತೆ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವಣ:

ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಕಪಿನಾಯಕರನ್ನೇನು ಮಾಡಿದ?

ಕಂಕಾಲಕ:

ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಪಾದಗಳಿಂದ ತುಳಿದು ಕೊಂದ; ಕೆಲವರನ್ನು ಮೋಣಕೈಗಳಿಂದ ತಿವಿದು ಕೊಂದ; ಕೆಲವರನ್ನು ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಪುಡಿಮಾಡಿದ; ಕೆಲವರನ್ನು ತಪರಾಕಿಯನ್ನಿತ್ತು ಕೊಂದ; ಕೆಲವರನ್ನು ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಕ್ಕೆ ಕೊಂದ; ಕೆಲವರನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ; ಕೆಲವರನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಕೊಂದ.

ಕರಂಕಕ:

ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪುಡಿಗೈದ ಕೆಲರ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಾಲಿನಿಂದ ಕೆಲರನ್ನು ಕೊಂದ ಕಯ್ಯಿಂದ ಕೆಲರ ಕೊಂದ ತೋಳಿನಿಂದ ಹಲವಾರು ಹಲರು ಕಿವಿಯಿಂದ ಸಾಯುತಿಹರು ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾಯುಧವು ರಣದಿ ಅಂಗಾಂಗವೆಲ್ಲ ನೋಡು

ಸುಮುಖ:

(ಜಲಪೀಡೆಯ ನಿವಾರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ) ಮಹಾರಾಜ, ಸುದೈವ! ತನ್ನ ಹಾಗೂ ವೈರಿಗಳ ಬಲಗಳೆರಡೂ ನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿದಂತಿದೆ.

ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಜಲವು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಶಾಂತವಾಗಿದೆ; ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಚಿಗುರೊಡೆದಿದ್ದರೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿಲ್ಲ; ರಣಧೂಲಿಯಿಂದ ಧೂಸರಿತನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಹೊಳಪಿನಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಶಿವನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಕುದಿಯುವ ಶಬ್ದವು ಶಾಂತವಾಗಿದೆ.

ಕರಂಕಕ:

(ಎಡಗಡೆಯಿಂದ)

ಮೂಗಿನ ಹೊಳೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವ ಮೂಲಕ, ಕಿವಿಯ ರಂಧ್ರಗಳನ್ನು ಆಚ್ಛಾದಿಸುವುದರಿಂದ, ಕಣ್ಣರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಮಿಡಿಯುವುದರಿಂದ, ವಿಶಾಲವಾಗಿ ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಬಾಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದರಿಂದ, ಕಂಕುಳಸಂದಿಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನು ದಿಗ್ಗಜಗಳಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ವಾನರರು ಕೂಡ ಹಾಹಾಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಸಿಗಿದ್ದಾನೆ.

ಲಂಕಾಪತಿ, ಪೌಲಸ್ತ್ಯ !

ನಿನ್ನ ತಮ್ಮ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಮೈಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದಾಗ ಹಾರಿಬಿದ್ದ ಐದು ಕೋಟಿ ಕಪಿಗಳು ಸತ್ತೇ ಹೋದರು.

ದುರ್ಮುಖ: (ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಭಯದಿಂದ) ಇದೇನು? ಕರಗಿದ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಸಿದ ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ, ತರುಣತಮಾಲದ ನೀಲಕಾಂತಿಯು ಆವರಿಸಿದಂತೆ, ನೀರು ತುಂಬಿದ ಮೋಡಗಳ ಶೋಭೆಯಂತೆ, ಶಂಕರನ ನೀಲಕಂಠದ ಕಾಂತಿಯು ಆಚ್ಛಾದಿಸಿದಂತೆ, ನಾರಾಯಣನ ನೀಲವರ್ಣದಂತೆ, ಯಮನ ಕೋಣನ ಕೋಡು ಹರಡಿದಂತೆ, ಗಣೇಶನ ಮದಜಲದ ಕೆಸರು ಹರಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆ ಆವರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ರಾವಣ: ಈ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ? (ಯೋಚಿಸಿ ನಕ್ಕು)

ಕೋಪಗೊಂಡ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ವಾನರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ರಘುಕುಲದ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಯಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲೋ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಹಾಗಾಗಿ ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಕತ್ತಲೆ ಆವರಿಸಿದೆ.

(ಮತ್ತೆ ನಕ್ಕು) ಅಹಾ! ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಮೇಘನಾದರಿಬ್ಬರೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ಕಾಲ್ದಳವು ಸುಮುಖವಾಗಿದೆ. ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣಬಾರದೆಂದು ಯುವರಾಜನು ಅಂಧಕಾರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ -

ವಿರಹ ಭಯದಿ ಚಕ್ರವಾಕ ದೀನದೃಷ್ಟಿ ಬೀರಿದೆ
ಅಭಿಸಾರ ಸುಂದರಿಯರ ಮನದಿ ಶಂಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ
ಮುಷ್ಟಿಗ್ರಾಹ್ಯ ತಮವು ಕಣ್ಣ ಬಲವನೆಲ್ಲ ಹೀರಿದೆ
ರಾಜಾವರ್ತರಚಿತ ತಮವು ಬಾನುಬುವಿಯ ತುಂಬಿದೆ

ಕಂಕಾಲಕ: (ಎಡಗಡೆಯಿಂದ) ಕಪಿಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಕ್ಕಿದ ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ನೀಲನೊಂದಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಉದ್ದೀವನಾಗಿ ಕೈನೀಡಿ ಸುವೇಲ ಪರ್ವತದ ಕೆಸರು ಮೆತ್ತಿದ ಶಿಲೆಯೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕರಂಕಕ: ಕಂಕಾಲನು ಹೇಳಿದಂತೆ -

ಆಂಧ್ರಸ್ತ್ರೀಯರ ನಿತಂಬ ಹಾಗೂ ನರೋತ್ತಮರ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಂತಿರುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತಲ್ಲಂದಂತಿರುವ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ಎದೆಗೆ ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಂಡೆಯನ್ನು ಎಸೆದನು.

ರಾವಣ: ಇದು ಕಮಲದ ದೇಟಿನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದಂತೆ.

ಕರಂಕಕ: ಎಸೆದೇಬಿಟ್ಟ! (ರಾವಣನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ)

ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭೀಷಣನಾದ ವಿಭೀಷಣನ ಅಣ್ಣನು ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲಾಗಿ ಬಂಡೆಯು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಕಮಲದ ಪರಾಗರೇಣುಗಳಂತೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ.

ರಾವಣ: (ನಕ್ಕು) ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಬ್ಬಿಸಿದವರ ಪಾಡೂ ಹೀಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಮುಖ: (ಬಲಗಡೆಯಿಂದ) ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಘನವಾದ ಅಂಧಕಾರವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿವೆ; ಕನ್ಯೆದಿಲಿಗಳು ಅರಳುತ್ತಿವೆ; ಕಮಲಗಳು ಮುದುಡುತ್ತಿವೆ; ಪಾನಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸತೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ; ಮಾನಿನಿಯರ ಬಿಗುಮಾನ ಸಡಿಲವಾಗಿದೆ; ಕಾಮನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಕಾಮೋನ್ಮತ್ತ ತರುಣಿಯರ ಓಡಾಟ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ; ವಿರಹಿಣಿಯರ ಅಳು ಹೆಚ್ಚಿದೆ; ಅಂಗನೆಯರು ಪ್ರಿಯರ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ಮೂರುಪಟ್ಟು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತು ದೂರತಳ್ಳಿದ ಪ್ರಿಯರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ನಾಲ್ಕುಪಟ್ಟು ಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ; ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಜೋಡಿಗೆ ಸುರತದ ಬಯಕೆ ಐದು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ; ಸುತ್ತಲೂ ಚಂದ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: (ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಆಕಾಶದತ್ತ) ಸೇವಾದಕ್ಷನಾದ ಚಂದ್ರನೆ, ಲಂಕೇಶ್ವರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಪರಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವೆ -

ನಿಶಾಚರಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ದಿಗಂತವ್ಯಾಪಿಯಾದ ದಟ್ಟ ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖದಾಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದ ನೀನು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ಶೀತಲಕಿರಣಗಳಿಂದ ತಂಪೆರಚುತ್ತಿರುವೆ.

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ತಿಮಿರಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ಚಂದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ -

ನೋಡಿ ಕಾಮನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಚಂದ್ರನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಉಕ್ಕೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಚಕೋರಗಳು ಶೇಫಾಲಿಕಾ ಕುಸುಮವನ್ನು ರಂಜಿತಗೊಳಿಸುವ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿವೆ; ಬಾಣದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನು ಕೆಸರುಗಪ್ಪಾದ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೊತ್ತವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕರಂಕಕ: ಮಹಾರಾಜ, ಎಸೆದ ಶಿಲೆಯು ಪುಡಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಲಜ್ಜಿತನಾದ -

ವಾನರ ರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನು ಲೀಲೆಯಿಂದ ಮಲಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಿತ್ತ; ಅಲ್ಲಿ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಗಗೊಂಡ ಸರ್ಪಗಳಿವೆ; ರಸವನ್ನೊಸರಿಸುವ

ಕರ್ಪೂರವೃಕ್ಷಗಳಿವೆ; ಅದರಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ: ಎಲಾ, ಮರ್ಕಟಕೀಟನ ಯೋಚನೆ ದೊಡ್ಡದು!
ದುರ್ಮುಖ: (ಬಲಗಡೆಯಿಂದ) ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರ, ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರು ಗ್ರಹಣಭೀತಿಯಿಂದ ಮುದುಡಿದ್ದಾರೆ; ಅನೇಕ ರಾಹುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮಿನಿಯರು ವಿಷಾದದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ರಾತ್ರಿಯು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ; ಚಂದ್ರನ ಅಂತಃಪುರವು ಬೆರಗಾಗಿದೆ; ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಘೋಷಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿವೆ.

ರಾವಣ: (ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ)
ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ವೈರಿಗಳು; ನಾನು ರಾವಣನ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ; ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ ರಾಹುವು ಬಾಂಧವರೊಡಗೂಡಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲು ಬಂದಂತಿದೆ.

(ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿ) ರಾಹುವೆ, ಹೆದರಬೇಡ. ರಾವಣನು ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ಚಂದ್ರಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ರಾಹು ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ -

ದೇವತೆಗಳು ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರಿಸಿ ದಾರಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಗ್ರಹಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಜೋಯಿಸರು ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದಾರೆ; ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ದಾಡೆಗಳುಳ್ಳ ರಾಹುಗಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಚಂದ್ರನ ಮೇಲೂ ಎರಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕರಂಕಕ: (ಎಡಗಡೆಯಿಂದ)

ಈ ನಡುವೆ ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮನು ವಾಯುಶರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ; ಪರ್ವತದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಸುವೇಲಪರ್ವತದಿಂದ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ.

ರಾವಣ: (ಹರ್ಷಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ನೀರನ್ನು ಸುಡುವ ವಡವಾಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದ.

ಕರಂಕಕ: ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮನು ಕೈಯನ್ನು ಮಡಚುವುದರೊಳಗೆ, ದೇವತೆಗಳ ಧಿಕ್ಕಾರ ಶಬ್ದ ಅಡಗುವುದರೊಳಗೆ ಕಪಿರಾಜನು ಸಾಗರದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಭುಜವನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದ.

ರಾವಣ: (ಸ್ವಗತ) ವೇಗದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಯೋಚಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶ) ಕುಪ್ಪಳಿಸುವುದು ವಾನರಜಾತಿಗೆ ಪ್ರಧಾನವಲ್ಲವೆ?

ದುರ್ಮುಖ: ಲಂಕೇಶ್ವರ, ನೋಡು ನೋಡು. ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯ ಗುರುತುಳ್ಳ ಎದೆ; ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವ ತುಲಸೀಮಾಲೆಯನ್ನು ಚುಂಬಿಸಲು ಬರುತ್ತಿರುವ ದುಂಬಿಗಳ ಗುಂಜಾರವ: ಕೃಷ್ಣಾಗರುವಿನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಆಕಾಶ; ಅರಳಿದ ಕನ್ನೆದಿಲೆಗಳ ಮಾಲೆಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಕಾಂತಿ; ಕಿವಿಯವರೆಗೆದ ಶಾರ್ಙ್ಗಧನುವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಿಷ್ಣುಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವಣ: (ಹರ್ಷದಿಂದ)

ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೂ ರಾವಣನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಸೇವೆಗೈದು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

(ಆಕಾಶದತ್ತ) ಅಯ್ಯಾ ನಾರಾಯಣ, ನಮಿಸಿದವರ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ರಾವಣನು ಅಪಹರಿಸಲಾರ.

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ರಾಹು ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಂಠಪ್ರಾಣಿಯಿಗಳೂ, ಪಾಂಚಜನ್ಯದ ನಾದದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿರುವವರೂ, ನೀಲವರ್ಣ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ಭುಜವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುಗಳು ಚಕ್ರಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ರಾಹುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: (ಎಡಗಡೆಯಿಂದ) ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ವಾನರರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಧನುವನ್ನು ಕಸಿದು ದೂರ ಎಸೆದನು. ಕೋಪದಿಂದ ಮಾಂಜಿಷ್ಠದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಚಕ್ರವನ್ನು ಎಸೆದನು; ಪಟ್ಟಿಶವನ್ನು ಒಗೆದನು; ಕವಚವನ್ನು ತೊಟ್ಟವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಭುಶುಂಡಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು; ನಿಃಶಂಕೆಯಿಂದ ಶಂಕುಗಳ ನ್ನೇಸಿದನು; ಮುದ್ದರವನ್ನು ಎಸೆದನು; ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯಾದ ಪಾದಚಲನೆಯೊಂದಿಗೆ ಖಿಡ್ಗವನ್ನು ಝಳಪಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ದೂರಸರಿಸಿ ವಾನರರಾಜನು ತನ್ನ ಭುಜಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬುವಂತೆ ಕಿಲಕಿಲಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸುರನಾರಿಯರ ಕಪೋಲಗಳು ಅರಳಿದವು; ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೋಟಿಯ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೇರಿ ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ; ವಾನರರು ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲಿರಿಸಿದರು; ರಕ್ಕಸರು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು

ಉದಾಸೀನರಾದರು; ಇಬ್ಬರೂ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದರು; ತಲೆಗೆ ತಲೆ; ಎದೆಗೆ ಎದೆ; ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯತೊಡಗಿದರು; ಕಾಲುಗಳನ್ನುತೊಡರಿಸಿದರು; ಕೋಳಿಗಳಂತೆ ಭಲ; ಕೇಶಗ್ರಹಣ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಬೀಳಿಸುವ ಯತ್ನವೂ ನಡೆದಿದೆ; ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಗುದ್ದುವುದಿಲ್ಲ; ಹಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ; ಉಗುರಿನಿಂದ ಪರಚುವುದಿಲ್ಲ; ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಬಿದ್ದಾಗಲೂ ಸಪ್ತ ಸಮುದ್ರಗಳು ತುಳುಕುತ್ತವೆ; ಕುಲಪರ್ವತಗಳು ಜರಿಯುತ್ತವೆ; ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಕಾತರಗೊಂಡು ಚೀತ್ಕರಿಸಿದ ಶಬ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ವಸುಂಧರೆಯು ತಿರುಗುತ್ತಿದೆ; ಕ್ಷುಬ್ಧಗೊಂಡ ಭೂಮಿಯ ಭರದಿಂದ ಮಹಾಕೂರ್ಮನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ನೀವು ಧನುವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಸರಿ.

ರಾವಣ: (ನಕ್ಕು) ಅದು ಧ್ವಂಧ್ಯಯುದ್ಧದ ಮರ್ಯಾದೆಯೆ?

ದುರ್ಮುಖ: (ಬಲಗಡೆಯಿಂದ) ನರ್ತಕಿಯರ ವಿಲಾಸಪೂರ್ಣ ನರ್ತನ; ಮಧುರ ಮದ್ಯಪಾನದ ಉನ್ಮಾದನ; ಮುದುಕಿಯರಿಗೆ ಹರಯ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ; ಕುಸುಮ ಬಾಣಪ್ರಕರದ ಆಗಮನ; ವಿರಹಿಣಿಯರ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದ ಪಂಚಮದಿಂಚರ ಸ್ವನ; ಮಲಯಮಾರುತನನ್ನು ದೂತನನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಚಂದ್ರನ ಬಾಲಮಿತ್ರರಾದ ಮನ್ಮಥರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವಣ: (ಹರ್ಷದಿಂದ)

ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೃದಯಗಳೆಷ್ಟಿವೆಯೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟುವವನು ಮದನ. ಹಾಗಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಮನ್ಮಥರು; ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಶಂಕರನ ಭಯ; ಅದರಿಂದ ಪ್ರಚಂಡ ಭುಜದಂಡನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆನಿಸುತ್ತದೆ.

(ಆಕಾಶದತ್ತ) ಅಯ್ಯಾ ಕಾಮದೇವ, ಹೆದರಬೇಡ. ನನ್ನ ಆಶ್ರಯ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಗಳಿಂದ ನಿನಗೆ ಮಹಾದೇವನಿಂದ ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಬರಲಾರದು.

ಸುಮುಖ: ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಂಡೋದರಿಯ ಪುತ್ರ ಮೇಘನಾದನು ಕಾಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ -

ಮಕರಕೇತನ, ಪುಷ್ಪಧನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ರತಿಪ್ರಿಯ ಕಾಮಸಮೂಹಗಳು ವಸಂತ ಹಾಗೂ ಪಂಚಮರವಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಲೀಲಾವಿಲಾಸಗಳಿಂದ ಅಚ್ಯುತರನ್ನು ವಂಚಿಸುತ್ತ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದತ್ತ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

- ಕಂಕಾಲಕ:** ಕುಮಾರ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಸುಗ್ರೀವನ ಸರ್ವಾಂಗಗಳನ್ನೂ ಬಲವಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಪ್ರಚಂಡ ಭುಜಬಲದಿಂದ ಎತ್ತಿ ಗರಗರನೆ ತಿರುಗಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆಸೆದನು.
- ರಾವಣ:** (ಹರ್ಷದಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ಅವನ ಗತಿ ಮದ್ದಾನೆಯ ಸೊಂಡಿಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಿಳ್ಳಿನಂತೆ.
- ಕರಂಕಕ:** ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮನಾದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಕಂಕುಳ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಹಕ್ಕಿಯಂತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾರಾಜ, ಇದು ನಿಮ್ಮ ಸುದೈವ!
- ರಾವಣ:** (ಸ್ವಗತ)
ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ವಾಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿಕೊಂಡನೆಂಬ ವ್ಯಥೆ ಖೇಡಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು; ನನ್ನ ತಮ್ಮನು ಅವನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕಂಕುಳಗುಹೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡುದರಿಂದ ಆ ನೋವು ದೂರವಾಯಿತು.
- ಕಂಕಾಲಕ:** ಸುಗ್ರೀವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ದೇವ ಲೋಕದ ವಂದಿ ಸುಂದರಿಯರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಡ್ಡಾಣ, ಗೆಜ್ಜೆ, ಕೇಯೂರ ಗಳ ನಾದವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತ ನರ್ತಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ನೋಡಬೇಕು.
- ರಾವಣ:** ವೈರಿವನಿತೆಯಾದ ಶಚಿಯ ನೃತ್ಯದಿಂದೇನು? ಕುಬೇರನ ಹೆಂಡಿರು ದೂರವಿರಲಿ; ಚಂದ್ರನ ಅಂತಃಪುರದವರು ಬೇಡ; ವೈರಿಗಳಲ್ಲೇನು ಪ್ರೇಮ? ನನ್ನ ಸತಿಯಾದ ಮಂಡೋದರಿ, ಮೇಘನಾದನ ಮಡದಿಯರು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪಾಣಿಪಲ್ಲವಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ನರ್ತಿಸಲಿ.
- ದುರ್ಮುಖ:** (ಬಲಗಡೆಯಿಂದ) ಇದೇನು? ಖಿಟ್ಟಾಂಗಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸುತ್ತ, ಅಟ್ಟಪಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಡಾತ್ತಾರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತ, ವೇಗವಾಗಿ ಕುಣಿಯುವ ಬೇತಾಳಗಳೊಂದಿಗೆ ಸುರನಾರಿಯರಿಗೆ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಶಿರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಧರಿಸಿದ, ಕಲಕಲನಾದಯುಕ್ತವಾದ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ತಡ್ಡಡ್ ಎಂದು ಶಬ್ದ ಹೊರಡಿಸುವ ಡಮರುವಿನ ನಾದದಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ, ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಿರುವ, ರೋಷದಿಂದ ಘೂತ್ಕರಿಸುವ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಪ್ರಚಂಡರೂಪಧಾರಿಗಳಾದ ಶಂಕರರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ!
- ರಾವಣ:** (ಹರ್ಷದಿಂದ)
ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶಿವನು ಅನೇಕ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪುನಃ ಅನುಗ್ರಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ.

ಸುಮುಖ: ಮಹಾರಾಜ, ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಕಾಮಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ಶಂಕರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ -

ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವ ಅಗ್ನಿಯು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉನ್ನತ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕಾಮರನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿದೆ; ಶಿರದಲ್ಲಿ ಚಂಚಲ ಗಂಗಾಯುಕ್ತನಾದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಕೋಟಿಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು ನಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಪಭೂಷಣರಾದ ನೀಲಕಂಠರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವಣ: ಭಗವನ್ ಶಂಕರ, ಶಿರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಅಲ್ಪ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ಮಹತ್ತಾದುದು.

(ಎಡಗಡೆ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಕರಂಕಕ)

ಕೆಂಗಳಣ್ಣಿನ ಕಪಿರಾಜನು ಚಂಚಲವಾದ ಚರಣಗಳಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕಂಕುಳಿಂದ ಜಾರಿದ; ಹಲ್ಲುಗಳ ಅಲುಗಾಟದಿಂದ ಅರಳಿದ ಮೂಗನ್ನು ಕಚ್ಚಿದ; ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಉಗುರಿನಿಂದ ಪರಚಿದ; ತನ್ನ ಬಾಲವೆಂಬ ಕೋಲಿನಿಂದ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆದ; ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋದ.

ರಾವಣ: (ವಿಷಾದದಿಂದ) ಅಯ್ಯೋ ಪ್ರಮಾದವಾಯಿತು! ವಾನರರು ಮೋಸದಿಂದ ಹೊಡೆಯುವವರೆಂಬುದನ್ನು ವತ್ಸನು ತಿಳಿಯದಾದ.

ಕಂಕಾಲಕ: ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ತಾಪಸನಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಹಾರಿಹೋದಂತಿದೆ.

ಕರಂಕಕ: ಕಪಿರಾಜನ ಚಪಲತೆಯಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಯುದ್ಧವೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಲಂಕಾಪುರಿಯ ದ್ವಾರದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದ; ಸಕಲ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ತಾಪಸನು ಅವನ ಎದುರು ಬಂದ.

ಕಂಕಾಲಕ: ಎದುರಿನಿಂದ ಸರಿದು ವಾನರ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ; ಅವನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಜಾಂಬವಂತ, ಮಣಿಮಂತ, ಮಹಾಮುಖ, ದುಃಸಹನೇ ಮುಂತಾದ ಕರಡಿಗಳ ಗುಂಪು ನಿಂತಿದೆ; ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಗಯ, ಗವಯ, ಗವಾಕ್ಷ, ಕಟಾಕ್ಷ ಮುಂತಾದ ಗೋಲಾಂಗೂಲ ಸೇನಾನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ; ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ದಧಿಮುಖ, ದರೀಮುಖ, ದುರ್ಮುಖ ಮುಂತಾದವರಿದ್ದಾರೆ; ಬಲದಲ್ಲಿ ಶರಭ, ಕೇಸರೀಕಿಶೋರ (ಹನುಮ) ಮುಂತಾದವರಿದ್ದಾರೆ; ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ರಾವಣ: ಹಾಗಾದರೆ ಇದು ಇರುವೆಗಳು ಹಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿದಂತೆ.

ಕಂಕಾಲಕ: ಅದೋ ಮುದ್ದರದ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಕರಡಿನಾಯಕರು ಮೂರ್ಛಿತರಾದರು; ಗೋಲಾಂಗೂಲ ವರ್ಗವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಾಯೊಳಗೆ ಹೋಯಿತು; ವಾನರ ಸೇನೆ ಚಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಯಿತು; ಕುಂಭಕರ್ಣ ರಾಮನತ್ತ ಹೊರಟ; ಮೂರ್ಛಿತರಿಂದ ಎಚ್ಚಿತ್ತ ವಾನರರು ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು; ಅತಿಶಯವಾದ

ಕೋಪದಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಅವರನ್ನು ನುಂಗತೊಡಗಿದ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ದೇವ ದಾಶರಥಿ, ವಾನರರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮುಂದಾಗು -

ಐರಾವತದ ಕುಂಭಸ್ಥಳವನ್ನು ಭೇದಿಸುವ, ಯಮರಾಜನ ಕೋಣನ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಕಳಚುವ ಮುದ್ಗರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕುಂಭಕರ್ಣನು ನೆತ್ತರಿನ ನದಿಯ ನೀರಿನಿಂದ ಉನ್ನತನಾಗಿ ದೇವಾಂಗನೆಯರಲ್ಲಿ ನಗೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ ತನ್ನವರನ್ನೂ ವೈರಿಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ:

ಅಹಾ ವತ್ಸನ ಅತ್ಯಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪರಾಕ್ರಮಗಳೆ!

ಕರಂಕಕ:

ದೇವ, ಧನುವಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದ ರಾಮನು ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಕುಂಭಕರ್ಣನು ವಿಶಾಲವಾದ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಚೂಡಾಮಣಿಯಂತಿರುವ ಮುದ್ಗರವನ್ನು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ

ರಾವಣ:

ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವೆಂಬುದಿಲ್ಲ.

ಕರಂಕಕ:

ಹಾ ಹಾ! ಕಷ್ಟಕಷ್ಟ! -

ಮತ್ತನಾರಿಯರಿಗೆ ತಿಲಕವನ್ನಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷುಣವಾದ ಕೈ ಅದು; ವೈರಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುದ್ಗರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ; ಪ್ರಚಂಡವಾದ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಮಣಿಬಂಧವು ಕತ್ತರಿಸಿತು; ಮುದ್ಗರದೊಂದಿಗೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ.

ಕಂಕಾಲಕ:

ಮಹಾರಾಜ, ಹಸ್ತದಂತೆ ತೋಳು ಕೂಡ ತುಂಡರಿಸಿ ಹೋಯಿತು.

ರಾವಣ:

(ಕಣ್ಣೀರ್ಗರೆಯುತ್ತ)

ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ವಾನರರ ನೆತ್ತರಿನಿಂದ ಕೆಂಪಾದ, ದಿಗ್ಗಜಗಳ ದಂತಗಳನ್ನು ಕಂಕಣವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಭಯಂಕರವಾದ ಭುಜಂಗದಂತೆ ಭೀಕರವಾದ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ತೋಳು ಮನುಷ್ಯನೋರ್ವನ ಬಾಣದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿಹೋಯಿತಲ್ಲ!

(ಮೂರ್ಛಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ)

ಕರಂಕಕ:

ಮಹಾರಾಜನು ಶಾಂತನಾಗಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಅನುಜನು ದುರ್ಮದನಾಗಿ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ಗರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

(ರಾವಣನು ತುಸುಮಾತ್ರ ಎದ್ದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ)

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ತುಟಿಯು ಕತ್ತರಿಸಿದೆ; ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕಪೋಲ; ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ ಹುಬ್ಬು; ಮತ್ತು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿರವಾದ

ನೋಟಗಳುಳ್ಳ ಶಿರವು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ)

(ಮತ್ತೆ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ಬ್ರಹ್ಮನ ನಿಂದ್ರಾಲುವಾದ ಮೊಮ್ಮಗ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಿರವು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ; ಅದು ಕಪಿಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪುಡಿಗಟ್ಟಿತೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹನುಮನು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ದೇವತೆಗಳೆ, ನಿಮ್ಮ ವಿಮಾನಗಳು ಆಚೆ ಹೋಗಲಿ; ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ದೂರವಿರಲಿ; ಎಲ್ಲ ಕಪಿವೀರರು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರು ರಣಾಂಗಣದಿಂದ ದೂರವಿರಿ; ಅಂಜನಗಿರಿಯಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ, ಸಮಸ್ತ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವಾದ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮುಂಡವು ಲಂಕೆಯ ಆತಂಕಕ್ಕೆ ಏಕಮಾತ್ರ ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ.

ರಾವಣ:

(ಶೋಕದಿಂದ)

ಅಯ್ಯೋ ತಮ್ಮ, ಶೇಷನು ನಿನ್ನ ಅರ್ಧಕಂಠಸೂತ್ರವಾಗಿದ್ದ; ಅಂದು ನೀನು ಅವನನ್ನು ಎಳೆದ ಭಯವು ಹೋಗದೆ ಅವನು ಶಂಕರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿಲ್ಲ; ಪಾರ್ವತಿಯ ಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಐರಾವತಗಳೊಂದಿಗೆ ನೀನು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧ ಈಗಲೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿದೆ; ಸುಮೇರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಹೊರಟ ನೀನು ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿಶತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಿಟ್ಟೆ; ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬರೆದಿಟ್ಟಂತಿದೆ.

(ಎಂದು ಅಳುವನು)

ಸುಮುಖ:

(ಬಲಗಡೆಯಿಂದ) ಇದೋ ಗಾಯದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಉಪ್ಪು ಸುರಿದಂತಾಯಿತು -

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಿಲ್ಲನ್ನೆಳೆದು ಮೇಲ್ನುಖವಾಗಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿದ; ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ರುಂಡಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಶಂಕರನ ಭೈರವಾಕೃತಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿದ; ಬಾಣದ ತುದಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ಅಗ್ನಿಯು ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಭಸ್ಮಗೊಳಿಸಿತು.

(ರಾವಣನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲರೂ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾರೆ)

ರಾವಣ:

(ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಎದ್ದು)

ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಬರುವ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಜಡವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು
ಇಂದ್ರನವು; ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸಲಿ. ಸ್ವರ್ಗೀಯವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲ
ಫಲಪುಷ್ಪಭರಿತವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಲಿ; ಸುರರೆಲ್ಲ
ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲಿ. ಮಗೂ ನೀನು ಯಮಾಲಯವನ್ನು
ಸೇರಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಹತ್ತುಮುಖಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು.

(ಆಕ್ರಂದಿಸಿ) ಕಿಂಕರರೆ, ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ವೀರವಿಲಾಸ'ವೆಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಂಕ

(ಯಮಪುರುಷನ ಪ್ರವೇಶ)

ಯಮಪುರುಷ: ಮಹಿಷಲಾಂಛನನಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿನಾಶಕರನಾದ ಯಮದೇವನ ಪ್ರಭಾವವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ನಿತ್ಯವೂ ಅರಳಿದ ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸುವ ವೇದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೂಡ ಕಾಲವಶನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

(ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ) ಅಹಾ ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜನಾದ ರಾವಣನ ಶಾಸನವಾದರೂ ಎಂಥದು! ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯ ಪಾತಾಳಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಯಮರಾಜನು ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು - ಇಂದ್ರನ ಆದೇಶದಂತೆ ಗರುಡನನ್ನು ರಥವನ್ನಾಗಿಸಿ ಮಾತಲಿಯ ಮಗನಾದ ಸುನೀತನನ್ನು ಸಾರಥಿಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಜಯದ ಸಾಧನವಾದ ವಾಹನವನ್ನಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಅಂಥ ರಾಮನೊಡನೆ ಅಂಥ ರಾವಣನ ಧ್ವಂಧ್ಯಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಲಿದೆಯೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಲಂಕೆಯ ಜನರ ಲೇಖಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಅದರಿಂದ ನಾವು -

ಲಂಕಾವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾವಾಗ ಯಾರಿಂದ ಹತರಾದರು ಮತ್ತು ರಾಮನಿಂದ ರಾವಣನ ವಧೆಯು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಚಾರಣರ ಮೂಲಕ ಮಹಾವೀರರ ಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ದಶರಥನಿಗೆ ಮಗನನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಅವನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪರಮಸ್ನೇಹಿತ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರಣಭೂಮಿಗಳಿಯೋಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭದ್ರಮುಖ, ವ್ಯವಹಾರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನನ್ನ ಆದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿಸು. ಲಂಕೆಯ ಲೇಖವನ್ನು ಪುರಂದರನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಒಡೆಯನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. (ಪರಿಕ್ರಮಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿ) ಅಹಾ ದಶಕಂಠನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು -

ಅವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸಾಕು ಇಂದ್ರನ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೋಗ್ಗುತ್ತವೆ; ಅವನ ಎದುರು ಯಮನ ದಂಡವೂ ದಂಡವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಯಮನ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಣಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ಯಮನ ಕೋಣವು ಅಂಗಭಂಗಗೊಂಡು ಗೊರಸಿನಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಕೆದರಿ ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿತು.

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಯಿತಲ್ಲವೆ?

(ಅನಂತರ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂಗಭಂಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಬೇಕು)

ರಾಮನ ಅನುಚರರು ಪ್ರಚಂಡರು; ಅವರು ಗೆದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಾವಿನ ವಿವರವನ್ನು ಎಡಬಿಡದೆ ಬರೆದೂ ಬರೆದೂ ಸಾಕಾಗಿ ನನ್ನ ಬೆರಳುಗಳು ಜಡವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿವೆ.

ಪುರುಹೂತ:

(ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ) ಇದು ವಿಷಯ.

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ:

ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ. (ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆರೆದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಇಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲು ಅಡಗಿರುವವರೂ ಇಲ್ಲ; ಮತ್ತರಾದವರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಲು ಓದು. (ಪುರುಷನು ಓದುತ್ತಾನೆ)

ಕೃತಯುಗವು ಕಳೆದು ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಪದೆಯ ದಿನ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸುಗ್ರೀವನ ವಾನರಸೇನೆಯು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರದಂತಿರುವ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸಮುದ್ರಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಮುತ್ತಿತು.

ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನಾದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನನ್ನೂ ಕಂಪಿಸದಿರುವ ಅಕಂಪನನನ್ನೂ ಆಂಜನೇಯನು ಸಂಹರಿಸಿದನು.

ದೀರ್ಘಹಸ್ತನಾದ ನೀಲನು ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಎರಡನೆಯ ದಿನ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎರಡು ತುಂಡು ಮಾಡಿದನು.

ನರಾಂತಕನಿಗೆ ಸುಂದರವಾದ ಅಂಗದವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅಂಗದನು ಅಂತಕನಾದನು. ಹನುಮಂತನು ದೇವಾಂತಕ ಮತ್ತು ತ್ರಿಶಿರರನ್ನು ಕೊಂದನು.

ಋಷಭನು ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದನು. ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅತಿಕಾಯನನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಯನನ್ನಾಗಿಸಿದನು.

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮಕ್ಕಳಾದ ದಂಭಪಂಡಿತರಾದ ಕುಂಭ ಹಾಗೂ ನಿಕುಂಭರನ್ನು ಸುಗ್ರೀವ ಮತ್ತು ಹನುಮಂತರು ಯಮನ ಸೇವಕರನ್ನಾಗಿಸಿದರು.

ಗುಣವೆಂಬ ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವನವಾದ, ಕಮಲನೇತ್ರನಾದ, ವಿರಾಂತನಾದ ರಾಮನು ಮಹಾವಿಕ್ರಮಿಯಾದ ಖರನ ಮಗನಾದ ಮಕರಾಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು.

ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಹಾನಾಯಕರಿಗೆ ಮರಣವನ್ನು ತರುವ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮಿಯೂ ಮಹಾನಾದನೂ ಆದ ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಚತುರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ವಿಕಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನೂ ಮಹೋದರನಾದ ಮಹೋದರನನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿದನು.

ಅಪರಾಜಿತ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಜೀಯನಾದ ರಾಮನು ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ಶರಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನು.

ಐದನೆಯ ದಿನ ಉತ್ಕಂಠನಾದ ದಶಕಂಠನು ರಾಘವನ ಅಸ್ತ್ರಲಾಘವದಿಂದ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಪಂಚತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ:

ಹಾಗಾದರೆ ಸಮಯವನ್ನು ಕಳೆಯದೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಇಂದ್ರನ ಆದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಭುವು ಪಾಲಿಸುವಂತಾಗಲಿ. (ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ)

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತ

(ಅನಂತರ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ದಶರಥರು ಇಬ್ಬರು ಚಾರಣರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ಚಾರಣ:

ಆರ್ಯ ಮಾತಲಿ, ಸಮಸ್ತ ದಾನವೇಶ್ವರರ ನಗರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ, ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಜನರಲ್ಲ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೇಲೇರಿಸಿ ನೋಡುವಂಥ, ಐರಾವತದ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳ, ಗಗನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಲುಗಾಡುವ ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳುಳ್ಳ, ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆಗಳ ನಾದದಿಂದ ನಿನದಿತವಾದ ಇಂದ್ರನ ಸ್ಯಂದನವನ್ನು ಈ ಕಡೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ದೇವಾಸುರರ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂಥದು ರಾಮ ರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿ. (ಎಲ್ಲರೂ ರಥದ ವೇಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವರು)

ದಶರಥ:

ಇಂದ್ರದೇವ, ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಈ ಕಡೆ ನೋಡು -

ಲತಾಸಮೇತವಾದ ತಮಾಲಪುಷ್ಪದಗುಚ್ಚದಂತಿರುವ ಧನುವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮಭದ್ರನು ರಣಭೂಮಿಗಳಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಮೇಘದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿದ ದಶಕಂಠನು ಧನುವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಬಾಣವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

(ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ಏನು ಹೇಳಿದಿರಿ? ಒಮ್ಮೆಲೇ ಉಲ್ಲಸಿತ ಹೃದಯನಾದ ರಾಮಭದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದೇನು? -

ಓ ಲಂಕೇಶ್ವರ, ಸ್ವತಃ ರಾಮನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ - ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಡು. ಯಾಕೆ ನಿನಗೆ ಈ ಮತಿಭ್ರಮಣೆ? ನೀತಿಯನ್ನು ನೆನೆ. ಈಗಲೂ ಕಾಲವು ಮಿಂಚಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಖರ, ದೂಷಣ ಮತ್ತು ತ್ರಿಶಿರರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ನೆತ್ತರು ಮೆತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಬಾಣವು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಹನೆಯಿಲ್ಲ.

ಪುರಂದರ:

ಗೆಳೆಯ ದಶರಥ, ರಾಮನಿಗೆ ವರ್ಷವೆಷ್ಟು? ಅವನು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಾನಲ್ಲ!

ದಶರಥ:

(ವಿನಯದಿಂದ) ದೇವ, ಇದು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದ ಪ್ರಭಾವ. ಕಾಂತಮಣಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣವೂ ಬಂಗಾರವಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೆ? (ಆಕಾಶದತ್ತ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ರಾಕ್ಷಸರಾಜನೇನು ಹೇಳಿದ? ರಾವಣನ ಬಾಹುವಿಕ್ರಮದಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರಾಮ, ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜನಾದ ಅನರಣ್ಯನು ಕೂಡ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು -

ಮದಜಲದ ಆಸೆಗೆ ಬಂದ ದುಂಬಿಯನ್ನು ಆನೆಯು ನಾಶಪಡಿಸುವಂತೆ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನರಣ್ಯನನ್ನು ಹುಳದಂತೆ ಹೊಸಕಿ ಹಾಕಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನರಣ್ಯಕುಲಕುಮಾರ!

ಮುರಾರಿಯ ಚಕ್ರವು ಕೋಪಗೊಂಡ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುಂಡಲದಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು; ಈ ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಯಮನ ಕಾಲದಂಡವು ಕಮಲದ ದೇಟಿನಂತೆ ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು; ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವಜ್ರವು ನನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾರದ ಹೊಡೆತದಂತಾಯಿತು; ನಿನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಈ ಬಲಿಷ್ಠ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮನ್ಮಥನ ಹೂಬಾಣದಂತಾಗುತ್ತವೆ.

ಪುರಂದರ: ರಾಮ ರಾವಣರ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹದಂತರವಿದೆ. ಅಥವಾ ಬುದ್ಧಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಹಿರಿತನವನ್ನು ತರುವುದೇ ಹೊರತು ವಯಸ್ಸಲ್ಲ.

ಚಾರಣ: (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ರಾಮಭದ್ರನು ಏನು ಹೇಳಿದ? ಹಾಗಾದರೆ ಮನ್ಮಥನ ಬಾಣದಂತಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೋ.

ಚಾರಣೀ: (ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ) ಪುರಂದರ, ಅರಳಿದ ಕಮಲವನದಂತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಇತ್ತ ಇರಿಸು. ಮೊದಲು ರಾಮನು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಕೇತುದಂಡದಂಥ ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದ; ಅನಂತರ ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಟಿತು. ಶಚೀವಲ್ಲಭ, ರಾಮನ ಚರಿತೆಯು ಹಿಂದೆ ಕಂಡಿರುವಂಥದೂ ಅಲ್ಲ; ಕೇಳಿರುವಂಥದೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣವು ಮಂಡೋದರಿಯ ಚಂಚಲ ಚುಂಬನದಿಂದ ಲುಪ್ತ ತಿಲಕನಾದ ರಾವಣನ ಲಲಾಟಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಜಯಧ್ವಜದ ದಂಡದಂತೆ ನಟ್ಟಿತು.

ಚಾರಣ: ಸುಗೇಹಿನಿ, ನೀನು ಸುದೃಷ್ಟಿಯಾದೆ -

ಎಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಎಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಗೋರೋಚನದ ತಿಲಕವನ್ನು ಧರಿಸುವರೋ, ಎಲ್ಲಿ ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ ಹುಬ್ಬುಗಳು ನೆಲಸುವವೋ ಅಂಥ ಸುರವಿರೋಧಿ ರಾವಣನ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಮನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಪ್ರಹರಿಸಿದ.

ಚಾರಣೀ: ಧಿಕ್ಕಾರ! ಧಿಕ್ಕಾರ! ಹತಾಶನಾದ ದಶಕಂಠನು ಅರಳಿದ ಕಮಲವನದಂತೆ ಅಭಿರಾಮವಾದ ನಾಭಿಯುಳ್ಳ ರಾಮನ ಗಿರಿಯ ಶಿಲೆಯಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಕಾಲನ ದಾಡೆಯಂತೆ ಕ್ರೂರವಾದ ಶರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ.

ದಶರಥ: ಯಾರಿದ್ದೀರಿ? ಧನುವನ್ನು ತನ್ನಿ. ಪುರಂದರನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ದಶರಥನಿರುವಾಗ ರಾವಣನು ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಪುರಂದರ: ಗೆಲೆಯ ದಶರಥ, ಇದು ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ. ರಾಜಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ದೇವತಾಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರನೆಯವನು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ದಶರಥ: ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಉಚಿತವಾದುದೇನು? ಹೇಳಬೇಕು.

- ಪುರಂದರ:** ಇಲ್ಲಿ ಉಚಿತಾನುಚಿತಗಳನ್ನು ರಾಘವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನೇ ಬಲ್ಲ.
- ಚಾರಣ:** ಮೈಥಿಲಿಯ ಕಾಮಶಯ್ಯೆಯಾದ, ಮಾರೀಚನೆಂಬ ಕಾಂಚನಮೃಗದ ಚರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿದ, ಶಿಲೆಯಂತೆ ಕಠೋರವಾದ, ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಹಾರವನ್ನು ತೊರೆದ ರಾಮನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.
- ದಶರಥ:** ರಾವಣ ನೀನು ನಿಪುಣ. ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ರಾಮದಶರಥರಿಬ್ಬರ ಎದೆಗೂ ಹೊಡೆದ.
- ಚಾರಣ:** ಮಂಡೋದರಿಯ ಸ್ತನಗಳ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಅಳಿಸುವ, ವಜ್ರದಿಂದ ಹೊಡೆದಾಗ ಪುಡಿಯಾದ ವಜ್ರಕಣಗಳನ್ನು ಹಾರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಎದೆಗೆ ನಿನ್ನ ಮಗನು ಮಾರೀಚನ ರಕ್ತವನ್ನು ಸವಿದ ಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆದನು.
- ಚಾರಣೀ:** (ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ) ಕಿವಿಯವರೆಗೆಳೆದ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಾಣಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಭುವನಕಂದರವನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತಗೊಳಿಸುವ ರಾಮ ರಾವಣರ ಸಮರ ಸಂರಂಭ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಗ್ರಜನೂ ದಶರಥಪುತ್ರನೂ ಆದ ರಾಮನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲವೇನು ಚಂದ! ಪುಷ್ಪಕದ ಕೇತುದಂಡವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಬಾಣದ ಶೋಭೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.
- ಪುರಂದರ:** ಮಿತ್ರ ದಶರಥ, ರಾಮನ ಶರಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ ನನಗೆ ತ್ರಿಪುರಹರ ಶಂಕರನ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ.
- ದಶರಥ:** (ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ) ಏನು? ರಾಮಭದ್ರನ ಚರಿತೆಯಿಂದ ಮೋದಗೊಂಡ ಮಹೇಂದ್ರನ ಮೇಲೆಯೂ ರಾವಣನು ಕೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೆ? (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ್ದೇನು? -
- ಎಲಾ ಇಂದ್ರ, ನೀನು ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕಾರ್ತಕಾದ ಶಚಿಯು ನನ್ನ ಬಳಿಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪತಿಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅಥವಾ ಕ್ಷುದ್ರಜನರಂತೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನು ಆತ್ಮಶ್ಲಾಘನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇಕೆ? ಗರ್ವದ ವಿಷದ ಮತ್ಸರನಿಳಿಸುವ ಔಷಧವಾದ ಚಂದ್ರವಾಸವು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ.
- ಅಲ್ಲದೆ ಕಪಿಲವರ್ಣ, ಲೋಮಶಬಾಹು, ಅಹಲ್ಯಾಚಾರ! -
- ರಾಮನಾಮಾಂಕಿತವಾದ ಬಾಣಗಳು ರಥಧ್ವಜದ ದಂಡದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ನಿನ್ನ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ನೋವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅರಳುತ್ತಿವೆಯೇನು? ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಮುಕಶಾಪಸನ ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆ ನಿನಗೆ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಈ ರಾವಣ.

ದಶರಥ: (ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶದತ್ತ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ರಾಮನೇನು ಹೇಳಿದ? ಅಹಾ ವಾಲಿಯ ಬಾಲ್ಯದ ಗೆಳೆಯ ಪೌಲಸ್ತ್ಯ, ನಿನ್ನಂಥವರಿಗೆ ವೀರರ ಪರಿಭಾಷೆಗಳ ಅರಿವಿದೆಯೆ? ಹಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಎದುರಾಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯೇನು? ಬಾ, ನನ್ನ ಜೊತೆ ಕಾಳಗ ಕೊಡು. ನೀನು ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ನಾದ ದಾಶರಥಿಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಲೇಬೇಕು. (ಯೋಚಿಸಿ) ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ್ದೇನು? ಎಲಾ ಮನುಷ್ಯ, ರಾವಣನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಲ್ಲ. ನೀನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ರಾಮ; ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವವನು ಯಾರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನು ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವಿಯಂತೆ.

ಚಾರಣ: (ವಿಲೋಕಿಸಿ) ಕೋಪದಿಂದ ರಾಮ ರಾವಣರು ಪರಸ್ಪರರ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ!

ಚಾರಣೀ: ದೇವರಾಜ, ಭೀಷಣವಾದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ರಾಮ ರಾವಣರ ಮೇಲೆ ಅನುಪಮವಾದ ಬಾಣಗಳು ಸುತ್ತುತ್ತಿವೆ. ಬಾಣದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಪತಾಕೆಯ ವಸ್ತ್ರಗಳು ತುಂಡಾದವು; ಅಕ್ಷದಂಡವು ಮುರಿಯಿತು; ಚಲಿಸುವ ರಥಚಕ್ರಗಳನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿವೆ; ಮೂಕಿಗಳು ಮುರಿಯುತ್ತಿವೆ; ಯಕ್ಷರು ಎಡವುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಚಾರಣರ ಚರಣಕ್ಕೆ ತಡೆಯಾಗಿದೆ; ವಿದ್ಯಾಧರರು ಮಂದರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ದೇವತೆಗಳ ಸಂಚಾರವು ವೇಗದಿಂದ ನಿಂತಿದೆ; ಕಂಗಾಲಾದ ಸರ್ಪಗಳು ಬಿಲವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿವೆ; ಗಂಧರ್ವರ ಗರ್ವ ಭಂಗವಾಗಿದೆ; ಸಿದ್ಧ ಸಮೂಹಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಭಯಗೊಂಡಿವೆ; ಬಾಣಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ?

ಚಾರಣ: (ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ) ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ ಸೂರ್ಯ ಕುಲತೀಲಕರ ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾ ಕೌಶಲದಲ್ಲಿ ಮಹದಂತರವಿದೆ -

ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು ರಾಮನ ಮುಖಚಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಬಿಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನಾದರೋ ಒಂದೇ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹತ್ತು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಸುರಪಾಲ, ಕಾಮಿಗಳ ಪ್ರೇಮವು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ಗುಣದ ಲಾಭದ ಲೋಭದಿಂದ ದೋಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ -

ಯಾವ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಗಂಧಚೂರ್ಣಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದ್ದಳೋ ಅಂಥ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ರಾವಣನು ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಹಾರವಲ್ಲಿಯ ಕವಚವನ್ನು ತೊಟ್ಟ ಎದೆಯೊಳಗೆ ಹೊಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬೆವರುತ್ತಾನೆ; ರೋಮಾಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಉದ್ಭತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

(ಆಕಾಶದತ್ತ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ಸಂಶಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ರಾಮನೇನು ಹೇಳಿದ? ಕೇವಲ ಇಂಥ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಯಿಂದ ರಾವಣನು ಸಾಯಲಾರ. ಅಲ್ಲದೆ ಜಾನಕಿಯ ಕರತಲಸ್ಪರ್ಶದ ಕೇಳಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ರೋಮಾಂಚಕಂಚುಕವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕಳಚುವುದರೊಳಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಚಾರಣೆ:

(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಜಲದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಗ್ನಿಕಣಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲೆಯಿಂದ ಹಿಮಮಯವಾಗಿದ್ದ ಮಂದಾಕಿನೀ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕುಲಪರ್ವತ ಹಿಮಾಲಯದ ವರೆಗೆ ಚಾಚಿವೆ; ತಾಪದಿಂದ ಕರಗಿದ ಶಿಲಾಜಿತುವಿನ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಕಾಲುಗಳು ಬೆಂದು ಬೊಬ್ಬಿಡುವ ಆನೆಗಳು ಧುಮುಕಿದ ನದಿಗಳ ಶಬ್ದವು ವಿಂಧ್ಯದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿನದಿಸುತ್ತಿದೆ; ಬೇಗೆಯಿಂದ ಸುಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಪಗಳ ಶರೀರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬೆದರಿದ ಶುಕ್ತಿ (ಜಲಚರ)ಗಳ ಮುಖಸಂಪುಟದಿಂದ ಮುತ್ತುಗಳು ಉದುರಿ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಮಲಯಪರ್ವತವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುತ್ತಿವೆ; ದಾಹದಿಂದ ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಮಹಾಮುನಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯ ವಿವರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಕೋಚಗೊಂಡ ಚಪಲ ಕಿರಾತರು ಕೀಳುವ ಪೀಡೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ರೋಹಣಗಿರಿಯ ಮಾಣಿಕ್ಯಲತಾಕುಂಜದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಕಣಗಳು ಸೋಂಕುವ ಭೀತಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರರು ಕೆಲಕಾಲಮಾತ್ರ ಮಲಗುವಂತಾಯಿತು.

ಪುರಂದರ:

ರಾವಣನ ದಮನಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದ ಆಲಸ್ಯರಹಿತನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಹಾಗಾಗಿ -

ರಾಮನ ಎಳೆದ ಧನುವಿನ ಅಗ್ರಭಾಗದಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣಗಳು ಸಮುದ್ರದ ಜಲರಾಶಿಯನ್ನು ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ ವಡವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ರಾಮನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಚಾಪದಿಂದ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಅಗ್ನಿ ಬಾಣಗಳ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮಣಿಮಯ ಪುಷ್ಪಗಳುಳ್ಳ ಕಲ್ಪದ್ರುಮಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯನು ತಗುಲಿಸಿವೆ; ಕಾದ ಕರಕಾವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಮೋಡಗಳು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿವೆ; ಮೇರು ಪರ್ವತವು ಕರಗಿ ಸುವರ್ಣ ದ್ರವವು ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದೆ.

ಚಾರಣ: (ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ರಾವಣನೇನು ಹೇಳಿದ? ಏನು? ರಾಮನು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸೇನಸಲು ಬಯಸಿದನೆ? ನಾನೂ ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಥವಾ -

ಹೃದಯ ಸಂತಾಪವೇ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರ; ಅಶ್ರುಪಾತವೇ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರ; ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳೇ ಪವನಾಸ್ತ್ರ; ಇವೆಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನ ಮೇಲೆ ಜಾನಕಿಯು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಅಸ್ತ್ರಗಳು. ಈಗ ಈ ತಾಪಸನು ಅದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ.

ಚಾರಣೀ: ಪಾರಿಜಾತವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಸಂತಾನವೃಕ್ಷಗಳ ಸಂತಾನವನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಅರಳಿದ ಮಂದಾರಗಳನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿ ನಂದನದ ಹರಿಚಂದನಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸಿ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳ ವಿನಾಶದ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತ್ತಿದೆ.

ಪುರಂದರ: ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವು ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೆಂಕಿಗೆ ಗಾಳಿಯು ಸೇರಲೆಂದು ರಾವಣನು ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಆಕಾಶಚಾರಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳ ಕೇತುದಂಡಗಳು ಭಗ್ನವಾಗಿವೆ; ದೇವಲೋಕದ ಪಾರಿಜಾತಾದಿ ಪಂಚವೃಕ್ಷಗಳ ದುಂಬಿಗಳು ಮುತ್ತಿದ ಕೊಂಬೆಗಳು ಮುರಿದುಬಿದ್ದಿವೆ; ಷಣ್ಮುಖನ ನವಿಲಿನ ಪುಚ್ಚವು ಚದುರಿ ಉದುರಿದೆ; ಜೋರಾಗಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರತಟದಲ್ಲಿರುವ ಮರಗಳು ಕಿತ್ತು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ.

ಚಾರಣೀ: ಇದೇನು? ಕೋಮಲವಾದ ರಾಜಪಟ್ಟವೆಂಬ ನೀಲಮಣಿಯಂತೆ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮನೋಹರವಾದ ಮೋಡಗಳು ಆಗಸದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆಯೇನು? ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಕಲಕಲನಾದವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತ ನವಿಲುಗಳು ನರ್ತಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಮಲದಂಡದಂತೆ ಶುಭ್ರವಾದ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಕಂದರಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಜಲಧಾರೆಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ಸತತವಾಗಿ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಬಿದಿರಿನ ಮೊಳಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ, ಗಜರಾಜನ ಘೀಂಕಾರವನ್ನು ಹೋಲುವ, ನಗಾರಿಯ ನಾದವನ್ನು ನಾಚಿಸುವ ಗುಡುಗು ಗುಡುಗುತ್ತಿದೆ.

ಪುರಂದರ: ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಪವನಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ರಾಮನು ಜಲಧರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ -

ತೈಲವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಂಧಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೂದಲಿನಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ, ಇಂದ್ರಚಾಪದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಚಾತಕಗಳು ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವ, ಕೇತಕಿಗಳಿಗೆ ಮೊಗ್ಗು ತರಿಸುವ, ನವಿಲುಗಳನ್ನು

ಕುಣಿಸುವ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಕಮಲಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವ ಮೋಡಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಮಾನದಂಡದಂತೆ ಸುರಿಯುವ ವೃಷ್ಟಿದಾರಗಳಿಂದ ಮೂರುಲೋಕಗಳೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತಿದೆ.

ಚಾರಣೆ:

ದೇವ, ನೋಡು. ಸಮುದ್ರವು ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸುತ್ತಿದೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರಾನೆಗಳು ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿವೆ; ಪರ್ವತಪಕ್ಷಿಯು ಕಲ್ಲೋಲ ಮಾಡುತ್ತ ಹಾರುತ್ತಿದೆ; ಅಮೃತದ ಉಳಿದ ಅಂಶವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ದೇವೇಂದ್ರನ ಆನೆಯ ಬಂಧುಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ; ಭಗವಾನ್ ವರಾಹನು ಮೇಲೆತ್ತಿದ ಭೂಮಿಯು ಮುಳುಗಿದ ಸ್ಥಾನವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಣಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರದ ಭಾಗವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಾಲಕೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದೆ; ಪಂಚಜನ(ಶಂಖಾಸುರ)ನ ತಾಯಿಯಾದ ಶಂಖಿನಿಯು ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗಿದ್ದಾಳೆ; ಭಗವಾನ್ ಕೂರ್ಮನ ವಂಶಜರು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಾಸುಗೆಯಾದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಶೇಷನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ; ಭಗವಾನ್ ಮತ್ಸ್ಯನ ವಂಶಜರು ತಿಮಿಂಗಿಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರ:

ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರವು ಅತಂತ್ರವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದ ರಾವಣನು ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಲಕಾರಕವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಸಮುದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ -

ನೀರಾನೆ ಹಾಗೂ ಮಕರಗಳನ್ನು ನುಂಗುವ ವಡವಾಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನು ಪಸರಿಸುತ್ತ, ದೈತ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾಹಾಕಾರದಿಂದ ಚಪಲ ಚಕಿತ ಶುಕ್ತಿಗಳು ಮುತ್ತನ್ನುಗುಳುವಂತೆಸಗುವ, ರೆಕ್ಕೆಯುಳ್ಳ ಬೆಟ್ಟಗಳು ರೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಬಡಿದಾಗ ಚಂಚಲವಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಜಲವುಕ್ಕುವ, ಥಟ್ಟನೆ ಮಡುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಮುದ್ರವು ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಚಾರಣೆ:

ಭಗವಾನ್ ಸಹಸ್ರಾರ್ಕ, ನೋಡು ನೋಡು - ಕಲಿಕಾಲವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವ, ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಪಾನಪ್ರವೀಣ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ರಾಜಮಾರ್ಗನಾದ, ಧರ್ಮವೃಕ್ಷಗಳ ಉದ್ಯಾನನೆನಿಸಿದ, ಕ್ರೋಧವೆಂಬ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿಯಾದ, ಜಟಾಜೂಟ ಕಮಂಡಲಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತನಾದ ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಹೆಗಲಿನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ತೊಟ್ಟ ಭಗವಾನ್ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯು ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮುರಂದರ: ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮುಳುಗಿಸುವ ಜಲವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಸ್ತವನ್ನು ರಾಮನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗಿರುವುದರಿಂದ -

ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯ ಸೇವಾತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಶುಭವಾದ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ಧರಿಸಿದ, ರತ್ನಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಹೆಗಲಿನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಚಂಚಲವಾದ ಬೋಗಸೆಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರಜಲವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಚಾರಣ: ನಮುಚಿಯನ್ನು ಮಥಿಸಿ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಶತಮನ್ಯು, ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಮೂಹದಿಂದ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಮೂಹವನ್ನು ಗೆದ್ದವನು ರಾಕ್ಷಸಲಕ್ಷ್ಮೀವಿರಾಮನಾದ ರಾಮ; ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ಚಿಂತಿಸಿದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಂಬುತ್ತಿಲ್ಲ; ಮಾತು ಹೊರಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಅಂಕುಶವಿಲ್ಲ. (ಯೋಚಿಸಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ) ಅಥವಾ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ -

ರಾವಣನ ಶಿರಸ್ಸು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಚಂದ್ರಹಾಸವು ಆಡುವ ಕತ್ತರಿಸುವ ಆಟದ ರುಚಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿತ್ತು; ಗಡಿಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಕ್ರೋಧದ ಹೂಂಕಾರವನ್ನು ಹೊರಗೆಡವುತ್ತಿತ್ತು; ಬಂದಿಗಳಾದ ಅಂತಃಪುರದ ನಾರಿಯರ ಕಣ್ಣೀರಿನೊಂದಿಗೆ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಸೂಯೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು; ಅದು ರಾಮನ ಬಾಣದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ.

ಮುರಂದರ: ಅಹಾ! ಇಂದುಮತೀಜಾತ ದಶರಥ, ರಾಮನು ದುಷ್ಕರವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದ -

ಹಿಂದೆ ಶಂಕರನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಚಂದ್ರಹಾಸದಿಂದ ಕಂಠವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಹುಟ್ಟಿದ ನೋವು ಬಹಳ ಕಾಲ ಸರಿದು ರಾವಣನಿಗೆ ಮರೆತಿತ್ತು. ಈಗ ಧಾರೆಯ ತೇಜದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಬಾಣದಿಂದ ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ರಾಮನು ಆ ಪೀಡೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿದ.

ದಶರಥ: ರಾಕ್ಷಸರಾಜ ರಾವಣನ ಶೌರ್ಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳು ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡವು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಹಿಂದಿನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ -

ರಾವಣನ ಶಿರವೊಂದು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಂಠಪೀಠದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ತಲೆಯು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿದ ಬಿಲ್ಲಿನತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿದೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಶಿರವು ಕೋಪದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ತಲೆಯು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕೆಯತ್ತ ತಿರುಗಿದೆ.

ಚಾರಣೀ: (ನಕ್ಕು) ಇಂದಿನಿಂದ ದಶಾನನನ್ನು ನವಾನನನೆಂದು ಕರೆಯೋಣ.
 ಚಾರಣ: ಪ್ರಿಯ ಮಂಜುವಾದಿನಿ, ಇಂದೇ ಅವನನ್ನು ನಿರಾನನನೆಂದು ಕೂಡ
 ಕರೆಯಲಿಕ್ಕಿದೆ. ಇದು ರಾವಣನ ಶಿರೋಮಂಡಲವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ
 ವಿದ್ಯೆಯ ಓಂಕಾರ ಮಾತ್ರ.
 ದಶರಥ: ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯು ಪ್ರತಿಭಾಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೆ.
 ಚಾರಣ: (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾಮನೇನು ಹೇಳಿದ? ಎಲ ಎಲಾ
 ರಾಕ್ಷಸೀಮುತ್ರ -

ಗೌರಿಯ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಿಗೆ ವಂದಿಸುವುದನ್ನು ತೊರೆದ, ಹಿಂದೆ
 ಪ್ರೇಮಾರ್ಧ್ರನಾಗಿ ವಿಲಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ, ನಿನ್ನ ಆ
 ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ
 ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನುಳಿದ ಶಿರಗಳನ್ನು ಈಗ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ಪುನಃ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾವಣನು ಏನು ಹೇಳಿದ? ಎಲ
 ಎಲಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಿಯ ಮಗನೆ, ಚರ್ಮಚಕ್ಷುವುಳ್ಳ ನಿನಗೆ ಭ್ರಾಂತಿ
 ಸಹಜ. ಯಾವ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದೆಂದು ನೋಡು.

ದಶರಥ: (ವಿಚಾರಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ) ಮೂರುಲೋಕದ ಪ್ರಭುವಾದ ಇಂದ್ರನೆ,
 ರಾವಣನ ಮಾಯಾನಿರ್ಮಿತವಾದ ತಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ
 ಉತ್ತಮಪುರುಷಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾಮನು
 ಒಮ್ಮೆಗೇ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವ
 ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಥೆಗೊಳಿಸುವ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಯನ್ನು
 ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಚಾರಣೀ: ದೇವ, ನೋಡು ನೋಡು! ರಾಮನ ಬಾಣ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ
 ದಟ್ಟವಾದ ಹುಬ್ಬಿನ ತುದಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕುಟಿಲವಾದ ಲಲಾಟಪಟ್ಟವುಳ್ಳ
 ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ತುಟಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡ,
 ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಡುವ ಹೂಂಕಾರದಿಂದ ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳು
 ಅರಳಿದ ರಾವಣನ ವಿವರ್ಣವಾದ ತಲೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ
 ಬೀಳುತ್ತಿವೆ.

ದಶರಥ: (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ)

ಎದ್ದುಕಾಣುವ ದಾಡೆಯಿಂದ ವಿಕರಾಲವಾದ ರಾವಣನ ಶಿರಸ್ಸು ಬಾಣದಿಂದ
 ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಿ ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ
 ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಭಯಗೊಂಡು ನೂರಾರು ಯೋಜನ
 ದೂರಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೋಡಿ) ಅಹಾ! ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾಯೆಯೆ!

ರಾಮನ ಬಾಣದಿಂದ ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿರವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ!

ರಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣವು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಮಾಯಾವಿಯ ಕಂಠದಿಂದ ಒಂದಕ್ಕರವು ಹೊರಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿದ ತಲೆಯು ಹೇಳುತ್ತ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ.

(ಕವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾಮಭದ್ರನೇನು ಹೇಳಿದ? ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೂ ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ -

ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಏಕಮಾತ್ರ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಶತ್ರುವಿನ ನಾಶಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ ರಾಘವನು ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಹರಿಸ ಹೊರಟ. ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಡವುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಲಂಕೇಶನ ಶಿರಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿವೆ. ಅಯ್ಯೋ ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನಾನು ಏನು ಮಾಡಲಿ?

(ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾವಣನು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ? ಎಲಾ ರಾಮ, ಮಿಥ್ಯಶಿರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ದಣಿಯುವುದೇಕೆ? ತಾವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ರಾವಣನ ಅಂಗಗಳು ನಾಶವಾಗುವುದುಂಟೆ?

(ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾಮನು ಏನು ಹೇಳಿದ? ರಾವಣ, ನಿನ್ನ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದೆ.

ಅಯ್ಯಾ ರಾವಣ, ಬುಡದಲ್ಲಿಯೇ ಕಡಿದರೂ ನೂರಾರು ಬಾರಿ ಸಾವಿರಾರು ಬಾರಿ ತಲೆಗಳು ಚಿಗುರುತ್ತಿವೆ. ಒಳ್ಳೆಯದು. ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಅಪವಾದವು ಮತ್ತಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಲಗೀತು?

(ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾವಣನೇನು ಹೇಳಿದ? ನೀಚ ಕ್ಷತ್ರಿಯ! ಕಪಟತಪಸ್ವಿ! ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಣ ಹೂಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕೈಹಿಡಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಉಪಪತಿಯ ತಲೆಯಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು.

(ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾಮನೇನು ಹೇಳಿದ? ರೆ ರೆ ನೀಚ ಪಿಶಾಚಿ -

ರಂಭೆಯ ಉಪಭೋಗದಿಂದ ನೀನು ಕೊಬ್ಬಿರುವೆ. ಆದರೆ ಜಾನಕಿಯ ಹರಣದ ನಾಮವನ್ನೂ ರಾಮನು ಸಹಿಸಲಾರ. ನಾನು ಸೂರ್ಯವಂಶಸಂಭವ. ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಭೂಷಣನಾದ ಪೂಷನೇ ನನ್ನ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಲಿ.

ಈ ತೆರನಾಗಿ ಗಳಹುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಮುಖವು ನನ್ನಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಲಿ.

- ಚಾರಣ:** (ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ) ರಾಮನ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯಾಕುಶಲತೆಗೆ ಹೋಲಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಸಾದೃಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ -
ರಾಮನು ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ. ಅದು ಬೀಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ರಾವಣನು ಹಿಡಿದ. ಅದರಿಂದ ರಾಮನ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದ. ಅದೊ ಕಮಲದಂತೆ ಚಿಲುವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದವು.
- ದಶರಥ:** ಹಾ ಮಗನೆ ರಾಮಭದ್ರ! ಇದು ಯಾವ ಆಯುಧ? ಅದರಿಂದ ನೀನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದೆಯಲ್ಲ.
- ಚಾರಣ:** (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾಮನು ಹೇಳಿದ್ದೇನು? ಬೇರೆ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ಮಾಯಾವಿಧಿಗೆ ತಡೆಯೊದಗೀತು.
- ಚಾರಣ:** ಹೇಳಿದ್ದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಮಾಡಿಯೂ ಬಿಟ್ಟು (ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶದತ್ತ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು) ಕಡಿದು ಹಾಕಿದ ಕೈ ಮತ್ತೆ ಚಿಗುರಿ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಧನುವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದೆ; ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಬಾಣವಿದೆ. ಕತ್ತರಿಸಿದ ಮುಖವು ಮತ್ತೆ ಚಿಗುರಿ ಗುರಿಯತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ನಟ್ಟಿದೆ. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು.
- ದಶರಥ:** ಆಗತಾನೇ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಮುಂಡಮಂಡಲಿಯ ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ ರಾಘವನು ತನ್ನ ಲಾಘವವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ದುರ್ಧರ ಧನುರ್ಧರನಾದ ದಶಕಂಧರನು ಉಚ್ಚಂಡವಾದ ವಿಚಿತ್ರ ಕವಚ ತೊಟ್ಟು ಸಜ್ಜಾಗಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಶರೀರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನೇನು ಮಾಡುವನೋ ತಿಳಿಯದು.
- ಪುರಂದರ:** ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಲಪರ್ವತಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು. (ರಾಮನು ಮಾಡುವನು).
- ಚಾರಣ:** (ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ) ಮೂರ್ಲೋಕದೊಡೆಯನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ನೋಡು -
ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಚವನ್ನವಚಿದ ಧನುರ್ಧರರಾದ ಮಾಯಾ ರಾವಣರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತೆಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದ ಕೋಪೋದ್ರತನಾದ ರಾಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಖಕ್ಕೂ ಬಾಣಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದಂತಿದೆ.
- ದಶರಥ:** ಪುರಂದರನ ಪ್ರಸಾದವು ಇಂದು ಫಲಿಸಿತು. ರಾಮಭದ್ರನು ರಾವಣನಿಗಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾದ.
- ಚಾರಣ:** (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ) ರಾಮನೇನು ಹೇಳಿದ? ಇರಲಿ. ಪೂಜ್ಯರಾದ ಕೌಶಿಕರು ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಮಾಯಾಹಾರಿಯಾದ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ದಶರಥನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ)

ಮಹಾರಾಜ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬ ನೋಡ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ನೋಡು.

ಮಾಯಾಹರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೊಡನೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡ ತಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಂದೇ ರಥವಿರುವ ರಾವಣನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

(ಎಲ್ಲೆಡೆ ನೋಡಿ) ರಾವಣನ ಭಯದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ನಾಕವಾಸಿಗಳು ಪಿನಾಕಿಗೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಮೂರುಲೋಕದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಪ್ರಚೇತಸನ ಚೇತಸ್ಸು ಚಿಂತೆ ಗೊಳಗಾಗಿದೆ; ಜಗತ್ತಿನ ನಾಶವಾಗುವುದೆಂದು ಕೀನಾಶನು(ಯಮ) ಆಶಂಕಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ವಿಧುವು ದುರ್ವಿಧಿಗೊಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಶತ್ರು ಸಮೂಹಗಳಿಗೆ ನಿಧನಕಾರಿಯಾದ ಧನದನ ಮುಖ ಬಾಡಿದೆ; ಸಮೀರಣನು ರಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಸರಿದಿದ್ದಾನೆ; ಅಗ್ನಿಯ ತೇಜ ತಗ್ಗಿದೆ; ಕುಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯೆಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಪುಲಸ್ತ್ಯನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಧ್ಯಾನಪರನಾಗಿ ಮಂಗಲಕಾಮನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ವಿಶ್ವಾಂಬುಜ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಸಾಮಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಭಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡಲು ಹೊರಟ ವಿದ್ಯಾಧರರ ಅಧರಗಳು ಕಂಪಿಸುತ್ತಿವೆ; ಮೂರುಲೋಕಗಳು ನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬ ಚಾರಣರ ಹಾಹಾಕಾರದಿಂದ ವೃಂದಾರಕವೃಂದವು ಮುಖರಿತವಾಗಿದೆ; ಬದುಕುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನು ಸಾರಥಿಯು ಭಯಭೀತನಾಗಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿರ ತಂದು ರಾಮನ ರಥದ ಮೂಕಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಗರಗರನೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ದಶರಥ:

(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ವಂದಿಸಿ) ಪೂಜ್ಯರಾದ ರಘುಕುಲದ ದೇವಿಯರೆ, ದಶರಥನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ; ಭಗವಾನ್ ಇಂದ್ರ, ವಜ್ರವನ್ನು ಧರಿಸು ಆಥವಾ ಮೇಘಲಾಂಛನದ ಧನುವನ್ನು ಹಿಡಿ. ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ರಾವಣರಾಹುವು ನುಂಗುತ್ತಾನೆ. (ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗುವನು)

ಪುರಂದರ:

ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರ ಕಂಗಾಲಾಗುವುದೇಕೆ? ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಮೋಡದ ಪರದೆಯು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಮರೆಮಾಡಿತು?

ದಶರಥ:

(ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಕೈ ಎತ್ತಿ) ಸಮರಸುಂದರ ಪುರಂದರ, ನೋಡು ನೋಡು -

ಅಯ್ಯೋ! ರಾಮನ ರಥವು ಕುದುರೆ, ಅಚ್ಚು, ಗಾಲಿ, ಧ್ವಜ, ನೊಗಗಳ ಸಮೇತ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರದ ಭ್ರಮಣದಂತೆ ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ.

(ಬೀಳುತ್ತಾನೆ)

- ಪುರಂದರ:** ಅಹಾ! ಈ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಬಲ ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿವೆ!
- ಚಾರಣ:** ಸಮುದ್ರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಇದು ರಾವಣ ಸಮುದ್ರ! ಮಿಂಚುತ್ತಿರುವ ಮಿಂಚುಗಳು ಅಂಗವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಮೋಡಗಳು; ಭಯಚಕಿತರಾದ ದೇವಾಂಗನೆಯರ ಆರ್ತನಾದದೊಡಗೂಡಿದ ದೇವತೆಗಳ ವಿಮಾನಗಳು; ಹಾಗೆಯೇ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವ ರಥದ ಪಕ್ಕಗಳಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತಾರಾಮಂಡಲಗಳು ರಾವಣನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಾರತಿಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ತಂದಿವೆ.
- (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಕಲದ ನಂತರ)
- ಹತ್ತು ತಲೆಗಳಿಂದ ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳಿರುವ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಳಿದ, ಇಪ್ಪತ್ತು ತೋಳುಗಳಿಂದ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಪೌರುಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನೆಂಬಂತಿದ್ದ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಲಂಕೇಂದ್ರನು ಸೀತಾಪತಿಯಾದ ರಾಮನ ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾದ ಹತ್ತು ಬಾಣಗಳಿಂದ ತಲೆಗಳ ಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಕಬಂಧನಾದನು.
- ದಶರಥ:** (ಕೇಳಿ) ಅಕಾರಣಬಂಧುವಾದ ಇವನಾರು? ಶ್ರವಣಾಮೃತವರ್ಷವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಚನಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೈಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
- ಚಾರಣ:** ಇದು ಆಶ್ವಾಸನೆಯಲ್ಲ. ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಸಂತಸವಾಗಲೆಂದು ಲಂಕೆಯ ವೈತಾಲಿಕನು ಇದನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
- ದಶರಥ:** ಹಾಗಾದರೆ ಭಗವಾನ್ ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನ ನಯನಾಮೃತ ಪೇಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಲಿಲ್ಲವೆ?
- ಚಾರಣ:** ಕೇಳಬೇಕು -
ವಿಶ್ವದ ವಿಧ್ವಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತಿದ ಪ್ರಚಂಡಬಾಹುಗಳಿಂದ ರಾವಣನು ಅಕ್ಷ, ಚಕ್ರ, ಧ್ವಜ, ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ರಾಮನ ರಥವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗರಗರನೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ
- ದಶರಥ:** (ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆದ್ದು) ರಾವಣನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ರಥವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ರಾಮನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ, ಕಾಪಾಡಿ.
- ಚಾರಣ:** (ಹಫದಿಂದ) ಕೂಡಲೇ ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಮನು ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ.
- ಪುರಂದರ:** (ನಕ್ಕು) ರಾಮನು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಶಬ್ದವೇಧಿಯನ್ನು ಕಲಿತ; ಗುರುವನ್ನು ಮೀರಿಸಿದನೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಯೋಚಿಸಿ) ರಾಮನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಬಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವು ರಾವಣನ ಮದವನ್ನು ಮುರಿದು ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.
- ದಶರಥ:** ಇದು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದು.

ಚಾರಣೆ: ಹಾಗಿದ್ದರೆ ದೇವತೆಗಳು ಪಟಹ ರ್ಘುಲರಿಗಳೊಡನೆ ಕೊಳಲು ತಾಳಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಶಂಖ ಭೇರಿ ವೀಣೆಗಳ ಝಂಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಹೂಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ವಿಜಯದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ಚಾರಣ: ಅದು ಯಾಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು -

ಲೀಲೆಯಿಂದ ಸುವರ್ಣಮೃಗವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದು ರಾಮಬಾಣ; ಅವುಗಳಿಂದ ರಾಕ್ಷಸಕುಲವು ನಾಶವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವವನು ಗುಣನಿಧಿಯಾದ ವಿಭೀಷಣನೊಬ್ಬ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆದ್ದ ರಾವಣನು ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ಬಂದಾನೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲಿಲ್ಲ; ವಿಜಯ ದುಂದುಭಿಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಧ್ವಜದ ದಂಡವು ಮುರಿದಿದೆ; ಸಾರಥಿಯು ಮೂರ್ಛೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ; ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಲೆಂದು ಹದ್ದುಗಳು ಮುತ್ತಿವೆ; ಅವನ ಶರೀರವು ಬಿದ್ದು ರಥದ ಅಚ್ಚು ಮುರಿದಿದೆ; ಕುದುರೆಗಳು ಲಾಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೀಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ ತೇರನ್ನು ಲಂಕೆಯತ್ತ ಒಯ್ಯುತ್ತಿವೆ.

ಪುರಂದರ: ಮಿತ್ರ ದಶರಥ, ರಾಮಭದ್ರನ ಪೌರುಷವು ಅಸಮಾನವಾದುದು.

ಶಂಕರನು ತ್ರಿಪುರಗಳನ್ನು ಇಂಧನವಾಗಿಸಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದ; ಗುಹನು ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತವನ್ನು ಛೇದಿಸಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆದ; ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಯುದ್ಧೋತ್ಸವದ ತಿಳಿವುಂಟಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ರಾವಣನ ಮುಖಗಳೆಂಬ ವನವನ್ನು ಕಮಲಗಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದ ರಾಮನು ವೀರರ ಚರಿತೆಯ ಉನ್ನತವಾದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.

ಚಾರಣ, (ನಕ್ಕು) ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ರಾವಣನ ವಧೆಯು ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಹೂಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ)

ದೇವ ವನಿತೆಯರೆ ನೀವೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ. ಮಾವುತ, ಐರಾವತವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದ ಗಜಶಾಲೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಪಹರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸುರರೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ತೆರಳಿ. ಕಲ್ಪತರುವೇ ಮುಂತಾದ ದೇವತರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಂದನವನದೊಳಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಮದೂತರು ರಾವಣನ ತಲೆಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲೆಸೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಚಾರಣ:

ಪುರಂದರನ ಪ್ರತಿಹಾರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಗಾಯ
ಗೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ದಶರಥರಿಬ್ಬರೂ
ಸುದೈವದಿಂದ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ; ಕಾಂತಿಯುತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಯುದ್ಧಪ್ರಿಯರಾದ ಸುರಾಂಗನೆಯರು ಮಂದಾರಮಾಲೆಗಳ
ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೈಯಿರಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ವಂದಿಗಳು ಜಯಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ದಿನಕರಕುಲಲಕ್ಷ್ಮೀವಲ್ಲಭರಾಮಚಂದ್ರನು ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ರಾವಣವಧ'ವೆಂಬ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಂಕ

(ಶೋಕಭರಿತ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರವೇಶ)

ಲಂಕಾ: ಹಾ ದುಷ್ಕರ ತಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತೋಷಪಡಿಸಿದ ತ್ರಿಭುವನ ಪರಾಕ್ರಮಿ ದಶಕಂಠ! ಹಾ! ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಮಹೇಂದ್ರನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ಮೇಘನಾದ! ಭೀಷಣ ಸಂಗ್ರಾಮದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವ ಕುಂಭಕರ್ಣ! ಎಲ್ಲಿದ್ದೀರಿ ? ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಿ.

(ಅಲಕೆಯು ಅವಸರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮುಂದುಗಡೆ ನೋಡುತ್ತ)

ಅಲಕಾ: ದುರಾಚಾರಿಯಾದ ರಾವಣನು ಸತ್ತಮೇಲೆಯೂ ಲಂಕೆಯು ಶೋಕಿಸುವುದೇಕೆ? (ವಿಚಾರಿಸಿ) ಸೇವಕರು ಒಡೆಯನು ತಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ಪೊರೆದನೆಂಬುದನ್ನು ಗಣಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಅವನ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನಲ್ಲ. (ಪ್ರಕಾಶ) ಗೆಳತಿ ಲಂಕಾ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ವಾನರರ ಆಕ್ರಮಣವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಮಸ್ತ ಸ್ವರ್ಗರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ ಅಮರಾವತಿ, ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಪಾತಾಲಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸಿದ ಭೋಗವತಿ ಮತ್ತು ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅವರ ಅನುಚರವರ್ಗವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರಲು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೂ ಕೂಡ ಗೆಳತಿಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ -

ನಿನ್ನ ಬಳಿಯ ದೇವತರುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಕನಕಕಮಲಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಕಂದರಗಳು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ರತ್ನಮಯವಾದ ವಿಶಾಲ ಭವನಗಳನ್ನು ಸುಡಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಪ್ರಾಕಾರಗಳು ಭಂಗಗೊಂಡಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಲಂಕಾ:

(ತಡವರಿಸುತ್ತ ಮಂದಸ್ವರದಲ್ಲಿ) ಅಲಕೆ, ನೀನಿರುವುದು ಕೈಲಾಸನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ; ಕುಬೇರನು ಸಂರಕ್ಷಕ; ದೇವತಗಳ ವಾಸಭೂಮಿ. ಇಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ವಾಯುದೇವನ ಕುಮಾರ, ಅಂಜನೆಯ ಗರ್ಭಸಂಭೂತನು ಅಶೋಕವನವನ್ನು ಛಿನ್ನಿನ್ನಿಗೊಳಿಸಿದ; ಅಲ್ಲಿ ಕಾಮಿನಿಯರ ಕರತಲದಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಚಿಗುರುಗಳಿದ್ದವು; ಗುರ್ಜರಲಲನೆಯರ ಚಿಂದುಟಿಗಳಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಸುಂದರವಾದ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿದ್ದವು; ಬಂದಿಗಳಾದ ದೇವಾಂಗನೆಯರು ಚರಣ ಪ್ರಹಾರದ ಮೂಲಕ ದೋಹದವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದಾದ ಅಲತಿಗೆಯ ಗುರುತುಳ್ಳ ಮರಗಳ ಸಾಲುಗಳಿದ್ದವು; ಅದು ಕಾಮನ ವಿಲಾಸಭವನ; ಮಲಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ದಕ್ಷಿಣಾನಿಲನ ಕುಲಗೃಹ; ಹೃದಯದ ವಿಶ್ರಾಮಸ್ಥಾನ; ವಸಂತನ ನಿತ್ಯನಿವಾಸ; ಪ್ರಾಂತಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಿಧವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿತ್ತು. ಪಾತಾಳದ ವರೆಗೆ ಆಳವಾಗಿರುವ ಕಂದರವನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದರು. ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ಕೂಡ ದಾಟಲಾರದಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಸ್ವರ್ಣಮಯ ಪ್ರಾಕಾರವು ಹುಡುಗೊಡಿತು. ಮಣಿಮಯವಾದ ಭವನಗಳ ಧ್ವಂಸವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕಲ್ಲಿದೆಯೂ ಕರಗಿ ಕಣ್ಣೀರಧಾರೆ ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಲಿ? ಸ್ನೇಹಮಯಿಯಾದ ಸಖಿಯನ್ನು ಕಂಡೆನಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಅಲಕಾ:

ಸಖಿ, ವಿಭೀಷಣನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಗೆದ್ದವನು; ಭಯಂಕರರನ್ನೂ ಭಯಪಡಿಸುವ ಪರಾಕ್ರಮಿಯು ಅರಸನಾಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆ? ಕುಬೇರನ ಪೂರ್ವಪ್ರಿಯತಮೆಯಾದ ಲಂಕೆ, ನೀನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೋದ ಏಕಾವಳಿಯ ಮುತ್ತಿನ ಗಾತ್ರದ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೇಕೆ? ಅತ್ತು ಅತ್ತು ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ತೊಳೆದ ಕೆಂಪುಬಟ್ಟಿಯಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ತುಟಿಗಳು ಸಹಜ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಕಮಲದ ನಾಳದಂತೆ ದೀರ್ಘವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಲಘುವಾಗಲಿ.

ಲಂಕಾ:

ಮುಕ್ಕಣ್ಣಿನ ಮಿತ್ರನ ನಗರಿಯಾದ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಲಿ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಪಾರ್ವತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ವರುಣಪತ್ನಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಸ್ವರ್ಗದೇವಿ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ಧಾತ್ರಿ, ಎಲ್ಲ ಕುಲದೇವತೆಗಳೆ, ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ಬನ್ನಿ.

ಲಂಕಾ: (ಕೇಳಿ) ಇದೇನು? ಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು?

ಅಲಂಕಾ: ರಾಕ್ಷಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ. (ಯೋಚಿಸಿ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವಳು)

ರಾಕ್ಷಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದರೇನು
ದೋಷ ಸೋಂಕುವುದುಂಟೆ ವೈದೇಹಿಗೆ?
ಕತ್ತಲೆಯ ಮೊತ್ತವದು ಮುತ್ತಲೇನದರಿಂದ
ಚಂದ್ರಕಲೆ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಪೋಪುದುಂಟೆ

ಲಂಕಾ: ಬಾ. ಹೋಗಿ ನೋಡೋಣ.

ಅಲಂಕಾ: ಕುಬೇರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಲಭಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತೇನೆ.

ಲಂಕಾ: ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೂ ಹೇಳು.

ಅಲಂಕಾ: ರಾಮನ ಸತಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಆಹುತಿಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿ ಕುರಿಯಂತೆ ಕರುಣಾರ್ದ್ರ ದನಿಯಿಂದ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಶುದ್ಧಿಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಲಂಕಾ: ಏನೆಂದು ಹೇಳಿದಳೆಂದು ಹೇಳು.

ಅಲಂಕಾ: ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞಾಂಶವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದು, ಕಾಮದೇವನು ಮನಸಿಜನಾಗಿರುವುದು, ಸಮುದ್ರವು ಮೇರೆ ಮೀರದಿರುವುದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹವನ ಮಾಡುವುದು, ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಹಾರದ ದಿವಸವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿರುವುದು ಅಗ್ನಿದೇವನ ಮಹಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ,

ಮಿತ್ರ, ಮಂತ್ರಿ, ಗುರು, ಶಿಷ್ಯ, ಸ್ವಾಮಿ, ಭೃತ್ಯ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ
ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಮನೇ ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲವೆಂದಾದರೆ, ಅಗ್ನಿಯು,
ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

(ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದಿನದನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಲಿ
ನೋಡಲಾಗಲಿ ವಜ್ರ ಹೃದಯರಲ್ಲದವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಲಂಕಾ: ಜಾನಕಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನ ಹೆಂಡಿರ ಹೃದಯವು
ಕೂಡ ಬಿರಿದುಹೋಯಿತು. ಗಗನಾಂಗಣದಿಂದ ಕೂಡ
ಬಾಷ್ಪಬಿಂದುಗಳ ಸಂದೋಹವುದುರಿಂದವು.

ಅಲಂಕಾ: ಅನಂತರ -

ಅಗ್ನಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸುತ್ತಿದೆ? ಸೀತೆಯೇನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ? ರಾಮನ ಮುಖದ ಕಾಂತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ? ಎಂದೆಲ್ಲ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಜನರು ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಗಗನವೆಲ್ಲವೂ ಬೆಳಗುವ ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು.

ಅನಂತರ -

ಸೀತೆಯು ಪ್ರಸನ್ನವದನೆಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸುರಸುಂದರಿಯರು ಹೂವುಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದು ಹೇಗೆಂದರೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಮಾಲೆಕಾರರಿಗೆ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಾರುತ್ತಲಿರುವಂತಾಯಿತು.

ಅನಂತರ ಅರುಂಧತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ಮರೆಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಉದ್ಭೋಷಿಸಿದರು -

ಅಗ್ನಿದೇವ, ರಾವಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪರಮಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸೀತೆಯು ಶುದ್ಧಿಗೋಷ್ಠರ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಉರಿಯು ಮಂದವಾಗಿ ನೀರಿನಂತೆ ತಣ್ಣಗಾಗಲಿ. ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಬಾಡಿದ ತಾವರೆಯ ದೇಟನಂತೆ ಮಿದುವಾದ ಇವಳ ಅಂಗಗಳೇನಾದರೂ ಬೆಂದರೆ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುವ ಜನರು ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು?

ಲಂಕಾ: ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವೆ? ಆಥವಾ ಎಲ್ಲರೂ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಶರೀರವನ್ನಲ್ಲ.

ಅಲಂಕಾ: ಅಹಾ! ಪಾತಿವ್ರತೆಯ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಇತರ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಮಸುಕಾಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ -

ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೊಗುವ ಸೀತೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ನೀರುಗಳಿ ಬೇಡ ತೋರದಾಗಿದೆ

ಹಾ ಹಾ ಅಗ್ನಿಯು ನಿರ್ದಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ -

ವಿಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೈದೇಹಿಯು ಹವ್ಯವಾಹನನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಸುತ್ತವರಿದು ಮರೆಯಾದಳು.

ಲಂಕಾ: ಅಶೋಕವನದ ಕ್ರೀಡಾವಾಟಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ಅಗ್ನಿಯು ನಿರ್ದಯರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನೇ ಸರಿ. ಮುಂದೆ? ಮುಂದೆ?

ಅಲಂಕಾ: ಸಖಿ ಲಂಕೆ, ಕೆಲವು ಕ್ಷಣಗಳು ಕಳೆದಮೇಲೆ -

ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಉಗ್ರವಾದ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ನಸುಮಾತ್ರವೂ ಕಳೆಗುಂದದ, ಅನಸೂಯೆಯಿತ್ತ ದಂಡೆಯನ್ನು ಮುಡಿದ, ದಟ್ಟವಾದ

ಜನಸಂದಣಿಯಿರುವ ಕಾರಣ ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಕಾರಣ
ಮುಖವು ತುಸುಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಮೈಥಿಲಿಯು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಅನಲಮಂಡಲದಿಂದ ಹೊರಬಂದಳು.
ಅಗ್ನಿಯಲಿ ಪುಟಕಿಟ್ಟ ಬಂಗಾರದಂತೆ
ನಸುಮಾತ್ರವೂ ಕುಂದದಿರ್ಪಳಾ ಕಾಂತೆ

ಲಂಕಾ: ಅಗ್ನಿಯು ಅನುಚಿತವನ್ನು ಮಾಡಿದನು; ಜಾನಕಿಯ ಶುದ್ಧಿಗೆ
ಕಾರಣನೆನಿಸಿದ.

ಅಲಂಕಾ: ಸಖಿ ಸರ್ವಾಂಗಹಿರಣ್ಮಯಿ ಲಂಕೆ,

ಶುದ್ಧಳಾಗಿರುವವಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ವಿಧಾನವಾವುದು? ಸುರಗಂಗೆಯ
ಪವಿತ್ರವಾದ ಜಲವನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸಲು ಬೇರೇನಿದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ
ಸಖಿಯಾದ ನಾನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೀಗೆ. ಏನೆಂದರೆ ಲಾವಣ್ಯಾಮೃತನದಿಯ
ಧಾರೆಗಳಿಂದ ಜ್ವಾಲಾಲತೆಗಳು ನಂದಿಹೋದ ಅಗ್ನಿಯು ಸೀತೆಯನ್ನು
ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಸುಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಲಂಕಾ: ಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಜನಕನು ಯಾವಳಿಗೆ ತಂದೆಯೋ
ಅದರಿಂದ ಅವಳಿಗೇನಾಯಿತು?

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಆ ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯೂ ದಶರಥನ ಸೊಸೆಯೂ ಆದ ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ
ಶುದ್ಧಳಾದಳು.

ಅನಂತರ -

ಲವಣಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ, ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು
ಸಮಿತ್ತಾಗಿಸಿದ, ಮತ್ತು ಶುದ್ಧಳಾದ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರಾಮನು
ಸುದೈವದಿಂದ ವನವಾಸವ್ರತವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಲೆಂದು
ಪುಷ್ಪಕವನ್ನೇರಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಕಪಿನಾಯಕರೆ, ಎಲ್ಲ ಗೋಲಾಂಗೂಲನಾಯಕರೆ, ಭಲ್ಲೂಕ
ಸೇನಾನಿಗಳೆ, ಮಹಾರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ ಏನೆಂದರೆ -
ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೆ ಏಕಮಾತ್ರ ಮಂಗಲಕಲಶನಾದ, ರಘುಕುಲಮುಕ್ತಾ
ಮಣಿಯಾದ, ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮರಕ್ಷಾವಿಧಿಗೆ ಸಿದ್ಧಮಂತ್ರನಾದ ರಾಮದೇವನ
ಜೊತೆಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು -

ಸಮುದ್ರಲಂಘನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಹನುಮಂತನು ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹಾರುತ್ತಿರುವ ಸೊಬಗನ್ನು ಲಂಕಾಂಗನೆಯರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭರತನಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಅಲಕಾ: ನಾವೂ ರಾಮಭದ್ರನ ದರ್ಶನಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸೋಣ.
(ಹೋಗುವರು)

ಮಿಶ್ರವಿಷ್ಣುಂಭಕ

ರಾಮ: (ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು)

ಇದು ಪುಷ್ಪಕ; ಶಂಕರನ ಸಖಿನಾದ ಕುಬೇರನಿಂದ ರಾವಣನು ಇದನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡ; ಅವನ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ವಿಭೀಷಣನ ವಶವಾಯಿತು; ಅವನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಲಲಿತಾಂಗಿ, ಕತ್ತನ್ನು ತುಸುಬಾಗಿಸಿ ಪ್ರಸನ್ನದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಶಿರಸಾ ವಂದಿಸು; ಆನಂದಿಸು.

ಸೀತೆ: (ವಂದಿಸುವಳು)

ರಾಮ: (ಹಿಂದೆ ನೋಡಿ)

ಕಮಲಾಕ್ಷಿ, ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಾವಣನ ಭಯದಿಂದ ಚಂದ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸದ ಲಂಕೆಯು ವಿಭೀಷಣನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ನೋಡು.

ಸೀತೆ: (ನೋಡಿ) ಇದು ವಿನತಾನಂದನನಾದ ಗರುಡನು ತಂದ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ರಾಮ: ಹೌದು, ಮೈಥಿಲಿ, ಪುರಾಣಜ್ಞರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿ)

ಕೃಶಾಂಗಿ, ಎಳೆಯ ಕೇದಿಗೆಯ ದಳದಂತೆ ನೀಳವಾದ ಕಂಗಳಿಂದ ಕುತೂಹಲ ತುಂಬಿ ಮುಂದೆ ನೋಡು. ನಾನಾ ತೆರನಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಮಳೆಗರೆದ ಕಪಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೇಶಾಕೇಶಿ, ಮುಷ್ಠಾಮುಷ್ಠಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದ ರಣಭೂಮಿ ಇದು.

(ಬೇರೆಡೆ ತೋರಿಸುತ್ತ)

ಇಲ್ಲಿ ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಂಧನವಾಗಿತ್ತು; ಇಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಭಾವನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ರಾವಣನ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವು ಬಲವಾಗಿ ನಟ್ಟಿತ್ತು. ಆಗ

ಹನುಮಂತನು ದೋಣಪರ್ವತವನ್ನು ತಂದು ಬದುಕಿಸಿದ. ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಶರಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವನೂ ಒಬ್ಬ ದಶಕಂಠನ ತಲೆಗಳ ಸಾಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ.

ಸೀತೆ: (ನಕ್ಕು) ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಅವನು ಯಾರೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿದೆಯೆ?
(ಎಲ್ಲರೂ ಮುಗುಳ್ಳುಗುವರು) (ರಾಮನು ನಾಚುವನು)

ಸುಗ್ರೀವ: ಅಮ್ಮಾ ಮೈಥಿಲಿ, ಎದುರಿಗೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಸೇತುವೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಳೇವರವು ಬಿದ್ದಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದು ರಾವಣನ ತಮ್ಮ ಕುಂಭಕರ್ಣನದು. ಅವನು ನಿದ್ದೆಬಡುಕ, ದೊಡ್ಡಹೊಟ್ಟಿ, ಜೊತೆಗೆ ಬೋಳ. ಇಂಥ ರಕ್ಕಸನ ಮೂಗಿನಿಂದ ನೆತ್ತರಿನ ಹೊಳೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಭಯಗೊಂಡೂ ಸಹ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ನಗುವಂತಾಗಿತ್ತು.

ಸೀತೆ: ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಕಾರಣದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ಪ್ರಹಸನನೃತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವಂತಾಯಿತು.

ರಾಮ: (ನಸುನಕ್ಕು ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು ಕುರಿತು) ವಿಮಾನರಾಜ, ಭೂಮಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಚ ಮೇಲೆ ಹೋಗು. ಸೀತೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಿದೆ.

(ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಸುಂದರಿ, ವಿಮಾನವು ವೇಗದಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಗಗನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಮಹಾಸಮುದ್ರಗಳ ವೈಶಾಲ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಭಾಗವು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

(ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಮೈಥಿಲಿ, ಗಂಧರ್ವ, ಕಿನ್ನರ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡು.

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ರತ್ನಶೇಖರ: ರಾಮಭದ್ರ, ಮಹೇಂದ್ರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾಧರ ರತ್ನಶೇಖರ ನಾನು. ದೇವಲೋಕದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ: ಅಹಾ, ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದೇವರಾಜನು ವಿಶೇಷ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ರತ್ನಶೇಖರ: (ಸೀತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ)

ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ತಂದು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವನ್ನು ಬಲಿಯಲಾಯಿತು; ರಾವಣನು ಶಿರೋಮಂಡಲವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಇದಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತೋ ಆ ಜನಕನಂದಿನಿಯು ಹೇಗಿರುವಳೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ

ವಿದ್ಯಾಧರಮಿಥುನಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಅಂಗೈಯನ್ನೇ ಕೊಡೆಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸೀತೆ: (ಮರೆಯಲ್ಲಿ) ವಿದ್ಯಾಧರರು ತಮ್ಮ ಸಹಚರಿಯರ ಚತುರೋಕ್ತಿವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿ ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಗಮಿಸುತ್ತ ಮೇಘಮಂಡಲವೆಂಬ ಗೋಡೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಶಯ್ಯೆಯಿಲ್ಲದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸುರತದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮ: ಪ್ರಿಯೆ ಜಾನಕಿ, ಮೋಡಗಳು ತುಂಬ ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಪುಷ್ಪಕವು ಅವುಗಳನ್ನು ಎರಡು ಪಾಲಾಗಿ ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. (ನೋಡಿನಕ್ಕು)

ಕುಟಲಕುಂತಲೆ, ನೋಡು ನೀನು ಮೋಡವನ್ನು ಮದ್ದಾನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯನ್ನೆಸೆದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಮೋಡವು ಮಿಂಚಿನ ವಲಯವನ್ನು ತೊಟ್ಟಂತಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ

ಹಾರವನ್ನು ತೊಟ್ಟ ನೀನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಹಸ್ತವನ್ನು ಹೊರಚಾಚಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬಂತೆ ಮೋಡವು ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸೀತೆ: ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಸಾಗರದ ವರೆಗೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಅಭ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದೇನು?

ರತ್ನಶೇಖರ: ಜಾನಕಿ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣಾರಿಯನ್ನು ಕೇಳುವುದೇನು? ಈ ರತ್ನಶೇಖರನನ್ನು ಕೇಳು. ಇದು ಹಿಮಾಲಯ.

ಸೀತೆ: ದೇವವೃಂದವಂದಿತನಾದ ರುದ್ರದೇವನ ಚರಣಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವ ಶಿಲೋತ್ಸಂಗವುಳ್ಳ, ಗಂಗೆಯ ಪ್ರವಾಹವೇ ಸೀಮಾರೇಖೆಯಾಗಿರುವ ನಿತಂಬವುಳ್ಳ, ಹೇರಂಬನ ದಂತಮುಸಲದ ಗೀರುಗುರುತುಗಳುಳ್ಳ ಮೇಖಲೆಯಿರುವ, ಶಿವನ ವಾಹನವಾದ ನಂದಿಯ ಗೊರಸಿನಿಂದ ಕೆದರಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಪೃಷ್ಠವುಳ್ಳ, ಷಣ್ಮುಖಿನ ನವಿಲುಗರಿಗಳು ತಾಗಿ ಉದುರಿದ ಮಂದಾರಕುಸುಮಗಳಿರುವ, ಸಮಸ್ತಜನಗಳಿಗೂ ಪೂಜನೀಯವೆನಿಸಿದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಜನಕನೆನಿಸಿದ ಹಿಮವಂತನೇ ಇವನು?

ರತ್ನಶೇಖರ: ಅವನೇ ಇವನು -

ಶ್ರೀಶಂಕರನ ಮಾವನಾದ ಮೇನಾದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ಪೂಜ್ಯ ಹಿಮವಂತ ಇವನು; ಉಮಾದೇವಿ ಇವನ ಪುತ್ರಿ; ಗಣೇಶನಿಗೆ ಅಜ್ಜ; ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನು ಹೇಳಲಿ ಇವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು? ಹಿಡಿಯಿಷ್ಟು

ಬಿದಿರಕ್ಕಿಯನ್ನುಂಡು ಬದುಕುವ ಮುನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದಿವ್ಯದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮನ್ಮಥನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ,

ಹೆಣ್ಣಿನ ಹುಟ್ಟಿಂಟು ಹೆಮ್ಮರಕ್ಕೆ ಸೌಭಾಗ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಲಾಭ; ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿದೇವತೆ ಸರ್ವಮಂಗಳ; ಅವಳು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಯ ಕುಂಜದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿರಳತುದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಶಿವನ ಶರೀರವನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪಡೆದಳು.

ಸೀತೆ: ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವನು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಾದನೇ?

ರತ್ನಶೇಖರ: ನಿಜ. ಸೀತಾದೇವಿ -

ಇಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಶಿವನು ಪ್ರೇಮಪರವಶನಾಗಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಥಟ್ಟನೆ ಗುರುತು ಸಿಗದೆ ಗೊಂದಲಗೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ತಡೆದು ವಂದಿಸಿದಾಗ ಎಡಗೈಮೇಲೆ ಬಲಗೈಯನ್ನಿಟ್ಟು ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಕ್ಕಿ ನಕ್ಕ.

ರಾಮ: ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಹಿಮಾಲಯನು ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳ ತಾಣ.

ರತ್ನಶೇಖರ: ವಿರಾಧವಿದ್ದುಂಟೆಯು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ -

ಇಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀಪರಿಣಯವಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ; ಇಲ್ಲಿ ದಂತಿದೈತ್ಯನ ವಧೆಯಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ತಲೆಯನ್ನು ಚಿವುಟಿಹಾಕಿದ್ದು; ಇಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನ ವಧೆಯ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತೃಕೆಯರ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರರ ದುರ್ಗಮಪುರಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನದ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಸಮೂಹಗಳು ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸೀತೆ: ರಘುಕುಲದ ವೃದ್ಧಿಯರು ಶಿವನು ಕಾಮನನ್ನು ಹಿಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ದಹಿಸಿದನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲಿದೆ?

ರತ್ನಶೇಖರ: ಇದೋ ಮರಕತಮಣಿಗಳ ಕಿರಣಗಳ ಸಂದೋಹದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋದಂತಿರುವ, ಬಿದಿರುಗಳ ಅಂಕುರಗಳ ನೀಲಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆಚ್ಚಾದಿತವಾದಂತಿರುವ, ಅರುಣನು ಸಾರಥಿಯಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳ ರೋಮರಾಜಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂತಿರುವ, ಮಯೂರಗಳ ಕಂಠಮಂಡಲಗಳ ಕಾಂತಿಸಮೂಹದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಮರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆಶ್ರಮವೇ ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಷಭಧ್ವಜನದು -

ಸುಂದರಿ, ಇದು ಹಿಮಾಲಯದ ದೇವದಾರುವನ; ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರನ ಆದೇಶದಂತೆ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ತಪಸ್ಸಮಾಧಿಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಬಂದ ಕಾಮದೇವನು ಗಿರಿಜೆಯ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿ

ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳು ಕೈಮುಗಿದು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ರುದ್ರನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಅಗ್ನಿಯ ರಭಸದಿಂದ ಅನಂಗನಾದ.

ಸೀತೆ: ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಕಾಮದೇವನ ನೆಲೆಯೆಲ್ಲಿದೆ?

ರತ್ನಶೇಖರ: ಮೈಥಿಲಿ, ಇದು ಕಾಮದೇವನ ಆಶ್ರಮ; ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ರತಿಯೇ ಬೆಳೆಸಿದ ವೃಕ್ಷಗಳಿವೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕುಂತ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿವೆ; ಅದರಿಂದ ವನದ ಶೋಭೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರವೇ ರಸ; ವಸಂತವೇ ಮಾಸ; ಚಂದ್ರನೇ ಅಧಿದೈವ; ಪಂಚಮದಿಂಚರವೇ ರಾಗ; ಇಲ್ಲಿ ಜನರು ಲಲಿತವಾದ ವ್ರತಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸೀತೆ: (ಕೌತುಕದಿಂದ) ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಕೀರ್ತಿರಾಶಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ, ಭಗವಾನ್ ಶಿವನ ಅಟ್ಟಹಾಸವು ಒಟ್ಟಾಗಿರುವಂತಿರುವ, ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕ ಒಟ್ಟಾದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಹಾಲಿನಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಪರ್ವತವು ಯಾವುದು?

ರಾಮ: ರುದ್ರನ ನಿವಾಸವಾದ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ನನ್ನ ಊಹೆ.

ರತ್ನಶೇಖರ: ತಾಟಕಾವೈರಿಯು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಸ್ವಟಕಮಣಿಯಂತಿರುವ ಕೈಲಾಸವೇ ಇದು; ಇಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಸೌಹಾರ್ದದ ಕಾರಣ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಪಾರ್ವತಿಯೊಡಗೂಡಿ ಸದಾಕಾಲವೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಮೇಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ನಖಾಗ್ರದ ಗುರುತುಗಳು ರಾವಣನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಈ ಗಿರಿಯನ್ನು ಕೀಳಲು ಹೊರಟಾಗ ತೋರಿದ ಏಕಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಮತ್ತಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ -

ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಕರ್ಣಾವತಂಸದಂತೆ ನಯನಮನೋಹರವಾದ, ಶೃಂಗಾರರಸದ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ, ಕುಬೇರನ ನಗರವಾದ ಅಲಕೆಯಿದೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳಲಿ? ರಾಕ್ಷಸರಾಜನ ವಧೆಯಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಯಕ್ಷಾಂಗನೆಯರು ಮನಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಚತುಷ್ಟಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿ ಮುಂಗಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ಎಲ್ಲ ಉತ್ತಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿರುವ ಈ ಜಲಾಶಯವು ಯಾವುದು?

ರತ್ನಶೇಖರ: ಇದು ಕಲಹಂಸ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಉಗಮಭೂಮಿಯಾದ, ಕನಕಕಮಲಗಳ ಆಕರವೆನಿಸಿದ, ಮಹಾದೇವನ ಕ್ರೀಡಾವಾಪಿಯಾದ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ತಾಪವನ್ನು ತಾಳಲಾರದ ಹೇರಂಬನು ಗಟಗಟನೆ ಕುಡಿದ ಕಾರಣ ಜಲರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಗಳಲ್ಲದೆ, ಗಗನಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಚಂದ್ರನ

ಹರಿಣವು ನೆಕ್ಕುವ ಜಲಕಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ತಟದ ಮೇಲೆ ಗೂಡುಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ನವಿಲು ಕೊಕ್ಕನ್ನು ಚಾಚಿ ನೀರು ಕುಡಿಯುವ, ಕರಿಮಕರಗಳ ಭೀತಿಯಿಂದ ದಡದ ಮೇಲಿನ ಹಸಿರುಹುಲ್ಲನ್ನು ಐರಾವತವು ಮೇಯುತ್ತಿರುವ, ಶಿವನ ವಾಹನವಾದ ನಂದಿಯು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ, ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಸಂತಾನಕವೃಕ್ಷಗಳ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿವರಾಹನು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವ, ಕೂರ್ಮರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಲು ಬಯಸುವ, ಮಹಾಮತ್ಸ್ವನೆನಿಸಿದ ಪದ್ಮನಾಭನು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದ, ಮೂರೂ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತೀ ದೇವಿಯು ಕಮಲಪತ್ರಗಳೆಂಬ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ಒಯ್ಯುವ, ಪುರಂದರನ ಮಾನಸವನ್ನು ಆನಂದಿತಗೊಳಿಸುವ ದಿವ್ಯವಾದ ಮಾನಸಸರೋವರ.

(ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು)

ಮಾನಿನಿ, ಇದು ಮಾನಸವೆಂಬ ಸುರಸರೋವರ. ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಲು ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಇಲ್ಲಿನ ಕನಕಕಮಲಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯುತ್ತಾಳೆ; ಗಂಗಾನದಿಯು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟಿದೆ; ಪರ್ವದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೇಲೆದ್ದ ಭಗವಾನ್ ಶಿವನ ಮೈಮೇಲಿನ ಭಸ್ಮದ ಸಂಗದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಜಲವನ್ನು ಮರೀಚಿಯೇ ಮುಂತಾದ ದೇವರ್ಷಿಗಳು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸೀತೆ: ನಿತ್ಯವೂ ಹಸಿರಾಗಿರುವ ತರುಮಂಡಲಗಳಿಂದ ನಿತಂಬಪ್ರದೇಶವು ಚುಂಬಿತವಾದ, ಮಾರ್ತಾಂಡನ ಮಹಾರಥದ ಚಕ್ರವೊಂದರ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಚಕ್ರೆಯೆದ್ದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಸುವರ್ಣಶಿಖರವುಳ್ಳ ಈ ಪರ್ವತವು ಯಾವುದು?

ರತ್ನಶೇಖರ: ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆ ವಿಷ್ಣುವು ಭುಜಗಳಿಂದ ಹೊತ್ತುತಂದ; ವಾಸುಕಿಯು ಕಡೆಯುವ ಹಗ್ಗವಾದ; ಇದನ್ನು ಕಡೆಯುವಲ್ಲಿ ದೇವಾಸುರರು ಗೋವಳರಾದರು; ಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಕಡೆಗೋಲಾಯಿತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಣಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪರಿಚಿತವಾದ ಕೌತುಕಕಾರಿಯಾದ ಈ ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡು.

(ರಾಮನೊಡನೆ)

ವಿದ್ವೇಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷಕಾರುವ, ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ಅಮೃತ ತರಂಗದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೊಡಿಸುವ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರು -

ಇದು ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ಹಾಲು ತುಂಬಿರುವ ಹಾಲ್ಗಡಲು; ಚಂದ್ರನಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ಅಮೃತದ ವರೆಗಿನ ರತ್ನಗಳು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಜನಿಸಿವೆ; ಇದರ ತೀರದ ಮೇಲೆ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಪ್ರದಾನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯೆಯೆನಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು

ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತರಾದ ವಾಂಛಿತಾರ್ಥದಾಯಕರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ವೈಕುಂಠಪತಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕುಸುಮಮಾಲೆಯನ್ನು ತೊಡಿಸಿದಳು.

ರಾಮಚಂದ್ರ, ದರ್ಶನೀಯವಾದ ಇದನ್ನು ನೋಡು -

ಭಗವಾನ್ ಸೂರ್ಯನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಹಾಕುವ ಮೂಲಕ ಕಿರಣಗಳ ಮುಂದೆ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೊತ್ತದ ಕಾರಣದಿಂದ ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳೆಂಬ ವಿಭಜನೆಯ ರೇಖೆಯನ್ನು ಎಳೆಯುವನೋ, ಯಾವುದರ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ದೇವರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಾಸಿಸುವನೋ, ಯಾವುದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಕಾಂಚನಶೋಭೆಯನ್ನು ತಳೆದಿರುವುದೋ ಅಂಥ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮೇರುವೇ ಇದು.

(ಸೀತೆಯೊಡನೆ)

ಸುಮೇರುವಿನ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಅಮರೇಂದ್ರನ ಪುರವನ್ನು ನೋಡು. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಚಂಚಲರಾದ ನಾರೀಸಮೂಹ ಅಲ್ಲಿದೆ; ಅಲ್ಲಿನ ತೋರಣ ಗೋಪುರಗಳಿಗೆ ನಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರು ಕೆತ್ತಿದ ಬಾಣಗಳು ರಾವಣನ ಸ್ಥಿರವಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಸಾರುತ್ತಿವೆ.

ರಾಮ: ಅಯ್ಯಾ ಪುಷ್ಪಕ, ಇನ್ನಷ್ಟು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ದಿವ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. (ವಿಮಾನವು ಮೇಲೇರಿದ ಅಭಿನಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡುವರು)

ಸೀತೆ: ಕೇತಕೀಕುಸುಮದ ಪರಾಗದ ಧೂಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ, ಶುಷ್ಕಚಂದನ ಚೂರ್ಣದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ, ಮುಕ್ತಾಫಲದಂತೆ ನಿರ್ಮಲಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ, ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಇಷ್ಟೊಂದು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಮೊತ್ತವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಿದೆ?

ರಾಮ: ಚಂದ್ರಲೋಕದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ರತ್ನಶೇಖರ: ಮಾರೀಚ ಹರಿಣ ಸಂಹಾರಿಯು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ -

ಆಕಾಶಮಂಡಲವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಚಂದನದ ಪಂಕವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಐರಾವತದ ದಂತಮುಸಲದ ಖಂಡದ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೋಲುವ, ಉದ್ದವಾಗಿ ಜೋಲುವ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಮುತ್ತಿನಬಳ್ಳಿಯಂತಿರುವ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕಾಂತಿಯರಿಗೆ ಪ್ರೇಮಪತ್ರವನ್ನೋದುವಲ್ಲಿ ವಿಲಾಸದೀಪಿಕೆಯಾದ ಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ನೋಡು.

(ಸೀತೆಯೊಡನೆ)

ಸುಂದರಿ, ಗೌರಾಂಗಿಯರ ಮುಖಕ್ಕೆ ಉಪಮಾನವಾಗಿ ಪರಿಚಿತನಾಗಿರುವ, ತಾರೆಯರಿಗೆ ಪ್ರಿಯತಮನಾದ, ಆಗ ತಾನೇ ತಿಕ್ಕಿ ತೊಳೆದು ಹೊಳೆಯುವ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಲಲನೆಯರ ಹಲ್ಲುಗಳಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿನ, ಚಂಡೀಶ ಶಿವನ ಚೂಡಾಮಣಿಯಾದ, ರಘುವಂಶದ ರಾಜರ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ, ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರದ ದೀಕ್ಷಾಗುರುವಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡು.

ಇಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲಿನದು ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಅಗಮ್ಯವಾದ ಲೋಕ. ಅದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕಠೋರ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮ:

ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಂದ್ಯನಾದ ಶಂಕರನು ಗೌರಿಗೆ ದೇಹಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಈ ವರೆಗೆ ಸರ್ವಾಂಗಪ್ರಣಯಿನಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತಿದೇನೆ.

ಸೀತೆ:

ಭಗವನ್ ಗಗನಾಂಗಣಪುಷ್ಪ ಪುಷ್ಪಕ, ಇಳಿದು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿರು. ಸಾಗರತರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾದ, ವರುಣಪತ್ನಿಯ ಬೈತಲೆಯ ರೇಖೆಯಂತಿರುವ, ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಪರಾಕ್ರಮ ಪ್ರಸಾರದ ಪ್ರಥಮಮಾರ್ಗವೆನಿಸಿದ ಮಹಾಸೇತುಬಂಧವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸೋಣ.
(ವಿಮಾನವು ಇಳಿಯುವ ಆಭಿನಯ)

ರತ್ನಶೇಖರ:

ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಇನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ಗಮಿಸುತ್ತೇನೆ.
(ಹೋಗುವನು)

ತ್ರಿಜಟಾ:

(ಸೀತೆಯೊಡನೆ) ಪ್ರಿಯಸಖಿ, ವರುಣಭವನದ ನೀಲಮಣಿಯ ನೆಲಗಟ್ಟಿನಂತೆ, ಪಾತಾಳದ ಅಂಧಕಾರ ಸಮೂಹದಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸುವ ಮಾರ್ಗದಂತೆ, ಭುವನವೆಂಬ ಮಹಾಮಹೀರುಹದ ಸುತ್ತ ಕಟ್ಟಿದ ಪಾತಿಯಂತೆ, ದಿಗಂಗನೆಯರ ಗೋಷ್ಠೀಸ್ಥಾನದಂತೆ, ಆಕಾಶಮಂಡಲದ ದರ್ಪಣದಂತೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಹೋದಧಿಯನ್ನು ಅರಳಿದ ಕಣ್ಣುಗಳ ನೋಟವನ್ನು ಪಸರಿಸಿ ನೋಡು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ:

ಸಗರನಿಂದ ಅಗಿಸಿದ; ಮಂದಾಕಿನಿಯನ್ನು ಮರ್ತ್ಯದ ನದಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ ಭಗೀರಥನು ತುಂಬಿಸಿದ; ಆರ್ಯ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಗಿರಿಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ. ನಿನ್ನ ಮಾವಂದಿರು ಹಾಗೂ ಪತಿಯ ಅದ್ಭುತ ಕೃತಿ ಈ ಸಾಗರ. ಅದನ್ನು ಕಮಲದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿಸಿ ನೋಡು.

ಸೀತೆ:

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬ ಲತೆಯ ಅಂಕುರದ ತಾಯಿಬೇರಾದ, ಶಂಕರನ ಲಲಾಟಚಂದ್ರನ ಉದಯಾದ್ರಿಯಾದ, ಐರಾವತವನ್ನು ಜಲದಲ್ಲಿ

ಬಂಧಿಸುವಂಥದೆನಿಸಿದ, ಪೀಯೂಷದ ಮಹಾಕಲಶವಾದ ಪೂಜ್ಯ ಸಮುದ್ರರಾಜನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ರಾಮ: ಹರಿಣನೇತ್ರೆಯರ ವಿಲಾಸಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಏಕೈಕ ಗುರುವೆನಿಸಿದ ಮದಿರೆ, ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಕೋಪವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಬೆಳುದಿಂಗಳಿನಿಂದ ಆದ್ರವಾದ ಆಗಸ, ಅಮೃತಪಾನ ಮಾಡುವ ದೇವತೆಗಳ ಕಾಮಾಸಕ್ತಿ ಕುಂದದ ಹರಯ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸದಾ ಸಂಪದದ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ರಿಯಾಗಿರುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಗರನ ವಿಚಿತ್ರ ಕೃತಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ದೇವಿ, ಜಲವೆಂಬ ಇಂಧನದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉರಿಸುವ, ಪೃಥ್ವಿಯು ದ್ವೀಪಖಂಡಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದ, ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯರಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಅಮೃತ ಮತ್ತು ಮದಿರೆಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಮುದ್ರವು ಕೂಡ ಬಾಣಗಳು ಬೀಳುವ ಭೀತಿಯಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಅಡಗಿ, ತುದಿಗಳು ಹಿರಿದ ಗಿರಿಗಳಿಂದ, ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೇತುವಿನ ನೆಪದಿಂದ ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸುಗ್ರೀವ: ದೇವಿ ಮೈಥಿಲಿ, ಈ ಮಹಾಸಾಗರದ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಮಹಿಮೆಯು ತ್ರಿಭುವನ ವಿಜಯಪತಾಕೆಯಾಗಿದೆ -

ರಜತಾಕರನಾದ ಹಿಮವಂತನನ್ನು ಸುಮತ್ರವಂತನನ್ನಾಗಿಸಿದ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ಗಿರಿಜೆಗೆ ಸೋದರನಾದ ಮೈನಾಕನು ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಕತ್ತರಿಸಿಹೋಗುವ ಭಯದಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರದ ಪಾತಾಲಗಭೀರವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಕುಕ್ಷಿಹರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಭೀಷಣ: ಗಣೇಶನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮದಜಲಗಂಧದಿಂದ ಭೀಷಣವಾದ ಸೊಂಡಿಲುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ನೀರಾನೆಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸಬಯಸುತ್ತವೆ. ಆಗ ರುದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಪ್ರಮಥರು ಅಂಕುಶ ಕ್ರೀಡೆಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

(ವಿಮಾನವು ತಿರ್ಯಗ್ಗತಿಯಿಂದ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಸೀತೆ: ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಕಾಣುವ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಯಾವುದು?

ವಿಭೀಷಣ: ಎದುರುಗಡೆ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಆವೃತವಾದ, ಮಣಿಮಯ ಭೂಮಿಯುಳ್ಳ ರೋಹಣಪರ್ವತವೆಂಬ ವಿಚಿತ್ರ ಶಿರೋಭೂಷಣವುಳ್ಳ ಸಿಂಹಳ ರಾಜ್ಯ ಇದು. ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಲಾಸಿನಿಯರಿಗೆ ದೂರ್ವಾಕಾಂಡದ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಚಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿರುವ ರತ್ನದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಜಲವು (ಮತ್ತು) ಆಭರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ -

ಸಿಂಹಳದ್ವೀಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆಯೂ ಅಮೃತವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುವ
ವಾಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜನ, ಮಣಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ರೋಹಣಗಿರಿ
ಮತ್ತು ಮುತ್ತನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಗರಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

- ಸೀತೆ:** ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ವಾಸಿಸುವನಂತಲ್ಲವೆ?
ರಾಮ: ಈ ರತ್ನಾಧಿಪತಿಯಾದ ರೋಹಣಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮ
ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಮುಂದಿನದು ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ.
ಸುಗ್ರೀವ: ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಡೆದ ಚಿಪ್ಪಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ, ದಿಕ್ಕುಗಳ
ಭೇದವನ್ನೇ ಮರೆಸುವ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾಗಿರುವ
ಕಾಡಿಗೆಯ ಮೊತ್ತದಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ, ಹಕ್ಕಿಗಳ ಗೂಡುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ
ತಮಾಲದುಮಗಳಿರುವ ತಟದ ಬಳಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.

(ಸೀತೆಯೊಡನೆ)

ಅತ್ಯಂತ ಚಪಲತೆಯಿಂದ ರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಮಿಡಿಯುತ್ತ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು
ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸಿ ಆನೆಗಳು ನಿದ್ರೆಯ ಸುವಿವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿವೆ; ಗಿಳಿಗಳ
ಕಾರಣದಿಂದ ಮಧ್ಯಭಾಗವು ಹಸಿರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಬಿದಿರು ಹಿಂಡುಗಳು
ತುಂಬಿರುವ ಕಾಡುಗಳಿರುವ ಇದು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮಾಲೆಯಂತಿರುವ
ಮಾಲ್ಯವಂತ ಪರ್ವತ.

- ಸೀತೆ:** ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೀವು ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿರಲ್ಲವೆ?
ರಾಮ: ಕೇತಕಿಯ ಸಾಲುಗಳು ತುಂಬಿದ ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ
ಕರವಾಲವನ್ನು ಗೆದ್ದ, ವಂಶಪ್ರವಾಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ, ಕುಟಜಕುಸುಮಗಳ
ಜಾಲವನ್ನರಳಿಸುವ, ತಮಾಲಗಳ ನೀಲವರ್ಣವನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವ ಮರಾಲ
(ಹಂಸ)ಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕರಾಲವೆನಿಸಿದ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದೆ.

(ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿ)

ಮಾನಿನಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ನೀನು ಸಾಕಿದ ನವಿಲು; ಗಿರಿಯ ತುದಿಯಿಂದ
ಕತ್ತೆತ್ತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ನೇಹಾರ್ಥ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ
ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದೆ.

- ಸೀತೆ:** ಮಗೂ ಬಾ. ಹಾರಿಬಂದು ವಿಮಾನದ ಶಿಖರವನ್ನೇರು.
ರಾಮ: ಸೀತೆಗೆ ತುಂಬ ಸಂತಸವಾಗಿದೆ.
ಸುಗ್ರೀವ: (ಸೀತೆಯೊಡನೆ) ಗುಣವತಿ, ನಾಗವಲ್ಲಿಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬಿರುವ ಅಡಕೆಯ
ಮರಗಳು, ರಾಶಿರಾಶಿ ಮೆಣಸಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳು ತುಂಬಿರುವ
ನಂದನಗಳು, ಹರಡುತ್ತಿರುವ ಏಲಕ್ಕಿಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬಿದ ಕಂಕೋಲವೃಕ್ಷಗಳು
ತುಂಬಿರುವ ಎದುರಿನ ಪರ್ವತವು ಮಲಯ.

ಸೀತೆ: ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಉತ್ಕಂಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ಕಾಮಿನಿಯರು ಬಿಗುಮಾನವನ್ನು ಸಡಲಿಸುವಂತೆಸಗುವ ಮಾರುತವು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಬೀಸುವುದಂತಲ್ಲವೆ?

ರಾಮ: ದೇವಿ, ನೀನು ಕೇಳಿದ್ದು ನಿಜ -

ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಟಕ್ಕೆ ಗುರುವೆನಿಸಿದ(ಮಲ್ಲಮಲ್ಲಗೆ ಬೀಸುವ ಮೂಲಕ ಉಯ್ಯಾಲೆಯನ್ನು ತೂಗುವ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಕಲಿಸುವ), ಲತೆಗಳು ಹೂಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡುವ, ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ, ಸುರತದಲ್ಲಿ ಸುರಿವ ಬೆವರನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ. ಚೈತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವ, ಸುರತೋತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಸಾಕ್ಷಿಯೆನಿಸಿದ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಗಾಳಿಯು ಮಲಯದಿಂದ ಕೈಲಾಸದ ವರೆಗೆ ಬೀಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೆ -

ನಿಬಿಡನಿತಂಬಿನಿ, ಅತ್ತ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸು. ಸಮಸ್ತ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಗಳ ಜನನಿಯೆಂದು ಸಮುದ್ರರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಳಾದ, ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನುವೆನಿಸಿದ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ ಇವಳು.

ಅವಳ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇದೆ -

ತಟಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಂದನತರುಗಳಿರುವ ಈ ನದಿಯ ಜಲವು ಎಳನೀರಿನಂತೆ ಮಧುರ; ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಮುತ್ತುಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿಯ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೇಮ.

(ವಿಮಾನದ ವೇಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿದ ರಾಮನು ಮುಂದೆ ನೋಡಿ)

ಹಲ್ಲನ್ನೇ ಒರಳಾಗಿ ಬಳಸುವ ಉಲೂಖಿಲವೃತ್ತಿಯ, ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದುರಿದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿರುವ ಶಿಲೋಂಭವೃತ್ತಿಯ, ಕಂದ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭುಂಜಿಸುವ, ನೊರೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೇವಿಸುವ, ಎಲೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜಗಿಯುವ, ಮಾಗಿ ಉದುರಿದ ಫಲಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿನ್ನುವ, ಒಂದು ಹಿಡಿಯಷ್ಟು ಬಿದಿರಕ್ಕಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೇಯಿಸಿ ಉಣ್ಣುವ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಶ್ರಮಪ್ರದೇಶವು ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಕುಡಿದು ಬತ್ತಿಸಿದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳದು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಪಾವನಳಾಗು.

(ಕೈಯೆತ್ತಿ)

ಅಯ್ಯಾ ಪುಷ್ಪಕ, ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹೋಗಬೇಡ. ಮುಂದೆ ಮುನಿಯೊಬ್ಬನು ಧೂಮಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ (ಗಾಳಿಯಿಂದ ಧೂಮ ಚದುರಲಿತು); ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ನಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮೇಲೆ ನೆರಳು ಬೀಳದಿರಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಮಂದಿರವಿದೆ. ದೂರದಿಂದಲೇ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕು. ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲು. ನಿನ್ನ ಮುಂದಿರುವ ತಪಸ್ವಿಗಳು ಬೇರೆಡೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸೀತೆ: ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಹವನಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉರಿಸುವ, ಕಥೆಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನಿಟ್ಟ, ವಿವಿಧ ವೇದಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ, ಯೋಗಾಚರಣವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವ, ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಆದರಿಸುವ, ಪರ್ಣಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಈ ತಪಸ್ವಿಗಳು ನಮ್ಮಂಥ ಜನರನ್ನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂಥವರಲ್ಲವೆ?

ರಾಮ: ಉತ್ತಮವಾದ ತಪಸ್ಸು ಬಯಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈಡೇರಿಸುವ ಕಾಮಧೇನು. (ಮುಂದೆ ತೋರಿಸುತ್ತ)

ಜಂಕಿಗಳ ಭಯದಿಂದ ಈ ತಪಸ್ವಿಗಳು ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ವಲ್ಕಲಗಳನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಒಣಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಆಚಮನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರಿದಾದ ಕಮಂಡಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ (ಆಗ ಅದು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬುತ್ತದೆ); ಕರಪುಟಗಳನ್ನೆ ಪಾತ್ರೆಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಡವಿಯ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ; (ಅವು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ); ಇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಒದಗಲೆಂದು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತವೆ.

(ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ಮಹರ್ಷಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಆಶ್ರಮದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡು -

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಟುಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಸ್ಥಾನ; ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನ ಅಂಜಲಿಜಲದ ಅಭಿಷೇಚನ; ಅತಿಥಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಫಲಪುಷ್ಪ ರಮಣೀಯ; ರಜೋಗುಣ ರಹಿತರಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಆಶ್ರಮದ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿನ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ತಪಸ್ವಿಗಳು ನೆಲಸಿರುವ ಭೂಮಿ ಪರಮಪಾವನ.

ರಾಮ: ವಿಮಾನರಾಜ, ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರದೇಶವೊಂದನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸು. ನಾನು ಮಹರ್ಷಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಬರುತ್ತೇನೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ವಿಮಾನದಿಂದ ಇಳಿಯುವ ಅಭಿನಯ ಮಾಡುವರು)

ಸುಗ್ರೀವ,ವಿಭೀಷಣರು: ಮಹಾರಾಜ, ತ್ವರೆ ಮಾಡು. ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳು ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯೊಡನೆ ಹುಳಿಬೇಲದ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು ನಮ್ಮತ್ತಲೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ಅನಂತರ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಲೋಪಮುದ್ರೆಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ಅಗಸ್ತ್ಯ: ಭಗವತಿ ಧರ್ಮಪುತ್ರಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆ,

ಸುದೈವದಿಂದ ಸೇತುಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಪೂರ್ಣಕಾಮನಾದ, ಗಗನಗಾಮಿಗಳು ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿ ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನವನ್ನೇರಿ ಹೊರಟಿರುವ ರಾಮನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮ: (ಬಳಿಸಾರಿ ಪಾದಮುಟ್ಟಿ)

ಕಾಶಮುಷ್ಪದಂತೆ ಶ್ವೇತವರ್ಣದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಜಲದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಮಿತ್ರಾವರುಣಪುತ್ರರಾದ ಕುಂಭಸಂಭವರೆ ನಿಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. (ಎಲ್ಲರೂ ನಮಿಸುವರು)

ಅಗಸ್ತ್ಯ: ರಘುವರ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಂಟಕದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿದ ನಿನಗೆ ನಾನೇನು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಲಿ? ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಇಂದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಡದಿಯು ಪಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ: ರಘುಕುಲವು ಅನುಗೃಹೀತವಾಯಿತು.

ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ: ಮಗೂ ರಘುನಂದನ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. ಇಂದು ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಕರಾಗ್ರದಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ರಾವಣನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಿದೆ? ದಶಕಂಠನ ಶಿರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಹೇಳಿ.

ರಾಮ: (ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ) ಅಹಾ! ಮಹಿಮಾಸ್ಥಿತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳಲ್ಲ!

ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ: (ರಾಮನ ಶಿರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ)

ಮಗೂ, ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ನಿನ್ನ ಅತ್ತೆಯಾದ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದ್ದೇಕೆ? ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೀರಿದ ಅಗಸ್ತ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ಅಗಸ್ತ್ಯ: ಮಹಾತಪಸ್ವಿನಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆ, ವಸಿಷ್ಠರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಮುಹೂರ್ತವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡು.

ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ: ಹೋಗು, ರಾಮ, ಹೋಗು. ಸಗರ ಭಗೀರಥರ ಸಮಾನನಾಗು. (ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ವಿಮಾನವನ್ನೇರುವ ಅಭಿನಯವನ್ನು ಮಾಡುವರು)

ಸೀತೆ: ಸುದೈವದಿಂದ ನಾಡು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ

ರಾಮ: ಇದು ದ್ರವಿಡದೇಶ -

ಕೋಮಲಾಂಗಿ, ವೀಳ್ಯದಲೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಹಸಿಶುಂಠಿ, ಅಡಿಕೆ, ಏಲಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಕರ್ಪೂರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಸೊಗಸಿನ ಕೇರಳದೇಶ ಇದು; ಮನ್ಮಥನ ಕ್ರೀಡಾಭವನ. ಈ ನಾಡನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ನಯನಗಳನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಿಕೊ.

ಮತ್ತೆ -

ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಂಗಳ ಕಣ್ಣಿನ ಬಾಣಕೆ
ಮುಕ್ಕಡಿಯಾಗುವ ಮುಕ್ಕಣ್ಣ
ಕೇರಳ ಕನ್ಯೆಯ ಹುಬ್ಬಿನ ಬಳ್ಳಿಯೆ
ಕಾಮನಿಗರಡನೆ ಧನುವಣ್ಣ

ಸುಗ್ರೀವ: (ಬಲಗಡೆ ತೋರಿಸುತ್ತ) ಮಹಾರಾಜ, ಸಪ್ತಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿ
ಭಗವಾನ್ ಭರ್ಗನು ಭಯಂಕರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ನಮಿಸು.

ರಾಮ: ನಾಗಗಳು ಸುತ್ತವರಿದಿರುವ, ಅತ್ಯಂತ ಧವಲವರ್ಣದ, ಜಟಾಪಲ್ಲವಗಳು
ಅಲುಗುತ್ತಿರುವ ಶಿವರೂಪಿಯಾದ ಚಂದನವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಮಿಸುವರು)

ರಾಮ: ಸುದತಿ, ಈ ದೇಶದ ಸುಂದರಿಯರು ಶೃಂಗಾರ ರಸದಿಂದ ಉದ್ವಿಕ್ತರಾಗಿ
ಆಂಗಿಕ, ವಾಚಿಕ, ಸಾತ್ವಿಕ ಅಭಿನಯಗಳ ಮೂಲಕ ನಿತ್ಯವೂ
ಸುರತೋತ್ಸವವೆಂಬ ಮಹಾನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನ
ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವ ಗೋದಾವರಿಯ ಏಳು
ಪ್ರವಾಹಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ದ್ವೀಪಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ
ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೆ -

ಹರನ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿಯಲಿ ದಗ್ಧ ಕಾಮನ ಮತ್ತೆ
ಬದುಕಿಸುವ ಸಂಜೀವಿನಿ
ಆಂಧ್ರದೇಶದ ಲಲನೆಯರ ಕಣ್ಣ ನೋಟದಲಿ
ಸಜ್ಜುಗೊಂಡಿರುತಿಹುದು ನನ್ನಿ

ವಿಭೀಷಣ: ನದಿಯ ಇಕ್ಕೆಲದ ದಂಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ ತೆಂಗು
ಕಂಗುಗಳ ತೋಟಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನದಿಯೇ ಕಾವೇರಿ.

ರಾಮ: ಭಾಮಿನಿ, ಭೂದೇವಿಯ ಕಬರಿಯಂತೆ ಕಣ್ಣೆಸೆಯುವುದೇ ಕಾವೇರಿ. ಮುಂದೆ
ನೋಡು. ಅಡಿಕೆಯ ಮರಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ನಾಗವಲ್ಲಿಯ ಬಳ್ಳಿಗಳ
ಮೂಲಕ ಆಲಿಂಗನ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವಂತಿದೆ.
ಕರ್ಣಾಟಲನೆಯರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರ ಜಘನಗಳು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ
ರುಚಿಯನ್ನು ತಿಳಿದ ನಾಭಿಕುಹರಗಳಿಂದ ಹೀರಲ್ಪಟ್ಟು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ
ಪಯಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಎತ್ತ ಹಾಯಿಸುವರೊ ಕನ್ನಡ ಹೆಂಗಳು
ಕಂಗಳನಾಗಳೆ ಕಾಮ
ಧನುವಿಡಿದೋಡುವ ಬಾಣವನೆಸೆಯುವ
ಕುಶಲತೆಯೊಳಗಗ್ರಗಣ್ಯ

- ಸುಗ್ರೀವ: ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ, ಮುಂದಿರುವುದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶ.
- ರಾಮ: ಸುಭಗಿ, ನಿನ್ನ ಎದುರಿಗಿರುವುದು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಲು ಸುಲಭದ ಮಾರ್ಗ, ವೇದದ ಏಳನೆಯ ಅಂಗ, ಕಬ್ಬಿನ ಸಿಹಿಗಿಂತ ಸಿಹಿ, ವಾಜ್ಞಿಯದ ಚಕ್ಷು, ಮನೋಹರವಾದ ಮಧುರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾವ್ಯಾಮೃತವು ತುಂಬಿರುವ ಸರಸ್ವತಿಯ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯೆನಿಸಿದ ವಿದರ್ಭದೇಶ.
- ಹಾಗೆಯೇ -
- ಸುರತಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾದ ಕುಂತಲಕಾಂತೆಯರ ವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ಮನ್ನಥನು ಇವರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿದ್ದಾನೆ.
- ಸೀತೆ: ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮಾವನ ತಂದೆಯ ಮಡದಿಯಾದ ಇಂದುಮತಿಯು ಜನಿಸಿದಳಲ್ಲವೆ?
- ತ್ರಿಜಟಾ: ಸಖಿ, ಲೀಲಾಯುಕ್ತವಾದ ಮಧುರಧ್ವನಿಯ ಸುಖಧಾಮವೆಲ್ಲಿ? ವಿಂಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಶಶಿತಲಕನಾದ ಶಿವನ ಸುತೆಯು ಯಾರು?
- ಸೀತೆ: ನರ್ಮದಾ.
- ತ್ರಿಜಟಾ: ಅದೋ, ನರ್ಮದೆಯು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.
- ಸೀತೆ: ಆರ್ಯ ಸುಮಂತ್ರನು ನಮ್ಮಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡುದು ಇಲ್ಲಿಯೇ.
- ರಾಮ: (ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಇತರರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಪ್ರಿಯೆ, ನಾವು ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಹಸ್ತಯಂತ್ರದಿಂದ ಚಿಮ್ಮುವ ಜಲಧಾರೆಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಮಲದಲೆಯಿಂದ ಸ್ತನಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ?
- ಅಲ್ಲದೆ -
- ಈ ನರ್ಮದೆಯ ಉಸುಕಿನ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಲಹವಾಡಿ ಕುಪಿತರಾಗಿ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ಮಲಗಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ತಣ್ಣನೆಯ ಗಾಳಿಯು ಉಪದೇಶಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಪ್ರೇಮಾವೇಶದಿಂದ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ನೆನಪಿದೆಯೆ?
- ವಿಭೀಷಣ: ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನದು ಭೂದೇವಿಯ ಶಿರೋಭೂಷಣವೆನಿಸಿದ ಲಾಟದೇಶ.
- ರಾಮ: ಸುದತಿ, ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಜನ್ಮಭೂಮಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಾರಿಯರ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಲಿಯುವ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ರಸವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗದ್ಯವು ಕಡಿಮೆ. ಇದು ಕಾಮನ ನೆಲೆವನೆಯಾದ ಲಾಟದೇಶ. ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡು.

ಮತ್ತಲ್ಲದೆ -

ಕಾಮದೇವನು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸಿ ಬಾಣ ಹೂಡಿರುವಾಗ
ಲಾಟದ ಲಲನೆಯರ ನೋಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರೆ ಬಾಣಕ್ಕೆ ತಾನೇ
ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸುಗ್ರೀವ: ಇವನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಹೂಡಿರುವ ಮಹಾಕಾಲ.

ರಾಮ: (ಕೃಜೋಡಿಸಿ)

ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹರಿಸಲೆಂದು ಮನ್ನಡನು ಬಾಣವನ್ನು
ಹೊಡೆದನೋ ಅದು ವಕ್ರವಾಗಿ ಚಂದ್ರನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾವನ ಮೌಲಿಯಲ್ಲಿ
ರಾಜಿಸಿತೋ ಅಂಥ ಶಿವನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ.

(ಸೀತೆಯೊಡನೆ)

ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ರೀತಿ, ಅಲೆಗಳಂತೆ ಅಲೆವ ಹುಬ್ಬುಗಳಿರುವ
ಓರೆನೋಟವನ್ನು ಬೀರುವುದು, ನಿಲ್ಲುವ ಸೊಬಗು, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ
ಮನಮೋಹಕ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಹೃದ್ಯವಾಗಿ ವಾದಿಸುವುದು, ಹಾಗೆಯೇ
ರತಿಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಂಗಸಮರ್ಪಣೆಯಿಂದ ಸುಖ ನೀಡುವುದೇ
ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರು
ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ -

ಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕುಡಿದ ಜಾಣ್ಮೆ ಚಕೋರಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು;
ಸುರತಕ್ರೀಡೆಯ ಕೌಶಲವು ಅವಂತಿಸುಂದರಿಯರ ಸೊತ್ತು.

ಸೀತೆ: ಮಳೆಗಾಲದ ಸಸ್ಯಸಮೃದ್ಧಿ ತೋರುತ್ತಿರುವುದೆಲ್ಲಿ?

ತ್ರಿಜಟಾ: ಮಾಲವದಲ್ಲಿ.

ಸೀತಾ: ನಯನಾನಂದಕರರಾದ ಆ ಜನಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮ: ಸೌಜನ್ಯನಿಧಿಗಳಿಂದ, ವಿಭ್ರಮಭವನಗಳಿಂದ, ಶೃಂಗಾರಪ್ರಿಯರಾದ ಜನರಿಂದ
ತುಂಬಿದ ಮಾಲವಮಂಡಲವು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಲಿ?
ಮಳೆಗಾಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ತೆರನ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ
ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ ಉಪರಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮಿಗಳು
ಪ್ರಿಯತಮೆಯರೊಂದಿಗೆ ದಿನಗಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸೀತೆ: ವಸುಂಧರಾ ವನಿತೆಯ ವೇಣಿಯಂತೆ, ಗಗನದ ಕೆಸರೆಲ್ಲ ಧರೆಗಳಿಂದಂತೆ,
ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೀಲಮಣಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೊರಳ ಸರದಂತೆ,
ಕಾಲಿಂದಿಯು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ರಾಮ: ಸುಭ್ರ, ಎದುರು ಕಾಣುತ್ತಿರುವವಳು ಕಲಿಂದ ಕನ್ಯೆ; ಸುರಗಂಗೆಯ ಸಖಿ;
ಕಾಳಿಂಗ ನಾಗನ ನಿವಾಸ; ಇವಳು ಅರ್ಯಮನೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಕುಮಾರಿ;

ಯಮನ ಅನುಜೆ; ಸುವರ್ಣದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒರೆಗಲ್ಲುಗಳು ದೊರೆವ ತಾಪಿಯು ಇವಳ ಸೋದರಿ; ಅವಳಿಗೆ ವಂದಿಸು.

ಸೀತೆ: (ವಂದಿಸುವಳು)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಆರ್ಯ, ಭಗವತಿ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರಿಯು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಅಂತರ್ವೇದಿಯ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸಿದ ಪಂಚಾಲದೇಶ.

ರಾಮ: (ಸೀತೆಯೊಡನೆ)

ಎಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾದ ಸುಂದರ ಹಾಗೂ ನವೀನ ಉಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಅನುರಕ್ತಿಯು ಗ್ರಾಮ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಪಂಚಾಲವು ನಿನ್ನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದೆ. ವಾಣಿಗೆ ಸುಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರವಾದ ಅದು ಯಮುನೆ ಮತ್ತು ಗಂಗೆಯರ ನಡುವೆ ಇದೆ. ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸು.

ಮತ್ತೆ -

ಸುರತಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಕಾಮತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಪಂಚಾಲಕಾಮಿನಿಯರ ಚೀಷ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದನನು ಎಲ್ಲ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಅನಂತರ, ಮಂದಾಕಿನಿ ನದಿಯು ಸುತ್ತುವರೆದ ಮಹೋದಯವೆಂಬ ನಗರವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ರಾಮ: ವೈದೇಹಿ, ಸಾಲು ಸಾಲು ಭವ್ಯಸೌಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಶತ್ರುಗಳ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದ ಗಾಧಿಪುರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹರಿವ ಗಂಗಾನದಿಯ ನಡುವೆಯಿರುವ ಶಫರಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆ ಕಡೆ ಹಾಯಿಸು.

ಜಾನಕಿ, ಪರಮಪವಿತ್ರವೂ ಪರಸ್ಪರ ಭೂಷಣಗಳೂ ಆಗಿರುವವು ಇವೆರಡು - ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜ ನಗರ ಮತ್ತು ಗೌರೀಪತಿಯ ಮೌಲಿಮಾಲೆಯೆನಿಸಿದ ಗಂಗಾನದಿ.

ಮೈಥಿಲಿ, ವೇಷವಿನ್ಯಾಸದ ರೀತಿ, ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಜೋಡಿಸುವ ಕ್ರಮ, ಕೇಶಪ್ರಸಾಧನಕಲೆ, ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ವಿಧಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಇತರ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಲಾಸಿನಿಯರಾದ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜದವರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದು.

(ವಿಮಾನದ ವೇಗವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಅಣ್ಣ, ದಿವ್ಯನದಿಗಳಾದ ಗಂಗೆ ಯಮುನೆಯರ ಸಂಗಮ ಎದುರಿಗಿದೆ.

- ರಾಮ:** (ಸೀತೆಯೊಂದಿಗೆ) ಇದು ಶ್ಯಾಮವೆಂಬ ವಟವೃಕ್ಷ ಇದು ಹರನ ಜಟಿಯಿಂದಿಳಿದ ಭಾಗೀರಥಿ; ಅದರ ಜಲದೊಂದಿಗೆ ಸೇರುವ ಯಮುನೆ ಇದು. ಇದು ಸ್ವರ್ಗಮಾರ್ಗವೆನಿಸಿದ ಪ್ರಯಾಗತೀರ್ಥ. ನಮಸ್ಕರಿಸು.
(ಎಲ್ಲರೂ ವಂದಿಸುವರು)
- ಲಕ್ಷ್ಮಣ:** (ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿ) ಇದು ಭಗವಾನ್ ಭರ್ಗನ ಕೇಲಿವಾಸವೆನಿಸಿದ ಕಾಶಿ.
ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಸಂಯಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ನೀವಾರಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಭುಂಜಿಸುತ್ತ ಯಾವ ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವನಾಥನ ಸದಾ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದ ಜನರು ಸಂಭೋಗದಿಂದ ಕೂಡ ಆ ಅಕ್ಷಯಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಸೀತೆ:** ದಶಕಂಠಸೂದನ, ವಾರಾಣಸಿಯ ಸಂಕೀರ್ತನದಿಂದ ನಯನಮನೋಹರವೂ ಮಾತೃಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದೂ ಆದ ಮಿಥಿಲೆಯ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ.
- ರಾಮ:** ಭಗವನ್ ವಿಮಾನರಾಜ, ಪೂಜ್ಯ ಜನಕಮಹಾರಾಜನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತೋರಿಸು.
- ರಾಮ:** (ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆ ಹೋದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)
ಸೂರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನ ನಿವಾಸವಾದ, ಸದಾಕಾಲವೂ ನಿಮಿವಂಶದ ಭೂಪಾಲರಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ, ನಿನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ, ಹರಧನವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಮಿಥಿಲಾಮಂಡಲವನ್ನು ನೋಡು.
- ಸೀತೆ:** ಭಗವತಿ ಮಿಥಿಲಾನಗರಿ, ಗುರುಜನರಿಗೂ ನಿನಗೂ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.
- ವಿಭೀಷಣ:** ರಾಮದೇವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಂತಕನಾದ ಭಾರ್ಗವನನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲವೇ?
- ಸುಗ್ರೀವ:** ನೀರಿನ ನೊರೆಯನ್ನು ಕುಡಿದು ತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದ ಬೆಳುದಿಂಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಆ ಮುನಿಯು ಕೌಸಲ್ಯಾನಂದನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮಿಕ್ಕವರ ಕ್ಷಾತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದನು.
- ರಾಮ:** (ನಾಚುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯೊಡನೆ)
ನವೀನ ಚಂಪಕಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಂಗವುಳ್ಳವಳೆ, ಅರ್ಥಾತಿಶಯವಿದ್ದರೂ ಸೂಚಿತವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಆನಂದದಾಯಕವಾದ, ಸಮಾಸಮಸ್ಥಿತಿಯ ಅಂಶಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತಾರದಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಯೋಗಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸಮನ್ವಿತವಾದ,

ರಮ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪ್ರಬಂಧಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ನಿನ್ನ ನೇತ್ರಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಲಿ.

ಸೀತೆ: (ದೂರಕ್ಕೆ ನೋಡುವ ಅಭಿನಯವನ್ನು ಮಾಡಿ) ಸಾಗರವನ್ನು ಲಂಘಿಸಿದ ಹನುಮನಿಗಿಂತಲೂ ದೂರವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯ ವೇಗ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.
(ಅನಂತರ ಹನುಮಂತನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಹನುಮಂತ: (ನಮಿಸಿ) ಮಹಾರಾಜ, ನನ್ನಿಂದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದ ವಸಿಷ್ಠರು ಭರತ, ಶತ್ರುಘ್ನ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
(ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಕ್ರಮಿಸುವರು)

ರಾಮ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ನಮಿಸಿ)
ರವಿಕುಲದ ರಾಜರ ಪರಂಪರಾಗತ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡು; ಶರತ್ಕಾಲದ ಚಂದ್ರನ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಸರಯೂ ನದಿಯ ಜಲದಿಂದ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಪಾರ್ಥಿವರ ಕೀರ್ತಿಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ.
(ಎಲ್ಲರೂ ವಂದಿಸುವರು)

ರಾಮ: (ಮುಂದೆ ನೋಡಿ) ವಿಮಾನರಾಜ, ವಸಿಷ್ಠರೇ ಮುಂತಾದವರು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಬಯಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ಇಳಿಯೋಣ.
(ಎಲ್ಲರೂ ಇಳಿಯುವುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವರು)
(ಅನಂತರ ವಸಿಷ್ಠ, ಭರತ, ಶತ್ರುಘ್ನರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು)

ವಸಿಷ್ಠ: ವತ್ಸ ಭರತ, ಶತ್ರುಘ್ನ.
ಇವನು ಶಂಭುಶಿಷ್ಯನಾದ ಭಾರ್ಗವರಾಮ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ರಾವಣನೊಡನೆ ಮೆರೆಸಿದ ವಿಕೃತದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಜನರು ವಿಸ್ಮಿತರೂ ಸಸ್ಮಿತರೂ ಆದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಕೂಡ ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದೇವೆ. ಸುದೈವದಿಂದ ದಶರಥಕುಲವು ಶುಭವಾದ ಯಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ.
(ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಕ್ರಮಿಸುವರು)

ರಾಮ: (ಬಳಸಾರಿ ವಿನಯದಿಂದ ಪಾದವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ)
ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳ ಕುಲಗುರು; ಮಹರ್ಷಿಶ್ರೇಷ್ಠ, ಅರುಂಧತೀಪತಿಯೆನಿಸಿದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಗಳಿಗೆ ಈ ರಾಮನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದಾನೆ.

ವಸಿಷ್ಠ: ಜಗತ್ತಿನ ಕಂಟಕವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿದ ನಿನಗೆ ನಾನೇನೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಲಿ? ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಈವರು ಪುತ್ರರನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಡದಿಯು ಪಡೆಯಲೆಂದು ಹರಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ: ಋಷಿಗಳ ಮಾತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಬಂದರೂ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ವಸಿಷ್ಠರೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸೀತೆ: (ನಮಿಸುವಳು)

ವಸಿಷ್ಠ: ಜನಕನಂದಿನಿ, ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಆಶೀರ್ವಾದವೆ ನಿನಗೂ ಕೂಡ. ಆದರೂ -

ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಅರುಂಧತಿಯು ಪಡೆದಿದ್ದಳು. ಈಗ ಅದನ್ನು ನಿನ್ನೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. (ಅರುಂಧತಿಯಂತೆ ಪತಿವ್ರತೆಯೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗು)

ಲಕ್ಷ್ಮಣ: ಭಾನುಕುಲಕುಲಗುರುಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಂದನೆ.

ವಸಿಷ್ಠ: ಮಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಗೆದ್ದ ನಿನಗೆ ಏನೆಂದು ಹರಸೋಣ?

ಭರತ: ಆರ್ಯ, ರಾವಣಾರಿ, ಇದೊ ಭರತನು ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮ: (ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಚಾಚಿ) ಬಾ, ಭರತ, ಬಾ -

ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಅಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ನೀನೂ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊ. ಸೋದರನ ಆಲಿಂಗನದಿಂದ ಸಂತಪ್ತಶರೀರವಾದರೂ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೀತಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭರತ: (ಸೀತೆಗೆ ನಮಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಸೀತೆ: ವತ್ಸ ಭರತ, ಮುಖಚಂದ್ರನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತು. ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಆನಂದದಿಂದ ಮಂದವಾಗಲಿ.

ಶತ್ರುಘ್ನ: ಆರ್ಯ, ಪಾದಸೇವೆಯಿಂದ ದೂರನಾಗಿದ್ದ ಶತ್ರುಘ್ನನು ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮ: (ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಅವಲೋಕಿಸಿ) ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಶತ್ರುಘ್ನ: (ಸೀತೆಗೆ ನಮಿಸುವನು)

ಸೀತೆ: ವತ್ಸ ಶತ್ರುಘ್ನ, ಚಿರಕಾಲ ಸುಖದಿಂದಿರು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ?

ಶತ್ರುಘ್ನ: ಮಂಗಲದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಂತಃಪುರದ್ವಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ.

(ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭರತನಿಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ)

- ಭರತ:** ಲಕ್ಷ್ಮೀವಂತನೂ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ನನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊ. ಆರ್ಯನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳು ನನಗೆ ಸುಖ ನೀಡಲಿ.
- ಶತ್ರುಘ್ನ:** (ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ) ರಾಮದೇವನ ಆದೇಶವನ್ನು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹವು ದ್ವಿಗುಣವಾಗಿದೆ.
- ರಾಮ:** ಪೂಜ್ಯ ವಸಿಷ್ಠರೆ, ಇವನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರ ಸುಗ್ರೀವ; ಇವನು ಲಂಕಾಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ಪೌಲ್ಸ್ತ್ಯ ವಿಭೀಷಣ; ಇವರಿಬ್ಬರೂ ತಮಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
- ವಸಿಷ್ಠ:** ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ದೀರ್ಘಸ್ತಂಭಗಳೆನಿಸಲಿ. ಭರತ, ಸೀತೆಯ ಭಾವಂದಿರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊ.
- (ಭರತ ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣರು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.)
- ವಸಿಷ್ಠ:** ರಾಮನು ದಶಕಂಠನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವನು; ಸೀತೆಯು ಪತಿವ್ರತೆಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯೆ; ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಸಮಾನರು ಯಾರು? ರಾಮನಿಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದ ಭರತನ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು? ಶತ್ರುಘ್ನನ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಅವನ ಅಣ್ಣನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೇ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚೇನು? ರಘುವಿನ ಕುಟುಂಬವೇ ವಂದನೀಯವಾಗಿದೆ.
- (ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು) ವತ್ಸ ದಾಶರಥಿ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಮುಹೂರ್ತವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಿತೃಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರು. ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. (ರಾಮನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವನು)
- (ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವರು)
- (ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲಸಂಗೀತ; ನಾಂದಿವಾದ್ಯ ಅನಂತರ ಆಕಾಶದಿಂದ)
- ರಘುಕುಲವರೇಣ್ಯ, ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾನು ಶಿವನಿಂದ ಈ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು ಪಡೆದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗ ನೀನೇ ಒಡೆಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಂಕರನ ಮಿತ್ರನಾದ ಈ ಕುಬೇರನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.
- ವಸಿಷ್ಠ:** ವತ್ಸ ರಾಮಭದ್ರ ನೀನೇ ಧನ್ಯ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕುಬೇರನೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

- ರಾಮ: ವಿಮಾನರಾಜ, ಭಗವಾನ್ ಕುಬೇರನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ) ಕುಬೇರನಡೆಗೆ ವಿಮಾನರಾಜನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೆ?
- ವಸಿಷ್ಠ: ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮತ್ತಾವ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಿ?
- ರಾಮ: ಇದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಿಯವಾದುದಿದೆಯೆ?

ಆಜಗವ ಧನವನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದನಾದರೂ ಶಿವನು ಮುನಿಯಲಿಲ್ಲ.
ಸೇತುಬಂಧನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಪ್ರಸನ್ನ
ಮಧುರನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ. ಪೌಲಸ್ತ್ಯ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದರೂ
ವೇದಪುರುಷನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರೀತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ವಿಮಾನವನ್ನು
ಪಡೆದು ಬೇಡಿದ ಕುಬೇರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿ

ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ -

ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವಿದ್ಯೆಗೆ ವಿಷವಾಗಿರುವ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ
ಅದ್ಭುತವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ವಚನಗಳ ರಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೂಕ್ತಿಗಳೆಂಬ
ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಪೋಷಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂತಕವಿಗಳು
ರಚಿಸಲಿ. ಕಾವ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ವೇದದ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯವಾದ
ಅನುರೂಪವಾದ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಆ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕರು
ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಅರ್ಚಿಸಲಿ.

(ಎಲ್ಲರೂ ನಿರ್ಗಮಿಸುವರು)

ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ರಾಘವಾನಂದ'ವೆಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಸಮಾಪ್ತ